

**OCENA ZASOBÓW POMOCY
SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE
ZA ROK 2019**

1	WSTĘP	11
2	ANALIZA LOKALNEJ SYTUACJI SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW	12
2.1	Miasto Kraków – ogólne	12
2.2	Struktura demograficzna ludności Krakowa.....	12
2.3	Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych	15
2.4	Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych	20
2.5	Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie	26
2.6	Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego.....	29
2.7	Osoby pobierające świadczenia wychowawcze	30
3	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW – PRACA SOCJALNA	31
3.1	Praca socjalna prowadzona z osobami i rodzinami oraz działania pomocowe	31
3.2	Rewitalizacja społeczna – organizowanie społeczności lokalnej.....	32
3.2.1	Programy aktywności lokalnej (PAL).....	33
3.2.1.1	Programy aktywności lokalnej terytorialne	33
3.2.1.2	Program aktywności lokalnej kategoryjnie	35
3.3	Praca socjalna prowadzona w ramach projektów socjalnych.....	37
4	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ – PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE, TERAPIA RODZIN ORAZ INTERWENCJA KRYZYSOWA	38
4.1	Poradnictwo specjalistyczne	38
4.1.1	Infrastruktura	38
4.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	38
4.1.3	Kadra.....	38
4.1.4	Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego	39
4.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	40
4.1.6	Wnioski	40
4.2	Interwencja kryzysowa	40
4.2.1	Infrastruktura	41
4.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	41
4.2.3	Kadra.....	41
4.2.4	Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej	41
4.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	42
4.2.6	Wnioski	42
5	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM STARSZYM	43
5.1	Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków	43
5.2	Świadczenia na rzecz osób starszych.....	50

5.2.1	Praca socjalna z osobami starszymi.....	50
5.2.2	Usługi opiekuńcze.....	51
5.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	52
5.2.2.2	Kadra.....	52
5.2.2.3	Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	52
5.2.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	54
5.2.2.5	Wnioski	54
5.2.3	Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych.....	55
5.2.3.1	Infrastruktura.....	56
5.2.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	57
5.2.3.3	Kadra.....	57
5.2.3.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	57
5.2.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	59
5.2.3.6	Wnioski	60
5.2.4	Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych	60
5.2.4.1	Infrastruktura.....	61
5.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	64
5.2.4.3	Kadra.....	64
5.2.4.4	Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ..	64
5.2.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	67
5.2.4.6	Wnioski	67
5.2.5	Rodzinne Domy Pomocy.....	68
5.2.5.1	Infrastruktura.....	68
5.2.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	68
5.2.5.3	Kadra.....	68
5.2.5.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	68
5.2.5.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	69
5.2.5.6	Wnioski	69
5.2.6	Mieszkania chronione wspierane dla osób w podeszłym wieku	69
5.2.6.1	Infrastruktura.....	69
5.2.6.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	70
5.2.6.3	Kadra.....	70
5.2.6.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	70
5.2.6.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	70
5.2.6.6	Wnioski	70
5.2.7	Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	70
5.2.7.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	71
5.2.7.2	Kadra.....	71
5.2.7.3	Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	71
5.2.7.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	72
5.2.7.5	Wnioski	72

6 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI 73

6.1	Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa	73
6.2	Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi	75
6.2.1	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.....	75
6.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	75
6.2.1.2	Kadra.....	76

6.2.1.3	Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	76
6.2.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	78
6.2.1.5	Wnioski	78
6.2.2	Mieszkania chronione wspierane dla osób z zaburzeniami psychicznymi	80
6.2.2.1	Infrastruktura	80
6.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	80
6.2.2.3	Kadra	81
6.2.2.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	81
6.2.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	81
6.2.2.6	Wnioski	81
6.2.3	Środowiskowe Domy Samopomocy	81
6.2.3.1	Infrastruktura.....	82
6.2.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	84
6.2.3.3	Kadra.....	84
6.2.3.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	84
6.2.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	86
6.2.3.6	Wnioski	86
6.2.4	Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi	86
6.2.4.1	Infrastruktura.....	86
6.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	89
6.2.4.3	Kadra.....	89
6.2.4.4	Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	89
6.2.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	91
6.2.4.6	Wnioski	91
6.2.5	Warsztaty terapii zajęciowej	91
6.2.5.1	Infrastruktura.....	92
6.2.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	93
6.2.5.3	Kadra.....	93
6.2.5.4	Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej.....	94
6.2.5.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	95
6.2.5.6	Wnioski	95

7 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM..... 97

7.1	Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa	97
7.2	Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych	100
7.2.1	Praca socjalna z osobami niepełnosprawnymi	100
7.2.2	Usługa asystenta osoby niepełnosprawnej	100
7.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	101
7.2.2.2	Kadra.....	101
7.2.2.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	101
7.2.2.4	Wnioski	101
7.2.3	Zasiłek stały	101
7.2.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	101
7.2.3.2	Kadra.....	102
7.2.3.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	102
7.2.3.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	104
7.2.3.5	Wnioski	104
7.2.4	Turnusy rehabilitacyjne	105
7.2.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	105

7.2.4.2	Kadra.....	105
7.2.4.3	Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	105
7.2.4.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	106
7.2.4.5	Wnioski	106
7.2.5	Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	106
7.2.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	107
7.2.5.2	Kadra.....	107
7.2.5.3	Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych.....	107
7.2.5.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	109
7.2.5.5	Wnioski	109
7.2.6	Pozostałe formy pomocy osobom niepełnosprawnym	109
7.2.6.1	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny	109
7.2.6.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	109
7.2.6.1.2	Kadra.....	109
7.2.6.1.3	Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny	110
7.2.6.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	110
7.2.6.1.5	Wnioski	110
7.2.6.2	Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika.....	110
7.2.6.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	111
7.2.6.2.2	Kadra.....	111
7.2.6.2.3	Nakłady finansowe	111
7.2.6.2.4	Wnioski	111
7.2.6.3	Program „Aktywny Samorząd”	111
7.2.6.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	113
7.2.6.3.2	Kadra.....	113
7.2.6.3.3	Nakłady finansowe	113
7.2.6.3.4	Wnioski	113
7.2.6.4	Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych.....	113
7.2.6.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	113
7.2.6.4.2	Kadra.....	114
7.2.6.4.3	Nakłady finansowe	114
7.2.6.4.4	Wnioski	114
7.2.6.5	Program „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu”	114
7.2.6.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	114
7.2.6.5.2	Kadra.....	114
7.2.6.5.3	Nakłady finansowe	114
7.2.6.5.4	Wnioski	114
7.2.6.6	System Obsługi Wsparcia.....	115

8 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY RODZINOM Z DZIEĆMI 116

8.1	Praca socjalna z rodzinami z dziećmi.....	116
8.2	Rodziny wspierające	116
8.3	Usługa „Pomoc w domu”	116
8.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	117
8.3.2	Kadra.....	117
8.3.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	117
8.3.4	Wnioski	117
8.4	Usługa asystenta rodziny	117
8.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	118
8.4.2	Kadra.....	118
8.4.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	118

8.4.4	Wnioski	119
8.5	Placówki wsparcia dziennego	120
8.5.1	Infrastruktura	121
8.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	121
8.5.3	Kadra.....	122
8.5.4	Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	122
8.5.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	122
8.5.6	Wnioski	122
8.6	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	123
8.6.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	124
8.6.2	Kadra.....	124
8.6.3	Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	125
8.6.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	126
8.6.5	Wnioski	126
8.7	Usługa asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością	127
8.7.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	127
8.7.2	Kadra.....	128
8.7.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	128
8.7.4	Wnioski	128
8.8	Rodzinna Piecza Zastępcza.....	129
8.8.1	Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem	131
8.8.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	132
8.8.1.2	Kadra.....	133
8.8.1.3	Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	133
8.8.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	134
8.8.1.5	Wnioski	135
8.8.2	Rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka.....	135
8.8.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	136
8.8.2.2	Kadra.....	136
8.8.2.3	Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	137
8.8.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	137
8.8.2.5	Wnioski	138
8.9	Placówki opiekuńczo – wychowawcze	139
8.9.1	Infrastruktura	139
8.9.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	139
8.9.3	Kadra.....	140
8.9.4	Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo –wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	140
8.9.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	141
8.9.6	Wnioski	142
8.10	Pomoc dla osób usamodzielnianych	142
8.10.1	Infrastruktura	143
8.10.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	143
8.10.3	Kadra	143
8.10.4	Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	143
8.10.5	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	146
8.10.6	Wnioski.....	146
8.11	Pozostałe formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi	147

8.11.1	Realizacja projektu „Rodzicu nie jesteś sam!”	147
8.11.2	Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku	147
8.11.2.1	Wnioski	148
8.11.3	Kluby Rodziców	148
8.11.4	Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne	148
8.11.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	150
8.11.4.2	Kadra.....	150
8.11.4.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	150
8.11.4.4	Wnioski	150
8.11.5	Realizacja rządowego programu pomocy uczniom w 2019 roku – „Wyprawka szkolna”	151
8.11.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	152
8.11.5.2	Kadra.....	152
8.11.5.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	152
8.11.5.4	Wnioski	152

9 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY 153

9.1	Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.....	153
9.1.1	Infrastruktura	154
9.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	154
9.1.3	Kadra.....	154
9.1.4	Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie	154
9.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	156
9.1.6	Wnioski	157
9.2	Działalność Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia.....	158
9.2.1	Infrastruktura	158
9.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	159
9.2.3	Kadra.....	159
9.2.4	Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą	159
9.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	160
9.2.6	Wnioski	160

10 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZROBOTNYM..... 161

10.1	Bezrobocie w Krakowie	161
10.2	Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych	164
10.2.1	Praca socjalna z osobami bezrobotnymi	164
10.2.2	Zatrudnienie socjalne	164
10.2.2.1	Kluby Integracji Społecznej	165
10.2.2.1.1	Infrastruktura	165
10.2.2.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	165
10.2.2.1.3	Kadra.....	165
10.2.2.1.4	Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	165
10.2.2.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	170
10.2.2.2	Zadania realizowane przez Centra Integracji Społecznej.....	170
10.2.2.2.1	Infrastruktura	170
10.2.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	170
10.2.2.2.3	Kadra.....	170
10.2.2.2.4	Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	171

10.2.2.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	172
10.2.2.3	Wnioski	173

11 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM I RODZINOM O NISKICH DOCHODACH.....175

11.1 Ubóstwo..... 175

11.2 Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach..... 176

11.2.1	Zasiłek okresowy	176
11.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	176
11.2.1.2	Kadra	176
11.2.1.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	176
11.2.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	180
11.2.1.5	Wnioski	181
11.2.2	Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy	182
11.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	182
11.2.2.2	Kadra.....	182
11.2.2.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	182
11.2.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	185
11.2.2.5	Wnioski	186
11.2.3	Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku	186
11.2.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	187
11.2.3.2	Kadra.....	187
11.2.3.3	Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	187
11.2.3.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	191
11.2.3.5	Wnioski	191
11.2.4	Współpraca z organizacjami dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej	191
11.2.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	192
11.2.4.2	Kadra.....	192
11.2.4.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	192
11.2.5	Lokalny Program Osłony dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych .	192
11.2.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące projekt	193
11.2.5.2	Kadra.....	193
11.2.5.3	Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu osłonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	194
11.2.5.4	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	196
11.2.5.5	Wnioski	196
11.2.6	Pomoc w formie zasiłku celowego dla osób, które przeprowadzają trwałą zmianę systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny.....	197
11.2.6.1	Organizacje pozarządowe realizujące projekt	197
11.2.6.2	Kadra.....	197
11.2.6.3	Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu osłonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	197
11.2.6.4	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	198
11.2.6.5	Wnioski	198

12 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZDOMNYM.....199

12.1 Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa 199

12.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych	206
12.2.1 Schronienie.....	206
12.2.1.1 Infrastruktura.....	206
12.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	210
12.2.1.3 Kadra.....	210
12.2.1.4 Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 211	
12.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania	213
12.2.1.6 Wnioski	213
12.2.2 Mieszkania chronione dla osób bezdomnych	214
12.2.2.1 Infrastruktura.....	215
12.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	215
12.2.2.3 Kadra.....	216
12.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	216
12.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania	216
12.2.2.6 Wnioski	217
12.2.3 Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu.....	217
12.2.3.1 Organizacje pozarządowe	217
12.2.3.2 Kadra.....	217
12.2.3.3 Wnioski	218
12.2.4 Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej.....	218
12.2.4.1 Infrastruktura.....	218
12.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	218
12.2.4.3 Kadra.....	218
12.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania	219
12.2.4.5 Wnioski	219
12.2.5 Pomoc w formie gorącego posiłku	219
12.2.5.1 Infrastruktura.....	219
12.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	220
12.2.5.3 Kadra.....	220
12.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania	220
12.2.5.5 Wnioski	220
12.2.6 Łaźnia dla osób bezdomnych	220
12.2.6.1 Infrastruktura.....	221
12.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	221
12.2.6.3 Kadra.....	221
12.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania	221
12.2.6.5 Wnioski	221
12.2.7 Zapewnienie pomocy medycznej i zaopatrzenia w leki dla osób bezdomnych	222
12.2.7.1 Infrastruktura.....	222
12.2.7.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	222
12.2.7.3 Kadra.....	223
12.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania	223
12.2.7.5 Wnioski	223
12.2.8 Wigilia dla bezdomnych i samotnych.....	223
12.2.8.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie	224
12.2.8.2 Kadra.....	224
12.2.8.3 Nakłady finansowe na realizację zadania	224
12.2.8.4 Wnioski	224
 13 DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „BARIERY ZAMIENIAMY NA SZANSE” ..225	
13.1 Organizacje partnerskie wspólnie realizujące projekt	226
13.2 Kadra	226
13.3 Beneficjenci projektu.....	226

13.4	Nakłady finansowe w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”	227
13.5	Wnioski	227
14	DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „RODZICU, NIE JESTEŚ SAM!”	228
14.1	Organizacje współrealizujące projekt	229
14.2	Kadra	230
14.3	Beneficjenci projektu	230
14.4	Nakłady finansowe w ramach projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!”	230
14.5	Wnioski	230
15	DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „W SILE WIEKU”	231
15.1	Infrastruktura	232
15.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	232
15.3	Kadra	232
15.4	Beneficjenci projektu	232
15.5	Nakłady finansowe w ramach projektu „W sile wieku”	233
15.6	Wnioski	233
16	DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „AKTYWNI ZAWODOWO – AKTYWNI SPOŁECZNIE”	234
16.1	Organizacje współrealizujące projekt	235
16.2	Kadra	235
16.3	Beneficjenci projektu	235
16.4	Nakłady finansowe w ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie”	235
16.5	Wnioski	236
17	MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE	237
17.1	Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie	238
17.2	Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2017–2018	240
17.3	Infrastruktura lokalowa w zarządzie MOPS oraz zadania inwestycyjne	243

1 Wstęp

Art. 16a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej nakłada na gminy, powiaty i województwa obowiązek przygotowywania corocznie oceny zasobów pomocy społecznej i przedstawienia jej odpowiednio: radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena zasobów wraz z rekomendacjami stanowi podstawę do planowania budżetu na rok następny.

Ocena zasobów pomocy społecznej w Gminie Miejskiej Kraków za rok 2019 powstała w oparciu o dane i materiały, które były dostępne w momencie przygotowania niniejszego dokumentu. Dla zobrazowania stanu i trendów zmian w strukturze społeczności lokalnej Krakowa przywołano dane liczbowe uzyskane z banku danych lokalnych GUS, w wyniku Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 roku przeprowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny, dane sprawozdawcze Grodzkiego Urzędu Pracy, jak również dane wydziałów Urzędu Miasta Krakowa, miejskich jednostek organizacyjnych oraz instytucji i firm działających na terenie Krakowa, zawarte w Raportach o Stanie Miasta Krakowa.

Zgodnie z intencją ustawodawcy, dokonując oceny uwzględniono infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej. Sporządzona ocena obejmuje ponadto osoby i rodziny korzystające w 2019 roku z pomocy społecznej, rodzaje występujących problemów oraz ich rozkład ilościowy.

W rozdziale 2 dokonano analizy sytuacji społeczno–demograficznej Gminy Miejskiej Kraków, z perspektywy potrzeb pomocy społecznej. Przedstawiono podstawowe cechy demograficzne społeczności Krakowa, strukturę rodzin krakowskich i ich zasobność oraz dostępne prognozy w tym zakresie.

Rozdziały 3 i 4 charakteryzują świadczenia pomocy społecznej wspólne dla wszystkich grup osób i rodzin, korzystających z pomocy. Tematem rozdziału 3 jest praca socjalna jako istotne świadczenie pomocy społecznej, w rozdziale 4 skupiono się na poradnictwie specjalistycznym, w tym terapii rodzin i interwencji kryzysowej.

W rozdziałach 5–12 dokonano oceny zasobów pomocy społecznej wg świadczeń charakterystycznych dla poszczególnych kategorii klientów: osób starszych, osób z zaburzeniami psychicznymi, osób niepełnosprawnych, rodzin z dziećmi, osób dotkniętych przemocą w rodzinie, osób bezrobotnych, osób i rodzin o niskich dochodach oraz osób bezdomnych.

W rozdziale 13 opisano działania w ramach projektu pn. „Bariery zamieniamy na szanse”, w rozdziale 14 działania w ramach projektu pn. „Rodzicu, nie jesteś sam!”, w rozdziale 15 działania w ramach projektu pn. „W sile wieku”, a w rozdziale 16 działania w ramach projektu pn. „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie”.

W ostatnim rozdziale przedstawiono najważniejsze informacje dotyczące kadry, infrastruktury oraz planów wydatków Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

2 Analiza lokalnej sytuacji społeczno–demograficznej Gminy Miejskiej Kraków

2.1 Miasto Kraków – ogólne

Kraków jest drugim co do wielkości miastem w Polsce, zarówno pod względem ludności jak i powierzchni. Zajmuje obszar 326,91 km² i jest podzielony na 18 pomocniczych dzielnic (I–XVIII). Jest stolicą województwa małopolskiego z siedzibą Wojewody Małopolskiego oraz Marszałka Województwa Małopolskiego, Starosty Krakowskiego.

Miasto Kraków jest jednym z najważniejszych ośrodków miejskich w kraju. Pełni rolę regionalnego i międzynarodowego centrum życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego.

Mieszkańcy Miasta Krakowa tworzą wspólnotę samorządową – gminę miejską. Kraków jest miastem na prawach powiatu. Gmina wykonuje zadania publiczne własne gminy i powiatu oraz zadania zlecone gminie i powiatowi z zakresu administracji rządowej. Organami Gminy Miejskiej Kraków są: Rada Miasta, która sprawuje władzę uchwałodawczą i kontrolną oraz Prezydent Miasta sprawujący władzę wykonawczą. O ustroju gminy stanowi jej Statut. Prezydent wykonuje swoje zadania przy pomocy Urzędu Miasta Krakowa oraz miejskich jednostek organizacyjnych i powiatowych służb, inspekcji i straży.

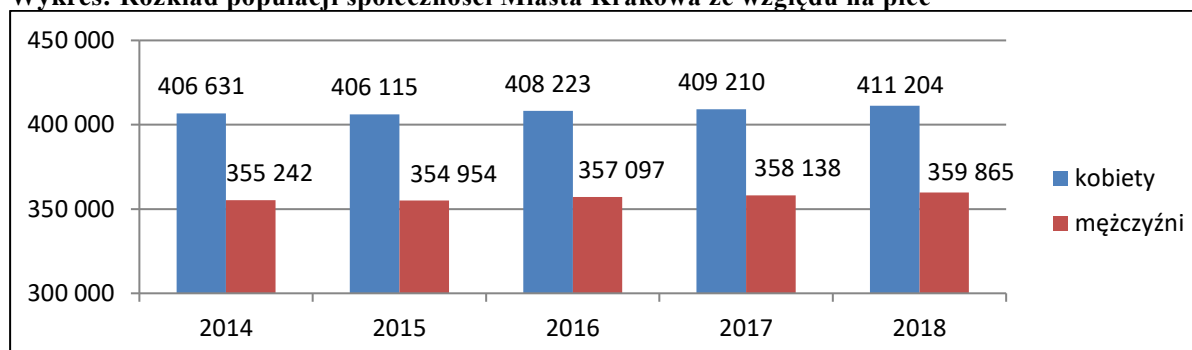
2.2 Struktura demograficzna ludności Krakowa

Podstawowe cechy demograficzne społeczności lokalnej Krakowa takie jak: wykształcenie, struktura rodzin i gospodarstw domowych, sytuacja ekonomiczna zostały określone na podstawie danych spisowych z 2011 r., interpolacji tychże danych oraz w sytuacji dostępności, danych z lat 2012–2019.

Według stanu na koniec roku 2018 populacja Krakowa wyniosła 771 069 i wzrosła o 3 721 osób, tj. prawie o 0,5% w stosunku do 2017 roku¹.

Najwięcej (70 647) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IV – Prądnik Biały, najmniej (15 259) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IX – Łagiewniki–Borek Fałęcki. W 2018 roku mieszkańcy Krakowa stanowili 2% ludności Polski i 22,6% mieszkańców województwa małopolskiego. Średnia gęstość zaludnienia w roku 2018 wynosiła 2 358 mieszkańców na 1 km². Dla porównania średnia gęstość zaludnienia dla województwa w tym samym okresie wyniosła 224. Kobiety stanowiły 53,3% populacji Krakowa. Na 100 mężczyzn przypadało 114 kobiet. W województwie małopolskim ten wskaźnik wyniósł 106 kobiet na 100 mężczyzn.

Wykres: Rozkład populacji społeczności Miasta Krakowa ze względu na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Raportu o Stanie Miasta Krakowa 2018 r.

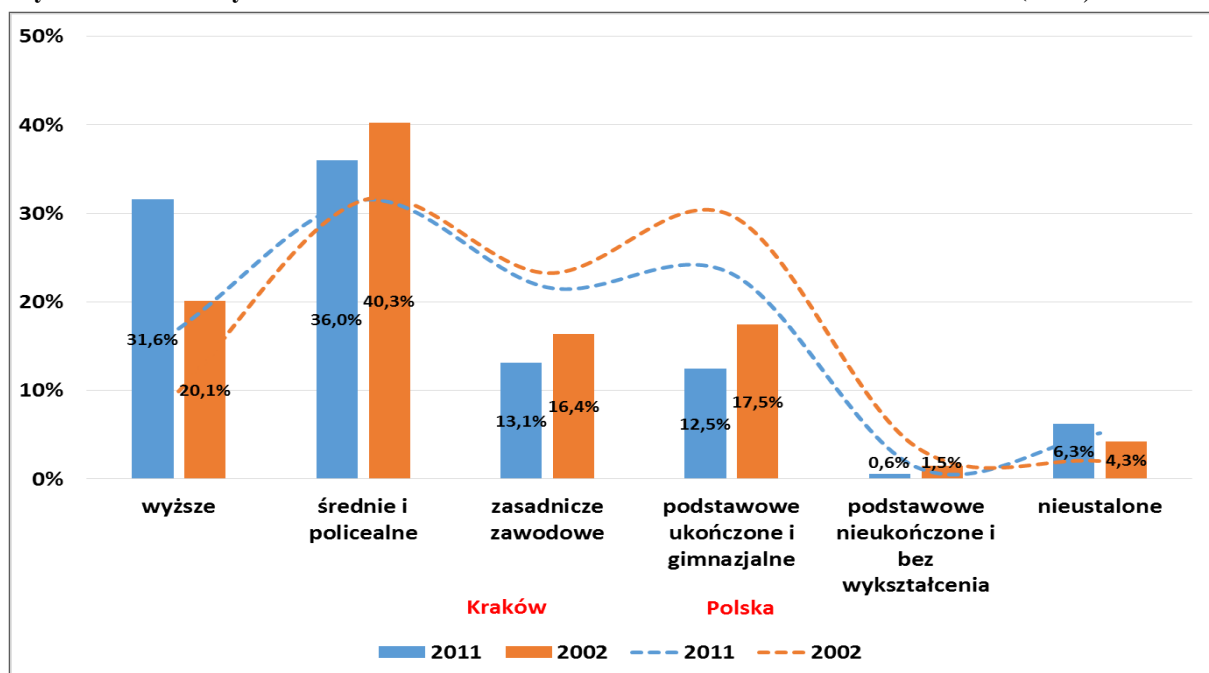
Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w roku 2011 wskazują na wzrost poziomu wykształcenia ludności w skali całego kraju.

¹ Raport o Stanie Miasta Krakowa 2018 r.

W okresie międzypisowym odsetek osób o wykształceniu co najmniej średnim wzrósł z 41,4% w 2002 roku do 48,6% w 2011 roku tj. o 7,2%. Największą dynamikę odnotowano w odniesieniu do osób o wykształceniu wyższym, których udział zwiększył się z 9,9% w 2002 roku do 17% w 2011 roku (tj. 7,1%).

Porównanie aktualnych wyników NSP 2011 z danymi pochodzącymi z NSP 2002 wykazało iż, podobnie jak to miało miejsce w województwie małopolskim i Polsce, także w Krakowie nastąpił istotny wzrost odsetka osób z wykształceniem wyższym – o ponad 11%, co wskazuje poniższy wykres. Z badań wynika, że ponad 67% mieszkańców Krakowa posiada co najmniej średnie wykształcenie. W 2002 r. liczba ta wynosiła 60,4%.

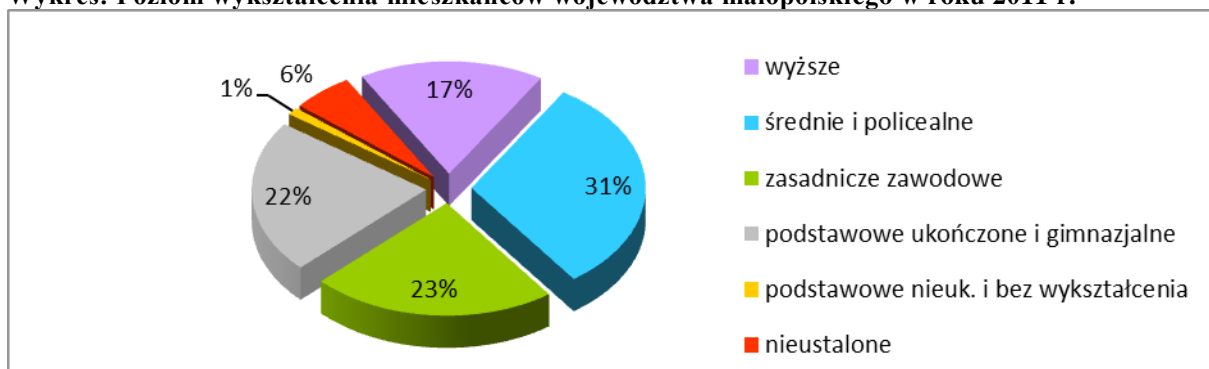
Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa i Polski w latach 2002 i 2011 (w %)

Źródło: opracowania własne na podstawie GUS (w 2002 bez wykształcenia gimnazjalnego)

Poziom wykształcenia mieszkańców Małopolski niewiele różni się od średniej krajowej.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców województwa małopolskiego w roku 2011 r.

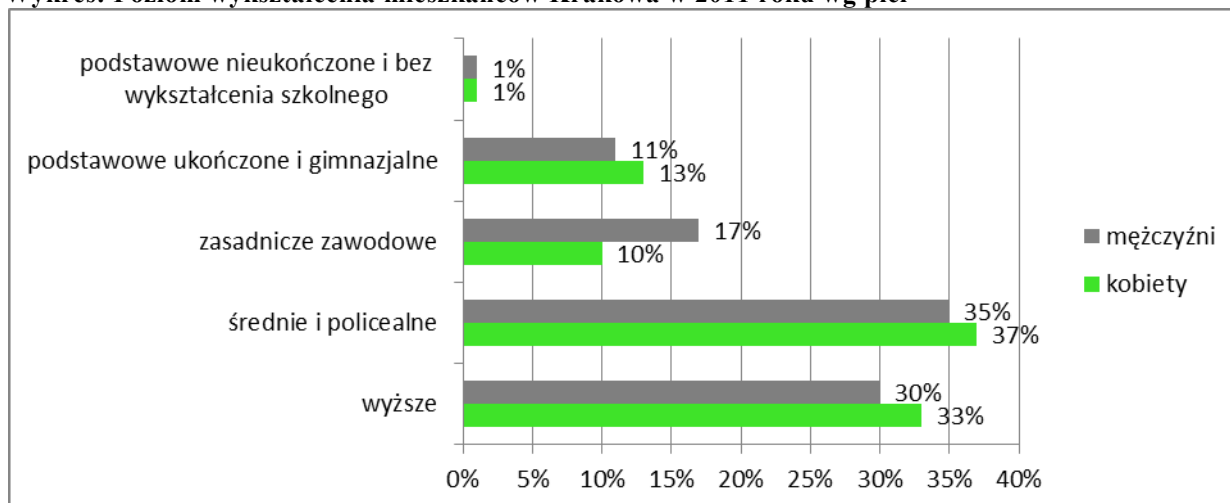
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS („Ludność w województwie małopolskim. Stan i struktura demograficzno-społeczna”. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Kraków 2013)

Struktura ludności według poziomu wykształcenia różni się w zależności od płci. Nadal lepiej wykształcone są kobiety. W 2011 roku wśród ogółu mężczyzn 14,8% ukończyło szkoły

wyższe, i w porównaniu do 2002 roku odnotowano wzrost o 5,5%. Natomiast znacznie lepiej przedstawia się sytuacja kobiet w tym zakresie. W 2002 roku co 10 kobieta posiadała dyplom ukończenia szkoły wyższej, natomiast 9 lat później już niemal co 5 kobieta (19%) była absolwentką szkoły wyższej.

W Krakowie pod względem płci nie zaobserwowano znaczących różnic wśród osób z średnim i policealnym oraz wyższym wykształceniem. Jedynie wśród osób z zawodowym wykształceniem, można zaobserwować większy odsetek mężczyzn – 17% w stosunku do kobiet – 10%.

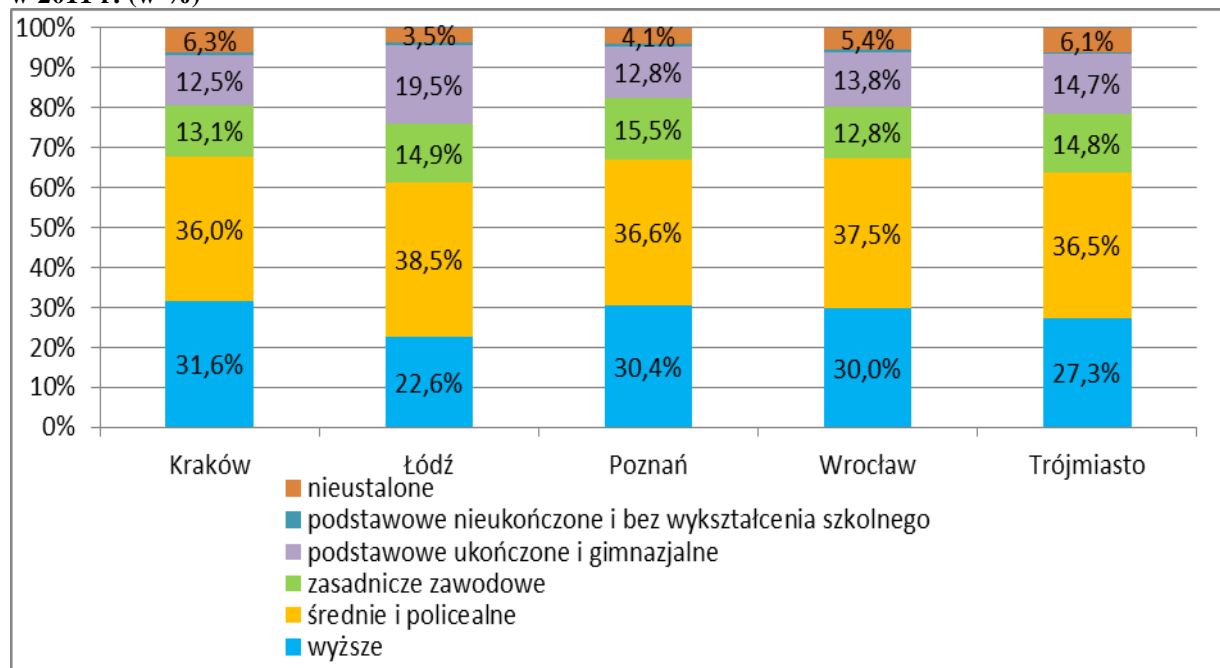
Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa w 2011 roku wg płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Poniższy wykres wskazuje różnice w poziomie wykształcenia pomiędzy Krakowem, a wybranymi miastami wojewódzkimi i Trójmiastem.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta w 2011 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W porównaniu z wybranymi miastami wojewódzkimi i Trójmiastem, Kraków charakteryzuje się najwyższym odsetkiem osób z wykształceniem wyższym, którzy stanowią

31,6% populacji osób wykształconych². Najbardziej zbliżona do krakowskiej struktura wykształcenia występuje w Poznaniu i Wrocławiu. Biorąc pod uwagę stopień wykształcenia mieszkańców Krakowa należy stwierdzić, iż Kraków jest jedną z najlepiej wykształconych społeczności miejskich w Polsce.

2.3 Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

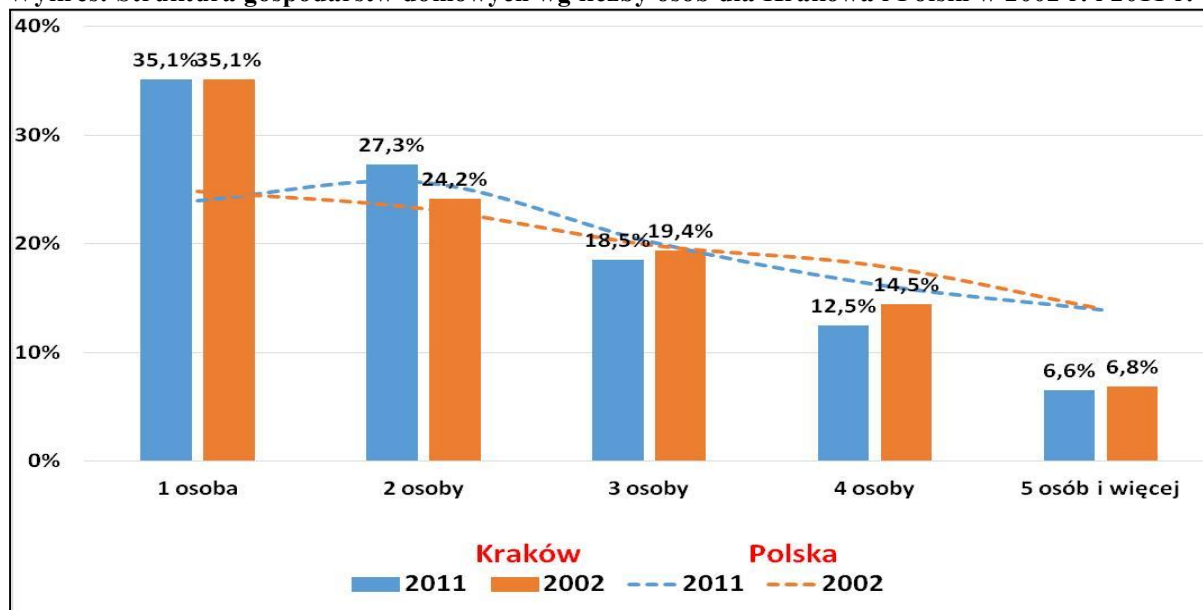
Poniższe informacje opisują strukturę demograficzną krakowskich rodzin i gospodarstw domowych na podstawie dostępnych w tym zakresie danych.

Według Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2011 w końcu marca 2011 r. w Polsce funkcjonowało 13 568 tys. gospodarstw domowych³. W porównaniu do roku 2002 było ich o 231 tys. więcej tj. blisko 2% więcej. Z kolei nieznacznie zmniejszeniu uległa średnia liczba osób w gospodarstwach domowych z 2,84 w roku 2002 do 2,82 w roku 2011.

Dostępne informacje wskazują, że w Krakowie liczba gospodarstw domowych, definiowanych jako zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się bez względu na stopień pokrewieństwa, wynosiła w roku 2011 ponad 320 tysięcy. W skład gospodarstw domowych wchodzi około 98% mieszkańców Krakowa⁴.

Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosiła 2,32, przy średniej dla województwa małopolskiego wynoszącej 3,07 (dla kraju, jak wyżej wskazano, 2,82). Dominującą grupę stanowią gospodarstwa jednorodzinne, stanowiące 57,2% ogółu gospodarstw.

Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób dla Krakowa i Polski w 2002 r. i 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Jak wskazuje powyższy wykres, w Krakowie dominują jednoosobowe gospodarstwa, które stanowią ponad 35% ogółu oraz gospodarstwa tworzone przez dwie osoby, których jest ponad 27%. W okresie międzypisowym odnotowano dość wyraźny wzrost liczby gospodarstw dwuosobowych – w roku 2011 było ich o 13,5 tys. więcej niż w roku 2002 oraz jednoosobowych – było ich o ponad 5 tys. więcej. Zwraca również uwagę dużo niższa niż średnia krajowa liczba gospodarstw 4 i więcej osobowych – 19,1% w Krakowie (30,1% dla

² Poziom wykształcenia został określony dla osób w wieku 13 lat i więcej.

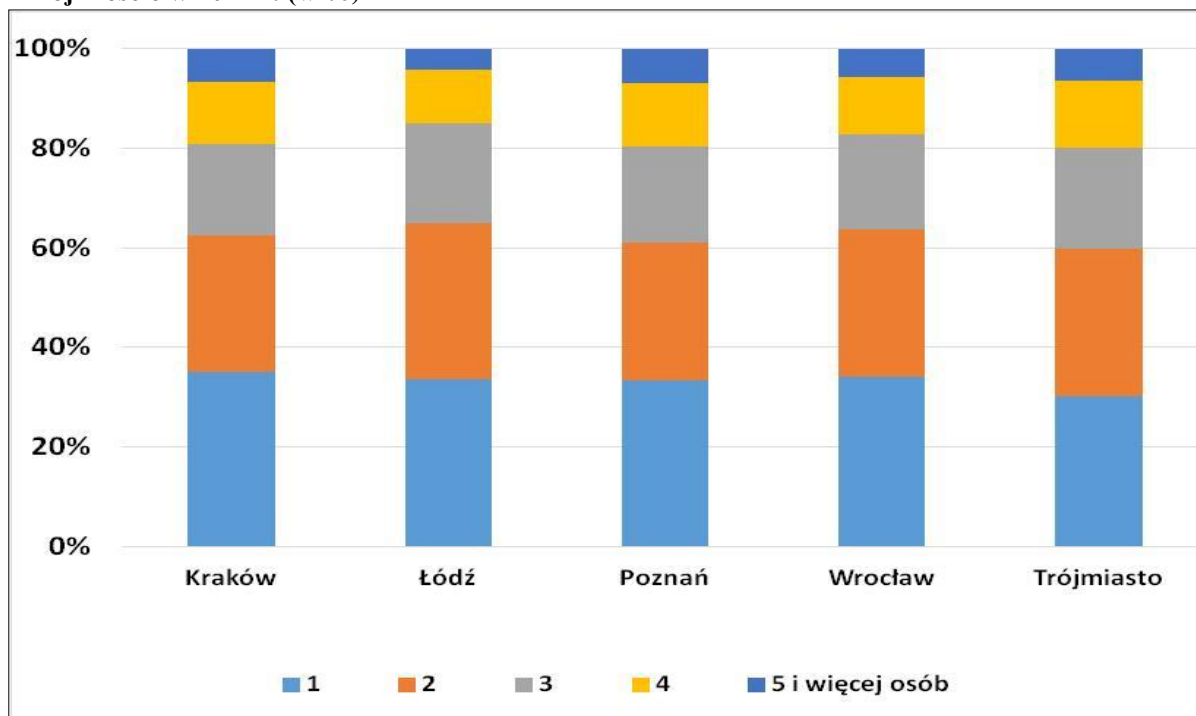
³ Główny Urząd Statystyczny, *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2014 r.

⁴ Pozostali mieszkańcy Krakowa wchodzi w skład gospodarstw zbiorowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

Polski). Wynika to między innymi z faktu, iż w Krakowie występuje duża liczba osób owdowiałych, w podeszłym wieku, mieszkających samotnie. Natomiast powstawaniu gospodarstw dwuosobowych sprzyja przede wszystkim odkładanie przez młodych ludzi decyzji o posiadaniu potomstwa.

Poniższy wykres obrazuje strukturę gospodarstw domowych wg liczby osób dla Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta.

Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Wrocławiu i Trójmieście w 2011 r. (w %)

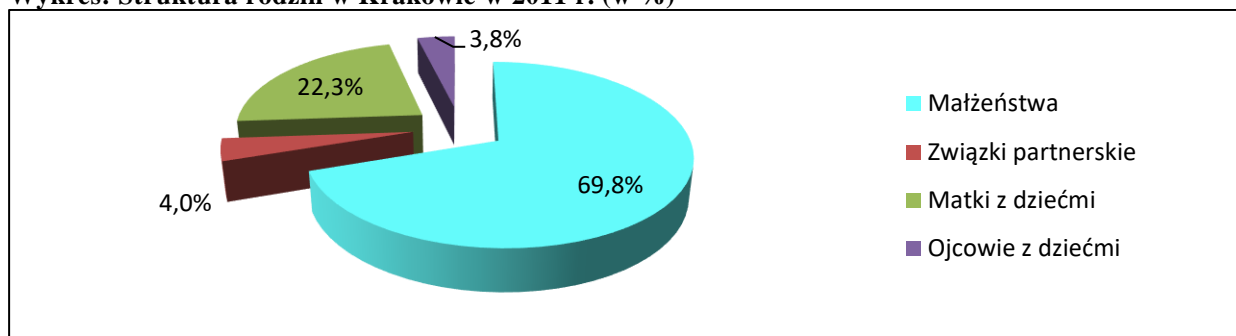
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wynika z niego, iż struktura gospodarstw domowych Krakowa nie odbiega znacząco od tej występującej w pozostałych poddanych analizie miastach. Trzeba jednak podkreślić, że to właśnie w Krakowie występuje najwięcej 1-osobowych gospodarstw domowych – 35,1%, najmniej jest ich natomiast w Trójmieście – 30,2%. Pod względem liczby gospodarstw 3 i więcej osobowych przoduje Trójmiasto, gdzie łącznie stanowią one 40,1% wszystkich gospodarstw domowych.

Wśród ponad 320 tysięcy krakowskich gospodarstw domowych 60,9% stanowią gospodarstwa tworzone przez co najmniej 1 rodzinę (dla Polski wskaźnik ten wynosi 72,9%). Liczba rodzin w Krakowie w roku 2011 r. wyniosła 208 tys. (nastąpił wzrost w porównaniu z rokiem 2002 o około 7 tys.). Za rodzinę uznaje się parę (małżeństwo lub partnerów) bez dzieci lub parę z jednym bądź większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci. Pod względem struktury dominują rodziny pełne, czyli mające obydwójce współmałżonków, jednak ponad 26% rodzin stanowią rodziny niepełne, przy czym na jednego samotnego ojca przypada 5 samotnych matek. W okresie międzypisowym nastąpił wzrost rodzin niepełnych o 2,1%.

W opisywanej grupie odnotowano, obejmującą ponad 8 tysięcy rodzin, grupę rodzin opartych na związkach partnerskich (wśród których blisko 40% posiada na utrzymaniu co najmniej jedno dziecko). Należy zaznaczyć, iż w okresie międzypisowym nastąpił dwukrotny wzrost liczby rodzin opartych na związkach partnerskich.

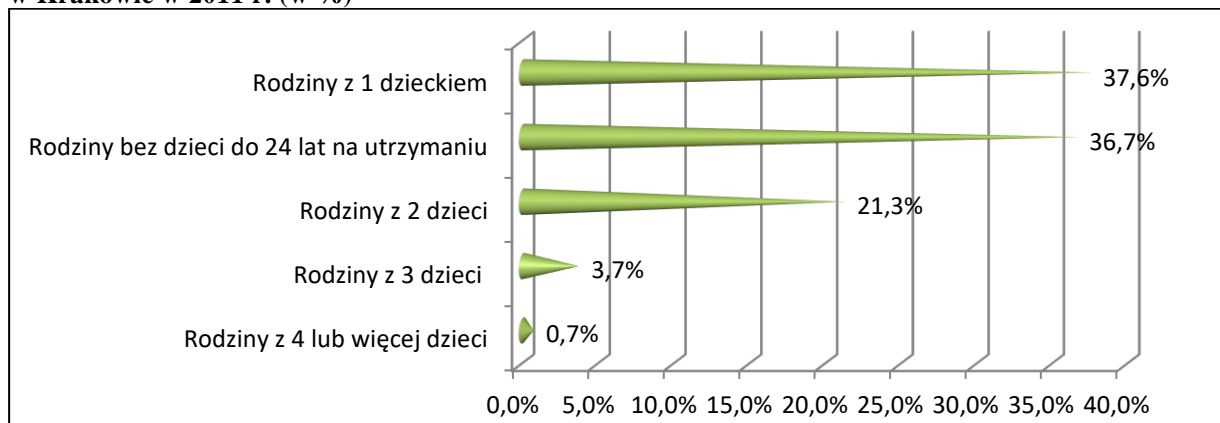
Wykres: Struktura rodzin w Krakowie w 2011 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Informacje demograficzne wskazują⁵, że około 148 tysięcy rodzin w Krakowie (prawie 71% ogółu rodzin) to rodziny z dziećmi⁶, a około 94 tys. (45% ogółu rodzin) to rodziny z dziećmi do lat 24⁷ pozostającymi na utrzymaniu rodziny⁸.

Wykres: Struktura rodzin z dziećmi wg liczby dzieci do 24 lat pozostających na utrzymaniu w Krakowie w 2011 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Krakowie wśród grupy rodzin z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu dominują rodziny z jednym dzieckiem, które stanowią 37,6%. Rodziny wielodzietne (3 i więcej dzieci) stanowią zaledwie 4,4% ogółu rodzin z dziećmi do 24 lat pozostającymi na utrzymaniu.

Łączna liczba dzieci w rodzinach to prawie 220 tys. Dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu jest blisko 140 tys. Przeciętna liczba dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu w rodzinach to 1,49 osoby (w woj. małopolskim 1,72 osoby, w Polsce 1,62 osoby).

Dane statystyczne udostępniane przez GUS wskazują, że w Krakowie populacja dzieci w przedziale wiekowym 0–17 lat systematycznie malała w okresie 2000–2011 (ubytek o około 27 tys. osób), począwszy jednak od 2012 roku nastąpiła zmiana trendu i lekki wzrost liczby dzieci. Związane jest to zapewne z częstszym podejmowaniem decyzji o posiadaniu potomstwa przez osoby z wyżu demograficznego z początku lat osiemdziesiątych.

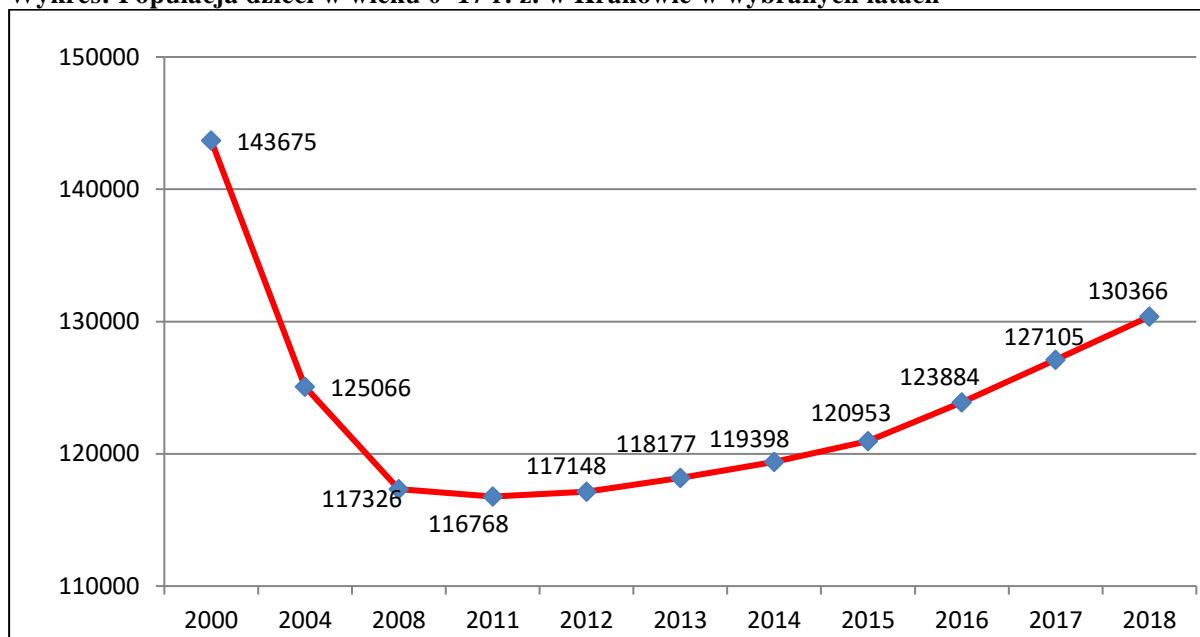
⁵ Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych.

⁶ Jako dziecko określa się osobę w każdym wieku, która pozostaje w gospodarstwie domowym (lub przebywa w gospodarstwie zbiorowym) wraz z obojgiem lub jednym z rodziców. Do dzieci zalicza się również pasierbów oraz dzieci przysposobione.

⁷ Dziecko do lat 24 pozostające na utrzymaniu to osoba w wieku 0-24 lat, która nie posiada własnego źródła utrzymania i pozostaje na utrzymaniu innej osoby wchodzącej w skład gospodarstwa domowego.

⁸ Około 54 tys. rodzin to rodziny, w których albo nie ma dzieci w wieku 0-24 lat, albo dzieci w wieku poniżej 25 lat mają własne źródło utrzymania i nie pozostają na utrzymaniu rodzica.

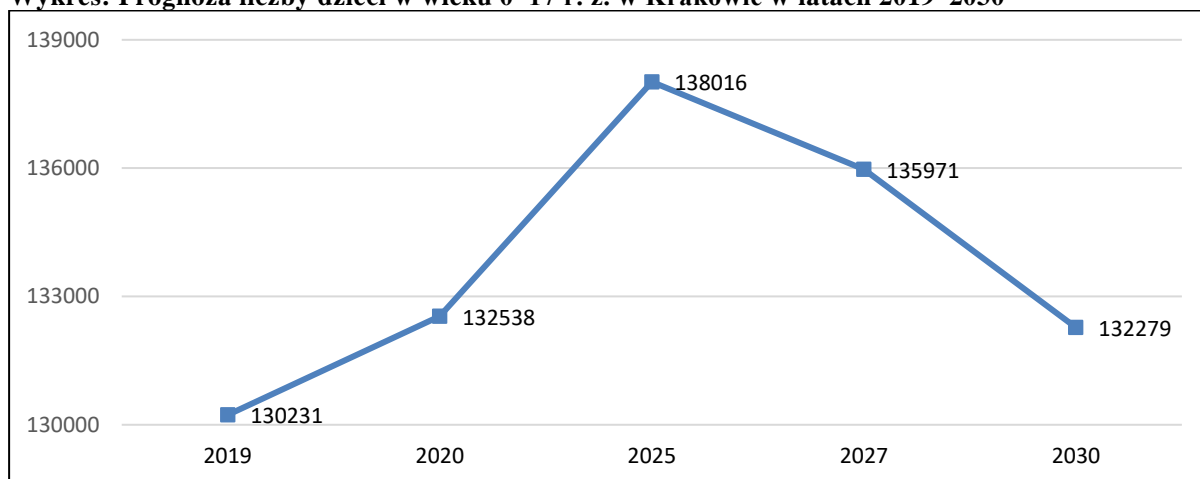
Wykres: Populacja dzieci w wieku 0–17 r. ż. w Krakowie w wybranych latach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Według przygotowanej przez GUS „Prognozy dla gmin na lata 2017–2030”⁹ liczba dzieci w wieku 0–17 będzie rosła do roku 2025 i wyniesie 138 016, a później zacznie spadać aby w roku 2030 osiągnąć wartość 132 279. Prognoza ta została opracowana w oparciu o długoterminowe założenia „Prognozy ludności Polski na lata 2014–2050” oraz „Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2014–2050”. Rozbieżności między rzeczywistymi a prognozowanymi wielkościami obserwowane w ciągu kolejnych lat wymagały dokonania korekty danych wejściowych i aktualizacji założeń na poziomie kraju. W związku z powyższym, wyniki prognozy dla gmin po zagregowaniu nie są w pełni spójne z opublikowanymi wynikami prognoz ludności dla jednostek wyższego poziomu¹⁰.

Wykres: Prognoza liczby dzieci w wieku 0–17 r. ż. w Krakowie w latach 2019–2030

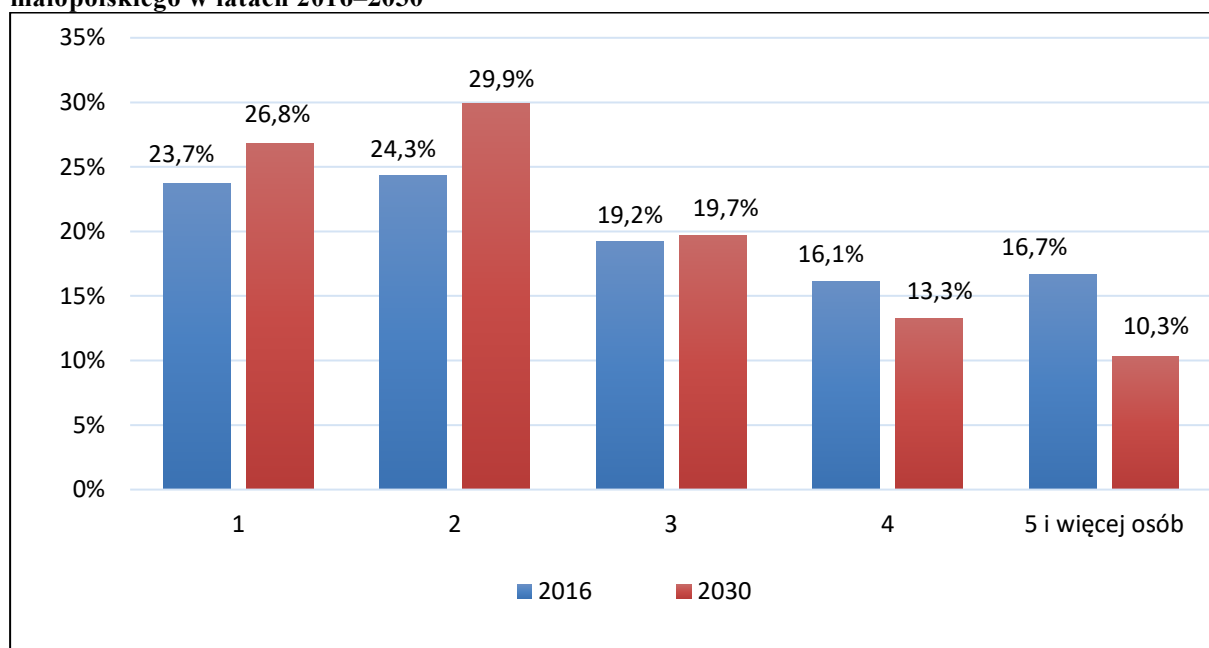
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁹ Prognoza dla gmin na lata 2017-2030, (opracowanie eksperymentalne), Warszawa, sierpień 2017 r.

¹⁰ Raport o stanie miasta Krakowa 2018, strona 19.

Wyniki opracowanej przez GUS długookresowej prognozy gospodarstw domowych na lata 2016–2050¹¹ dla województwa małopolskiego wskazują, że w latach 2016–2030 ogólna liczba gospodarstw domowych wzrośnie. Tempo przyrostu zwiększy się o około 14% i będzie to największy zakładany wzrost w Polsce¹². Prognoza zakłada wzrost gospodarstw domowych w całym omawianym okresie. W perspektywie 2030 roku przewiduje się znaczące zmiany w strukturze gospodarstw domowych pod względem ich wielkości. Łącznie liczba gospodarstw 1– i 2– osobowych w 2030 r. wzrośnie w stosunku do 2016 r. o 8,7%, a ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw wyniesie 56,7%, natomiast łączna liczba gospodarstw 3–osobowych i większych zmaleje w tym samym okresie o 8,7%. Gospodarstwa te będą stanowić 43,3% wszystkich gospodarstw domowych.

Wykres Prognozowana struktura gospodarstw domowych wg liczby osób dla województwa małopolskiego w latach 2016–2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gospodarstwa 2–osobowe pozostaną grupą najliczniejszą. Najmniej liczną grupę stanowią gospodarstwa 5–osobowe i większe. Udział gospodarstw 1–osobowych w strukturze ogółem wzrośnie z 23,7% w 2016 r. do 26,8% w 2030 r. Tendencję wzrostową będą wykazywać również gospodarstwa domowe 2– i 3–osobowe. Ponadto prognozowany jest spadek przeciętnej liczby dzieci (0–17 lat) w gospodarstwie domowym – z 0,55 w 2016 r. do 0,44 w 2030 r. W okresie do 2030 roku zmaleje także przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym – z 2,94 osób w 2016 r. do 2,59 w 2030 r.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego zwiększa się liczba gospodarstw domowych z osobami starszymi, w tym mieszkających samotnie. Biorąc pod uwagę obecną strukturę wieku ludności – w perspektywie 20 lat zjawisko to nasili się tj. wzrośnie liczba osób w starszym wieku, tym samym wzrośnie liczba gospodarstw domowych z osobami starszymi, w tym starych osób samotnych¹³.

¹¹ Główny Urząd Statystyczny, *Prognoza gospodarstw domowych GUS na lata 2016-2050*, Warszawa 2016 r.

¹² P. Szukalski, Uniwersytet Łódzki, Instytut Socjologii, „*Prognoza gospodarstw domowych GUS z 2016 r. - co z niej wynika?*”, Demografia i Gerontologia Społeczna. Biuletyn Informacyjny, 2016, nr 5, strona 3.

¹³ Główny Urząd Statystyczny, *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014-2050* Warszawa 2014 r., strona 15.

2.4 Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

Istotne znaczenie dla analizy ekonomicznych aspektów funkcjonowania gospodarstw domowych ma określenie źródeł ich utrzymania. Źródła utrzymania gospodarstwa domowego wynikają z indywidualnych źródeł dochodów uzyskiwanych przez poszczególnych członków gospodarstwa domowego. Jako główne źródło utrzymania przyjmuje się to źródło, z którego pochodzi przeważająca część środków w budżecie domowym, przeznaczana na potrzeby wszystkich członków gospodarstwa.

Spośród wyodrębnionych ponad 320 tysięcy gospodarstw domowych (w 2002 – 307 tys.), najliczniejszą grupę, bo liczącą około 181 tysięcy, stanowią gospodarstwa, których głównym źródłem utrzymania są dochody uzyskiwane z tytułu pracy (bez względu na charakter zatrudnienia)¹⁴. W ich obrębie zdecydowana większość – aż 52,9% gospodarstw utrzymuje się z dochodów z pracy świadczonej w sektorze prywatnym. Mniejszą ilościowo jest zbiorowość gospodarstw utrzymujących się z pracy świadczonej w sektorze publicznym – około 31,7%. Dane dotyczące udziału poszczególnych typów gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw w Krakowie przedstawia poniższa tabela.

Tabela: Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania w 2011 r.

Praca				
	Najemna		Na rachunek własny	
	W sektorze publicznym	W sektorze prywatnym	Poza rolnictwem	W rolnictwie
Ogółem w tys.	57 348	95 763	27 529	508
% ogółu	17,9%	29,8%	8,6%	0,2%
Ogółem %	56,5%			

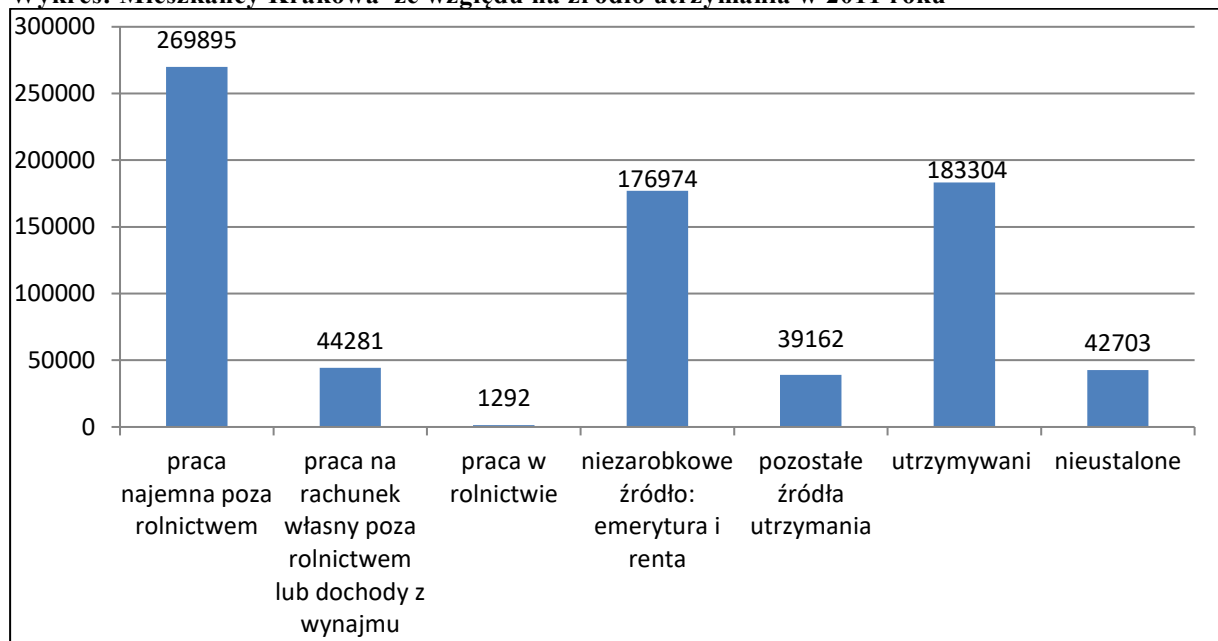
	Niezarobkowe źródło			Dochody z własności i inne	Na utrzymaniu	Nieustalone
	Emerytura	Renta	Pozostałe niezarobkowe źródło			
Ogółem w tysiącach	83 307	15 862	2 906	24 312	1 062	12 332
% ogółu	26,0%	4,9%	0,9%	7,6%	0,3%	3,8%
Ogółem %	31,8%			11,7%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS–Urząd Statystyczny w Krakowie

W oparciu o dostępne dane dotyczące sytuacji ekonomicznej krakowskich gospodarstw domowych można stwierdzić, że dla znaczącej większości gospodarstw domowych głównym źródłem utrzymania są dochody z pracy świadczonej poza rolnictwem–dotyczy to aż 56,3% gospodarstw domowych. Praca wykonywana w rolnictwie stanowi główne źródło utrzymania w znikomym odsetku gospodarstw domowych (0,2%). Liczną zbiorowość gospodarstw domowych stanowią gospodarstwa, których główne źródło utrzymania pochodzi z niezarobkowego źródła tj. emerytur, rent i pozostałych źródeł niezarobkowych (31,8%). Analiza niezarobkowych źródeł utrzymania wskazuje, że w Krakowie najliczniejszą pod tym względem grupę stanowią gospodarstwa emerytów i rencistów–w stosunku do ogółu gospodarstw domowych stanowią 30,9%.

¹⁴ Urząd Statystyczny w Krakowie, *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie małopolskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Kraków 2014, str. 210-211.

Wykres: Mieszkańcy Krakowa ze względu na źródło utrzymania w 2011 roku

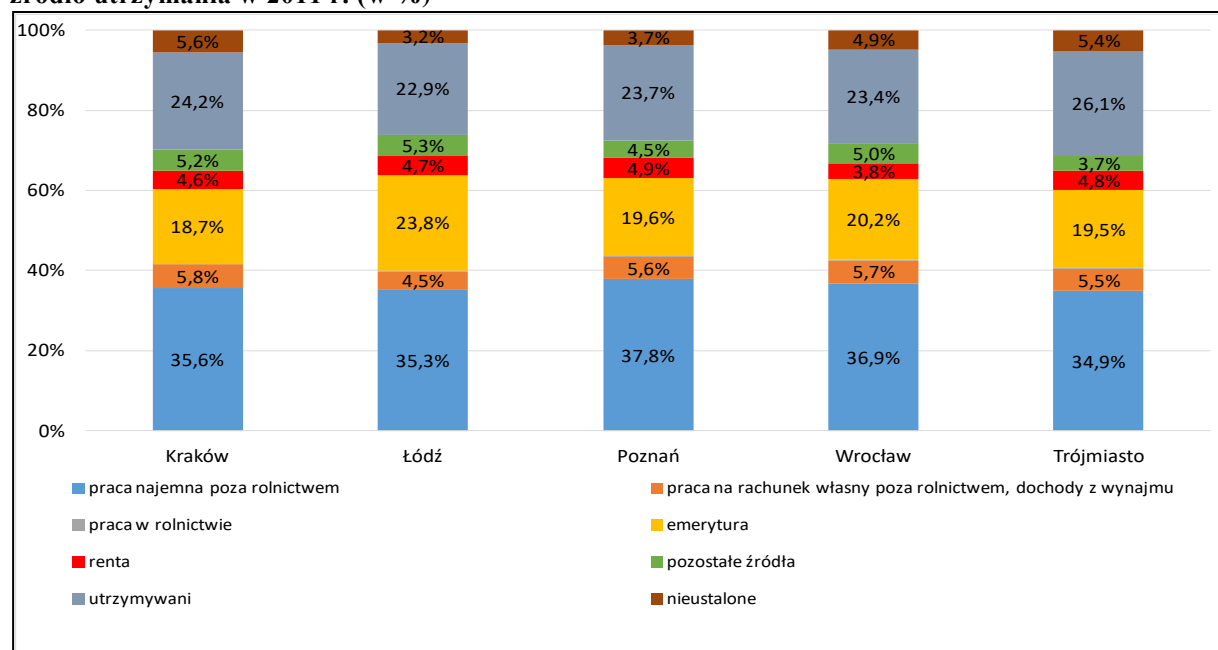

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

W oparciu o dane z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku należy stwierdzić, że najwięcej mieszkańców Krakowa – 35,6% utrzymywało się z pracy najemnej poza rolnictwem (przy średniej dla woj. małopolskiego wynoszącej 30,4%), 24,2% osób pozostawało na utrzymaniu innych osób (w woj. małopolskim średnio 31,6%), a dla 23,3% głównym źródłem utrzymania była renta lub emerytura (w woj. małopolskim średnio 22,5%).

Poniższy wykres prezentuje różnice dotyczące głównych źródeł utrzymania pomiędzy mieszkańcami Krakowa, oraz wybranych miast wojewódzkich i Trójmiasta. Struktura dochodów najbardziej zbliżona do krakowskiej występuje w Poznaniu i Trójmieście.

Wykres: Mieszkańcy Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta ze względu na główne źródło utrzymania w 2011 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z dostępnych badań budżetów gospodarstw domowych (w okresie prac nad opracowaniem Oceny Zasobów Pomocy Społecznej), przeprowadzanych przez Główny Urząd Statystyczny¹⁵ wynika, że w roku 2018 podobnie jak w poprzednim wystąpiła poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych w Polsce. Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że czynnikami, które w największym stopniu przyczyniły się do poprawy sytuacji materialnej gospodarstw domowych w 2018 r. były: wzrost wynagrodzeń, spadek bezrobocia, a w przypadku rodzin z dziećmi świadczenie wychowawcze Rodzina 500 plus.

Gospodarstwa domowe miały wyższe dochody natomiast ich wydatki pozostały na podobnym poziomie, w związku z tym wzrosła nadwyżka dochodów nad wydatkami. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę ukształtował się w 2018 r. na poziomie 1 693 zł i był realnie wyższy o 4,3% od dochodu z roku 2017.

Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę w 2018 r. wyniosły 1 187 zł, były realnie niższe o 0,7% od wydatków z roku 2017.

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne wyniosły średnio 1 137 zł i były realnie niższe o 0,8% w stosunku do 2017 r.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych zamieszkujących miasta był wyższy o 29,9% niż na wsi. Różnice te wynikały z wysokości dochodów uzyskiwanych przez gospodarstwa domowe, jak również związane były z większą liczbą osób wchodzących w skład gospodarstw domowych zamieszkujących wieś. Przeciętne miesięczne wydatki na osobę w gospodarstwach domowych zamieszkujących miasta były o 34,5% wyższe niż na wsi.

Podobnie jak w latach poprzednich poprawia się subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych. W roku 2018 utrzymał się wzrost odsetka gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako raczej dobrą albo bardzo dobrą (44% gospodarstw domowych ogółem, wobec 37,2% w 2017 r.). Obniżył się odsetek gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą (8,1% wobec 11,2% w 2017 r.).

Z badania budżetów gospodarstw domowych wynika, iż w ujęciu rocznym w 2018 r. nastąpiła poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych w Polsce, jednocześnie odnotowano zahamowanie tendencji spadkowej zasięgu ubóstwa ekonomicznego szacowanego w oparciu o wydatki gospodarstw domowych.

Podstawowe wskaźniki służące do opisywania poziomu ubóstwa w społeczeństwie to: relatywna granica ubóstwa, ustawowa granica ubóstwa oraz minimum egzystencji.

Wskaźnik relatywnej granicy ubóstwa określa się na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ogółu gospodarstw domowych. Wskaźnik ten w roku 2018 wyniósł 810 zł dla gospodarstwa jednoosobowego oraz 2 187 zł dla gospodarstwa 4-osobowego (poziom granic w IV kwartale 2018 r. – dwie osoby dorosłe + dwoje dzieci do lat 14)¹⁶.

Ustawowa granica ubóstwa to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do interwencji socjalnej. Od 1 października 2018 r. kwota kryteriów dochodowych uprawniających do ubiegania się o pomoc wynosiła 701 zł dla gospodarstwa jednoosobowego i 528 zł na osobę w rodzinie, tj. 2 112 zł dla gospodarstwa 4-osobowego.

Z kolei minimum egzystencji nazywane też minimum biologicznym określane jako zasięg ubóstwa skrajnego, stanowi dolne kryterium ubóstwa i uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Takie ubóstwo nie wynika jedynie z krótkotrwałego pogorszenia się sytuacji rodzin, ale nabiera cech trwałości, przyczyniając się do długotrwałego pozbawienia możliwości korzystania z dóbr i usług, a tym samym prowadzi do wykluczenia społecznego. Minimum egzystencji uznaje się za dolną granicę obszaru ubóstwa. Wysokość

¹⁵ Główny Urząd Statystyczny, *Sytuacja gospodarstw domowych w 2018 r. w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych*, Informacje sygnałowe, Warszawa, 30.05.2019 r.

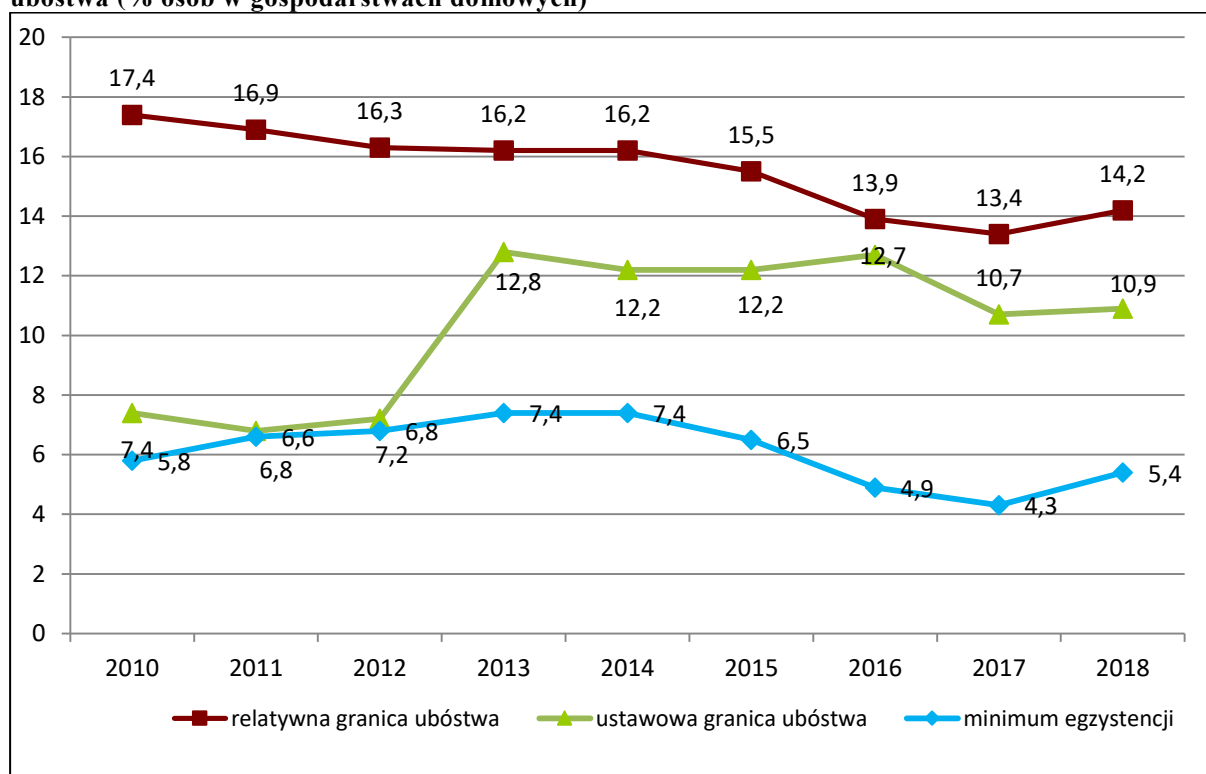
¹⁶ *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2018 r.*, GUS, Warszawa, 28.06.2019 r.

minimum egzystencji ustala corocznie Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Dla jednoosobowego gospodarstwa wyniósł on w 2018 roku 595 zł, a dla gospodarstwa 4-osobowego (poziom granic w IV kwartale 2018 r. – dwie osoby dorosłe + dwoje dzieci do lat 14) – 1 606 zł¹⁷.

W opracowaniu przygotowanym przez GUS¹⁸, w 2018 roku w gospodarstwach domowych odnotowano zwiększenie się zasięgu wszystkich analizowanych typów ubóstwa.

Po obserwowanym od 2015 do 2017 r. stopniowym zmniejszaniu się, szacowanego w oparciu o wydatki gospodarstw domowych, zasięgu ubóstwa ekonomicznego, w 2018 r. nastąpiło zahamowanie tej tendencji. W zależności od przyjętej granicy, zasięg ubóstwa kształtował się na zbliżonym lub nieco wyższym poziomie niż w 2017 r. Najwyraźniej wzrosła stopa ubóstwa skrajnego – o ok. 1 p. proc.

Wykres: Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2010–2018 według przyjętych w danym roku granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ubóstwo w różnym stopniu dotyka poszczególne grupy ludności, jednak społeczna i terytorialna mapa zagrożenia ubóstwem w Polsce istotnie nie zmienia się od lat. Grupami szczególnie narażonymi na doświadczanie ubóstwa skrajnego były w 2018 r. gospodarstwa osób utrzymujących się z tzw. niezarobkowych źródeł (w tym przede wszystkim świadczeń społecznych innych niż emerytury i renty), gospodarstwa domowe rolników i rencistów, rodziny wielodzietne (z 3 lub większą liczbą dzieci na utrzymaniu), dzieci w wieku 0–17 lat, gospodarstwa z głową gospodarstwa posiadającą wykształcenie co najwyżej gimnazjalne, a także gospodarstwa z osobami niepełnosprawnymi. Biorąc pod uwagę terytorialne zróżnicowanie zasięgu ubóstwa, częściej niż przeciętnie biedy doświadczali mieszkańcy wsi i małych miast.

W 2018 r. zaobserwowano wyraźny wzrost wartości wskaźnika ubóstwa skrajnego wśród osób w gospodarstwach utrzymujących się z tzw. niezarobkowych źródeł. Ta grupa należy do najbardziej zagrożonych ubóstwem. W 2018 r. wzrost stopy ubóstwa skrajnego

¹⁷ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2018 r., GUS, Warszawa, 28.06.2019 r.

¹⁸ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2018 r., GUS, Warszawa, 28.06.2019 r.

dotyczył głównie mieszkańców wsi. Wzrosło też ubóstwo w najmniejszych miastach. Nieznacznie zmniejszyła się natomiast stopa ubóstwa skrajnego w największych ośrodkach miejskich.

Najnowsze dostępne badania budżetów gospodarstw domowych w województwie małopolskim przeprowadzone w 2018 roku objęły o 8,6% wszystkich gospodarstw zbadanych w kraju¹⁹.

W strukturze dochodu gospodarstwa domowego dominowały dochody z pracy najemnej. W 2018 roku stanowiły one 54% ogółu (dla kraju – 52,6%). Drugim co do wielkości źródłem dochodów gospodarstw domowych były dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pozostałych świadczeń społecznych, w tym ze świadczenia wychowawczego „Rodzina 500+”. Udział tych dochodów w województwie małopolskim nieco spadł i wyniósł 30% (w kraju pozostał na poziomie sprzed roku i wyniósł 31,2%).

Sytuacja materialna badanych gospodarstw domowych w województwie małopolskim w ujęciu rocznym w 2018 r. poprawiła się. Na przestrzeni roku nastąpił wzrost przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę wyniósł 1 627,85 zł i był wyższy o 9,1% niż przed rokiem. Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę wyniosły 1 017,42 zł i były wyższe o 1,1% od zanotowanych rok wcześniej. Zwiększyła się nadwyżka dochodów nad wydatkami, co pozwoliło gospodarstwom domowym na zwiększenie swoich oszczędności.

Według badań pt.: „Diagnoza Społeczna 2015...²⁰” województwami o najwyższej ogólnej jakości życia były w 2015 r. małopolskie, pomorskie i wielkopolskie. W przekroju większych miast najlepiej żyje się mieszkańcom Poznania, Zielonej Góry i Krakowa.

Sytuację finansową gospodarstw domowych, mieszkańców Krakowa obrazują raporty z badań zleczonych od 1999 roku przez Krakowski Holding Komunalny S.A. Badania są przeprowadzane wśród mieszkańców Krakowa i dotyczą oceny jakości wykonywanych usług komunalnych oraz stopnia obciążenia budżetów domowych wydatkami na te usługi, stąd dane dotyczące budżetów gospodarstw domowych krakowian nie są pełne.

Ostatnie badania przeprowadzono w 2019 r. Badaniem objęto 1 305 losowo wyłonionych gospodarstw domowych z obszaru Krakowa. Doboru respondentów dokonano warstwowo dla każdej z 18 dzielnic samorządowych, proporcjonalnie do liczby mieszkańców dzielnicy. Wywiady przeprowadzono z dorosłymi osobami reprezentującymi gospodarstwa domowe. Podobnie jak w latach poprzednich w badaniu uczestniczył większy odsetek kobiet niż mężczyzn (65,7% kobiet i 34,3% mężczyzn). Średnia liczba osób w badanych gospodarstwach domowych wynosiła 2,57 (w 2018 roku 2,62). Najliczniejszą grupę respondentów – 67,3% stanowiły osoby nie mające na utrzymaniu dzieci, 19,8% stanowiły osoby posiadające – 1 dziecko, 9,5% – 2 dzieci, 3,4% – 3 dzieci i więcej.

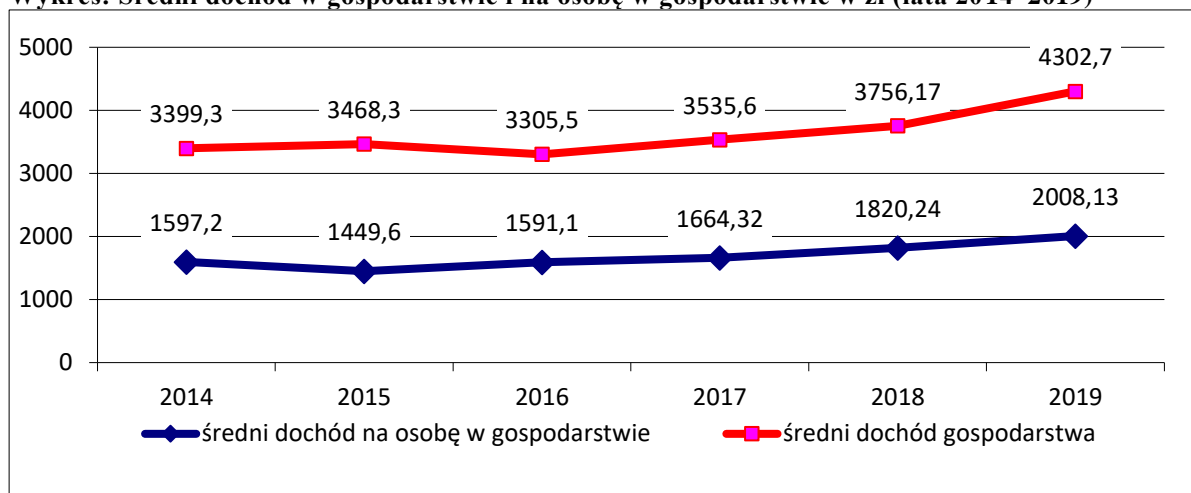
Ankietowani zostali poproszeni m.in. o oszacowanie łącznych dochodów wszystkich członków ich gospodarstwa domowego. Średnia wartość dochodu miesięcznego na osobę, obliczona dla wszystkich gospodarstw domowych ogółem, wyniosła 2 008,13 zł. W badaniach z roku 2018 analogiczna średnia wyniosła 1 820,24 zł, zaś w roku 2017 r. 1 664,32 zł.

Analizując poniższy wykres widoczny jest jednocześnie wzrost średniego dochodu na gospodarstwo oraz wzrost średniego dochodu na osobę. Wskazuje to na poprawę sytuacji finansowej krakowskich gospodarstw domowych. Można przypuszczać, że ta tendencja będzie utrzymywać się w najbliższych latach.

¹⁹ *Budżety gospodarstw domowych w województwie małopolskim w 2018 r.*, Urząd Statystyczny w Krakowie, 11.10.2019 r.

²⁰ J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Warszawa, 2015, strona 16.

Wykres: Średni dochód w gospodarstwie i na osobę w gospodarstwie w zł (lata 2014–2019)

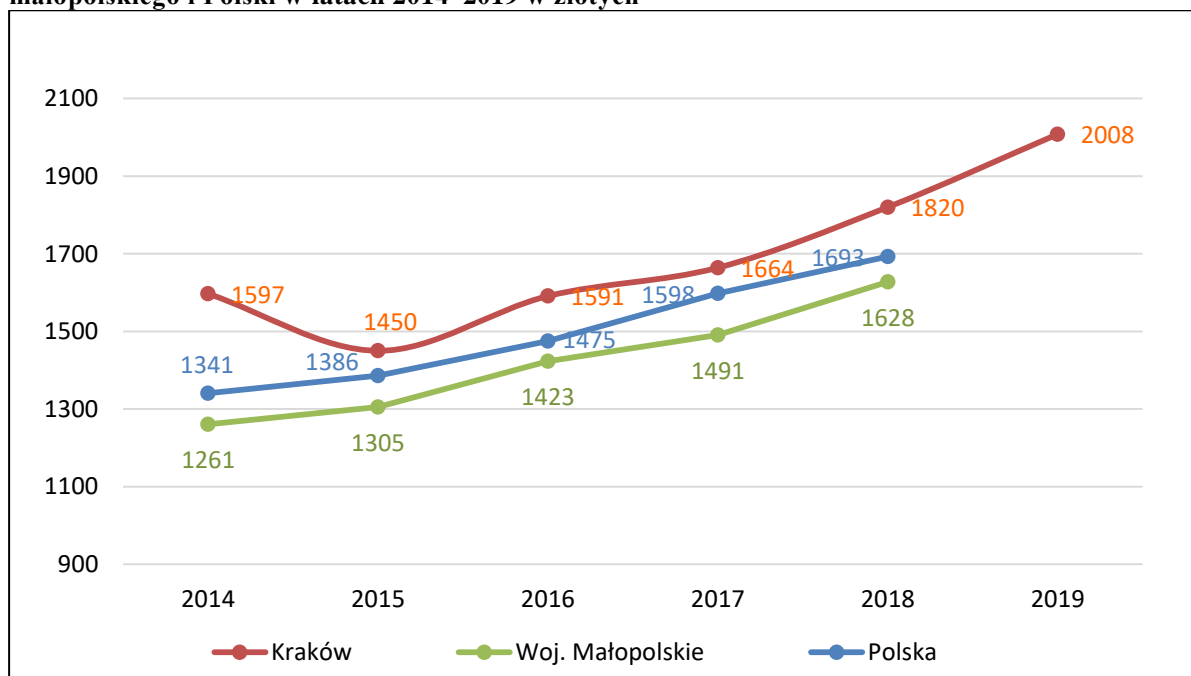

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. 2019 r.

Należy podkreślić, że w badaniach za dochód przyjęto miesięczne przychody gospodarstwa domowego, po odliczeniu należnego podatku i składek. Uzyskane wartości można jednak uznać za porównywalne z wartościami dochodu rozporządzalnego, którymi posługuje się Główny Urząd Statystyczny.

Zestawienie danych za rok 2018 wskazuje, że średnie miesięczne dochody krakowskich gospodarstw domowych przewyższają średnie miesięczne dochody gospodarstw domowych w Polsce i Małopolsce. Średnie miesięczne dochody 1 mieszkańca Krakowa (wg danych KHK) są o 127 zł (w 2017 roku o 66 zł) wyższe niż w Polsce i o 192 zł wyższe niż średnia wojewódzka (w 2017 roku o 173 zł).

Wykres: Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie dla Krakowa, dla województwa małopolskiego i Polski w latach 2014–2019 w złotych

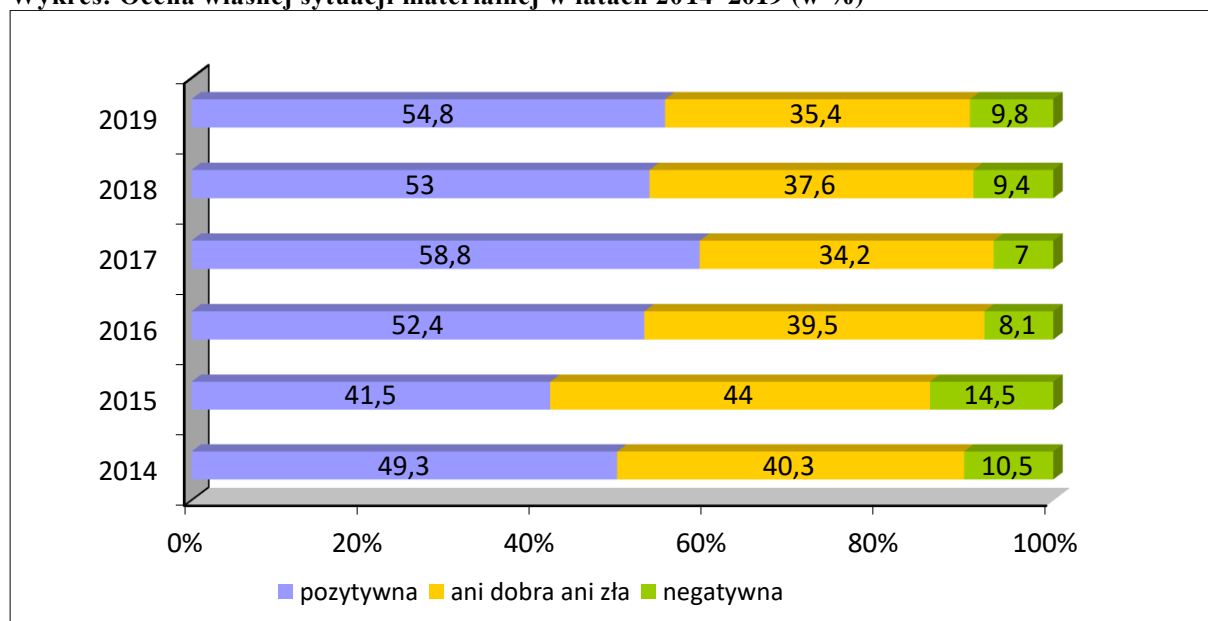

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. 2019 (dane dla Krakowa), GUS (dane dla woj. małopolskiego i Polski).

Fakt, że większość krakowian nieźle ocenia swoją sytuację ekonomiczną potwierdzają wyniki subiektywnej oceny sytuacji materialnej. W roku 2019 – 54,8% respondentów oceniło

swoją sytuację materialną pozytywnie. Osoby oceniające negatywnie swoją sytuację materialną stanowiły 9,8% badanych.

Wykres: Ocena własnej sytuacji materialnej w latach 2014–2019 (w %)

Źródło: Krakowski Holding Komunalny S.A. 2019 r.

Zgodnie z wynikami badań²¹ Kraków pozostaje atrakcyjnym miejscem do zamieszkania – w 2015 r. ponad 70% krakowian przyznało, że jest bardzo zadowolonych i zadowolonych ze swojego miejsca zamieszkania.

2.5 Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie

Informacji na temat krakowskich rodzin, w tym również odnoszących się do ich sytuacji ekonomicznej, dostarczają także dane dotyczące świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych. W 2019 r. świadczenia rodzinne w Krakowie otrzymało 25 848 rodzin. Ze świadczeń skorzystało 37 380 dzieci.

Rodziny z dziećmi na utrzymaniu, w których dochód w przeliczeniu na członka rodziny nie przekracza kwoty 674 zł, a w przypadku rodzin, w skład których wchodzi dziecko niepełnosprawne – kwoty 764 zł²², otrzymywały świadczenia rodzinne uzależnione od dochodu, czyli zasiłki rodzinne z dodatkami²³. Z zasiłku rodzinnego mogą korzystać wszystkie dzieci do ukończenia 18 lat oraz starsza młodzież ucząca się w szkole lub w szkole wyższej. Górna granica wieku określona jest na „nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności”²⁴. Według stanu na koniec grudnia 2019 r. zasiłek rodzinny wypłacono 10 172 rodzinom dla 18 241 dzieci.

²¹J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Warszawa 2015, s. 191.

²² Dziennik Ustaw RP Warszawa, dnia 27 sierpnia 2015 r. poz. 1238 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2015 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny i specjalny zasiłek opiekuńczy, wysokości świadczeń rodzinnych oraz wysokości zasiłku dla opiekuna.

²³ W przypadku przekroczenia kwoty uprawniającej daną rodzinę do zasiłku rodzinnego, o której mowa w ust. 3, zasiłek rodzinny i dodatki do zasiłku rodzinnego przysługują w wysokości różnicy między łączną kwotą zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami, o której mowa w ust. 3, a kwotą, o którą został przekroczony dochód rodziny - Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2020).

²⁴ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2020).

W przypadku dodatków do zasiłku rodzinnego, z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej wypłacono świadczenie dla 1 816 rodzin (2 426 dzieci), z tytułu samotnego wychowywania dziecka dla 1 007 rodzin (1 282 dzieci) oraz z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego zarówno do jak i powyżej 5 lat dla 1 026 rodzin (1 095 dzieci).

Bardziej szczegółową analizę świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych przeprowadzono na podstawie danych za miesiąc październik 2019 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych).

Tabela: Rodziny pobierające zasiłki rodzinne wg stanu – październik 2019 r.

Wyszczególnienie	Wykonanie miesięczne				
	Liczba rodzin				
	z 1 dzieckiem	z 2 dziećmi	z 3 dziećmi	z 4 i więcej dziećmi	Suma
Liczba rodzin pełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	1 503	2 450	958	344	5 255
bez dochodu*	145	138	42	10	335
do 400 zł	535	994	402	159	2 090
od 400,01 do 574 zł	495	735	285	90	1 605
od 574,01 do 674 zł	256	431	164	51	902
od 674,01 do 754 zł	54	137	55	27	273
od 754,01 do 1 100 zł	10	15	10	7	42
pow. 1 100,01 zł	8	0	0	0	8
Liczba rodzin pełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	110	250	144	57	561
bez dochodu*	11	18	4	4	37
do 400 zł	37	104	58	28	227
od 400,01 do 664 zł	42	84	51	18	195
od 664,01 do 764 zł	15	29	21	6	71
od 764,01 do 844 zł	5	13	8	1	27
od 844,01 do 1 100 zł	0	2	2	0	4

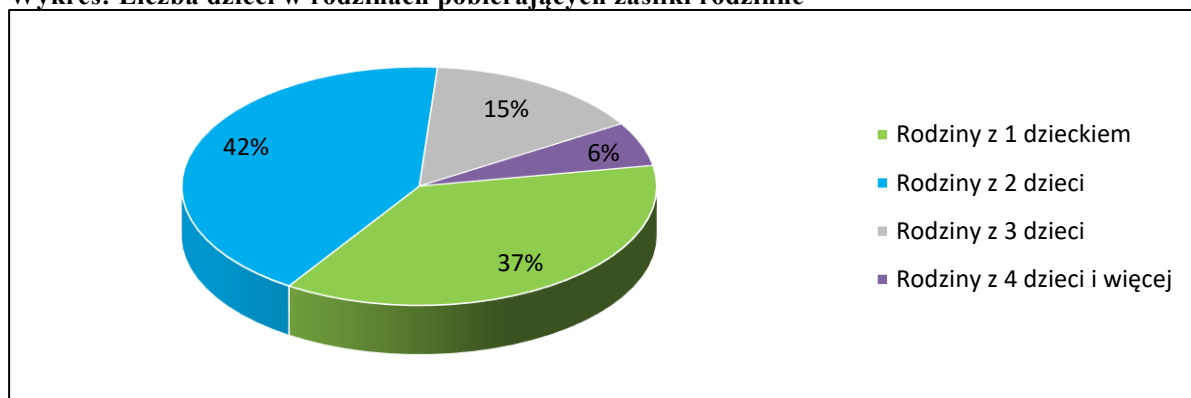
pow. 1 100,01 zł	0	0	0	0	0
Liczba rodzin niepełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	1 482	852	220	76	2 630
bez dochodu*	197	68	15	4	284
do 400 zł	649	374	109	43	1 175
od 400,01 do 574 zł	332	219	44	20	615
od 574,01 do 674 zł	200	136	32	4	372
od 674,01 do 754 zł	82	41	13	2	138
od 754,01 do 1 100 zł	18	14	6	3	41
pow. 1 100,01 zł	4	0	1	0	5
Liczba rodzin niepełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	152	99	31	12	294
bez dochodu*	31	9	0	0	40
do 400 zł	59	58	17	11	145
od 400,01 do 664 zł	36	24	11	1	72
od 664,01 do 764 zł	16	6	2	0	24
od 764,01 do 844 zł	3	0	1	0	4
od 844,01 do 1 100 zł	7	2	0	0	9
pow. 1 100,01 zł	0	0	0	0	0

*obliczone zgodnie z Ustawą o świadczeniach rodzinnych

Źródło: Wydział Spraw Społecznych UMK

W rodzinach pobierających zasiłki rodzinne dominują rodziny pełne, które stanowią 67% ogółu. Wśród ogółu rodzin największy odsetek stanowią rodziny z jednym lub dwójką dzieci – odpowiednio po 37% i 42%. Rodziny z trojgiem dzieci stanowią 15%, a rodziny z czworgiem i więcej dzieci 6%. Ogółem rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne pobierających zasiłki rodzinne jest prawie 10%. W zbiorowości rodzin pełnych, w kontekście liczby dzieci, najwyższy jest odsetek rodzin z dwójką dzieci, natomiast w przypadku rodzin niepełnych najwięcej jest rodziców wychowujących jedno dziecko.

Wykres: Liczba dzieci w rodzinach pobierających zasiłki rodzinne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

Analiza sytuacji dochodowej rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne wskazuje, że największy odsetek rodzin – 50% wykazuje dochód między 400,01 zł a 1 100 zł. Rodziny w najtrudniejszej sytuacji finansowej, tj. bez dochodu stanowią 8%. W porównaniu z rokiem 2018 widoczny jest spadek świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych – o ponad 10% zmniejszyła się liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne.

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne dotyczące liczby dzieci dla Krakowa, zgodnie z którymi w najbliższych latach będzie się zwiększać ich liczba, mając jednocześnie na uwadze poprawiającą się sytuację ekonomiczną mieszkańców Krakowa, można przypuszczać, że liczba rodzin spełniających kryteria dochodowe uprawniające do pobierania zasiłków rodzinnych będzie się utrzymywać na zbliżonym poziomie.

2.6 Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów²⁵. Do świadczenia z funduszu alimentacyjnego ma prawo osoba uprawniona do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do ukończenia przez nią 18 roku życia albo w przypadku gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności – bezterminowo. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 800 zł.

W 2019 r. liczba rodzin otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniosła 2 255, natomiast liczba osób uprawnionych 2 981.

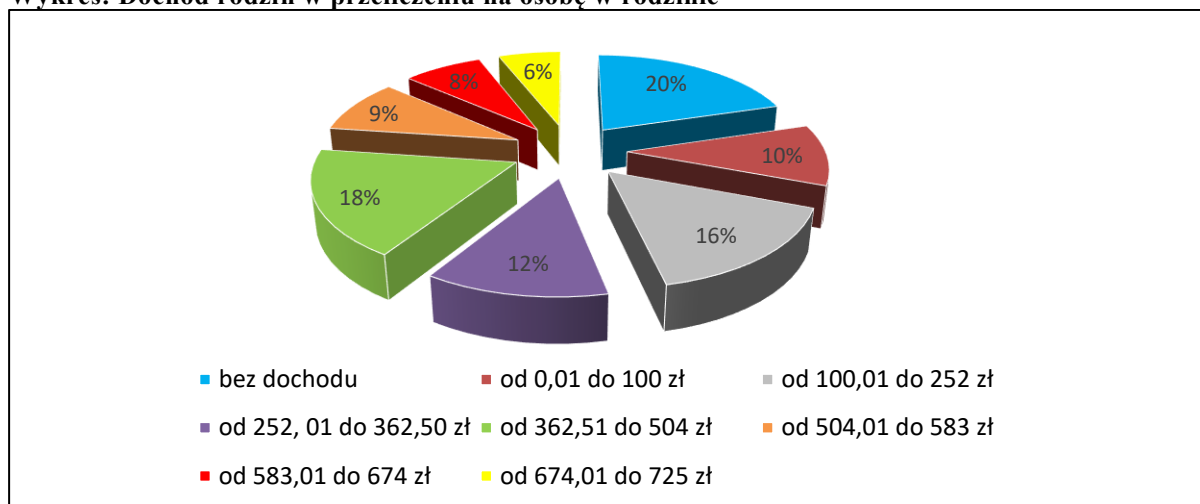
Analizę świadczeniobiorców otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego przeprowadzono na podstawie danych za miesiąc wrzesień 2019 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego).

Wśród rodzin, które pobierają świadczenia z funduszu alimentacyjnego 1 135 rodzin jest z jedną osobą uprawnioną do tego świadczenia. Rodzin wielodzietnych, tj. z trojgiem i więcej dzieci było 136.

W odniesieniu do sytuacji dochodowej rodzin widoczne jest, że dominują rodziny bez dochodu oraz o dochodzie w przeliczeniu na osobę w rodzinie mieszczącym się w przedziale pomiędzy 362,51 zł do 504 zł oraz pomiędzy 100,01 do 252 zł.

²⁵Dz. U. z 2019 r. poz. 670, 730, 1802, 1818.

Wykres: Dochód rodzin w przeliczeniu na osobę w rodzinie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

2.7 Osoby pobierające świadczenia wychowawcze

Świadczenie wychowawcze przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci²⁶. Z pomocy mogą korzystać rodzice oraz opiekunowie dzieci do 18 roku życia. Od 1 lipca 2019 r. rodzina może otrzymać 500 zł na każde dziecko. Wcześniej program był skierowany do rodzin z minimum dwojgiem niepełnoletnich dzieci, gdzie 500 zł otrzymywało się na drugie i każde kolejne dziecko.

W przypadku rodzin z dochodem poniżej 800 zł na osobę rodzina otrzymywała wsparcie także na pierwsze dziecko. Dla rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne kryterium dochodowe było wyższe i wynosiło 1 200 zł. Ze świadczeń w ramach tzw. Programu Rodzina 500 plus rodziny mogły korzystać od dnia 1 kwietnia 2016 roku.

Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych.

Dodatkowe wsparcie w wysokości 500 zł otrzymują także rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego oraz rodzinne domy dziecka, na każde dziecko, na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Świadczenie wychowawcze w wysokości 500 zł nie jest wliczane do dochodu przy ustalaniu prawa do świadczeń z innych systemów wsparcia, dotyczy to w szczególności świadczeń z pomocy społecznej, funduszu alimentacyjnego, świadczeń rodzinnych, dodatków mieszkaniowych, oraz stypendiów dla uczniów i studentów.

W Krakowie w roku 2019 świadczenie otrzymało 87 053 rodzin. Ze świadczeń skorzystało 129 834 dzieci.

²⁶ Dz. U. z 2019, poz. 2407

3 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna

W 2019 roku 12 449 osób/rodzin zostało objętych wsparciem w ramach prowadzonych działań wynikających z art. 119 ustawy o pomocy społecznej, w tym pracą socjalną.

Praca socjalna na rzecz osób, rodzin, a także społeczności lokalnych, prowadzona jest z wykorzystaniem metod adekwatnych do specyfiki potrzeb odbiorców usługi i skoncentrowana na ich wzmocnieniu, skutkującym odzyskaniem zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie. W pracy socjalnej swoje zastosowanie znajdują zarówno indywidualne, jak i grupowe formy oddziaływania.

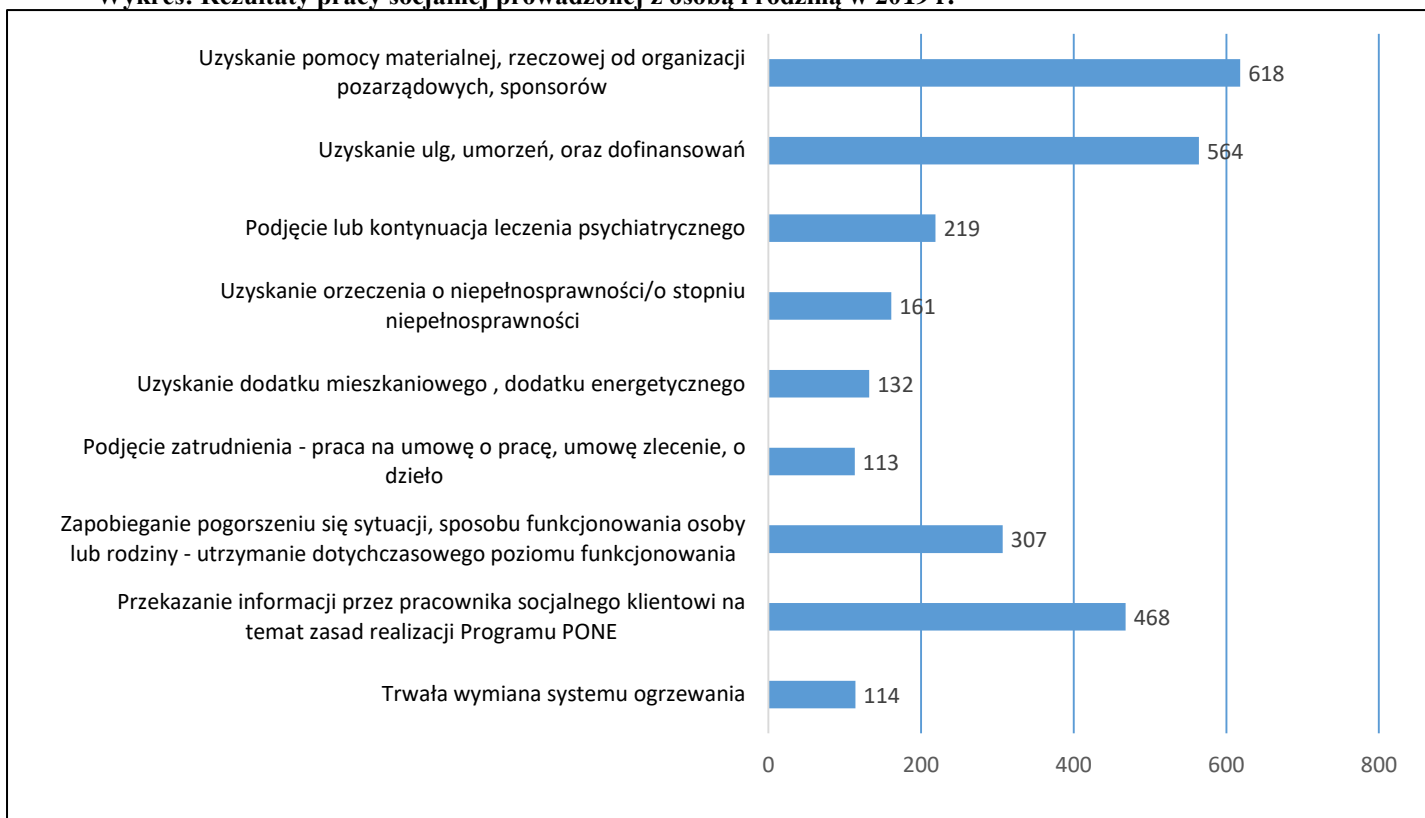
3.1 Praca socjalna prowadzona z osobami i rodzinami oraz działania pomocowe

Praca socjalna, poprzez swoje ukierunkowanie na poprawę funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym, oferuje szczególnie bogaty i różnorodny katalog działań. Są one zindywidualizowane, długofalowe, pozwalając na maksymalne dostosowanie rodzaju oddziaływania do specyfiki potrzeb osób i rodzin wymagających wsparcia w pokonywaniu życiowych trudności. Dzięki procesualnemu, dynamicznemu charakterowi pracy socjalnej, bazującemu na relacji pomocowej nawiązywanej pomiędzy pracownikiem socjalnym a osobą/rodziną, kształtują się warunki sprzyjające odzyskaniu poczucia własnej wartości, wpływu na swoje życie oraz podejmowane decyzje. Wspólne poszukiwanie i planowanie rozwiązań umożliwiających osiągnięcie pozytywnej zmiany sytuacji życiowej przyczynia się nie tylko do przezwyciężenia bieżących trudności, ale także, poprzez wzmocnienie potencjału osoby/rodziny, jej motywacji, gotowości do podejmowania kolejnych działań, stanowi swoistą inwestycję w przyszłość. W 2019 r. odnotowano 285 przypadków zakończenia pracy socjalnej z uwagi na usamodzielnienie się osoby/rodziny oraz osiągnięcie ustalonych celów współpracy.

Pracownicy socjalni realizują również działania pomocowe, które od procesu pracy socjalnej odróżnia ich doraźny charakter. W ich ramach, adekwatnie do identyfikowanych potrzeb i oczekiwań osoby/rodziny, organizują pomoc w uzyskaniu poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów, udzielają informacji i wskazówek, podejmują współpracę z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania patologii, skutków negatywnych zjawisk społecznych.

W 2019 r. pozytywny efekt uzyskano w przypadku 34 471 oddziaływań pracowników socjalnych podejmowanych zarówno w toku pracy socjalnej, jak i działań pomocowych. Poniższy wykres prezentuje wskaźniki ilościowe odzwierciedlające najczęściej wybierane kategorie rezultatów:

Wykres: Rezultaty pracy socjalnej prowadzonej z osobą i rodziną w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Analizując powyższe wyniki, należy zauważyć, iż współpraca osoby/rodziny z pracownikiem socjalnym przynosi wymierne efekty w zakresie pokonywania trudności związanych z sytuacją ekonomiczną, zdrowotną, zawodową i mieszkaniową, a więc w obszarach kluczowych dla całokształtu funkcjonowania społecznego.

3.2 Rewitalizacja społeczna – organizowanie społeczności lokalnej

Organizowanie społeczności lokalnej (OSL), czyli praca socjalna ze społecznością lokalną, wychodzi poza obszar działań pomocy społecznej i w swoisty sposób łączy ze sobą pracę socjalną z innymi działaniami z obszaru polityki społecznej.

OSL to metoda aktywizująca, która w swoich założeniach zawiera elementy organizowania się społeczności, a więc działania oddolne, co najwyżej inicjowane przez organizatora społeczności lokalnej, który raczej animuje i koordynuje proces zmiany społecznej niż nim zarządza na zasadzie władztwa administracyjnego. Model OSL opiera się bowiem na aktywizacji i integracji społeczności lokalnych przede wszystkim w oparciu o sieci i więzi poziome, a nie relacje hierarchiczne. W modelu tym osoby i grupy w systemie pomocy społecznej traktowani są jako partnerzy, którzy mają swój potencjał. OSL kładzie nacisk na aspekt samopomocy, którego idea polega na wyzwoleniu i wykorzystywaniu wewnętrznych zasobów oraz kompetencji osób, grup oraz społeczności lokalnych.

W Gminie Miejskiej Kraków prowadzenie pracy socjalnej metodą środowiskową realizowane jest w formie Programów Aktywności Lokalnej (PAL), których cele szczegółowe są dostosowane do zdiagnozowanych potrzeb konkretnej społeczności. Część z nich jest wspólna dla wszystkich, m.in.: zwiększenie kompetencji społecznych mieszkańców oraz motywacji do działania głównie na rzecz społeczności lokalnej, wzrost poczucia sprawczości oraz odpowiedzialności za miejsce zamieszkania, wzmocnienie więzi międzypokoleniowych, zbudowanie i konsolidacja współpracy między partnerami lokalnymi, działania o charakterze

edukacyjnym, integracyjnym, aktywizującym, informacyjnym, wzrost kompetencji rodzicielskich i wychowawczych.

3.2.1 Programy aktywności lokalnej (PAL)

W 2019 r. funkcjonowało 15 PAL, w tym 1 PAL jako zadanie zlecone organizacji pozarządowej.

W 2019 r. w ramach Programów Aktywności Lokalnej zrealizowano 38 244 godzin animacji lokalnej, w tym 4 852 godziny treningów kompetencji społecznych (m.in. warsztaty, wyjścia grupowe) oraz 267 godzin wsparcia w postaci konsultacji psychologicznych. Łączna liczba uczestników wyniosła 1 618 osób.

W ramach Działu Rewitalizacji Społecznej MOPS zatrudnionych było 37 osób w wymiarze 35,2 etatów (stan na 31 XII 2019 r.). Funkcjonowanie PAL finansowane było z budżetu Gminy Miejskiej Kraków. Kwota środków finansowych przeznaczona na realizację oferty PAL wyniosła 167 544,18 zł.

3.2.1.1 Programy aktywności lokalnej terytorialne

- PAL „Jeziorko” dla mieszkańców os. Ruszcza,
- PAL „Ugorek” dla mieszkańców osiedla Ugorek oraz osiedli sąsiadujących,
- PAL „Stare Podgórze – Zabłocie” dla mieszkańców wyodrębnionego fragmentu dzielnicy XIII Gminy Miejskiej Kraków – Stare Podgórze i Zabłocie,
- PAL „Na Olszy” dla mieszkańców osiedli Olsza i Olsza II,
- PAL „Sikorki” dla mieszkańców ulic: Sikorki, Sołtysowskiej, Centralnej, Kamionka, Na Załęczu,
- PAL „Siemaszki” dla mieszkańców ul. Ks. Siemaszki oraz okolic,
- PAL „Złota Jesień” dla mieszkańców os. Złotej Jesieni,
- PAL „Zesławice i Kantorowice” dla mieszkańców os. Zesławice oraz os. Kantorowice,
- PAL „Na Skarpie” dla mieszkańców os. Na Skarpie,
- PAL „Azory” dla mieszkańców os. Azory,
- PAL „Rybitwy i Przewóz” adresowany do mieszkańców osiedli Przewóz i Rybitwy,
- PAL „Krzemieńska” dla mieszkańców bloku przy ul. Krzemienieckiej 63,
- PAL „Mistrzejowice” – działający od października 2019 r. i skierowany do mieszkańców dzielnicy XV.

Założone cele w 2019 roku były realizowane poprzez takie działania jak: konsultacje psychologiczne, treningi kompetencji i umiejętności społecznych – wyjścia do instytucji kultury oraz wyjazdy integracyjne, warsztaty m.in. z rękodzieła, zapamiętywania i koncentracji, z higieny snu, filmowe, komputerowe, z programowania, z ceramiki, dotyczące wiedzy o kulturze i kuchniach świata, zajęcia językowe (język hiszpański, angielski), zajęcia sportowe, zajęcia taneczne, zajęcia plastyczne, warsztaty z decoupage, warsztaty z tworzenia ekologicznych kosmetyków, zajęcia artystyczne m.in. robienie mydełek; zajęcia świetlicowe, warsztaty ogólnorozwojowe, sensoplastyczne, zajęcia muzyczne dla dzieci, turnieje sportowe, nauka gry w szachy, ping-pong, nordic walking, zajęcia relaksacyjne „Zdrowy kręgosłup”, zajęcia z jogi, spotkania okolicznościowe np. wspólne ubieranie choinki; inicjatywy społeczne np.: Klub Podróżnika, spotkania z poezją, sąsiedzka wymiana ubrań, klub dyskusyjny „Kulturo – mania”, pikniki sąsiedzkie, spotkania przy książce, biblioteka sąsiedzka, sąsiedzka kawiarenka, przygotowywanie stroików świątecznych, warsztaty z behawiorystką zwierzęcą; spotkania z mieszkańcami o charakterze integracyjnym, konsultacyjnym, informacyjnym – otwarte spotkania dla mieszkańców budujące przestrzeń do rozmowy, dyskusji o potrzebach i zasobach społeczności lokalnej; akcje społeczne: „Paczka dla dzieciaczka” (zbiórka słodyczy i artykułów dla dzieci przebywających w okresie przedświątecznym w Uniwersyteckim

Szpitalu w Prokocimiu), „Wspieraj psiaka i kociaka” (zbiórka rzeczy dla schroniska dla bezdomnych zwierząt), akcje krwiodawstwa, akcje recyklingowe, prace w ogrodach społecznych; współorganizacja konsultacji społecznych w ramach projektu „Spotkajmy się na podwórku”, Międzypokoleniowy Dzień Wolontariusza; spacerzy badawcze i diagnoza wybranych rejonów, wizyty studyjne; współpraca z instytucjami i z partnerami lokalnymi.

Krótki opis wybranych najważniejszych inicjatyw zrealizowanych w ramach PAL przedstawiono poniżej:

- „Huta to też peryferia” – cykl trzech wydarzeń przygotowanych z okazji obchodów jubileuszu 70 rocznicy powstania Nowej Huty. Celem tych wydarzeń była promocja osiedli peryferyjnych Nowej Huty, jak również przypomnienie historii jej tworzenia, zaangażowanie mieszkańców osiedli peryferyjnych w organizację obchodów jubileuszu oraz wzmacnianie poczucia wzajemnej więzi mieszkańców dzielnic nowohuckich. W działania zaangażowane były Programy Aktywności Lokalnej „Na Skarpie”, „Jeziorko”, „Złota Jesień”, „Streetwork” Na Skarpie, „Zesławice i Kantorowice” oraz przedstawiciele Stowarzyszenia „Nasze Kantorowice”, Stowarzyszenia Sympatyków Zesławic i okolicy „Bez granic”, Towarzystwa Przyjaciół Grębałowa, Stowarzyszenia Przyjaciół Łuczanowic, Stowarzyszenia Bezpieczna Ruszcza i okolic, Stowarzyszenia Przyjaciół Wadowa, Stowarzyszenia Przyjaciół Luboczy oraz gospodarstwa „Jeziorkowo” z Przylasku Rusieckiego. W ramach inicjatywy odbyło się spotkanie na terenie Dworku Matejki przy ul. Wańkowicza, gdzie uczestnicy spędzili wieczór przy muzyce jazzowej i recitalu muzycznym Agaty Kuliś, zwiedzili dworek i zapoznali się z jego historią pod opieką kustosa muzeum. Równocześnie odbywały się prezentacje dotyczące osiedli, które zaangażowały się w realizację całego przedsięwzięcia. Zainteresowaniem cieszyły się przedstawicielki Stowarzyszenia Przyjaciół Łuczanowic, które przybyły na spotkanie w strojach regionalnych. Przeprowadzona została gra miejska, na starcie której stawilo się 10 grup. Każda z nich rozwiązywała zadania ukryte na terenie Nowej Huty: od okolic Centrum Administracyjnego przy ul. Ujastek, poprzez osiedla Przylasek Rusiecki, Ruszczę, Łuczanowice, Wadów, Zesławice, Luboczę, aż po Kantorowice. Trzecią z atrakcji był odbywający się na terenie błonia przy ul. Zakole w Kantorowicach piknik rodzinny. Dla uczestników przygotowano wiele atrakcji, w tym zabawę taneczną, wspólne budowanie makiety kombinatu, kącik dla najmłodszych; gwoździem programu był historyczny pokaz mody od strojów regionalnych do trendów odzieżowych z PRL.
- „Bezpieczny mieszkaniec” – to działania adresowane do mieszkańców osiedli Rybitwy i Przewóz, zorganizowane przez Program Aktywności Lokalnej we współpracy z V Komisariatem Policji w Krakowie oraz Przewodniczącym Zespołu ds. Działań Lokalnych nr 3 w Zespole Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Przeprowadzone zostały warsztaty na temat „Jak reagować w sytuacji przemocy” dla dzieci ze Szkół Podstawowych nr 65 i 137 oraz spotkanie edukacyjno-informacyjne na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie i realizacji procedury „Niebieskiej karty” dla pracowników Szkoły Podstawowej nr 65. Partnerzy współpracowali również podczas organizacji Sąsiedzkiej Majówki oraz Pikniku Sąsiedzkiego.
- W ramach obchodów 5-lecia działalności Programu Aktywności Lokalnej Złota Jesień odbyło się uroczyste spotkanie dla osób uczestniczących w działaniach PAL oraz przedstawicieli instytucji współpracujących na rzecz mieszkańców os. Złotej Jesieni.
- Koncert charytatywny „Dla Izzy” – zorganizowany na rzecz niepełnosprawnej mieszkanki Nowej Huty.
- W ramach akcji „Trzy kolory” we współpracy z Centrum Kształcenia Praktycznego wyremontowano 2 mieszkania dla rodzin z problemem niepełnosprawności.
- W ramach projektu socjalnego „Wszystkiego dobrego” realizowanego wspólnie z Polskim Stowarzyszeniem Obrońców Życia Człowieka przygotowano i rozdano 70 paczek dla

rodzin niepełnych i wielodzietnych oraz przyznano stypendia dla kilkunastu rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.

- Prowadzono zajęcia w ramach Akademii Młodego Krakowianina dla uczniów i uczennic klas I–III krakowskich szkół podstawowych z tematów: „Osoby z niepełnosprawnością”, „Nie przemocy”, „Osoby starsze w naszym otoczeniu”; odbyły się 22 spotkania warsztatowe, w których uczestniczyło 476 osób.
- W ramach PAL „Na Olszy” oraz PAL „Ugorek” zrealizowano projekt socjalny „Dzielnicowe pośrednictwo w pomocy osobom niepełnosprawnym i starszym”, którego głównym celem było wspieranie i aktywizacja mieszkańców Dzielnicy III, w szczególności osób z niepełnosprawnością i starszych. Odbyły się wycieczki do Słowackiej Orawy, do Nowego Wiśnicza oraz Lipnicy Murowanej, zorganizowano zajęcia ruchowe „Zdrowy kręgosłup” oraz „Taniec w kręgu i liniowy”. Projekt został zrealizowany dzięki środkom Rady Dzielnicy III Miasta Krakowa.
- Projekt socjalny „Rozruch” skierowany był do 25 osób, które posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności bądź orzeczenie niezdolności do pracy, zamieszkujących na terenie dzielnicy XVII. Beneficjenci mieli możliwość skorzystania z zabiegów ogólnousprawniających oraz uczestniczyli w wyjściach do instytucji kultury. Trzecia edycja projektu trwała od sierpnia do grudnia 2019. Projekt finansowany był ze środków Rady Dzielnicy XVII Wzgórza Krzesławickie.
- Projekt socjalny „Międzypokoleniowa integracja... Być Aniołem każdy może 2019” skierowany był w szczególności do 20 osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności bądź orzeczeniem niezdolności do pracy oraz do osób z ich otoczenia. Projekt obejmował warsztaty plastyczne organizowane w PAL, podczas których przygotowywano atrybuty anielskie oraz wydarzenie lokalne „Anioł w Dzielnicy XVII”, które odbyło się 1 grudnia. Podczas imprezy zostało wydanych 261 certyfikatów dla osób uczestniczących, odbywały się występy uczniów szkół, pokazy artystyczne, warsztaty, zapewniono gorący posiłek. W realizację projektu zaangażowało się 46 osób ze społeczności lokalnej. Projekt finansowany był ze środków Rady Dzielnicy XVII.

W 2019 r. funkcjonowanie PAL finansowane było z budżetu Gminy Miejskiej Kraków. Kwota środków finansowych przeznaczona na realizację oferty ww. programów aktywności lokalnej wyniosła 126 427,19 zł.

3.2.1.2 Program aktywności lokalnej kategoriałne

- PAL „Streetwork – Odkryj potencjał osiedla” dla młodzieży w wieku 17 – 25 lat, zagrożonej wykluczeniem społecznym z terenu dzielnic IV, XIV, XVI, XVII oraz XVIII Gminy Miejskiej Kraków,
- PAL „Znaczenie Rodziny” dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich opiekunów,
- PAL skierowany do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka z terenu Gminy Miejskiej Kraków, realizowany jako zadanie zlecone przez Fundację Nowe Centrum.

– Praca socjalna na ulicy – streetworking

Praca socjalna prowadzona metodą streetwork (na ulicy) kierowana jest do osób do 25 roku życia. Młodzież, wobec której podejmowane są działania, należy do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, dlatego ważnym elementem pracy jest wspieranie osób w trudnej sytuacji życiowej poprzez spotkania indywidualne i grupowe, podczas podejmowania istotnych decyzji oraz motywowanie do wzięcia odpowiedzialności za własne zachowania.

W 2019 roku wsparcie otrzymało 235 uczestników, w tym 53 nowe osoby (w porównaniu z rokiem 2018). Po rozeznaniu sytuacji życiowej podopiecznych przez streetworkerów udzielono wsparcia indywidualnego (konsultacje psychologiczne, rozmowy wychowawcze,

dyscyplinujące, towarzyszenie w działaniach związanych z poszukiwaniem pracy, podjęciem nauki), grupowego (warsztaty dotyczące funkcjonowania w grupie, sytuacji problemowych, zachowań ryzykownych, antydyskryminacyjne) oraz zorganizowano w ramach treningu kompetencji społecznych wyjścia grupowe o charakterze kulturalno – rekreacyjnym, a także międzypokoleniowe wycieczki integracyjne. Część osób uczestniczących została zmotywowana do poprawy sytuacji na rynku pracy czy podjęcia dalszej edukacji.

W 2019 r. funkcjonowanie PAL „Streetwork – odkryj potencjał osiedla” finansowane było z budżetu Gminy Miejskiej Kraków. Kwota środków finansowych przeznaczona na realizację oferty wyniosła 32 167,19 zł.

Praca socjalna metodą streetwork realizowana była także w Dziale Pomocy Bezdomnym MOPS (szerzej zob. podrozdział 12.2.3: „Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu”).

– **Program Aktywności Lokalnej „Znaczenie Rodziny”**

Program Aktywności Lokalnej „Znaczenie Rodziny” jest programem skierowanym do osób z zaburzeniami psychicznymi i wspólnie z nimi zamieszkujących, a także do osób spokrewnionych zamieszkujących osobno, spełniających kryteria zagrożenia wykluczeniem społecznym. Głównym celem Programu jest podniesienie aktywności społecznej i wzrost integracji społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi, ich rodzin i opiekunów.

W 2019 r. Program był realizowany w dwóch lokalizacjach, tj. przy ul. Ugorek 1 oraz przy ul. Chmielowskiego 6A. Wsparciem zostały objęte 172 osoby.

Realizowane były następujące formy wsparcia:

- psychoterapia grupowa,
- grupa wsparcia dla rodzin osób chorujących psychicznie,
- grupa wsparcia dla osób z problemami w obszarze zdrowia psychicznego.

Uczestnicy PAL wzięli udział w treningach kompetencji społecznych realizowanych w formie warsztatów o różnorodnej tematyce, m.in.:

- z zakresu rzemiosła artystycznego,
- warsztaty plastyczne,
- warsztaty szycia na maszynie,
- wyjścia grupowe do instytucji kultury (np. do kina, teatru, muzeum, galerii sztuki).

W miarę potrzeb uczestnicy korzystali ze spotkań indywidualnych z psychoterapeutami – wolontariuszami oraz ze wsparcia animatorów lokalnych.

Animatorzy lokalni współpracowali z osobami i instytucjami działającymi w środowisku lokalnym na rzecz ochrony zdrowia psychicznego. Podejmowane działania wpływają pozytywnie na zmianę postaw społecznych w stosunku do osób z zaburzeniami psychicznymi.

Od stycznia do kwietnia 2019 r. Program był finansowany w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” (szerzej o projekcie zob. rozdział 13), zaś od maja 2019 r. ze środków Gminy Miejskiej Kraków – na jego realizację przeznaczono 8 949,8 zł.

– **Program Aktywności Lokalnej dla rodzin zastępczych**

Program Aktywności Lokalnej realizowany przez Fundację Nowe Centrum kierowany jest do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka z terenu Gminy Miejskiej Kraków.

W ramach PAL realizowana była w roku 2019 aktywizacja i integracja rodzin zastępczych poprzez działania indywidualne: konsultacje logopedyczne, konsultacje dietetyczne, poradnictwo prawne, mediację, pomoc w nauce, jazdę konną, naukę pływania, naukę gry na gitarze, robotykę, naukę j. angielskiego, tańca, piłki nożnej, Hapkido oraz poprzez działania grupowe: zajęcia w obiektach kulturalnych i sportowych znajdujących się na terenie Krakowa, zajęcia z podstaw komunikacji w języku obcym, zajęcia o charakterze integracyjnym

i środowiskowym, zajęcia w świetlicy weekendowej, wyjazdy integracyjno – edukacyjne oraz tygodniowe cykle zajęć o charakterze ogólnorozwojowym w okresie ferii i wakacji. W sumie w zajęciach grupowych organizowanych przez PAL wzięło udział 58 rodzin zastępczych, natomiast w indywidualnych 94 rodziny. Łącznie przeprowadzono 1919 godzin zajęć dla 227 osób.

Łączna kwota środków Gminy wydatkowanych na realizację zadania w 2019 r. wyniosła 174 462,46 zł.

3.3 Praca socjalna prowadzona w ramach projektów socjalnych

W ramach wsparcia osób i rodzin, obok pracy socjalnej prowadzonej metodą indywidualnego przypadku, w MOPS realizowane są projekty socjalne oparte na oddziaływaniach grupowych.

Pracownicy socjalni na podstawie rozeznaczonych potrzeb osób objętych pomocą społeczną opracowują i wdrażają działania mające na celu integrację, reintegrację społeczną i tworzenie sieci współpracy. Projekty służą również przełamaniu stereotypu osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej, a poprzez angażowanie grup odbiorców niebędących klientami Ośrodka, także poprawę wizerunku instytucji pomocy społecznej i zwiększenie wiedzy na temat jej roli i zadań. Projekty socjalne tworzone są z myślą o poszczególnych grupach odbiorców i kierowane do dzieci i młodzieży, osób starszych i niepełnosprawnych, rodzin (w tym niepełnych i wielodzietnych), a także lokalnych społeczności. Celem podejmowanych działań jest zaktywizowanie osób i rodzin oraz zachęcanie ich do udziału w życiu społecznym.

Projekty socjalne realizowane w celu reintegracji społecznej dotyczą w szczególności kształtowania i wzmacniania kompetencji społecznych, osobistych i komunikacyjnych osób korzystających z pomocy. Realizacja niektórych projektów odbywa się w formie spotkań okolicznościowych, wycieczek oraz udziału w wydarzeniach o charakterze kulturalnym lub społecznym.

W ramach projektów budowana jest sieć współpracy z podmiotami działającymi w środowisku lokalnym. Środki na realizację projektów socjalnych w większości przekazywane są przez Dzielnice, ale są również pozyskiwane przez pracowników socjalnych ze źródeł zewnętrznych. W 2019 r. u działania podejmowane przez pracowników socjalnych wsparły firmy i osoby prywatne, przekazując na realizację projektów m. in.: produkty żywnościowe, materiały remontowo – budowlane i przybory szkolne.

Rady Dzielnic dofinansowały realizację projektów kwotą 151 789,48 zł, a wydatki MOPS wyniosły 8 422,28 zł.

W 2019 r. zrealizowano łącznie 41 projektów socjalnych, które miały na celu reintegrację społeczną klientów MOPS i ich rodzin, tworzenie sieci współpracy z podmiotami działającymi w środowisku lokalnym, specjalistami innych instytucji, integrację ze środowiskiem oraz tworzenie grupy wsparcia. Łącznie wsparciem w ramach projektów socjalnych zostało objętych 977 osób.

4 Zasoby pomocy społecznej – poradnictwo specjalistyczne, terapia rodzin oraz interwencja kryzysowa

4.1 Poradnictwo specjalistyczne

Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizowane jest poprzez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach między innymi z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizowane jest poprzez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje zaś szeroko rozumiane problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy wychowawcze w rodzinach naturalnych i zastępczych oraz problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną i grupową.

4.1.1 Infrastruktura

W 2019 roku zadanie to było realizowane przez prawników i psychologów zatrudnionych w MOPS Kraków (poradnictwo prawne i psychologiczne) oraz przez 4 ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone na zlecenie Gminy Miejskie Kraków przez dwie organizacje pozarządowe. Zakres świadczonych usług obejmował działania diagnostyczne, terapeutyczne oraz z zakresu poradnictwa specjalistycznego, w szczególności pomocy psychologicznej. Pomoc świadczona przez ośrodki terapii i poradnictwa skoncentrowana była głównie wokół złożonej problematyki wychowawczej, między innymi napotykanymi przez rodziców trudnościami w postępowaniu z dziećmi, nieprawidłowych relacji rodzic – dziecko, problemu rozvodu rodziców, zachowań destrukcyjnych dzieci (wagary, uciezki, używki, itp.), a także wspieraniu osób znajdujących się w kryzysie psychicznym. Podmioty prowadzące ośrodki terapii i poradnictwa zapewniały funkcjonowanie ośrodków co najmniej 5 dni w tygodniu w wymiarze nie mniejszym niż 40 godzin tygodniowo, w godzinach pomiędzy 10.00 a 20.00.

Tabela: Wykaz jednostek realizujących zadanie poradnictwa rodzinnego i terapii rodzin

Nazwa jednostki i podmiot prowadzący	Adres jednostki
Ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone przez Stowarzyszenie Siemacha	ul. Podbrzezie 6
	ul. Ptaszyckiego 6
	os. Krakowiaków 2
Ośrodek terapii i poradnictwa prowadzony przez Stowarzyszenie Dobrej Nadziei	ul. Batorego 5 i ul. Stoczniovców 7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone były przez Stowarzyszenie Siemacha oraz Stowarzyszenie Dobrej Nadziei w ramach zlecenia realizacji zadań.

4.1.3 Kadra

Poradnictwo specjalistyczne świadczone w ramach MOPS w 2019 r. realizowane było przez 6 pracowników (5,35 etatu).

W realizację zadania w ramach zlecenia zadania publicznego w 2019 r. były zaangażowane w organizacjach pozarządowych łącznie 53 osoby (około 22 etaty).

4.1.4 Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego

Podstawowym celem realizacji poradnictwa specjalistycznego jest poprawa jakości życia osób zwracających się o pomoc, ich rozwój i optymalizacja poczynań związanych z różnymi aspektami funkcjonowania indywidualnego, grupowego, rodzinnego, zawodowego, itp. Ze względu na wynikające z ustawy o pomocy społecznej kryteria dostępności do poradnictwa specjalistycznego, brak jest podstaw do gromadzenia danych dotyczących sytuacji społeczno – demograficznej świadczeniobiorców tego rodzaju wsparcia. Tym samym nie ma możliwości dokonania szczegółowej analizy tej grupy osób.

W roku 2019 poradnictwem specjalistycznym objęto w sumie 761 osób. 539 osobom udzielono porad prawnych, a 222 osobom udzielono porad psychologicznych. Udzielono łącznie 3 864 porad, w tym 1 570 porad prawnych (w tym 444 porady w formie udzielenia pomocy w sporządzeniu pism procesowych) oraz 2 294 porad psychologicznych.

Najwięcej porad prawnych udzielono z zakresu:

- prawa rodzinnego i opiekuńczego, w tym m. in. w sprawach rozwodów i separacji, alimentów, władzy rodzicielskiej, ubezwłasnowolnienia – 521 porad,
- prawa lokalowego, w tym m. in. w kwestiach dotyczących eksmisji, zadłużenia czynszowego, utraty tytułu prawnego do lokalu, wstąpienia w stosunek najmu, uprawnienia do lokalu mieszkalnego z zasobów Gminy Miejskiej Kraków – 422 porady,
- zabezpieczenia społecznego, w tym w sprawach orzekania o niepełnosprawności, rent i emerytur, świadczeń socjalnych – 199 porad.

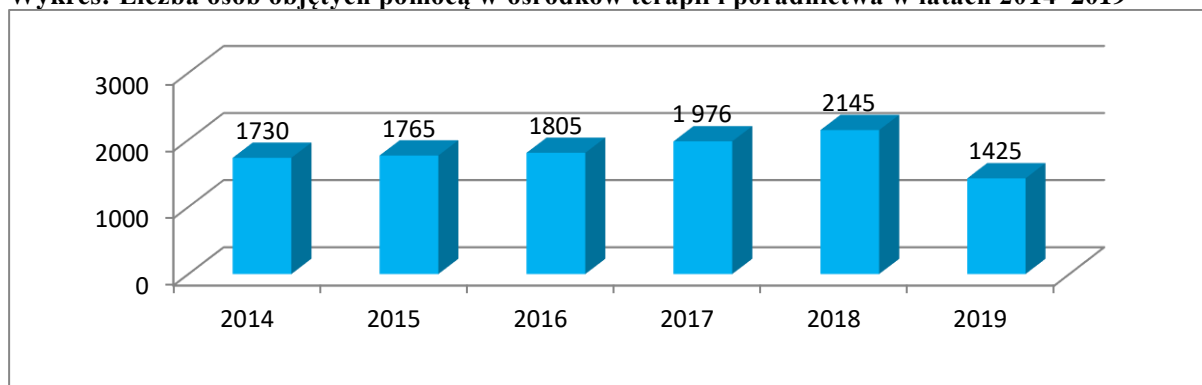
Najwięcej porad psychologicznych udzielono z zakresu:

- zdrowia psychicznego i zaburzeń psychicznych – 696 porad, w tym 678 porad dotyczących dorosłych oraz 18 dotyczących dzieci,
- rozwiązywania problemów rodzinnych – 578 porad,
- funkcjonowania społecznego poza rodziną – 472 porady,
- problemów dotyczących przemocy w rodzinie – 162 porady,
- rozwiązywania problemów wychowawczych – 120 porad,
- uzależnienia od alkoholu i środków psychoaktywnych – 23 porady.

Działania ośrodków poradnictwa i terapii obejmują rodziny i osoby zamieszkałe na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W ramach prowadzonej działalności ośrodki poradnictwa i terapii udzielają wsparcia rodzinom, w których występują problemy związane z: przemocą, przeżywaniem żałoby, chorobą psychiczną, występującymi uzależnieniami w rodzinie, sytuacjami kryzysowymi. Ponadto prowadzone są terapie grupowe mające na celu wspieranie i rozwijanie kompetencji społecznych uczestników. Najczęstszą przyczyną korzystania ze wsparcia udzielanego przez ośrodki były kryzys i konflikt rodzinny, zaburzenia osobowości i zachowania, różnorodne zaburzenia nerwicowe oraz uzależnienia. W ośrodkach znajdują wsparcie również osoby z zaburzeniami lękowymi, zaburzeniami depresyjnymi, stanami po próbach samobójczych, zaburzeniami psychotycznymi.

W 2019 r. z pomocy ośrodków skorzystało 1 425 osób. W ośrodkach przeprowadzono 1 870 diagnoz oraz 9 931 spotkania terapeutyczne (indywidualne, rodzinne, grupowe). Ponadto udzielono 1 445 usług poradnictwa.

Wykres: Liczba osób objętych pomocą w ośrodków terapii i poradnictwa w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania polegającego na prowadzeniu ośrodków terapii i poradnictwa przekazano dotację w wysokości:

- w 2014 r.: 1 556 931,34 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 1 047 100,00 zł oraz zgodnie z zawartą umową partnerską na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność” w ramach POKL kwotę 509 831,34 zł;
- w 2015 r.: 1 495 160,12 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 1 282 900 zł oraz zgodnie z zawartą umową partnerską na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność” w ramach POKL kwotę 212 260,12 zł;
- w 2016 r.: 1 484 000 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2017 r.: 1 484 000 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2018 r.: 1 621 131,76 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2019 r.: 1 675 040 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków.

4.1.6 Wnioski

Liczba osób korzystających ze wsparcia ośrodków poradnictwa i terapii w latach 2014–2018 utrzymywała się na podobnym poziomie. W roku 2019 liczba osób uległa zmniejszeniu. Zaznaczyć należy, że wskaźnik ten podawany jest jako liczba osób narastająco w skali roku. Spadek spowodowany jest faktem, że większa liczba osób decyduje się na podjęcie terapii – liczba usług wzrasta przy jednocześnie stałej liczbie osób korzystających.

Liczba usług realizowanych przez ośrodki poradnictwa i terapii utrzymuje się na stałym poziomie, co świadczy o tym, że wśród mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków nadal istnieje zapotrzebowanie na tę formę pomocy.

4.2 Interwencja kryzysowa

W stosunku do osób i rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysu konieczne jest podjęcie szeregu działań interdyscyplinarnych zwanych interwencją kryzysową. Jej celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb, poradnictwa socjalnego lub prawnego oraz, w szczególnych sytuacjach, schronienia do 3 miesięcy²⁷.

²⁷ Art. 47 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.)

4.2.1 Infrastruktura

Zadanie interwencji kryzysowej w Krakowie realizowane jest przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz od 1 grudnia 2018 r. przez Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, finansowany z budżetu Państwa. Szczegółowe informacje dotyczące SOW znajdują się w podrozdziale 9.2: „Działalność Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia”.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej zapewnia kompleksową pomoc psychologiczną dla osób i rodzin w sytuacji kryzysu, poprzez prowadzenie pomocy w ramach interwencji kryzysowej w siedzibie Ośrodka oraz w miejscu pobytu, prowadzenie interwencji telefonicznych, długoterminową pomoc psychologiczną w sytuacjach skrajnie urazowych, a także poradnictwo prawne i pomoc socjalną. Celem interdyscyplinarnych działań, podejmowanych przez specjalistów ośrodka jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie. W sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa osoby z uwagi na doświadczany kryzys, Ośrodek zapewnia interwencyjne miejsca całodobowego pobytu. Ośrodek Interwencji Kryzysowej do końca 2019 roku realizował zadanie interwencji kryzysowej również dla mieszkańców powiatu krakowskiego, na podstawie porozumienia Gminy Miejskiej Kraków z powiatem krakowskim, z dnia 21 listopada 2016 roku na lata 2017–2019.

Dane przedstawione poniżej dotyczą działań OIK dla mieszkańców Krakowa.

4.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (zob. podrozdział 9.2).

4.2.3 Kadra

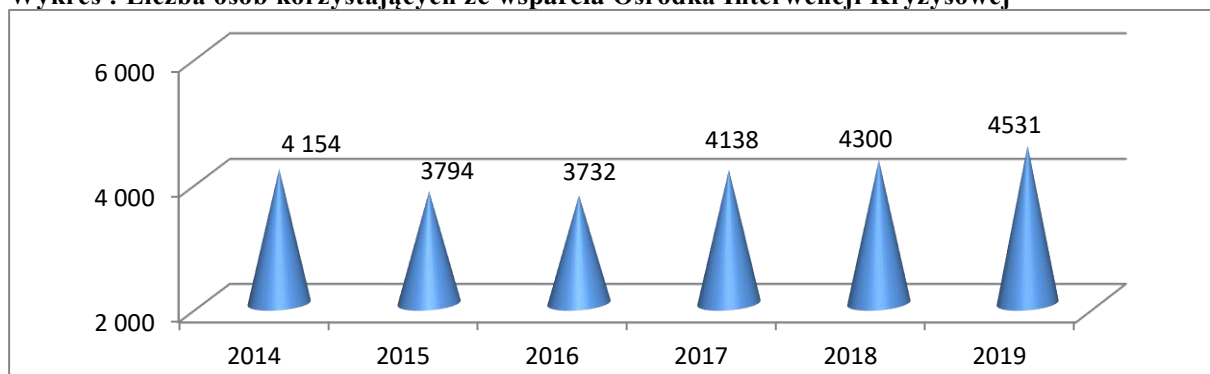
Zadanie interwencji kryzysowej realizowane było w 2019 roku przez 27 pracowników Ośrodka Interwencji Kryzysowej w łącznym wymiarze 24,5 etatu (pracownicy realizują też zadania na rzecz powiatu krakowskiego).

4.2.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej

W roku 2019 ze wsparcia świadczonego przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej dla mieszkańców Krakowa skorzystało 4 531 osób, dla których była to pomoc świadczona po raz pierwszy w okresie sprawozdawczym. Spośród mieszkańców powiatu krakowskiego z pomocy OIK skorzystało 219 osób. Ze względu na wynikające z ustawy o pomocy społecznej kryteria dostępności do pomocy w formie interwencji kryzysowej, brak jest podstaw do gromadzenia danych dotyczących sytuacji społeczno–demograficznej świadczeniobiorców tego rodzaju wsparcia. Tym samym nie ma możliwości dokonania szczegółowej analizy tej grupy osób. Od stycznia 2016 roku Ośrodek Interwencji Kryzysowej realizuje Program korekcyjno–edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będący elementem Programu Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków.

W 2017 roku Ośrodek Interwencji Kryzysowej rozpoczął realizację projektu pn. Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014–2020.

Wykres : Liczba osób korzystających ze wsparcia Ośrodka Interwencji Kryzysowej²⁸

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Koszty realizacji zadania interwencji kryzysowej przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej wyniosły:

- w 2014 r.: 1 488 979 zł;
- w 2015 r.: 1 621 134 zł;
- w 2016 r.: 1 865 874 zł;
- w 2017 r.: 2 201 425 zł w tym środki w wysokości 217 785 zł na realizację projektu pn. „Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014 – 2020;
- w 2018 r.: 2 482 817 zł, w tym środki w wysokości 247 714 zł na realizację projektu „Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014-2020”;
- w 2019 r.: 2 501 801 zł, w tym środki w wysokości 241 883 zł na realizację projektu „Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014-2020”.

4.2.6 Wnioski

Analiza dostępnych danych wskazuje, że w 2019 roku wzrosła liczba osób korzystających z pomocy w obszarze interwencji kryzysowej, co ukazuje potrzebę realizacji tej formy pomocy. Odpowiedzią na zwiększające się potrzeby mieszkańców Krakowa oraz rodzaj problemów, z jakimi osoby zgłaszają się do Ośrodka, jest realizacja projektu pn. „Rozszerzenie oferty usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych”, realizowanego ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 w ramach 9 Osi Priorytetowej Region spójny społecznie, Działania 9.2. Usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałania 9.2.2. Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT. Projekt jest realizowany w latach 2017–2019. Dzięki temu możliwe jest rozszerzenie zakresu realizowanego wsparcia poprzez realizację zadań na rzecz rodzin z dziećmi oraz osób starszych.

²⁸ Mieszkańcy Krakowa, którzy w danym roku po raz pierwszy skorzystali z pomocy w OIK.

5 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom starszym

5.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków

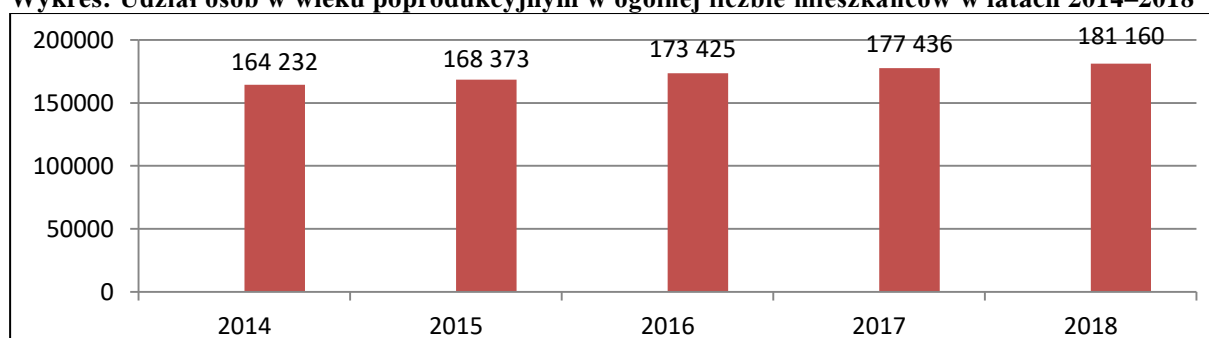
Ludność Krakowa, podobnie jak ludność Polski i Europy charakteryzuje wzrastający odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym ma bezpośredni wpływ na stan i strukturę rodzin i gospodarstw domowych zamieszkujących Kraków.

Miarą stopnia zaawansowania starości demograficznej jest procentowy udział ludzi starszych w ogólnej liczbie ludności. W świetle opracowań ONZ za społeczeństwa młode pod względem demograficznym uznaje się te, które w swojej strukturze mają mniej niż 4% osób w wieku 65 lat i starszych. Jeśli odsetek tych osób wynosi od 4% do 7%, mamy do czynienia ze społeczeństwem dojrzałym, powyżej 7% – ze społeczeństwem starym, natomiast powyżej 10% – ze społeczeństwem, które przekroczyło próg starości zaawansowanej²⁹.

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 roku życia w przypadku kobiet i powyżej 65 lat dla mężczyzn) w ogólnej populacji mieszkańców Krakowa w 2018 roku wyniósł 23,5%³⁰ (w roku 2014 odsetek ten wyniósł – 21,6%, w roku 2015 – 22,1%, w roku 2016

– 22,7%, w roku 2017 – 23,1%).

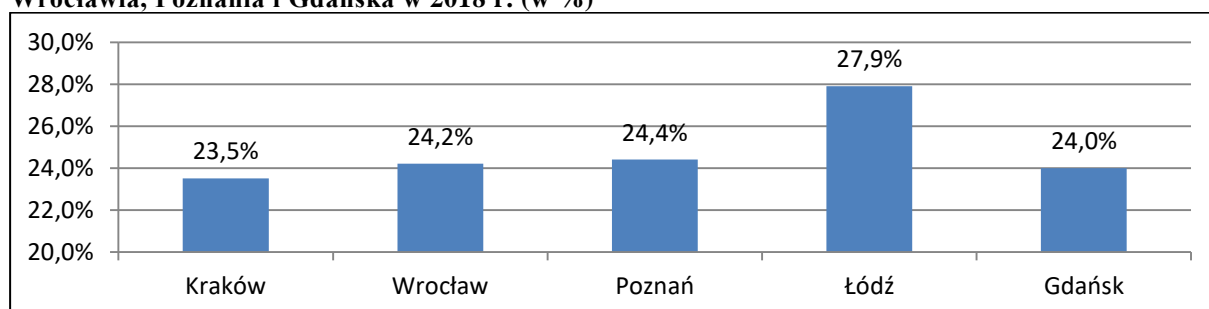
Wykres: Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2014–2018

Źródło: Raport o stanie miasta za rok 2018

Wobec powyższego Kraków już obecnie jest miastem, które znacznie przekracza próg starości zaawansowanej, podobnie jak duże miasta Polski ujęte na wykresie poniżej.

Wykres: Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Krakowa, Łodzi, Wrocławia, Poznania i Gdańska w 2018 r. (w %)

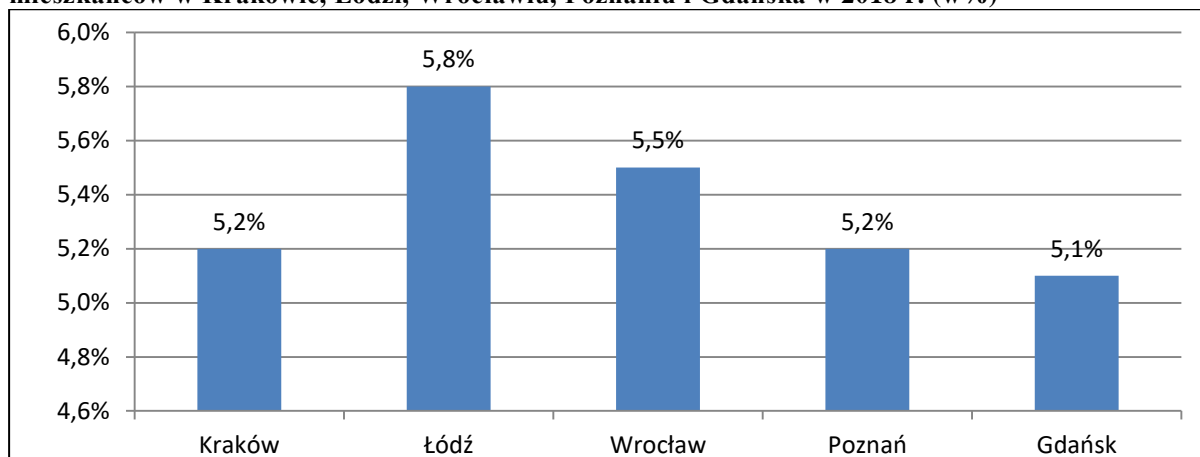
²⁹ M. Pakuła, *Postawy osób starszych wobec edukacji. Studium teoretyczno-diagnostyczne*, Lublin, 2010, s. 39-40.

³⁰ *Raport o Stanie Miasta Kraków 2018*.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Kraków posiada także podobną jak Poznań i Gdańsk liczbę seniorów powyżej 80 r. ż. w ogólnej liczbie mieszkańców. Największa ich liczba występuje w Łodzi – 5,8%.

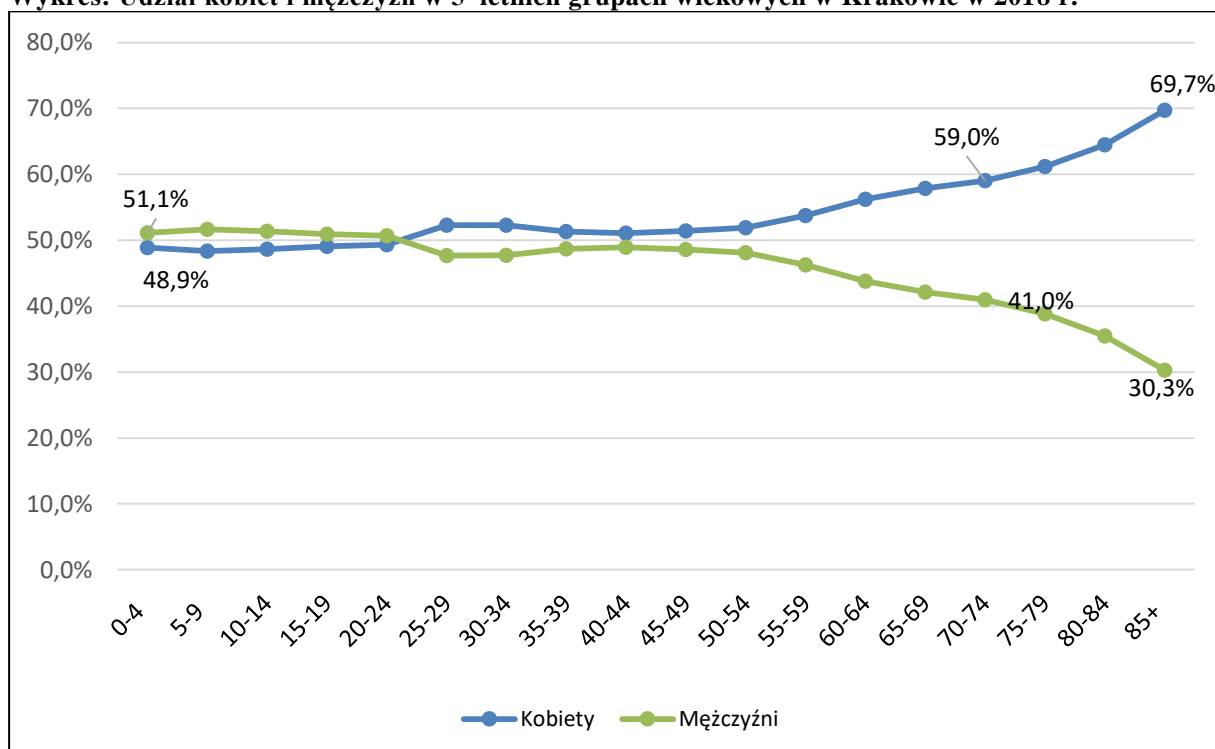
Wykres: Udział seniorów tzw. sędziwych starców (osoby powyżej 80 r. ż.) w ogólnej liczbie mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu, Poznaniu i Gdańsku w 2018 r. (w%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Należy podkreślić, że w grupie mieszkańców Krakowa w wieku poprodukcyjnym w roku 2018 67,5% stanowiły kobiety. Przewagę liczebną kobiet odnotowuje się również we wszystkich rocznikach powyżej 25 roku życia. Wraz z wiekiem ta dysproporcja staje się coraz większa. W grupie wiekowej 65–69 lat populacja kobiet liczyła 28 508 osób, a populacja mężczyzn wynosiła 20 754 osób (nadwyżka liczby kobiet nad liczbą mężczyzn wynosiła 7 754 osób).

Wykres: Udział kobiet i mężczyzn w 5-letnich grupach wiekowych w Krakowie w 2018 r.

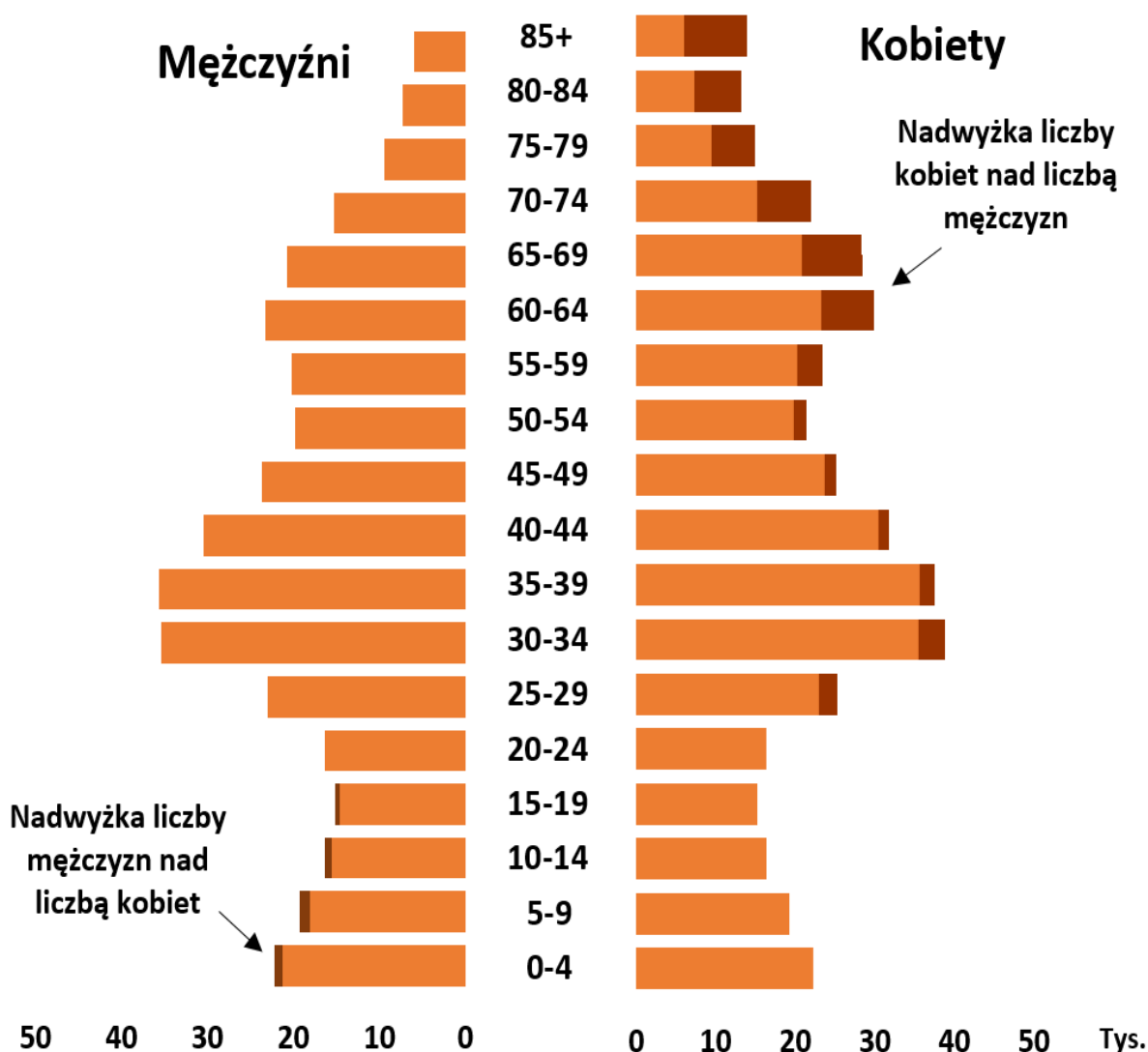
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Największa liczba ludności występowała w przedziale wiekowym 30–34 lata i wynosiła 35 457 osób w populacji mężczyzn oraz 38 863 kobiet. Stosunkowo duża liczebność w tym przedziale wiekowym wynika z faktu, że są to osoby urodzone w latach osiemdziesiątych czyli w okresie wyżu demograficznego.

Piramida wieku dla Krakowa w 2018 roku wskazuje ponadto na niski potencjał pielęgnacyjny społeczności, czyli proporcję liczby kobiet w wieku 45–64 do liczby osób w wieku 80 lat i więcej, co może stanowić zagrożenie dla osób wchodzących obecnie i w przyszłości w wiek poprodukcyjny oraz wyzwanie dla polityki społecznej.

Coraz później podejmowane są również decyzje o posiadaniu dzieci. Obserwowane po 1990 roku zmiany w Polsce spowodowały przesunięcie najwyższej płodności kobiet z grupy wieku 20–24 lata do grupy 25–29, a obecnie także do grupy 30–34 lata. W latach 1990–2018 udział matek w wieku co najmniej 30 lat podwoił się i stanowią one 52% kobiet, które urodziły dziecko w 2018 r. Zmiany wzorca płodności kształtują średni wiek matek w chwili rodzenia. W konsekwencji wzrostu płodności, w starszych grupach wieku rodzicielskiego nastąpiło podwyższenie mediany wieku kobiet rodzących dziecko, która w 2018 r. wyniosła 30 lat wobec ok 26 lat w latach 1990–2000. W tym okresie zwiększył się także – o prawie 5 lat – średni wiek urodzenia pierwszego dziecka

Wykres: Piramida wieku dla Krakowa w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

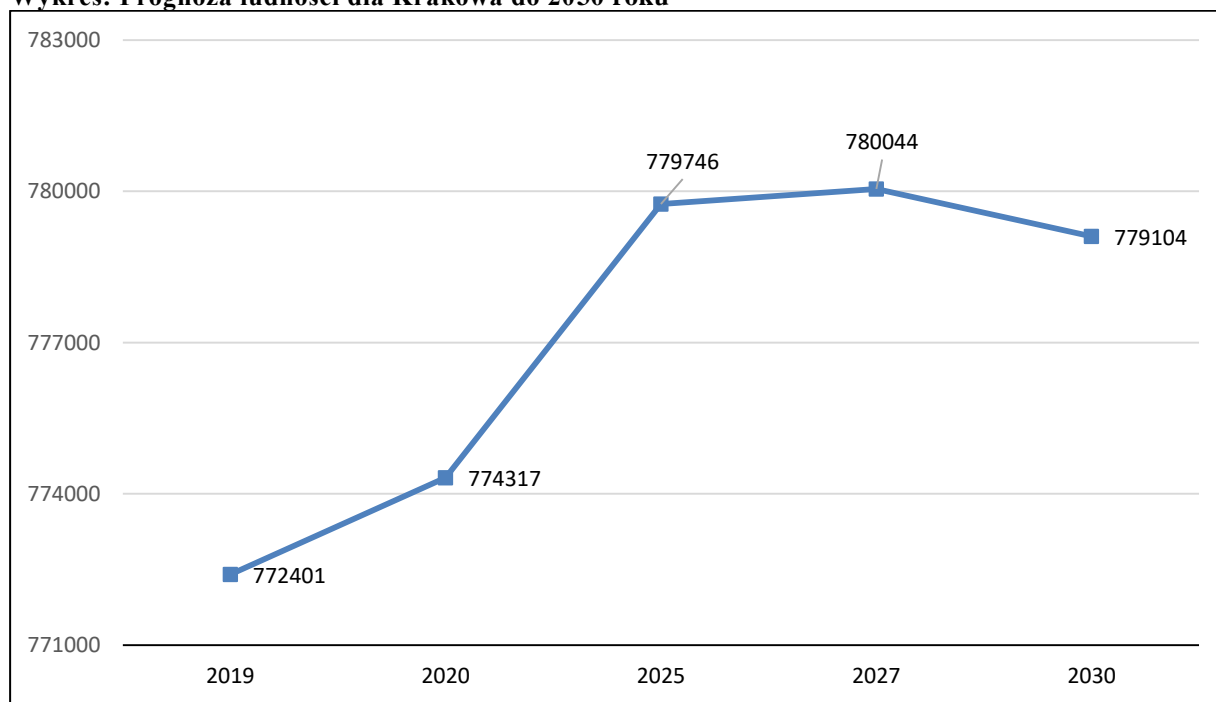
Dokonując analizy wskaźników dotyczących prognoz liczby ludności społeczności Miasta Krakowa warto odnotować pozytywne zjawisko jakim jest obserwowane od kilku lat dodatnie saldo migracji wewnętrznej (w 2018 roku – 5,37‰, w 2017 roku 2,11‰) – więcej osób przyjeżdża na pobyt stały do Krakowa z innych rejonów Polski niż się z niego wyprowadza.

W obliczu prognoz demograficznych istotny jest również fakt, że od 2008 r. obserwowany jest w Krakowie dodatni przyrost naturalny. W roku 2018 przyrost naturalny był dodatni (o 1 575 osób). Współczynnik przyrostu naturalnego był prawie na tym samym 2‰ poziomie, co w 2017 roku (w Małopolsce 1,60‰, w Polsce odnotowano ujemny przyrost natomiast –0,68‰, wobec 0,02‰ rok wcześniej).

Liczba ludności mieszkańców Krakowa w latach 2010–2018 uległa zwiększeniu. Wzrost wyniósł w całym analizowanym okresie 13 329 mieszkańców.

Według „Prognozy dla gmin na lata 2017–2030”³¹ opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny w 2017 r. liczba ludności Krakowa będzie wolno rosła i wyniesie w 2027 roku 780 044 osoby, a później lekko zacznie spadać, aby w roku 2030 osiągnąć wartość 779 104.

Wykres: Prognoza ludności dla Krakowa do 2030 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

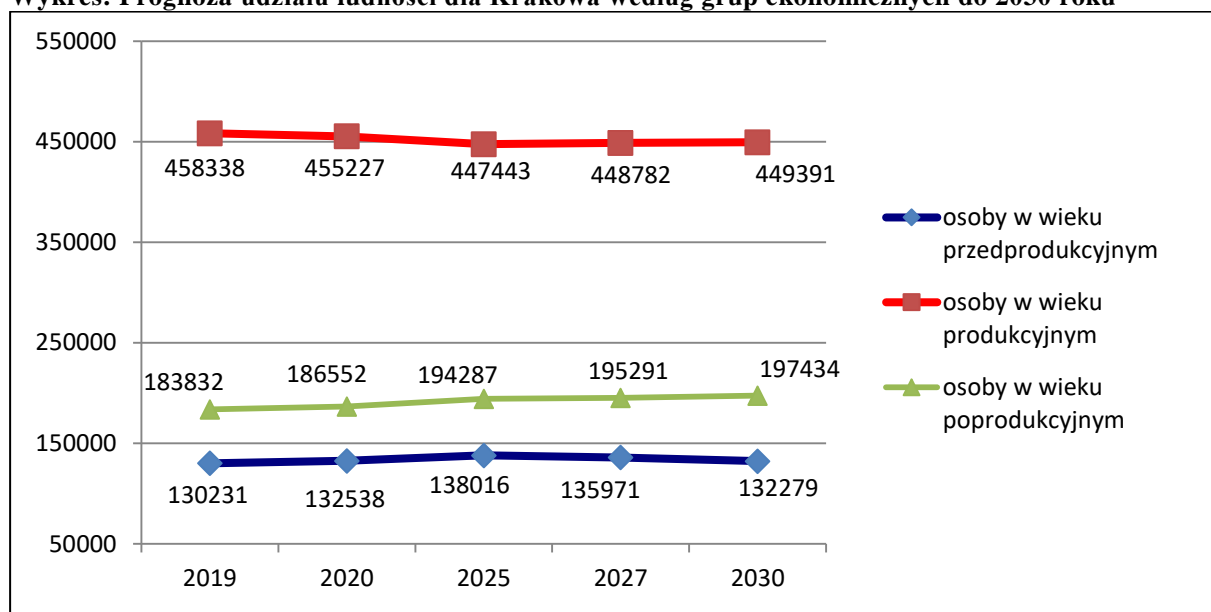
Dostrzegalne są niekorzystne z ekonomicznego punktu widzenia zmiany, polegające na dalszym spadku populacji osób w wieku produkcyjnym na rzecz osób w wieku poprodukcyjnym. Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym) wzrasta od lat i w 2018 roku wyniósł 67,8 (w 2014 r.– 59, w 2015 r. – 61, w 2016 r.– 63, w 2017 r. – 65,8).

Wykres poniżej obrazuje prognozę ludności dla Krakowa według grup ekonomicznych³². Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy (od 18 r. ż. do wieku emerytalnego). Prognozy według ekonomicznych grup wieku zostały oszacowane zgodnie z obowiązującymi zasadami w momencie opracowania prognozy.

³¹ *Prognoza dla gmin na lata 2017-2030*, (opracowanie eksperymentalne), Warszawa, sierpień 2017 r.

³² *Prognoza dla gmin na lata 2017-2030*, (opracowanie eksperymentalne), Warszawa, sierpień 2017 r.

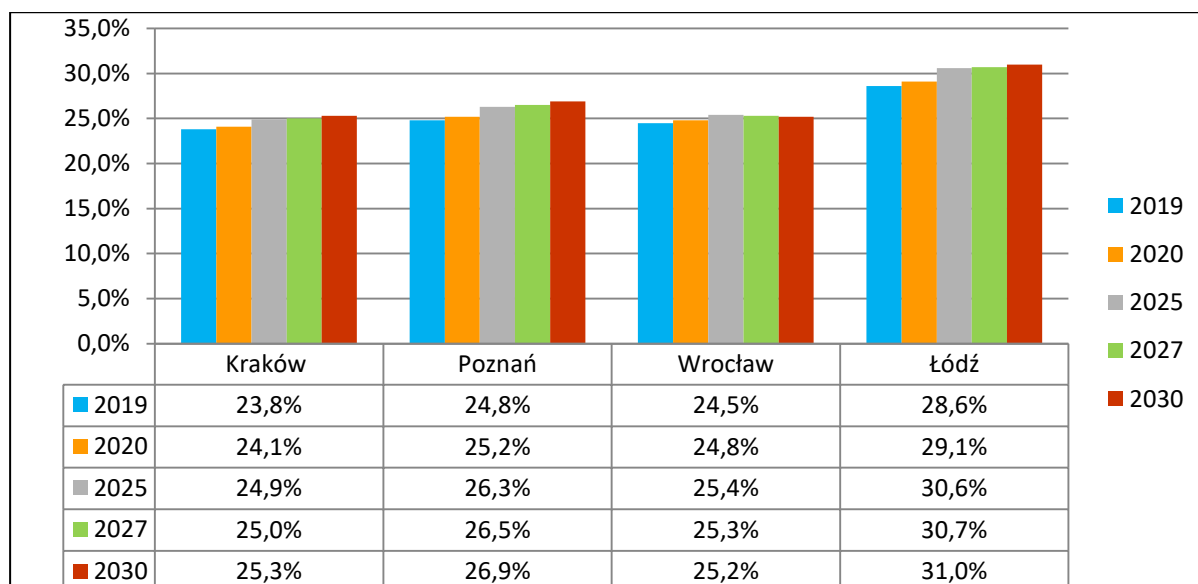
Wykres: Prognoza udziału ludności dla Krakowa według grup ekonomicznych do 2030 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według prognoz³³, podobnie jak w Krakowie, w najbliższych latach będzie wzrastać również liczba osób w wieku poprodukcyjnym w innych dużych miastach Polski. Szacuje się, że w 2030 roku 25,3% mieszkańców Krakowa będzie w wieku poprodukcyjnym.

Wykres: Prognoza udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu i Poznaniu do roku 2030 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wzrost odsetka ludzi starszych w społeczeństwach jest nieuniknioną konsekwencją długookresowych przemian dwóch składowych ruchu naturalnego – rozrodczości i umieralności. Dla pełniejszego obrazu tego procesu należy dodać jeszcze zjawisko systematycznego wydłużania się przeciętnego dalszego trwania życia (tabela poniżej).

³³ Prognoza dla gmin na lata 2017-2030, (opracowanie eksperymentalne), Warszawa, sierpień 2017 r.

Tabela: Przeciętne dalsze trwanie życia mieszkańców Krakowa

Przeciętna liczba lat dalszego trwania życia dla osób w wieku lat					
	0	15	30	45	60
2000					
Kobiety	79,9	65,5	50,8	36,4	23,1
Mężczyźni	73,2	58,8	44,1	30,2	18,3
2014					
Kobiety	82,5	67,8	52,9	38,3	24,8
Mężczyźni	76,8	62,2	47,5	33,4	20,8
2015					
Kobiety	82,6	67,9	53,0	38,4	24,6
Mężczyźni	76,3	61,7	47,1	32,9	20,5
2016					
Kobiety	83,1	68,3	53,4	38,3	24,6
Mężczyźni	77,1	62,5	47,9	33,6	21,2
2017					
Kobiety	82,7	68,2	53,3	38,7	24,9
Mężczyźni	76,8	62,1	47,5	33,3	21,0
2018					
Kobiety	83,2	68,4	53,6	39	25,2
Mężczyźni	76,7	62,1	47,5	33,3	20,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Korzyści wynikające z rozwoju nowych technologii medycznych i nowoczesnych metod diagnostycznych oraz poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców Polski realizowana przez prozdrowotny styl życia, wpływają na trwający już od ponad dwudziestu lat spadek natężenia zgonów, a tym samym wydłużanie przeciętnego trwania życia. Średnia długość życia w Polsce w 2018 roku dla mężczyzn wyniosła 73,8 lat, a dla kobiet 81,7³⁴. W porównaniu z 1990 r. trwanie życia wydłużyło się odpowiednio o 7,6 i 6,5 lat. W województwie małopolskim przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 75,3 lat, a kobiet 82,9 lat. Mieszkańcy województwa małopolskiego żyją dłużej niż ludność w większości województw, lepsza sytuacja występuje tylko województwie podkarpackim – gdzie kobiety żyją przeciętnie 83,2 lata, a mężczyźni 75,5 lat³⁵. W Krakowie przeciętna długość życia dla mężczyzn wynosi 76,7 lat dla kobiet 83,2 lat.

Tak duża różnica pomiędzy długością trwania życia u mężczyzn i kobiet, jest skutkiem występującej zarówno w Polsce jak i województwie wysokiej nadumieralności mężczyzn.

Mimo pozytywnych zmian przeciętnego trwania życia, Polska nadal wypada niekorzystnie na tle czołówki krajów europejskich. Na terenie Europy występuje duże

³⁴ *Trwanie życia w 2018 r.* GUS, Warszawa 2019, strona 8.

³⁵ *Trwanie życia w 2018 r.* GUS, Warszawa 2019, strona 18.

zróznicowanie przeciętnej długości trwania życia. Najdłużej żyją mężczyźni w Liechtensteinie – 81,6 lat, najkrócej na Ukrainie – 68,3 lata. Wśród kobiet najwyższe oczekiwane trwanie życia odnotowano w Hiszpanii – 86,1 lat, najkrótsze w Gruzji – 77,8 lat³⁶.

Z charakterystyki społeczno-demograficznej osób w podeszłym wieku w Polsce opracowanej przez MRPiPS³⁷ wynika, że w końcu 2018 roku prawie 25% ludności Polski stanowiły osoby w wieku 60 lat i więcej (ponad 9,5 mln). Udział osób w wieku co najmniej 60 lat w ogólnej populacji Polaków wzrósł o ponad 10 punktów procentowych, tj. z 14,7% w 1989 r. do 24,8% w 2018 r. (w tym czasie odsetek dzieci i młodzieży zmniejszył się o ok. 12 p. proc.). W subpopulacji osób w starszym wieku najliczniejszą grupę (prawie 1/3) stanowią osoby 60–64 – letnie. W okresie ostatniego ponad ćwierćwiecza ich liczebność wzrosła o ponad połowę. 17,5% osób starszych stanowiły osoby w wieku co najmniej 80 lat.

Wśród populacji osób w starszym wieku większość stanowiły kobiety – 58%. Przewaga liczebna kobiet wzrasta wraz z przechodzeniem do kolejnych grup podeszłego wieku, np. w grupie wieku 60–64 lata kobiety stanowiły ponad 53%, a wśród osób co najmniej 85–letnich już ponad 72% to kobiety. W miastach ludność w starszym wieku stanowi prawie 27% populacji; na terenach wiejskich mieszka ich mniej i stanowią ponad 21% mieszkańców.

W strukturze ludności według stanu cywilnego najbardziej liczną grupą stanowią osoby pozostające w związku małżeńskim. Jednakże wraz ze wzrostem wieku tendencja ta ulega znaczącym zmianom. Wśród osób w wieku sędziwym – aż 2/3 to osoby owdowiałe. Przedstawione tendencje wynikają ze zjawiska wyższej umieralności mężczyzn, która w konsekwencji powoduje częstsze owdowienia kobiet. W rezultacie najczęściej starsi mężczyźni do końca życia pozostają żonaci, a starsze kobiety są wdowami.

Zgodnie z wynikami badania budżetów gospodarstw domowych w 2018 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych zamieszkiwanych wyłącznie przez osoby starsze, w wieku 60 lat i więcej wyniósł 1 970 zł i był o 15,6% wyższy niż w gospodarstwach, w skład których wchodziły wyłącznie osoby młodsze, w wieku poniżej 60 lat. Analizując te dane należy wziąć pod uwagę średnią liczbę osób w tych gospodarstwach. W gospodarstwach domowych wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej dominowały gospodarstwa 1– i 2– osobowe, podczas gdy w skład gospodarstw domowych bez osób starszych wchodziło przeciętnie około 3 osób (w tym dzieci, które pozostawały na utrzymaniu). Gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej utrzymywały się przede wszystkim z emerytur lub rent, które stanowiły 77,9% ich dochodów. Gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej, w porównaniu z gospodarstwami bez osób starszych, rzadziej oceniały swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą lub dobrą, a częściej jako przeciętną i raczej złą lub złą. Szczególnie negatywnie swoją sytuację materialną oceniały osoby w wieku 60 lat i więcej, zamieszkujące samotnie na wsi – 22% z nich oceniła swoją sytuację jako raczej złą lub złą.

Czynnikiem istotnie różnicującym poziom, dynamikę i strukturę dochodów oraz wydatków jest miejsce zamieszkania gospodarstwa domowego. Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych zamieszkujących w miastach jest lepsza niż gospodarstw domowych na wsi. Ta ogólna tendencja dotyczyła również gospodarstw zamieszkiwanych wyłącznie przez osoby w wieku 60 lat i więcej. W miastach gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej miały dochody wyższe o 25,1% oraz o 28,6% w przypadku gospodarstw bez osób starszych niż gospodarstwa na wsi). Również wydatki gospodarstw domowych wyłącznie osób starszych zamieszkujących w miastach były wyższe o 17,8%, a w przypadku gospodarstw wyłącznie z osobami poniżej 60 roku życia o 32,4% niż gospodarstw na wsi.

Cechą charakterystyczną starzejącego się organizmu ludzkiego jest zmniejszająca się sprawność zarówno fizyczna, jak i psychiczna. Po przekroczeniu 75 roku życia, proces starzenia postępuje stosunkowo szybko, co jednocześnie wymusza zapotrzebowanie na

³⁶ *Trwanie życia w 2018 r.*, GUS, Warszawa, 2019, strona 21.

³⁷ *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2018*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2019 r.

świadczenia zdrowotne i usługi opiekuńcze. W przedziale wiekowym 80–85 lat znaczny odsetek osób potrzebuje już najczęściej stałej opieki. Grupa osób starszych wymagających opieki będzie stale wzrastać, a liczba potencjalnych opiekunów stopniowo maleć.

W Małopolsce według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego do 2050 roku potencjał pielęgnacyjny (tj. stosunek liczby kobiet w wieku 45–64 lat do osób w wieku 80+) zmaleje i będzie wynosić 128 opiekunów na 100 osób potrzebujących w stosunku do 325 potencjalnych opiekunów rodzinnych w roku 2013³⁸.

Zgodnie z wnioskami i rekomendacjami znajdującymi się w dokumencie przygotowanym przez MRPiPS „Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za 2018 r.”³⁹ postępujący w naszym kraju proces zmiany proporcji między pokoleniami sprawia, że priorytetowymi wyzwaniami dla polityki społecznej są działania z zakresu polityki rodzinnej, w tym polityki kierowanej do starszej i najstarszej części społeczeństwa. Ogólnym wyzwaniem na najbliższe lata w sferze polityki wobec osób starszych będzie kontynuowanie procesu przygotowania całego społeczeństwa do skutków zachodzących obecnie zmian demograficznych, w tym wynikających ze starzenia się populacji oraz zmian struktury rodzin i gospodarstw domowych, wzrostu indywidualnych i społecznych, problemów osamotnienia i samotności seniorów, a także zwiększenia w tej grupie odsetka osób niesamodzielnych.

5.2 Świadczenia na rzecz osób starszych

Podstawowym założeniem systemu wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych w Krakowie jest umożliwienie im jak najpełniejszego i najdłuższego funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedzkim, w miejscu zamieszkania. Instytucjonalne, całodobowe formy opieki są formą pomocy, która powinna być stosowana tylko w przypadku niemożności rozwiązywania problemów innymi sposobami. Jednocześnie działania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zmierzają do tego, aby system wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych był na tyle zróżnicowany, by zapewniał ofertę dostosowaną do stanu zdrowia oraz sytuacji rodzinnej i bytowej każdej osoby wymagającej wsparcia.

5.2.1 Praca socjalna z osobami starszymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest podeszły wiek. Podeszły wiek jest stanem, który nie wynika z zakłócenia funkcjonowania osobistego czy społecznego. Jego nadejście jest naturalne i obszar zmiany nie dotyczy „wyjścia z sytuacji podeszłego wieku”, jak w przypadku innych wyróżnionych obszarów problemowych. Zmiana polegać ma na zmianie podejścia do siebie, postrzeganiu siebie i swojej sytuacji. Praca socjalna w tym obszarze skupia się przede wszystkim na utrzymywaniu, wspieraniu i poszerzaniu niezależności osobistej oraz aktywności poprzez wzmacnianie jej zdolności sprawczej, a także rozwiązywaniu (lub pomocy w rozwiązywaniu) problemów w osobistych związkach z innymi osobami oraz szerszym otoczeniu.

Całościową informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: „Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”.

³⁸ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, *Opiekunowie rodzinni osób starszych-problemy, potrzeby wyzwania dla polityki społecznej. Raport z badania*, Kraków 2015 r.

³⁹ *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2018*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2019 r.

5.2.2 Usługi opiekuńcze

Pomoc w formie usług przyznawana jest osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni, nie mogą takiej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem⁴⁰.

Kwestie dotyczące szczegółowych zasad przyznawania pomocy w formie usług opiekuńczych w Krakowie, zakresu czynności wchodzących w skład usług opiekuńczych oraz szczegółowych zasad ustalania wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze reguluje Uchwała Nr XXI/272/07 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 września 2007 r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2018 r. poz. 5923 ze zm.). Realizacja usług opiekuńczych zlecona jest organizacjom pozarządowym, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, prowadzącym działalność w zakresie pomocy społecznej, zgodnie z przepisami ustawy o pomocy społecznej i ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi jest określana indywidualnie, w zależności od sytuacji i potrzeb danej osoby. Zakres przyznawanych usług wynika z indywidualnej sytuacji: stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej, potrzeb zgłaszanych przez samą osobę objętą usługami, bądź jej rodzinę. Usługi nie przysługują w sytuacji, gdy dochód osoby lub rodziny przekracza 450% kryterium dochodowego (w przypadku osoby samotnie gospodarującej jest to kwota w wysokości 3 154,50 zł, natomiast w przypadku osoby w rodzinie – 2 376,00 zł). Ograniczenie to nie dotyczy osób samotnych, czyli takich, które samotnie gospodarują, nie pozostają w związku małżeńskim i nie posiadają wstępnych ani zstępnych.

W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej (701 zł „netto” dla osoby samotnie gospodarującej oraz 528 zł „netto” na osobę w rodzinie), świadczeniobiorcy korzystają z usług nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabele odpłatności zamieszczone w w/w uchwale. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w 2019 roku 22,60 zł.

Usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu, w godzinach: 6.00 – 21.00. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 8 godzin dziennie. W przypadku osób samotnych, w szczególnie uzasadnionych okolicznościach, w tym zwłaszcza w przypadku osób wymagających opieki w większym zakresie ze względu na stan zdrowia, czas świadczenia usług może zostać wydłużony do 10 godzin dziennie. Maksymalny czas świadczenia usług może przekroczyć 10 godzin dziennie tylko w przypadku osób, wobec których wydana została decyzja administracyjna o skierowaniu do domu pomocy społecznej, oczekujących na jej realizację.

Na realizację usług opiekuńczych w 2019 r. pozyskano dodatkowe środki w ramach Programu „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych” – edycja 2019 w ramach Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, które pozwoliły na realizację 12 405 godzin. Celem Programu było wsparcie społeczne w formie usług opiekuńczych osób niepełnosprawnych w wieku do 75 roku życia ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

⁴⁰ Art. 17 ust.1 pkt 11, art. 50 ust. 1–3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.)

5.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługi opiekuńcze świadczone są przez podmioty wyłonione w drodze otwartych konkursów ofert, którymi były w 2019 r.: Fundacja na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy, Małopolski Zarząd Wojewódzki Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej oraz Małopolski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

5.2.2.2 Kadra

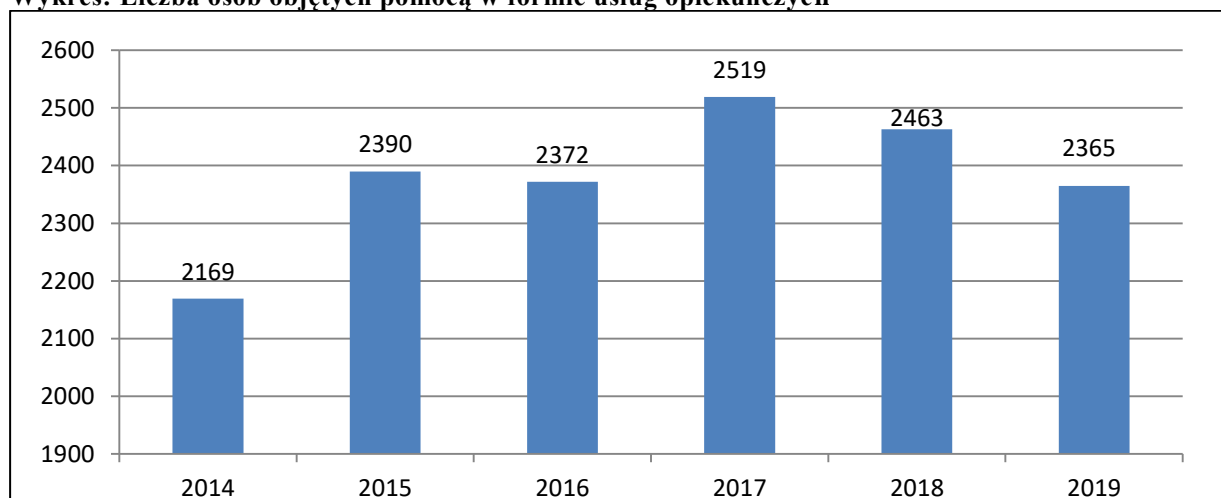
W realizację zadania polegającego na świadczeniu usług opiekuńczych w roku 2019 bezpośrednio zaangażowanych było w organizacjach pozarządowych wskazanych powyżej: 661 osób (opiekunów) świadczących usługi opiekuńcze w ramach umowy zlecenia oraz 21 osób (16,5 etatu) koordynujących realizację usług opiekuńczych.

5.2.2.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2019 r. wykonano łącznie 829 752,5 godzin usług opiekuńczych. Pomocą w formie usług opiekuńczych objęto 2 365 osób.

W roku 2014 i 2015 obserwowany był wzrost liczby osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych. W 2014 r. był to nieznaczny wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 3,4%, a w 2015 r. bardziej znaczący o 10,2%. W 2017 r. nastąpił kolejny wzrost liczby osób objętych usługami opiekuńczymi o 6,2% w stosunku do roku poprzedniego, w 2018 r. i w 2019 r. nastąpił niewielki spadek liczby osób odpowiednio o 2,2% i 4%.

Wykres: Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych⁴¹

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Dla scharakteryzowania osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych, którym przyznano pomoc tego typu, posłużono się danymi z próby 2 227 osób⁴². Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim kobiety, które stanowią 75% ogółu objętych wsparciem.

Zdecydowana większość odbiorców usług opiekuńczych to osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej. Zbiorowość ta obejmuje prawie 87% ogółu świadczeniobiorców. Prawie 92% kobiet oraz ponad 72% mężczyzn objętych usługami opiekuńczymi to osoby powyżej 65 roku życia. Kobiety korzystające z usług opiekuńczych to przede wszystkim wdowy 56,2% oraz

⁴¹ Źródło: Pomost Std.

⁴² Źródło: Pomost Std.

panny blisko 21%, natomiast mężczyźni to głównie osoby pozostające w związku małżeńskim 29,1%, kawalerowie 28,2% i wdowcy 23,9%. W populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych największą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim ponad 39,4% ogółu. Drugą, co do wielkości grupą są osoby legitymujące się wykształceniem gimnazjalnym lub niższym 22,6%. Odnosząc te dane do płci świadczeniobiorców można stwierdzić, że wykształceniem średnim legitymuje się więcej kobiet niż mężczyzn, natomiast więcej mężczyzn posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz wyższe. W porównaniu z rokiem 2018 cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych nie uległy znaczącym zmianom.

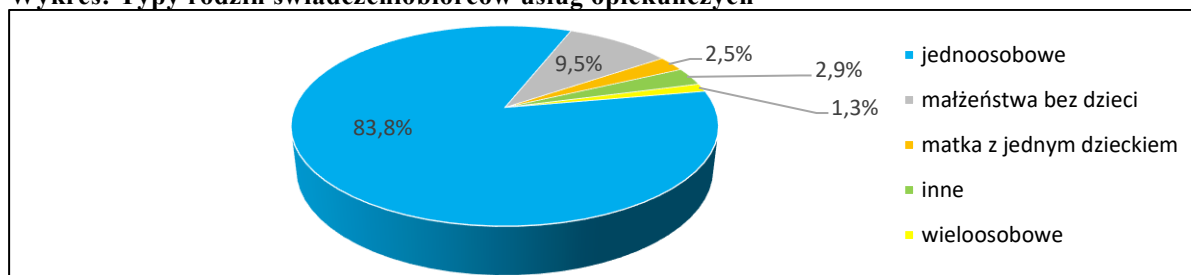
Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
25–34	0,2%	0,7%	0,3%
35–44	0,6%	2,2%	1,0%
45–59	3,3%	11,1%	5,2%
60–64	4,4%	13,8%	6,7%
65 i więcej	91,6%	72,1%	86,9%
stan cywilny			
panna/kawaler	20,7%	28,2%	22,6%
rozwidziona/rozwidziony	10,5%	17,9%	12,3%
separowana/separowany	0,9%	0,9%	0,9%
wdowa/wdowiec	56,2%	23,9%	48,4%
zamężna/zonaty	11,6%	29,1%	15,9%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	23,8%	18,9%	22,6%
zasadnicze zawodowe	11,2%	24,0%	14,3%
średnie ogólne i zawodowe	42,3%	30,4%	39,4%
policealne	0,9%	0,2%	0,7%
wyższe	15,0%	17,7%	15,7%
nieustalony poziom wykształcenia	6,8%	8,7%	7,3%

Zródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe 83,8%. Procent tych gospodarstw w stosunku do roku 2018 uległ nieznacznemu zmniejszeniu.

Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców usług opiekuńczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Osoby korzystające z pomocy w formie usług opiekuńczych żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta – ponad 92% ogółu. Generalnie wysokość dochodu na osobę w rodzinie świadczeniobiorców usług opiekuńczych kształtuje się w przedziale pomiędzy 1 000–1 999 zł miesięcznie 68,4%, z tego 25,8% rodzin osiąga dochód w przedziale 1 000–1 499 zł miesięcznie, 42,6% osiąga dochód w przedziale 1 500–1 999 zł miesięcznie, natomiast 16,2% osiąga dochód w wysokości 2 000–2 499 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie

0	1,5%
1–499	1,4%
500–999	7,4%
1000–1499	25,8%
1500–1999	42,6%
2000–2499	16,2%
2500–2999	4,0%
3000 i powyżej	1,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najczęstszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców usług opiekuńczych należy długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

5.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków na świadczenie usług opiekuńczych wyniosły:

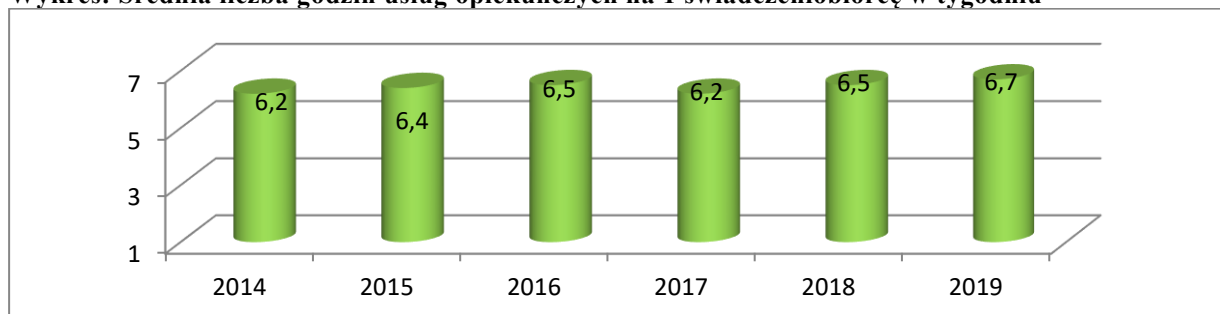
- w roku 2014: 8 425 500 zł;
- w roku 2015: 9 779 278 zł;
- w roku 2016: 13 973 461 zł;
- w roku 2017: 15 431 324 zł;
- w roku 2018: 16 312 962 zł;
- w roku 2019: 18 520 621 zł, w tym 280 353 zł to środki pozyskane w ramach Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.

5.2.2.5 Wnioski

W związku ze wzrostem kosztów pracy osób świadczących usługi opiekuńcze oraz w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu świadczenia usług opiekuńczych w 2015 r. rozpoczęto proces zwiększania stawki za godzinę usług, od października 2015 r. koszt 1 godziny usługi wzrósł z 12 do 18 zł na terenie Dzielnic IV–VII, a od stycznia 2016 r. również

na terenie pozostałych Dzielnic. W 2017 r. w związku z wprowadzeniem minimalnej stawki godzinowej dla osób pracujących w ramach umów cywilnoprawnych płaca opiekunek nie mogła być niższa niż 13 zł za godzinę, co wiązało się ze wzrostem stawki za 1 godz. usług opiekuńczych do kwoty 19,20 zł. W kolejnych latach z uwagi na waloryzację minimalnej stawki godzinowej koszt 1 godz. usług opiekuńczych wzrósł do kwoty 19,90 zł w 2018 r. i 22,60 zł w 2019 r.

Wykres: Średnia liczba godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Biorąc pod uwagę aktualną średnią tygodniową liczbę godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w kontekście cech charakteryzujących grupę adresatów świadczenia (osoby starsze o ograniczonej możliwości funkcjonowania), można postawić tezę, że ogólna liczba godzin usług powinna zostać zwiększona, zwłaszcza uwzględniając ogólnie przyjęty kierunek działań polegający na podejmowaniu działań, mających na celu zapewnienie możliwości jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku i zapobieganie instytucjonalizacji.

W celu poszerzenia diagnozy potrzeb i barier osób objętych usługami zaangażowano przedstawicieli Podmiotów realizujących usługi w proces diagnozy sytuacji osób ubiegających się o wsparcie w formie usług opiekuńczych polegający na udziale przedstawiciela Zleceniobiorcy w spotkaniu diagnostycznym przeprowadzonym u osoby obejmowanej usługami.

Jak wskazano w podrozdziale 5.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku, głównie kobiet. Już teraz znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych, którymi w zdecydowanej większości są kobiety prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Starzenie się przynosi również pogorszenie stanu zdrowia, a w konsekwencji potencjalny wzrost liczby osób wymagających ze względu na wiek zintensyfikowanej opieki. Ze względu na obniżający się potencjał pielęgnacyjny rodziny, w przyszłości można spodziewać się dalszego zwiększania się liczby osób wymagających przyznania i dofinansowania pomocy w tej formie.

5.2.3 Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych

Podstawową formą pomocy, dzięki której osoby w wieku podeszłym mogą zaspokajać bardzo ważną potrzebę kontaktu i integracji społecznej, bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym są ośrodki wsparcia dziennego pobytu. Ich uczestnikami mogą być osoby, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych⁴³.

⁴³ Art. 51 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.).

Celem działania ośrodków jest podtrzymywanie sprawności psychofizycznej osób starszych dla umożliwienia im jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedzim, w miejscu zamieszkania. Dzięki pomocy w tej formie, osoby starsze mogą zaspokoić potrzebę kontaktu i integracji społecznej bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym. Placówki te świadczą osobom starszym określone usługi, pomoc, porady i zapewniają rozrywkę. Wszystkie zajęcia odbywają się pod opieką doświadczonych specjalistów – pracowników socjalnych, terapeutów zajęciowych.

5.2.3.1 Infrastruktura

Krakowscy seniorzy mogą korzystać z szerokiej oferty usług, które świadczone są przez placówki zapewniające dzienny pobyt. W 2019 r. funkcjonował Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej będący jednostką budżetową, w skład którego wchodziło 6 domów oraz 5 klubów samopomocy zlokalizowanych w różnych Dzielnicach Krakowa. Należy zaznaczyć, że infrastruktura Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej wykorzystywana jest dla przygotowywania posiłków dla Domu Pomocy Społecznej na os. Szkolnym 28, klientów Filii nr 4 MOPS oraz klientów noclegowni, korzystających z pomocy w formie gorącego posiłku. Ponadto Gmina Miejska Kraków zleciła organizacjom pozarządowym prowadzenie 6 ośrodków wsparcia – klubów samopomocy dla osób starszych.

Od 1 marca 2017 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie rozpoczął realizację projektu „W sile wieku”, w ramach którego uruchomiono 5 klubów samopomocy. (szerzej zob. rozdział nr 15.)

Ośrodki wsparcia dla osób starszych w roku 2019 dysponowały 830 miejscami. Z pomocy w tej formie skorzystały łącznie 1 159 osoby.

Tabela: Wykaz ośrodków wsparcia dla osób starszych, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2014–2019 wraz z liczbą miejsc*

Nazwa i adres jednostki	Liczba miejsc 2014	Liczba miejsc 2015	Liczba miejsc 2016	Liczba miejsc 2017	Liczba miejsc 2018	Liczba miejsc 2019
Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej	385	385	385	385	385	385
Niepubliczne Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych	150	210	210	210	184	185
Kluby Samopomocy znajdujące się w strukturze MDDPS**	175	175	155	155	130	160
Kluby Samopomocy „W sile wieku”,	–	–	–	100	100	100
Łączna liczba miejsc	710	750	750	850	799	830

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**funkcjonują w wybrane dni tygodnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Tabela: Dienne ośrodki wsparcia dla osób starszych

Adres	Liczba miejsc (wg stanu na 31.12.2019 r.)	Liczba korzystających w 2019 r.
Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej os. Szkolne 20	545	787
Ośrodki wsparcia – kluby samopomocy dla osób starszych	185	234

Kluby Samopomocy „W sile wieku”, os. Krakowiaków 2, ul. Grzegorzeczka 19/1–2, ul. Gdańska 5, ul. Okulickiego 51/279, ul. Bronowicka 19/5.	100	138
SUMA	830	1 159

5.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób starszych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków wg stanu na 31.12.2019 r. były: Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej Gaudium et Spes, Stowarzyszenie Unicorn oraz Stowarzyszenie Pomocy Ludziom Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II.

W ramach projektu „W sile wieku” prowadzenie jednego z Klubów Samopomocy – Aktywizacyjnych powierzono Stowarzyszeniu Pomocy Ludziom Starszym i Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II z siedzibą w Krakowie, ul. Jana Sas – Zubrzyckiego 10.

5.2.3.3 Kadra

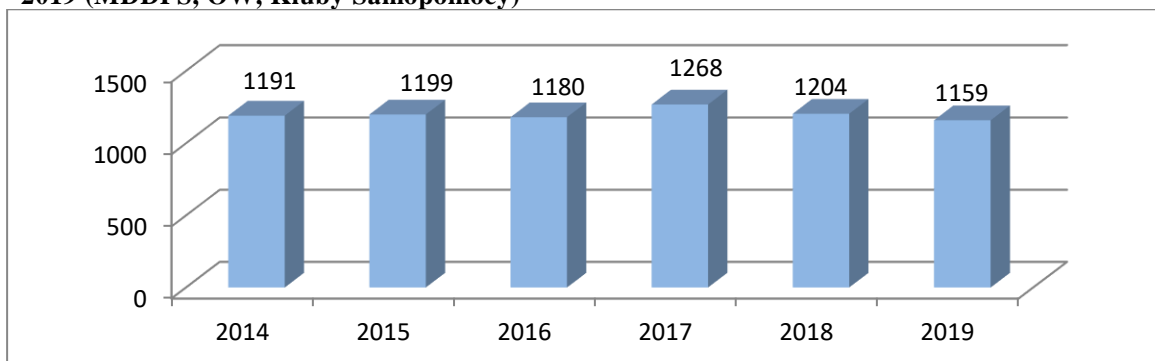
W bezpośrednią realizację zadania w roku 2019 zaangażowanych było 25 osób (10,67 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 93 pracowników (73,52 etatów) Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej (wg stanu na dzień 31.12.2019 r.).

W ramach projektu „W sile wieku” zaangażowanych było 32 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie (28,6 etatów) oraz 7 osób (5,75 etatów) z organizacji pozarządowej realizującej projekt.

5.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze świadczeń oferowanych przez ośrodki w latach 2014–2019 średniorocznie korzystało około 1 200 osób starszych. W roku 2019 ze świadczeń skorzystało 1 159 osoby. Obserwowany spadek osób korzystających od roku 2017 związany jest ze zmniejszeniem liczby miejsc w Ośrodkach, oraz rozwinięciem przez Gminę Miejską Kraków sieci Centrów Aktywności Seniora.

Wykres: Liczba uczestników krakowskich ośrodków wsparcia dla osób starszych w latach 2014–2019 (MDDPS, OW, Kluby Samopomocy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych w Krakowie wykorzystano informacje z próby 442 osób⁴⁴, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2019. Większość ponad 66% uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych stanowią kobiety. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można niepełnosprawność i długotrwałą lub ciężką chorobę.

W analizowanej grupie ponad 84% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. W grupie kobiet najwięcej jest wdów i żonatych 75,2%. Wśród mężczyzn korzystających z tej formy pomocy 34,5% jest wdowcami, 33,1% pozostaje w związkach małżeńskich. Ponad jedna trzecia uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych legitymuje się wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym.

Głównym źródłem utrzymania 97,5% osób jest świadczenie emerytalno-rentowe. Prawie 72% uczestników ośrodka wsparcia dla osób starszych jest w wieku między 70 a 89 rokiem życia. 90 i więcej lat ma prawie 9% uczestników. W porównaniu z rokiem 2018 cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych pozostają na podobnym poziomie.

Tabela: Uczestnicy ośrodków wsparcia dla osób starszych według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 60 r.ż.	1,0%	4,1%	2,0%
60–69	17,3%	16,9%	17,2%
70–79	37,8%	35,8%	37,1%
80–89	35,4%	33,8%	34,8%
90 i więcej	8,5%	9,5%	8,8%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	19,7%	9,5%	16,3%
zasadnicze zawodowe	13,6%	27,7%	18,3%
średnie ogólne i zawodowe	36,4%	32,4%	35,1%
policealne	1,4%	0,0%	0,9%
wyższe	13,9%	18,9%	15,6%
nieustalony poziom wykształcenia	15,0%	11,5%	13,8%
stan cywilny			
panna/kawaler	12,9%	14,9%	13,6%
rozwidziona/rozwidziony	11,9%	16,9%	13,6%
separowana/separowany	0,0%	0,7%	0,2%
wdowa/wdowiec	58,5%	34,5%	50,5%
zamężna/żonaty	16,7%	33,1%	22,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych zawiera się głównie w przedziale pomiędzy 1 000 zł–2 499 zł miesięcznie 80,9%. U ponad 13% uczestników dochód na osobę w rodzinach wynosi ponad 2 500 zł miesięcznie.

⁴⁴ Źródło: Pomost Std.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych (w zł)

0–499	0,7%
500–999	4,8%
1000–1499	24,4%
1500–1999	33,9%
2000–2499	22,6%
2500 i powyżej	13,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

5.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność dziennych ośrodków wsparcia dla osób starszych w ostatnich latach wyniosły:

- w 2014 r.: 4 204 935,00 zł – całość stanowiły środki Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2015 r.: 4 986 731 zł, w tym 4 667 131 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 319 600 zł to środki pochodzące z budżetu państwa. (Środki przeznaczone na działalność Dziennego Domu Senior–Wigor wyniosły 360 500 zł, w tym 98 500 zł stanowiły środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 262 000 zł to środki pochodzące z budżetu państwa);
- w 2016 r.: 5 464 322,00 zł, w tym 5 377 922,00 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 86 400 zł to środki pochodzące z budżetu państwa. Wydatki z przeznaczeniem na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie GMK przez NGO wyniosły 882 523,98 zł;
- w 2017 r.: 9 000 045,59 zł, w tym 86 400 zł pochodziło z budżetu państwa. Wydatki z przeznaczeniem na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne wyniosły 1 279 464,73 zł.

Wartość dotacji ze środków UE na działalność ośrodków wsparcia dla osób starszych w ramach projektu „W sile wieku” w 2017 roku wyniosła na zadania realizowane przez MOPS 2 280 790,66 zł oraz 396 667,50 zł na zadania zlecone podmiotom niepublicznym;

- w 2018 r.: 6 953 428,01 zł, w tym 6 853 600,01 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 99 828,00 zł to środki pochodzące z budżetu państwa. Wydatki z przeznaczeniem na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie GMK przez NGO wyniosły 1 096 921,35 zł. Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu „W sile wieku” w 2018 r. wyniosła 3 060 519,14 zł, z czego na zadania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie – 2 532 307,34 zł w tym ze środków własnych – 250 853,52 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym – 528 211,80 zł.
- w 2019 r.: 6 823 380,91 zł, w tym 831 999,91 zł to wydatki na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne.

Ponadto w ramach Modułu I Programu Wieloletniego „Senior+” wyremontowano lokal przy ul. Krowoderskich Zuchów 6, w którym prowadzony będzie Klub Senior+. Wysokość otrzymanej dotacji z budżetu Państwa wyniosła 150 000 zł natomiast wkład Gminy Miejskiej Kraków wyniósł 273 004,74 zł. Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu „W sile wieku” w 2019 r. wyniosła 2 949 858,82 zł, z czego na zadania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie – 2 421 647,02 zł, w tym ze środków własnych – 224 110,41 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym – 528 211,80 zł.

5.2.3.6 Wnioski

W roku 2019 o 31 zwiększyła się o liczba miejsc w Miejskim Dziennym Domu Pomocy Społecznej dzięki utworzeniu Klubu Niesłyszącego Seniora przy ul. św. Jana 18.

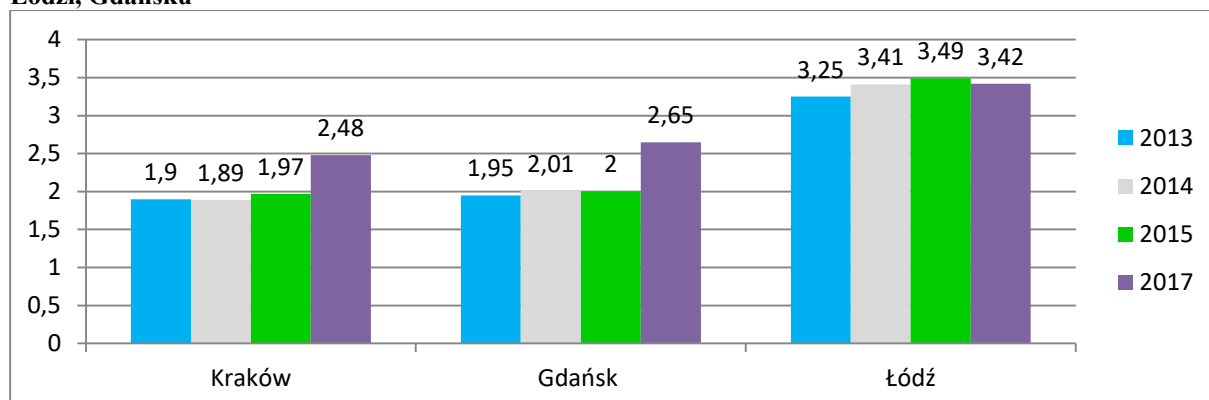
Z uwagi na zakończenie z dniem 31.12.2018 r. projektu „Wspieranie osób w podeszłym wieku w integracji z młodzieżą” w roku 2019 zadanie nie było kontynuowane.

Wychodząc naprzeciw potrzebom mieszkańców korzystających do tej pory z zakończonego już projektu, Gmina Miejska Kraków zleciła w tych lokalach prowadzenie ośrodków wsparcia – klubów samopomocy przeznaczonych łącznie dla 60 osób.

W celu poszerzenia oferty ośrodków wsparcia Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizował projekt w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 w ramach 9 Osi Priorytetowej Region Spójny Społecznie, Działania 9.2 Usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałania 9.2.2 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT, Typ projektu: B. wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób niesamodzielnych. W ramach projektu powstała w 2017 sieć ośrodków wsparcia dla osób starszych–klubów samopomocy pod nazwą „W sile wieku”. Szczegółowe informacje o projekcie znajdują się w rozdziale 15: Działania w ramach projektu „W sile wieku”.

W 2017 wskaźnik liczby miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie wynosił roku 2,48. Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonują również inne formy wspierania aktywności seniorów, np. Centra Aktywności Seniorów. W 2019 roku funkcjonowało w Krakowie 41 Centrów Aktywności Seniorów.

Wykres: Liczba miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Gdańsku

Zródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

5.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych

Podstawową formą instytucji zapewniających całodobową opiekę są domy pomocy społecznej. Prawo do uzyskania pomocy w tej formie przysługuje osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w środowisku, której nie można zapewnić takiej opieki w miejscu zamieszkania⁴⁵.

Głównym zadaniem domów pomocy społecznej jest świadczenie usług bytowych, opiekuńczych, wspomagających i edukacyjnych, na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb mieszkańców. Organizacja domu

⁴⁵ Art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.)

oraz świadczony zakres usług musi uwzględniać w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności⁴⁶.

Kierowanie do domów pomocy społecznej osób tego wymagających i ponoszenie odpłatności za pobyt należy do zadań własnych gminy, natomiast do zadań własnych powiatu należy prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób⁴⁷. Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny, a obowiązek opłaty za pobyt ciąży w kolejności na mieszkańcu domu, małżonku, zstępnych i wstępnych mieszkańca, gminie kierującej do domu pomocy społecznej, która wnosi opłatę w wysokości różnicy między średnim miesięcznym kosztem utrzymania, a opłatą wnoszoną przez mieszkańca i jego rodzinę⁴⁸. W praktyce największe obciążenia finansowe, związane z pobytem osób w domach pomocy społecznej, ciążą na gminach, co sprawia, że przyznanie pomocy w formie pobytu w DPS jest jednym z najbardziej kosztownych świadczeń pomocy społecznej.

Domy Pomocy Społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone dzielą się na następujące typy:

- dla osób w podeszłym wieku,
- dla osób przewlekle somatycznie chorych,
- dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie,
- dla osób uzależnionych od alkoholu⁴⁹,
- dla osób niepełnosprawnych fizycznie⁵⁰.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonują wszystkie wymienione typy placówek poza jednostkami przeznaczonymi dla osób niepełnosprawnych fizycznie.

Osoby starsze zamieszkują praktycznie we wszystkich wymienionych typach domów, z wyjątkiem domu dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie. Z założenia najwięcej mieszkańców w wieku senioralnym zamieszkuje w domach przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych.

W roku 2019 w domach pomocy społecznej umieszczono łącznie 403 osoby, z czego 371 w domach zlokalizowanych na terenie Gminy Miejskiej Kraków, a 32 osoby w domach znajdujących się na terenie innych powiatów.

W 2019 r. poniesiona została odpłatność za 175 osób umieszczonych w domach pomocy społecznej poza Gminą Miejską Kraków, a wydatki związane z pobytem tych osób wyniosły 4 615 103 zł.

5.2.4.1 Infrastruktura

Na terenie Krakowa funkcjonowało w 2019 r. 10 domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych, z czego 6 domów to miejskie jednostki organizacyjne. W roku 2019 liczba miejsc pozostała bez zmian. Łączna liczba miejsc w DPS dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych na dzień 31.12.2019 r. wyniosła 1 160.

⁴⁶ Art. 55 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.)

⁴⁷ Art. 17 ust. 1 pkt 16 i art. 19 pkt 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.).

⁴⁸ Art. 60 i art. 61 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.)

⁴⁹ Dom Pomocy Społecznej przy ul. Rozrywka 1 przeznaczony dla osób uzależnionych od alkoholu jest jednostką gminną, prowadzoną przez Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień w Krakowie. W 2019 roku posiadał 60 miejsc.

⁵⁰ Art. 56 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.)

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2014–2019 wraz z liczbą miejsc*

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2014	liczba miejsc 2015	liczba miejsc 2016	liczba miejsc 2017	liczba miejsc 2018	liczba miejsc 2019
1	DPS ul. Łanowa 39	dla osób przewlekle somatycznie chorych	140	140	140	140	140	140
2	DPS ul. Radziwiłłowska 8		55	55	55	55	55	55
3	DPS ul. Helclów 2		332	332	332	312	387	387
4	DPS ul. Nowaczyńskiego 1		175	175	175	175	175	175
5	DPS os. Sportowe 9**		45	45	45	45	45	45
	DPS ul. Praska 25				57	81	81	81
6	DPS ul. Ułanów 25***		20	20	20	20	24	24
7	DPS ul. Łanowa 1B***		37	37	37	37	46	46
8	DPS ul. Podgórci Tynieckie 96****	50	50	50	50	50	50	
			854	854	911	915	1003	1003
9	DPS ul. Praska 25	dla osób w podeszłym wieku	81	81	24	0	0	0
10	DPS ul. Kluzeka 6		90	90	90	90	90	90
11	DPS ul. Sołtysowska 13d***		67	67	67	67	67	67
			238	238	181	157	157	157
Łączna liczba miejsc			1092	1092	1092	1072	1160	1160

*wg danych na 31 grudnia danego roku

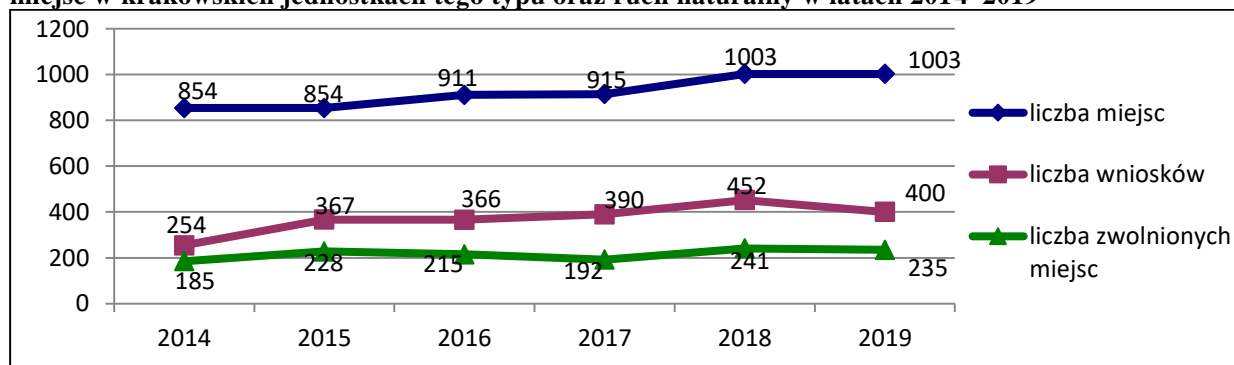
** DPS os. Sportowe 9 – w strukturze DPS Nowa Huta

***jednostki prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Liczba wniosków o skierowanie do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych w roku 2019 nieznacznie spadła w porównaniu do roku 2018. W ogólnej liczbie wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, zdecydowana większość dotyczy przyznania pomocy w formie pobytu w DPS tego typu. Jest to tendencja utrzymująca się od kilku lat. W roku 2014 wnioski te stanowiły 61% ogólnej liczby wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, w 2015 roku 74%, a w 2016 odsetek ten wynosił 66%, w roku 2017 – 64%, w roku 2018 – 65%, natomiast w roku 2019 – 60%. W roku 2019 w porównaniu do roku 2018 zmniejszyła się liczba osób opuszczających domy pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych

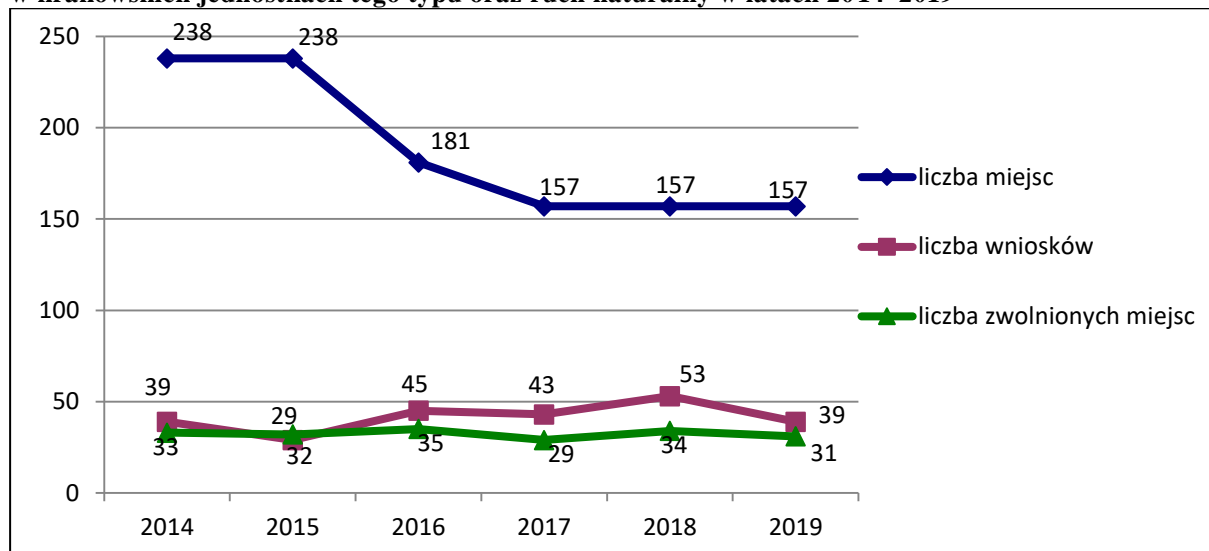
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wnioski osób skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku stanowiły 6% ogółu złożonych wniosków w roku 2019. Ilość wpływających wniosków w roku 2019 w porównaniu do roku 2018 zmniejszyła się o jedną czwartą. Ruch naturalny w domach pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku od kilku lat utrzymuje się na podobny poziomie średniorocznie DPS tego typu opuszcza 32 osoby.

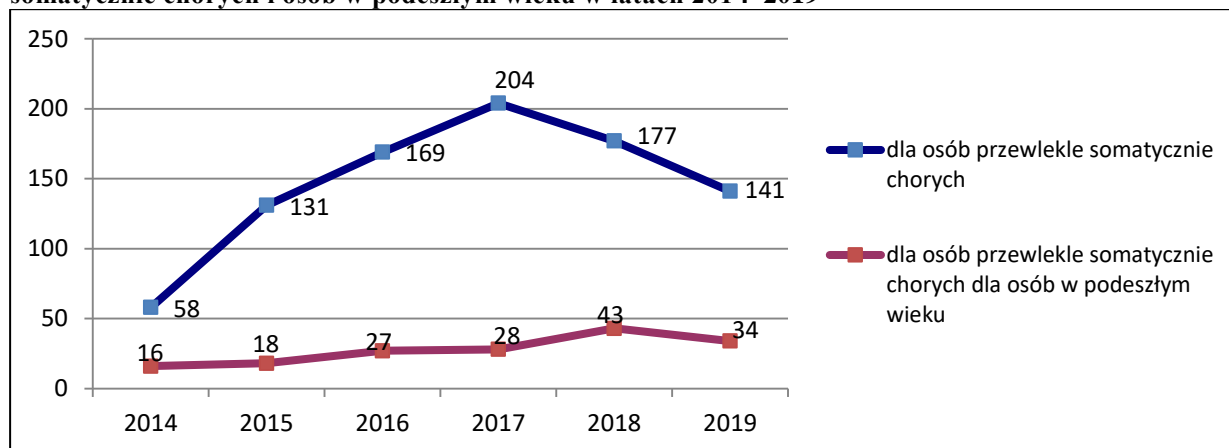
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób w podeszłym wieku, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Od roku 2011 do 2014 obserwowano wyraźny spadek liczby osób oczekujących na umieszczenie w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych (z 358 w 2011 roku do 58 w 2014 roku). Natomiast od roku 2014 rośnie liczba wniosków osób wymagających pomocy w formie umieszczenia w domach dla osób przewlekle somatycznie chorych co ma bezpośredni wpływ na liczbę osób oczekujących na miejsce. Jednocześnie w związku z uruchomieniem nowych miejsc w domach dla osób w przewlekle somatycznie chorych liczba oczekujących na DPS od roku 2017 stopniowo maleje.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2014–2019

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku											
	2014		2015		2016		2017		2018		2019	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób w podeszłym wieku	3 miesiące	3 miesiące	3 miesiące	3 miesiące	5 miesięcy	5 miesięcy	9 miesięcy	9 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy
dla osób przewlekle somatycznie chorych	3 miesiące	3 miesiące	6 miesięcy	6 miesięcy	10 miesięcy	10 miesięcy	12 miesięcy	12 miesięcy	10 miesięcy	12 miesięcy	8 miesięcy	8 miesięcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

5.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Krakowska, Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Wspólna Radość”, Fundacja dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelakualnie „Dom z Marzeń” oraz Zakon Przenajświętszej Trójcy OO. Trynitarzy.

5.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2019 zaangażowane były 132 osoby (113,22 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 817 pracowników (771,30 etatów) jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2019 r.). Wszystkie jednostki spełniają przyjęty wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku wynosi nie mniej niż 0,4 na jednego mieszkańca, a w przypadku DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych – 0,6 na jednego mieszkańca domu.

5.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle somatycznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej tego typu, posłużono się danymi z próby 288 osób⁵¹, które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2019 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych, kobiety stanowią 70% ogółu. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można długotrwałą lub ciężką chorobę i niepełnosprawność.

W analizowanej grupie 84% prowadziło jednoosobowe gospodarstwo domowe. Wśród kobiet największy odsetek stanowią osoby owdowiałe – prawie 56%, a wśród mężczyzn – żonaci 33,1%. Najwięcej osób posiada wykształcenie średnie ogólne i zawodowe 32,3%.

Najwięcej osób, które zostały skierowane do DPS dla osób przewlekle somatycznie

⁵¹ Źródło: Pomost Std.

chorych znajduje się w przedziale wiekowym od 80 do 89 lat – 41%. Kobiet w tym przedziale wiekowym jest najwięcej – 44,1%, a mężczyzn 33,3%. Ponad 41,7% mężczyzn w chwili złożenia wniosku nie miało ukończonego 70 roku życia. U kobiet analogiczny odsetek wynosi 15,7%. Osób mających 90 i więcej lat jest 14,9%. W grupie tej ponad 88% stanowią kobiety. Głównym źródłem dochodu dla ponad 82% osób jest emerytura lub renta.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno–społeczne osób przewlekle somatycznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 60 r. ż.	4,9%	14,3%	7,6%
60–69	10,8%	27,4%	15,6%
70–79	21,6%	19,0%	20,8%
80–89	44,1%	33,3%	41,0%
90–99	18,6%	6,0%	14,9%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	28,9%	17,9%	25,7%
zasadnicze zawodowe	12,3%	22,6%	15,3%
średnie ogólne i zawodowe	35,8%	23,8%	32,3%
wyższe	14,7%	21,4%	16,7%
policealne	1,5%	0,0%	1,0%
nieustalony poziom wykształcenia	6,9%	14,3%	9,0%
stan cywilny			
panna/kawaler	20,6%	21,4%	20,8%
rozwidziona/rozwidziony	8,8%	21,4%	12,5%
wdowa/wdowiec	55,9%	22,6%	46,2%
zamężna/zonaty	14,2%	33,3%	19,8%
separowana/separowany	0,0%	1,2%	0,3%
konkubinat	0,5%	0,0%	0,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, osoby przewlekle somatycznie chore skierowane do DPS, są grupą stosunkowo dobrze sytuowaną – 61,1% dysponuje miesięcznym dochodem przekraczającym 1 500 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych (w zł)

0–499	5,9%
500–999	7,3%
1000–1499	25,7%
1500–1999	27,8%
2000–2499	19,8%
2500 i powyżej	13,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Dla scharakteryzowania grupy osób skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku wykorzystano dane z próby 50 osób⁵², które otrzymały decyzję o skierowaniu do tego typu jednostek.

Wśród skierowanych do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku 58% stanowią kobiety. Najczęstsze przyczyny wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy to: długotrwała lub ciężka choroba. 86% analizowanej grupy prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Największą grupę stanowią osoby owdowiałe 48%. Największy odsetek badanych to osoby posiadające wykształcenie średnie ogólne i zawodowe – 36% oraz wykształcenie gimnazjalne i poniżej – 26%. 84% skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku to osoby znajdujące się w wieku powyżej 70 roku życia.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne osób w podeszłym wieku skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 70 r. ż.	3,4%	33,3%	16,0%
70–79	37,9%	19,0%	30,0%
80–89	48,3%	28,6%	40,0%
90 i więcej	10,3%	19,0%	14,0%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	31,0%	19,0%	26,0%
zasadnicze zawodowe	6,9%	14,3%	10,0%
średnie ogólne i zawodowe	41,4%	28,6%	36,0%
wyższe	10,3%	33,3%	20,0%
nieustalony poziom wykształcenia	6,9%	4,8%	6,0%
stan cywilny			
panna/kawaler	24,1%	19,0%	22,0%
rozwidziona/rozwidziony	13,8%	28,6%	20,0%
wdowa/wdowiec	51,7%	42,9%	48,0%
zamężna/żonaty	10,3%	9,5%	10,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, osoby w podeszłym wieku skierowane do DPS, są grupą stosunkowo dobrze sytuowaną. 68% dysponuje dochodem w wysokości od 1 500 zł i wyżej.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku (w zł)

0–499	4%
500–999	6,0%
1000–1499	22,0%
1500–1999	22,0%
2000–2499	24,0%
2500 i wyżej	22,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

⁵² Źródło: Pomost Std.

5.2.4.5 *Nakłady finansowe na realizację zadania*

Pobyt w domu pomocy społecznej jest najbardziej kosztownym świadczeniem z pomocy społecznej. Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych z roku na rok stopniowo się zwiększają a w ostatnich 6 latach kształtowały się na następującym poziomie:

- w 2014 roku 46 335 641 zł, w tym 39 780 462 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 555 179 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2015 roku 53 771 835 zł, w tym 48 074 202 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 5 697 633 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2016 roku 58 561 765 zł, w tym 51 973 801 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 587 964 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2017 roku 63 052 975,40 zł, w tym 56 649 635,76 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 403 339,64 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2018 roku 70 078 774,87 zł, w tym 63 258 182,44 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 820 592,43 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2019 roku 77 716 527,25 zł, w tym 71 234 712,25 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 481 815,00 zł to środki pochodzące z budżetu państwa.

5.2.4.6 *Wnioski*

Mając na uwadze procesy demograficzne zasadne jest podjęcie działań mających na celu doprowadzenie do sytuacji, w której osoba wymagająca pomocy byłaby umieszczana w domu pomocy społecznej, w terminie 3 miesięcy od daty złożenia wniosku. Efekty mogłyby zostać osiągnięte poprzez dalsze rozszerzanie własnej infrastruktury.

Z *Raportu na temat sytuacji osób starszych w Polsce* przygotowanym przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych wynika, że w związku z postępującym procesem starzenia społeczeństwa „(...) w dziedzinie instytucjonalnej pomocy społecznej potrzebna będzie rozbudowa sieci domów pomocy społecznej. Zarówno domy dla osób w podeszłym wieku, jak i domy dla osób somatycznie chorych będą musiały przygotować się na przyjęcie większej liczby mieszkańców”⁵³.

Główne wyzwania w zakresie pomocy instytucjonalnej wynikają ze wzrostu populacji seniorów, a w szczególności osób w najstarszych grupach wiekowych. Czynniki demograficzne przyczyniają się z jednej strony do większego zaawansowania procesu starzenia się, a z drugiej strony do zmniejszenia potencjału pielęgnacyjnego rodziny. „Występująca wśród seniorów niepełnosprawność, a w konsekwencji niesamodzielność powoduje, że osoby te wymagają pomocy i wsparcia przy wykonywaniu codziennych czynności. Zmniejszająca się ilość opiekunów powoduje, że rodzina nie zapewnia dostatecznego wsparcia seniorom. Przemiany rodziny, jej struktury i funkcji powodują, że zwiększa się grupa osób oczekujących wsparcia ze strony osób niespokrewnionych, organizacji wyznaniowych, organizacji pozarządowych oraz państwa. Zwiększenie się grupy osób niemogących uzyskać wsparcia ze strony rodziny powoduje, że jednym z najczęściej dyskutowanych zagadnień w najbliższych dekadach będzie kwestia finansowania opieki instytucjonalnej”⁵⁴.

⁵³ Z. Szweđa-Lewandowska, [w:] *Raport na temat sytuacji osób starszych w Polsce*, Instytut Pracy i Spraw Społecznych, Warszawa 2012, strona 29.

⁵⁴ Z. Szweđa-Lewandowska, *Pomoc instytucjonalna w perspektywie starzenia się populacji*, [w:] A. Rączaszek [red.], *Demograficzne uwarunkowania Rozwoju społecznego*. Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, 2012 r., nr 103/12, str. 30.

5.2.5 Rodzinne Domy Pomocy

Szczególnym przykładem placówki zapewniającej pomoc całodobową, są rodzinne domy pomocy. Z usług opiekuńczych i bytowych świadczonych w tych jednostkach mogą korzystać osoby wymagające z powodu wieku lub niepełnosprawności pomocy innych osób, w przypadku braku możliwości zapewnienia opieki w miejscu zamieszkania. Cechą różnicującą rodzinne domy pomocy i pozostałe placówki opieki jest to, że są one przeznaczone dla bardzo małej liczby mieszkańców – co najmniej 3 i maksymalnie 8 osób⁵⁵.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków aktualnie funkcjonuje rodzinny dom pomocy przeznaczony wyłącznie dla osób starszych.

Mieszkańcy rodzinnych domów pomocy, w efekcie prowadzonej działalności mają zapewnioną całodobową opiekę, w warunkach zbliżonych do domowych. Wszystkim umożliwia się dostęp do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz zapewnia pomoc w zakupie leków i załatwianiu spraw osobistych. Seniorzy mają również zorganizowany czas wolny. Ważnym aspektem różnicującym rodzinny dom pomocy i dom pomocy społecznej, poza poziomem sprawności psychofizycznej osób skierowanych, jest podejmowanie przez mieszkańców placówek rodzinnych aktywności na rzecz domu i jego użytkowników. Seniorzy przebywający w rodzinnych domach pomocy uczestniczą w przygotowaniu posiłków, pomagają w utrzymaniu czystości, prowadzą przydomowe ogródki. Formy aktywności dostosowane są do indywidualnych możliwości.

5.2.5.1 Infrastruktura

W 2019 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonował 1 rodzinny dom pomocy przeznaczony dla 8 osób.

5.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Funkcjonujący w Krakowie Rodzinny Dom Pomoc prowadzony był na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

5.2.5.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2019 zaangażowane były 3 osoby (1,75 etatu) w podmiocie niepublicznym.

5.2.5.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy, biorąc pod uwagę fakt, że do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i funkcjonujących na terenie Krakowa rodzinnych domów pomocy, kierowane są osoby o podobnym stanie zdrowia i potrzebach można przyjąć, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy i domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku są zbliżone. Z całodobowych usług opiekuńczych w rodzinnym domu pomocy w 2019 roku skorzystało 9 osób.

⁵⁵ Art. 52 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.).

5.2.5.5 *Nakłady finansowe na realizację zadania*

Wysokość przekazanych środków Gminy Miejskiej Kraków wyniosła:

- w roku 2014: 211 200 zł;
- w roku 2015: 213 734 zł;
- w roku 2016: 213 734 zł;
- w roku 2017: 213 734 zł;
- w roku 2018: 255 034 zł;
- w roku 2019: 268 800 zł.

5.2.5.6 *Wnioski*

Wsparcie w formie skierowania do tego rodzaju placówki jest formą pośrednią pomiędzy świadczeniem pomocy w postaci usług opiekuńczych realizowanych w miejscu zamieszkania, a skierowaniem do domu pomocy społecznej, przy czym miesięczny koszt utrzymania osoby w rodzinnym domu pomocy jest niższy niż wysokość nakładów finansowych niezbędnych na zapewnienie pomocy usługowej w wymaganym wymiarze godzinowym. Jednocześnie brak osób oczekujących na przyznanie tej formy pomocy wskazuje, że aktualnie istniejąca infrastruktura w tym zakresie jest wystarczająca.

5.2.6 **Mieszkania chronione wspierane dla osób w podeszłym wieku**

Pobyt w mieszkaniu chronionym może być przyznany osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki. Pobyt w mieszkaniu chronionym może zastępować pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę⁵⁶.

Mieszkanie chronione wspierane dla osób w podeszłym wieku jest formą pomocy społecznej dla osób, które ze względu na wiek lub chorobę potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Pod opieką specjalistów osoby zamieszkujące w mieszkaniu chronionym otrzymują istotne wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków.

5.2.6.1 *Infrastruktura*

Od stycznia do listopada 2019 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały 4 mieszkania przeznaczone łącznie dla 13 osób w podeszłym wieku prowadzone przez jednostki organizacyjne oraz na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. W grudniu uruchomiono kolejne mieszkanie przeznaczone dla 4 osób, którego prowadzenie zlecono organizacji pozarządowej. Z pobytu w mieszkaniach chronionym dla osób w podeszłym wieku w 2019 roku skorzystało 18 osób.

Tabela: Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych dla osób w podeszłym wieku w latach 2017–2019

	2017 r.	2018 r.	2019 r.
	Liczba miejsc	Liczba miejsc	Liczba miejsc
mieszkania chronione dla osób w podeszłym wieku	8	13	17

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

⁵⁶ Art. 53 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.).

5.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem realizującym zadanie prowadzenie mieszkań chronionych wspieranych dla osób w podeszłym wieku jest Stowarzyszenie „Być”.

5.2.6.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2019 zaangażowane były 3 osoby (1,13 etatu) z organizacji pozarządowej. Ponadto zadanie realizowało 8 pracowników (1,16 etatu) jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2019 r.).

5.2.6.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób starszych, biorąc pod uwagę fakt, że do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i funkcjonujących na terenie Krakowa mieszkań chronionych dla osób starszych, kierowane są osoby o podobnym stanie zdrowia i potrzebach można przyjąć, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym i domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku są zbliżone. Z pobytu w mieszkaniach chronionym dla osób starszych w 2019 roku skorzystało 18 osób.

5.2.6.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wyniosły:

- w roku 2015 – 48 449,37 zł, w tym na wyposażenie lokalu 37 412,95 zł;
- w roku 2016 – 51 559,55 zł. Ponadto na utworzenie mieszkania chronionego–remont pomieszczeń oraz zakup wyposażenia wydatkowano środki w wysokości 153 016,13 zł, w tym 130 063,70 zł to środki zewnętrzne (realizacja projektu „Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem” współfinansowanego w ramach Szwajcarsko–Polskiego Programu Współpracy) oraz 22 952,43 zł to wkład własny Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017 – 74 164,40 zł;
- w roku 2018 – 171 978,27 zł, w tym 87 995,01 zł na remont i wyposażenie nowego mieszkania chronionego;
- w roku 2019 – 257 380,69 zł, w tym 135 200 zł na remont i wyposażenie nowego mieszkania chronionego.

5.2.6.6 Wnioski

Mieszkania chronione dla osób w podeszłym wieku są alternatywą dla instytucjonalnych form pomocy dla osób mniej samodzielnych, którzy w codziennym funkcjonowaniu wymagają wsparcia innych osób. Zasadnym jest dążenie do sukcesywnego rozwoju infrastruktury w tym zakresie.

5.2.7 Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze

Przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze objęte dofinansowaniem ujęte są w katalogu, który jest załącznikiem do Rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie⁵⁷.

⁵⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie.

Osoby z niepełnosprawnością, które otrzymały dofinansowanie z Narodowego Funduszu Zdrowia mogą starać się również o dofinansowanie z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w przypadku, gdy otrzymane z NFZ dofinansowanie nie pokryło całkowitego kosztu zakupu. Wysokość dofinansowania dla osób niepełnosprawnych wynosi do 150% kwoty limitu przyznanej w ramach NFZ oraz udziału własnego osoby niepełnosprawnej, jeżeli taki udział był wymagany.

5.2.7.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

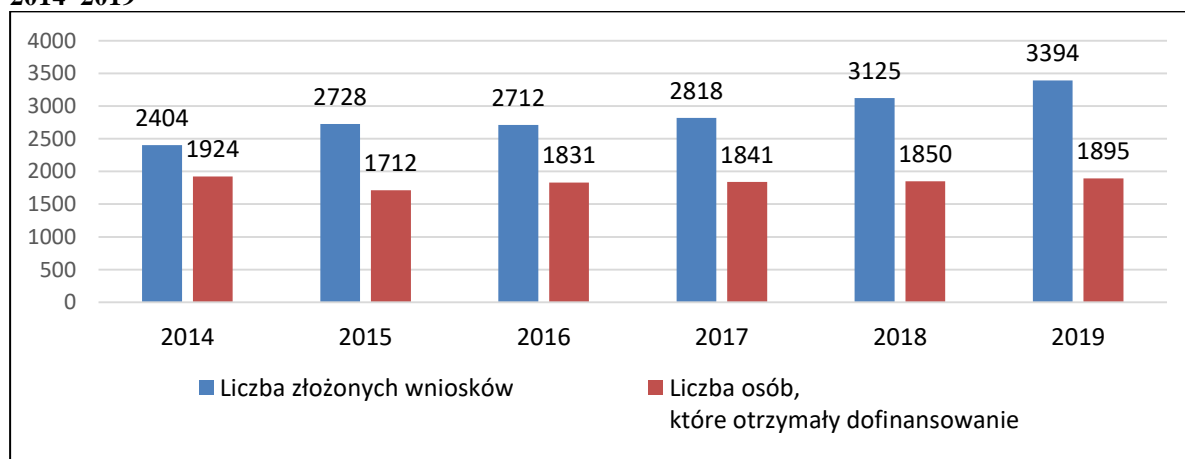
5.2.7.2 Kadra

Zadanie było realizowane przez 2 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach 1,5 etatu.

5.2.7.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2019 r. złożonych zostało 3 394 wniosków o dofinansowanie do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. Dofinansowanie otrzymało 1 895 osób niepełnosprawnych, w tym 1 752 osób dorosłych i 143 dzieci i młodzieży. Średnia wartość dofinansowania wyniosła 1 681 zł na osobę i była większa o 245 zł od roku poprzedniego. Dofinansowano zakupy między innymi: wózków inwalidzkich, protez, ortez, pieluchomajtek, cewników, obuwia ortopedycznego, aparatów słuchowych itp.

Wykres: Wnioski na zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Duża różnica między liczbą złożonych wniosków a liczbą osób objętych dofinansowaniem wynika z faktu, że jedna osoba z niepełnosprawnością ubiegała się o dofinansowanie kilka razy.

5.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wyniosła:

- w roku 2014: 1 848 279 zł;
- w roku 2015: 2 310 200 zł;
- w roku 2016: 2 439 535 zł;
- w roku 2017: 2 552 876 zł;
- w roku 2018: 2 656 322 zł;
- w roku 2019: 3 184 911 zł.

5.2.7.5 Wnioski

Począwszy od 2012 roku zwiększa się roczna kwota dofinansowania do zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych. Znaczący wzrost kwoty dofinansowania ze środków PFRON w 2019 wynika ze wzrostu limitów NFZ. Pomimo zwiększających się co roku nakładów finansowych, pod koniec każdego roku brakuje środków finansowych, aby wszystkie złożone wnioski mogły być objęte dofinansowaniem. W przyszłych latach zadanie to będzie również priorytetem. Aby zapewnić jak największej liczbie osób niepełnosprawnych pomoc finansową przy zakupie podstawowych środków ułatwiających codzienne funkcjonowanie, możliwe jest zmniejszenie maksymalnej kwoty dofinansowania do poszczególnych przedmiotów. Prognozuje się dalszy wzrost kosztów zadania.

6 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi

6.1 Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa

Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, pojęcie „osoba z zaburzeniami psychicznymi” odnosi się do osób, które są:

- chore psychiczne (wykazujące zaburzenia psychotyczne);
- upośledzone umysłowo;

wykazujące inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoby te wymagają świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym⁵⁸.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ochronę tę winny zapewnić organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane, w szczególności poprzez działania polegające na:

- promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
- zapewnieniu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
- kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji.

Opieka nad osobami z zaburzeniami psychicznymi jest sprawowana głównie w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, zwłaszcza psychiatrycznej opieki zdrowotnej – w formie opieki doraźnej, ambulatoryjnej, dziennej, szpitalnej oraz w ramach świadczeń pomocy społecznej poprzez: m.in.: pracę socjalną, specjalistyczne usługi opiekuńcze, uczestnictwo w środowiskowych domach samopomocy, pobyt w mieszkaniach chronionych czy, w ostateczności, domach pomocy społecznej.

Działania zapobiegawcze w zakresie ochrony zdrowia psychicznego powinny być podejmowane przede wszystkim wobec dzieci, młodzieży, osób starszych oraz wobec osób znajdujących się w sytuacjach stwarzających zagrożenie dla ich zdrowia psychicznego.

Brak aktualnych, wyczerpujących danych statystycznych dotyczących liczby osób chorujących psychicznie będących mieszkańcami Krakowa wynika z faktu, iż w zakresie leczenia psychiatrycznego Kraków nie jest poddawany odrębnym, pełnym analizom lub też niektóre dane w tym zakresie nie są gromadzone systematycznie, a jedynie na potrzeby jednorazowych opracowań, a niektóre z gromadzonych informacji prezentowane są ze znacznym opóźnieniem.

Dane dotyczące liczby osób leczonych psychiatrycznie pochodzą z różnych źródeł, wśród głównych można wymienić dane GUS (dane za 2017 r.⁵⁹), oraz dane Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego (dane za 2017 r.⁶⁰).

Według danych GUS w Polsce w warunkach ambulatoryjnych w ciągu 2016 r.⁶¹ w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu i innych substancji leczyło się prawie 1,6 mln osób, czyli ponad 4% wszystkich Polaków. Uwzględniając przyczyny korzystania z tej formy opieki można powiedzieć, że prawie 1,4 mln

⁵⁸ Art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (j.t.: Dz. U. z 2018 r. poz. 1878).

⁵⁹ *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2017 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa, Kraków, 2018 r.

⁶⁰ Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie Wydział Polityki Społecznej, *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa małopolskiego w 2017 roku*, Kraków 2019 r.

⁶¹ Najnowsze, dostępne dane dotyczą 2016 r. (zawarte w *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2017 r.*, GUS, US w Krakowie, Warszawa, Kraków 2018 r.).

osób będących pod opieką tych poradni potrzebowało pomocy z uwagi na występujące zaburzenia psychiczne lub zaburzenia zachowania. Kolejne 165 tys. osób leczyło się z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem alkoholu, a prawie 39 tys. osób – z powodu używania środków psychoaktywnych. Wśród zaburzeń psychicznych oraz zaburzeń zachowania leczonych w warunkach ambulatoryjnych dominowały szeroko pojęte zaburzenia nerwicowe (1208 leczonych na 100 tys. ludności) oraz zaburzenia nastroju (829 leczonych na 100 tys. ludności). Te dwie grupy diagnoz stwierdzono w sumie u prawie 49% ogółu pacjentów leczonych w tych trzech poradniach. Prawie co 10 pacjent leczył się z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem alkoholu, głównie z powodu zespołu uzależnienia, a co 40–ty z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych.

Porównując dane z kolejnych dwóch lat, można stwierdzić, że w 2016 r. wzrosła znacząco liczba pacjentów, u których zdiagnozowano zaburzenia nerwicowe (o 24 tys. osób więcej). Nieznacznie więcej osób leczonych było z powodu schizofrenii – o prawie 2 tys. pacjentów więcej niż przed rokiem. Natomiast mniej osób leczono z powodu pozostałych zaburzeń psychicznych. Spadła również liczba osób leczonych z powodu używania alkoholu – o ponad 6 tys. i to bez względu na rozpoznanie. Także spadła liczba leczonych z tytułu używania środków psychoaktywnych.

W województwie małopolskim osób zarejestrowanych w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu i innych substancji było w roku 2017 prawie 139 tys.

Dane Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego wskazują, iż łączna liczba leczonych ambulatoryjnie osób z zaburzeniami psychicznymi (bez uzależnień) w województwie małopolskim wyniosła w roku 2017 ponad 124,5 tys. osób (w 2016 też ponad 124,5 tys. osób), leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem alkoholu prawie 11,5 tys. (w 2016 r. –11,3 tys.), leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem substancji psychoaktywnych prawie 2,5 tys. (tyle samo co w 2016 r.)⁶².

Wśród leczonych z zaburzeniami psychicznymi (bez uzależnień) 10% pacjentów stanowiły osoby w wieku 0–18 lat. Liczba leczonych po raz pierwszy wynosiła ponad 27 tys. co stanowi blisko 22% ogółu leczonych. Mężczyźni stanowili 40% leczonych. Wśród leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem alkoholu mężczyźni stanowili 76%.

W Krakowie wśród osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych (bez uzależnień) w roku 2017 r. (66 277 osób ogółem) najczęstszymi rozpoznaniem były: zaburzenia nerwicowe związane ze stresem i somatoformiczne – 30%, epizody afektywne, depresje, zaburzenia dwubiegunowe i inne zaburzenia nastroju – 21%, zaburzenia organiczne – 13,5%, schizofrenia–10% oraz zaburzenia schizoafektywne i urojeniowe – 2,2%.

U części chorych głębokość zaburzenia wymaga trwałego bądź okresowego wsparcia, nie tylko służb psychiatrycznych, ale również zróżnicowanych służb społecznych. Ta grupa osób powinna zostać objęta świadczeniami pomocy społecznej ze względu na narastające zagrożenie trwałym społecznym wykluczeniem.

Ponadto na uwagę zasługuje fakt, iż w problem niepełnej sprawności psychicznej jednej osoby, niejednokrotnie uwikłana jest cała rodzina, którą choroba dotyka, zniekształcając podstawowe jej funkcje we wszystkich wymiarach egzystencji. W związku z powyższym, wsparciem w postaci pracy socjalnej, ułatwiającej radzenie sobie z trudnościami, powinny zostać objęte całe rodziny, dotknięte problemem choroby psychicznej jednego z członków.

⁶² *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa małopolskiego ...*, op. cit.

6.2 Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi

6.2.1 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym⁶³. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dostosowane są do szczególnych potrzeb, wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności. Usługi te obejmują czynności polegające na:

1) uczeniu i rozwijaniu umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia:

a) kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania, motywowanie do aktywności, leczenia i rehabilitacji, prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych, wspieranie w codziennych czynnościach życiowych,

b) interwencje i pomoc w życiu w rodzinie,

c) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych,

d) pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi,

2) pielęgnacji, jako wspierania procesu leczenia:

a) pomoc w dostępie do świadczeń zdrowotnych,

b) uzgadnianie i pilnowanie wizyt lekarskich, badań diagnostycznych, kontakt z lekarzem w sprawach dotyczących zdrowia osoby objętej opieką,

c) pomoc w wykupywaniu lub zamawianiu leków oraz obserwowanie ewentualnych skutków ubocznych

ich stosowania,

d) w szczególnie uzasadnionych przypadkach zmiana opatrunków, pomoc w użyciu środków pomocniczych

i materiałów medycznych, przedmiotów ortopedycznych, a także w utrzymaniu higieny,

e) pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia,

f) pomoc w dotarciu do placówek rehabilitacyjnych.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu. Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określona indywidualnie, zależnie od sytuacji i potrzeb danej osoby.

Szczegółowe zasady realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym również zasady ustalania wysokości odpłatności za usługi, określa rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. (z późn. zm.) w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych⁶⁴. W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego, określonego w ustawie o pomocy społecznej (art. 8 ust. 1 pkt. 1 ustawy) specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach wysokość odpłatności ustalana jest na podstawie tabeli zawartej w rozporządzeniu. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w okresie I–VIII 2019 r. – 25 zł, w okresie IX–XII 2019 r. – 26 zł.

6.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone są przez podmiot wyłoniony w drodze otwartego konkursu ofert tj. przez Fundację na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy.

⁶³ Art. 18 ust.1 pkt 3, art. 50 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.)

⁶⁴ Dz. U. Nr 189 poz. 1598 z późn. zm

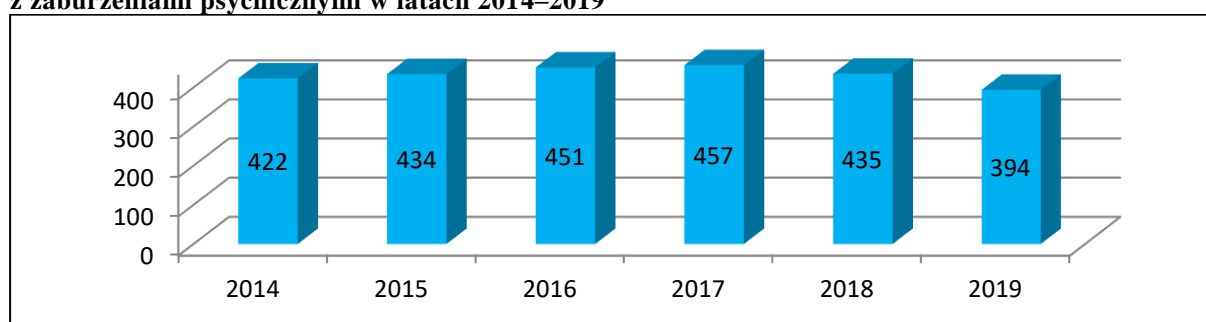
6.2.1.2 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych w roku 2019 zaangażowanych było 121 opiekunów oraz 3 koordynatorów. Wykonano 115 274,5 godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

6.2.1.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w prezentowanym przedziale czasu kształtowała się na względnie stałym poziomie, średnio 400 osób w skali roku.

Wykres: Liczba świadczeniobiorców pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki osób korzystających ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Krakowie wykorzystano informacje dotyczące próby 390 osób, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2019⁶⁵. Wśród świadczeniobiorców 58% stanowią kobiety.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0–24	0,9%	1,9%	1,3%
25–34	5,3%	13,6%	8,7%
35–44	7,9%	19,8%	12,8%
45–54	24,1%	29,6%	26,4%
55–64	13,2%	15,4%	14,1%
65 i więcej	48,7%	19,8%	36,7%
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	19,3%	24,7%	21,5%
zasadnicze zawodowe	22,4%	25,3%	23,6%
średnie ogólne i zawodowe	34,6%	25,9%	31,0%
policealne	0,9%	2,5%	1,5%

⁶⁵ Źródło: Pomost Std.

wyższe	11,0%	9,3%	10,3%
nieustalony poziom wykształcenia	11,8%	12,3%	12,1%
stan cywilny			
konkubinat	0,0%	1,2%	0,5%
panna/kawaler	39,5%	72,2%	53,1%
rozwidziona/rozwidziony	14,0%	14,2%	14,1%
separowana/separowany	1,8%	0,6%	1,3%
wdowiec/wdowa	30,7%	4,3%	19,7%
zamężna/żonaty	14,0%	7,4%	11,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najliczniejszej grupy odbiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi należą osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej 36,7%. Analizując zmienną jaką jest wiek w odniesieniu do płci w przypadku kobiet największa jest grupa osób w wieku 65 lat i więcej 48,7%, natomiast w przypadku mężczyzn najliczniejsza jest grupa osób w przedziale wiekowym 45–54 lat 29,6%. Kobiety korzystające ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi to przede wszystkim panny 39,5% oraz wdowy 30,7%, natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie 72,2%. W populacji świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi najbardziej liczebną grupę tworzą osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym 31%. Wśród kobiet osoby z tym wykształceniem stanowiły 34,6%, natomiast wśród mężczyzn 25,9%.

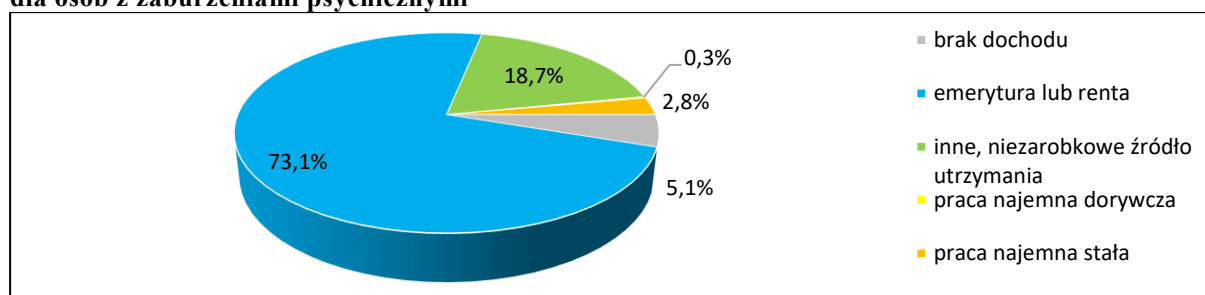
Tabela: Typy rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Jednoosobowe	74,9%
Małżeństwo bez dzieci	6,2%
Wieloosobowe	3,3%
Inne	7,4%
Matka z jednym dzieckiem	5,9%
Małżeństwo z jednym dzieckiem	2,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Większość osób korzystających z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe prawie 75%. Świadczeniobiorcy specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta – 73,1% ogółu.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Okolo 56,9% rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi osiąga dochód w przedziale 1 000–1 499 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie (w zł)

0*	5,1%
0,1–499	4,6%
500–999	22,8%
1000–1499	33,3%
1500–1999	23,6%
2000–2499	7,4%
2500–2999	2,3%
3000 i powyżej	0,8%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

6.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przekazanej podmiotom świadczącym specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ramach środków z budżetu państwa kształtuje się następująco:

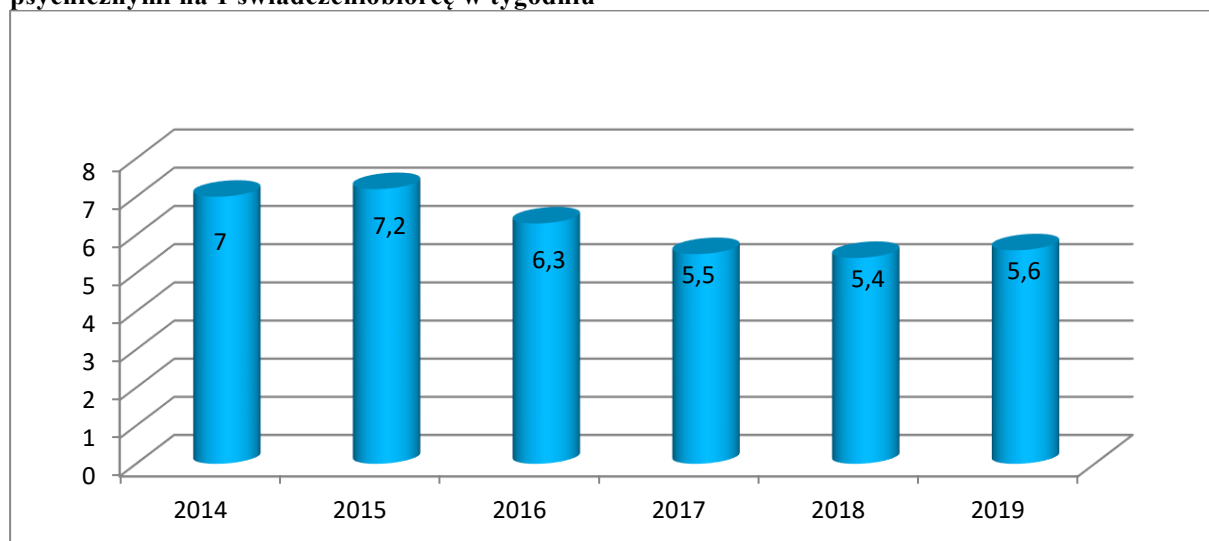
- w roku 2014: 2 851 596 zł;
- w roku 2015: 2 949 840 zł;
- w roku 2016: 3 111 945 zł;
- w roku 2017: 3 030 744 zł;
- w roku 2018: 2 894 742 zł;
- w roku 2019: 2 891 635 zł.

6.2.1.5 Wnioski

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ostatnich latach utrzymuje się na względnie stałym poziomie (średnia liczba osób korzystających z pomocy w tej formie z ostatnich 6 lat – 432).

Podobnie jak w przypadku usług opiekuńczych, przy ustalaniu wartości wynagrodzenia za 1 godzinę specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi założono, że powinno być ono adekwatne do poziomu wynagrodzeń oczekiwanych przez osoby wykwalifikowane, stosownie do specyfiki usług. W związku z powyższym od 2013 r. podwyższono stawkę do kwoty 18 zł za godzinę, od 2016 roku do kwoty 23 zł za godzinę, a w roku 2018 stawka za godzinę wyniosła 23,90 zł. W okresie I–VIII 2019 r. stawkę za godzinę usług zwiększono do 25 zł, a od IX 2019 r. koszt usług wynosił 26 zł – co miało na celu zapewnienie stabilizacji w sferze zatrudnienia osób świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze, gwarantując tym samym zatrudnienie osób z odpowiednim doświadczeniem i kwalifikacjami. Zgodnie z zawartą umową realizator zobowiązany jest zapewnić pracownikom minimalne wynagrodzenie w wysokości 15,50 zł brutto za godzinę usług. Wymóg zapewnienia określonej stawki minimalnego i średniego wynagrodzenia opiekunów ma na celu zapewnienie odpowiedniej jakości świadczonych specjalistycznych usług opiekuńczych.

Wykres: Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu w ostatnich trzech latach utrzymuje się na podobnym poziomie.

Warto zauważyć, że potrzeby osób z zaburzeniami psychicznymi zaspakajane są również w ramach innych form pomocy, np. warsztaty terapii zajęciowej dla osób chorujących psychicznie, warsztaty terapii zajęciowej dla osób z upośledzeniem umysłowym, mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi, środowiskowe domy samopomocy, domy pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie. Zatem liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest dynamiczna i zależy od formy wsparcia na jaką jest zapotrzebowanie w danym momencie.

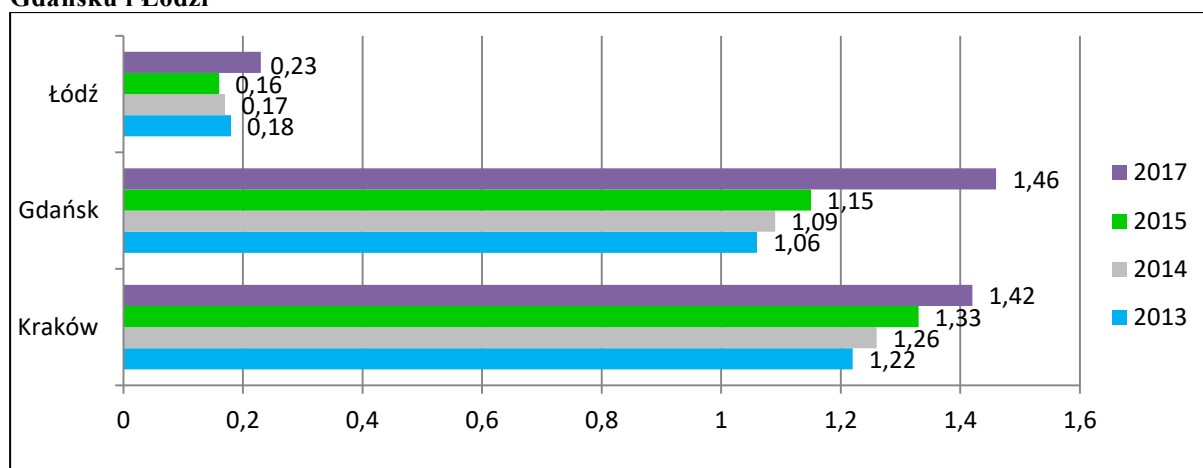
Na poziom realizacji świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi mają wpływ oprócz specyfiki przyznawania i realizacji pomocy, również czynniki niezależne od Gminy. Możliwość faktycznej realizacji przez Zleceniobiorcę godziny usług osobie z zaburzeniami psychicznymi zależna jest także od indywidualnej sytuacji osób objętych pomocą. Brak realizacji usług najczęściej wynika z odwołania spowodowanego krótkotrwałym pobytem poza miejscem zamieszkania osoby np. pobyt w szpitalu, sanatorium, u rodziny; złym samopoczuciem czy chociażby terminem wizyty u lekarza.

Zadanie polegające na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi zamieszkałych na terenie Gminy Miejskiej Kraków jest zlecane do realizacji w trybie otwartego konkursu ofert organizacji pozarządowej. Wartość umowy równa jest kwocie środków z dotacji otrzymanej przez Wojewodę. Dlatego też w sytuacji niedofinansowania zadania w ciągu roku, Gmina musi ograniczać wymiar przyznawanej pomocy w stosunku do oszacowanych potrzeb rocznych.

Wsparcie w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi przyczynia się do osiągnięcia poprawy jakości życia, wzrostu samodzielności i aktywności świadczeniobiorców, co jednoznacznie wskazuje na poprawę funkcjonowania w społeczeństwie osób objętych pomocą w formie usług

Na podstawie dostępnych danych wynika, że odsetek osób w Krakowie z zaburzeniami psychicznymi, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze w ogólnej liczbie osób objętych pomocą utrzymuje tendencje wzrostową.

Wykres: Udział osób, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w Krakowie, Gdańsku i Łodzi

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne, można spodziewać się wzrostu zapotrzebowania na wsparcie środowiskowe, zwłaszcza w przypadku osób w podeszłym wieku, cierpiących na różnego typu zaburzenia o charakterze demencyjnym.

6.2.2 Mieszkania chronione wspierane dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Mieszkania chronione wspierane dla osób z zaburzeniami psychicznymi są uzupełnieniem form wsparcia skierowanych do tej grupy osób, których celem nadrzędnym jest zapobieganie utrwalaniu zależności klientów od instytucji pomocowych. W trakcie pobytu w mieszkaniu chronionym osobom z zaburzeniami psychicznymi udziela się wsparcia w zakresie poprawy kontaktów społecznych, przywrócenia możliwości pełnienia satysfakcjonujących ról społecznych, zapewnienia bezpiecznego, całodobowego zakwaterowania. Wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków połączone z treningiem umiejętności społecznych może pozwolić na częściowe lub całkowite usamodzielnienie.

6.2.2.1 Infrastruktura

W Krakowie w roku 2019 r. funkcjonowało 12 mieszkań chronionych wspieranych przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, z czego 5 mieszkań funkcjonowało w strukturze jednostek budżetowych i było prowadzonych przez Domy Pomocy Społecznej. Łączna liczba miejsc w mieszkaniach chronionych tego typu w 2019 roku wyniosła 60.

6.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Siedem z dwunastu funkcjonujących w roku 2019 mieszkań chronionych wspieranych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne: Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne” oraz Fundację Pomocy Chorym Psychiczenie im. Tomasza Deca i Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, ich Rodzin i Przyjaciół "Ognisko".

6.2.2.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2019 zaangażowane były 23 osoby, w tym 11 osób w organizacjach pozarządowych (6,3 etatów, w tym: 3,39 etatu w jednostkach niepublicznych oraz 2,91 etatu w jednostkach publicznych).

6.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym wspieranym dla osób przewlekle psychicznie chorych korzystało w latach 2013–2018 średniorocznie 51 osób. W roku 2019 z tej formy pomocy skorzystało 80 osób.

Tabela: Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2014–2019 w zestawieniu z liczbą miejsc

mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.
	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc
	42	43	43	52	60	60

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

6.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wynosiły:

- w roku 2014: 213 533 zł;
- w roku 2015: 220 772 zł.
- w roku 2016: 226 689 zł;
- w roku 2017: 489 697,76 zł, oraz 83 697 zł środki z budżetu państwa w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem”.
- w roku 2018: 563 925,46 zł oraz 55 000,00 zł środki z budżetu państwa w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem”;
- w roku 2019: 525 045,83 zł.

6.2.2.6 Wnioski

Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych sukcesywnie wzrasta. Pomimo to wskazany jest dalszy rozwój tej formy pomocy, w zależności od stwierdzonych potrzeb w tym zakresie, również ze względu na możliwość umieszczania w mieszkaniach chronionych mieszkańców domów pomocy społecznej, rokujących poprawę swojej sytuacji, a w dalszej kolejności usamodzielnienie.

6.2.3 Środowiskowe Domy Samopomocy

Środowiskowe domy samopomocy to ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi różnego typu, w tym przewlekle psychicznie chorych oraz niepełnosprawnych intelektualnie, działające w ramach zleconych gminie zadań z zakresu administracji rządowej⁶⁶. Wysokość miesięcznej kwoty dotacji na jednego uczestnika środowiskowego domu

⁶⁶ Art. 18 ust. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.)

samopomocy ustala Małopolski Urząd Wojewódzki, z tym, że dotacja nie może być niższa niż 200% kryterium dochodowego dla osoby samotnie gospodarującej.

Dotacja ze środków budżetu państwa dla jednego uczestnika środowiskowego domu samopomocy wynosiła 1 752,50 zł. Oprócz kwoty podstawowej w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem” dla osób z niepełnosprawnością sprzężoną lub spektrum autyzmu zostały przekazane dodatkowe środki w wysokości 525,75 zł miesięcznie na jednego uczestnika.

Środowiskowe domy samopomocy to jednostki organizacyjne pomocy społecznej zapewniające w systemie dziennym różnorodne formy pomocy, do których należą:

- trening umiejętności życia codziennego (np. pranie i higiena, przygotowywanie posiłków, gospodarowanie pieniędzmi),
- trening umiejętności społecznych i interpersonalnych (kontakty społeczne, aktywność, odpowiedzialność),
- terapia zajęciowa (rzeźbienie, malowanie, itp.),
- poradnictwo psychologiczne i socjalne, psychoedukacja.

Pomoc ta ma na celu utrzymanie osoby w jej naturalnym środowisku i przeciwdziałanie instytucjonalizacji, czyli umieszczaniu osoby w placówce całodobowej opieki. Specyfika środowiskowych domów samopomocy polega m.in. na tym, że uczestnictwo w oferowanych zajęciach może stanowić oparcie dla rehabilitacji psychiatrycznej w środowisku poprzez konkretne programy rehabilitacyjne. Usługi w środowiskowym domu samopomocy mogą też pomagać w utrzymaniu się osób w środowisku poprzez kształtowanie akceptowanych przez otoczenie zachowań, wyrabianie nawyków celowej aktywności, treningu w samodzielnym funkcjonowaniu, itp.

Szczególnym przykładem placówek tego typu są funkcjonujące w Krakowie dwa środowiskowe domy samopomocy dla osób z „zespołem otępiennym typu Alzheimera”. Obie jednostki są prowadzone przez organizacje pozarządowe, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

6.2.3.1 Infrastruktura

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w Krakowie funkcjonowało 13 środowiskowych domów samopomocy: jeden działający w formie jednostki budżetowej oraz 12 prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. Wśród środowiskowych domów samopomocy: 5 dysponuje 180 miejscami dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 3 dysponują 126 miejscami dla osób przewlekle chorujących psychicznie, a 2 dysponujące miejscami dla 45 osób z innymi rodzajami zaburzeń psychicznych. Ponadto 3 domy obejmujące różnego rodzaju zaburzenia dysponują 103 miejscami. Łącznie placówki dysponują 454 miejscami.

Ze świadczeń oferowanych przez ŚDS w latach 2016–2018 korzystało średniorocznie około 516 osób, w roku 2019 skorzystało 526 osób.

Tabela: Wykaz środowiskowych domów samopomocy, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2014–2019 wraz z liczbą miejsc*

lp	nazwa i adres jednostki	typ ŚDS	liczba miejsc 2014	liczba miejsc 2015	Liczba miejsc 2016	Liczba miejsc 2017	Liczba miejsc 2018	Liczba miejsc 2019
1	ŚDS „Vita”, os. Młodości 8**	dla osób przewlekle psychicznie chorych	57	57	57	57	57	57
2	ŚDS, ul. Józefa 1	dla osób przewlekle psychicznie chorych	27	27	27	27	22	22

3	ŚDS, ul. Olszańska 5	dla osób przewlekle psychicznie chorych	25	47	47	47	47	47
4	ŚDS, ul. Komandosów 18	dla osób z upośledzeniem umysłowym i przewlekle psychicznie chorych	60	60	58	58	58	58
5	ŚDS, ul. Piekarska 3	dla osób z upośledzeniem umysłowym	47	47	48	48	48	48
6	ŚDS, os. Szkolne 30	dla osób z upośledzeniem umysłowym oraz dla osób wykazujących inne przewlekle zaburzenia czynności psychicznych	30	30	30	30	30	30
7	ŚDS, os. Tysiąclecia 86	dla osób z upośledzeniem umysłowym	27	30	29	29	29	29
8	ŚDS, ul. Aleksandry 1	dla osób z upośledzeniem umysłowym	42	60	60	60	60	60
9	ŚDS, al. Pokoju 7	dla osób z upośledzeniem umysłowym	21	21	21	21	21	21
10	ŚDS, ul. Ułanów 25	dla osób z upośledzeniem umysłowym	20	0	0	0	0	0
11	ŚDS, ul. Grotgera 3	dla osób z upośledzeniem umysłowym, w tym cierpiących na autyzm	15	15	15	22	22	22
12	ŚDS, os. Słoneczne 15	dla osób wykazujących inne przewlekle zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	24	23	23	23	23	23
13	ŚDS, ul. Kurczaba 5	dla osób wykazujących inne przewlekle zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	22	22	22	22	22	22
14	ŚDS, os. Wandy 23	dla osób z upośledzeniem umysłowym, w tym cierpiących na autyzm lub schorzenia pokrewne oraz dla osób wykazujących inne przewlekle zaburzenia czynności psychicznych			15	15	15	15
Łączna liczba miejsc			417	439	452	459	454	454

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**jednostka budżetowa Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2019 r. funkcjonował Klub Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Placówka prowadzona jest na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Krakowską Fundację Hamlet i jest przeznaczona dla 20 osób. Klub działa w oparciu o aktywność własną uczestników, wspieranych przez pracowników. W Klubie można skorzystać z warsztatów

kulinarnych, tanecznych, plastycznych, kulturalnych oraz komputerowych. Świadczone jest także poradnictwo psychologiczne. Z pomocy mogą skorzystać osoby, które ukończyły 18 lat, mają problem ze zdrowiem psychicznym i pozostają w stałym leczeniu. Dotacja na funkcjonowanie Klubu w 2019 r. wyniosła 134 592 zł i pochodziła ze środków budżetu państwa. W roku 2019 z oferty Klubu skorzystały 24 osoby.

6.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Krakowska Fundacja „Hamlet”, Małopolska Fundacja Pomocy Ludziom Dotkniętym Chorobą Alzheimera, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Przystanek Betlejem”, Krajowe Towarzystwo Autyzmu – Oddział Kraków, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Fundacja Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo” oraz Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa „Tęcza”.

6.2.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2019 zaangażowanych było 121 osób (112,57 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 12 pracowników (12 etatów) jednostki budżetowej – ŚDS „VITA”.

6.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Do omówienia charakterystyki uczestników środowiskowych domów samopomocy w Krakowie wykorzystano informacje z próby 492 osób⁶⁷, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2019.

W grupie osób korzystających z Środowiskowych Domów Samopomocy było 48% kobiet. Najczęstszą przyczyną przyznania pomocy jest niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Większość uczestników środowiskowych domów samopomocy nie założyła własnej rodziny, prawdopodobnie ze względu na występującą chorobę psychiczną lub upośledzenie umysłowe: 71,5% kobiet korzystających z tej formy pomocy to panny, 87% mężczyzn to kawalerowie. Prawie 41% osób żyje w jednoosobowych gospodarstwach domowych. Głównym źródłem ich utrzymania jest świadczenie emerytalno-rentowe. Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy to w większości osoby młode – 41,2% ma do 39 lat. Najwięcej osób posiada wykształcenie gimnazjalne i poniżej 30,1%, u prawie 25% osób nie ustalono poziomu wykształcenia. W porównaniu z rokiem 2018 cechy demograficzno-społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy pozostają na podobnym poziomie.

⁶⁷ Źródło: Pomost Std.

Tabela: Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
18-29	10,9%	18,6%	14,8%
30-39	23,4%	29,2%	26,4%
40-49	23,4%	21,3%	22,4%
50-59	15,5%	15,0%	15,2%
60-69	9,6%	6,3%	7,9%
70-79	9,2%	5,5%	7,3%
80 i więcej	7,9%	4,0%	5,9%
poziom niepełnosprawności			
brak orzeczenia	17,2%	9,5%	13,2%
znaczny	53,1%	54,9%	54,1%
umiarkowany	25,9%	33,2%	29,7%
lekki	3,3%	1,6%	2,4%
dziecko niepełnosprawne	0,4%	0,8%	0,6%
stan cywilny			
kawaler/panna	71,5%	87,0%	79,5%
rozwidziony/rozwidziona	2,9%	1,6%	2,2%
wdowiec/wdowa	15,9%	1,6%	8,5%
żonaty/zamężna	9,6%	9,9%	9,8%
główne źródło utrzymania			
inne, niezarobkowe źródło utrzymania: w tym emerytura lub renta	94,6%	93,7%	94,1%
praca najemna stała	2,9%	2,8%	2,8%
praca najemna dorywcza	0,0%	0,4%	0,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród świadczeniobiorców tej formy pomocy przeważają osoby posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, jednak prawie 20% osób jest ubezwłasnowolnionych częściowo lub całkowicie.

57,8% gospodarstw domowych uczestników środowiskowych domów samopomocy osiąga dochód na osobę w przedziale pomiędzy 1 000 a 1 999 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników środowiskowych domów samopomocy (w zł)

0-499	2%
500-999	7,9%
1000-1499	28,9%
1500-1999	28,9%
2000-2499	20,1%
2500 i powyżej	12%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

6.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność środowiskowych domów samopomocy zostały przekazane środki z budżetu państwa w wysokości:

- w roku 2014: 4 824 498 zł;
- w roku 2015: 4 837 505,28 zł. Ponadto w roku 2015 środowiskowe domy samopomocy otrzymały z budżetu państwa dodatkowe środki na malowanie pomieszczeń oraz zakup wyposażenia w łącznej wysokości 154 224 zł;
- w roku 2016: 6 662 155,67 zł. Ponadto na utworzenie nowej placówki–remont, adaptację i zakup pierwszego wyposażenia przeznaczono 179 123,88 zł, w tym 93 123,88 zł z budżetu państwa oraz 86 000 zł z budżetu Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017: 7 378 244,17 zł, w tym 245 000 zł na remont i wyposażenie lokalu przy ul. Grottgera;
- w roku 2018: 8 688 971,36 zł;
- w roku 2019: 10 294 968,64 zł.

6.2.3.6 Wnioski

W związku z wprowadzeniem nowego typu ŚDS dla osób ze spektrum autyzmu i z niepełnosprawnością sprzężoną oraz potwierdzonymi potrzebami, konieczne jest uruchomienie nowego ŚDS–u tego typu.

6.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Szczegółową charakterystykę domu pomocy społecznej jako instytucjonalnej formy pomocy dla osób wymagających całodobowej opieki osób drugich, przedstawiono w podrozdziale 5.2.4 „Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych”. W niniejszym rozdziale skupiono się na placówkach przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi: przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie.

6.2.4.1 Infrastruktura

W roku 2019 krakowski system domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi tworzyło 6 domów pomocy społecznej, z których 1 prowadzony był przez podmiot niepubliczny, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2014–2018 wraz z liczbą miejsc*

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2014	Liczba miejsc 2015	Liczba miejsc 2016	Liczba miejsc 2017	Liczba miejsc 2018	Liczba miejsc 2018
1	DPS ul. Łanowa 43	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	165	165	165	165	165	165
			165	165	165	165	165	165

2	DPS ul. Krakowska 55	dla osób przewlekle psychicznie chorych	265	235	260	260	260	260
3	DPS ul. Łanowa 41		374	374	378	378	378	378
4	DPS os. Szkolne 28**		50	50	50	50	50	50
			689	659	688	688	688	688
5	DPS ul. Babińskiego 25**	dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	87	87	87	87	87	87
6	DPS os. Hutnicze 5***		40	40	45	45	45	45
			127	127	132	132	132	132
7	DPS ul. Ułanów 25****	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	25	25	25	25	25	25
			25	25	25	25	25	25
Łączna liczba miejsc			1006	976	1010	1010	1010	1010

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**wyłącznie dla kobiet

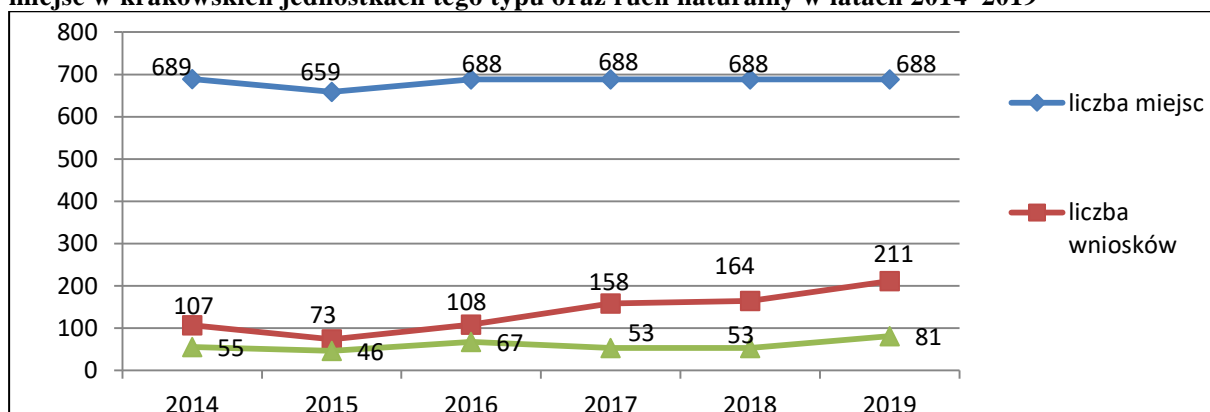
***45 miejsc dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie w budynku na os. Hutniczym 5, wchodzącym w strukturę DPS os. Szkolne 28

****jednostka prowadzona na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Na podstawie analizy rozpatrzonych pozytywnie wniosków o przyznanie pomocy w formie umieszczenia w DPS należy stwierdzić, że osoby przewlekle psychicznie chore nadal stanowią drugą co do wielkości grupę wymagającą zapewnienia całodobowej opieki w warunkach domu pomocy społecznej, w roku 2019 o 28,6% wzrosła liczba wniosków o przyznanie pomocy w tej formie w porównaniu do roku 2018. Ze względu na większy ruch naturalny w jednostkach, na jedno zwolnione miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych w roku 2019 przypadało 2,60 nowych wniosków (w 2018 roku – 3,09).

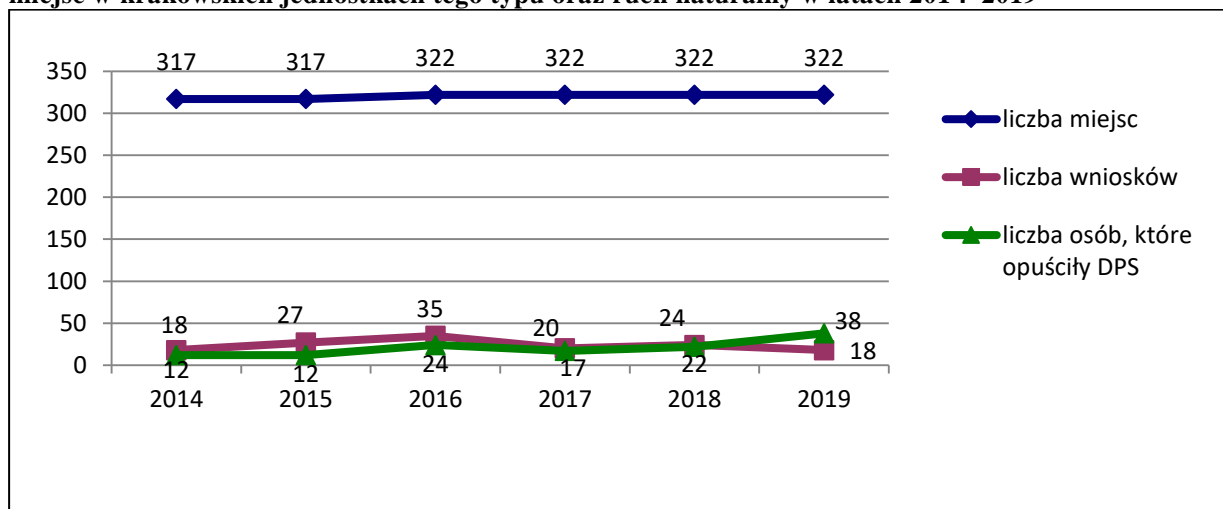
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby przyjęte do domów pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie (dzieci, młodzieży i dorosłych) stanowiły w 2019 roku 2,69 % ogółu osób przyjętych do domów pomocy społecznej.

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2014–2019

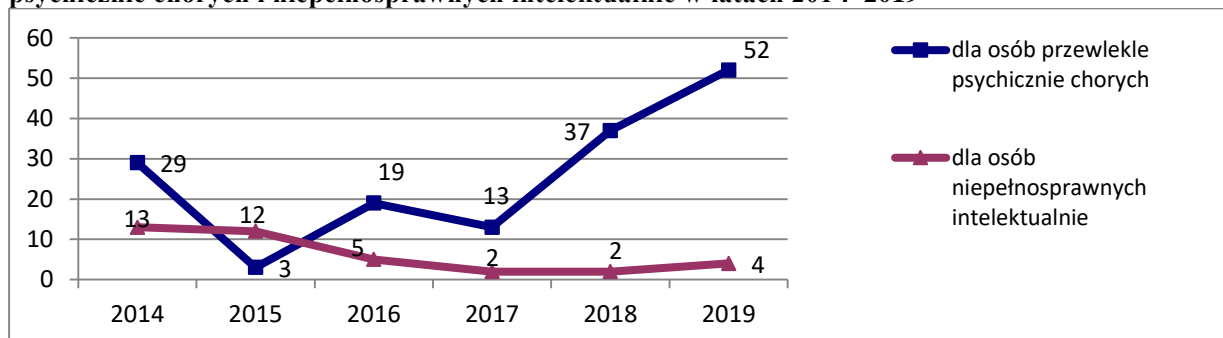

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Dzięki powstaniu nowych miejsc w roku 2014 liczba osób oczekujących na miejsce w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych znacznie się zmniejszyła i wg stanu na dzień 31.12.2015 r. wyniosła 3. W dwóch kolejnych latach liczba oczekujących nie przekroczyła 20 osób. Natomiast od roku 2018 zauważalny jest ciągły wzrost osób oczekujących na miejsce w domach dla osób przewlekle psychicznie chorych. Wg stanu na dzień 31.12.2019 r. na umieszczenie w DPS tego typu oczekiwały 52 osoby.

Liczba osób niepełnosprawnych intelektualnie oczekujących na umieszczenie od roku 2016 utrzymuje się na podobnym poziomie w roku 2016 – 5 osób natomiast wg stanu na 31.12.2019 r. – 4 osoby.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Średni czas oczekiwania na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych wyniósł 10 miesięcy natomiast dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie wyniósł 3 miesiące. Dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie nadal umieszczana jest w DPS na bieżąco.

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2014–2019 wg typów

Typ placówki	Średni czas oczekiwania na miejsce w danym roku											
	2014 r.		2015 r.		2016 r.		2017 r.		2018 r.		2019 r.	
	Kobiety	Mężczy- -źni	Kobiety	Mężczy- -źni	Kobiety	Mężczy- -źni	Kobiety	Mężczy- -źni	Kobiety	Mężczy- -źni	Kobiety	Mężczy- -źni
dla osób przewlekle psychicznie chorych	12 miesiące	12 miesiące	0 miesiące	0 miesiące	6 miesiące	6 miesiące	6 miesiące	6 miesiące	6 miesiące	6 miesiące	10 miesiące	10 miesiące
dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	12 miesiące	18 miesiące	12 miesiące	12 miesiące	3 miesiące	3 miesiące	1 miesiąc	3 miesiące	1 miesiąc	3 miesiące	3 miesiące	3 miesiące

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W roku 2019 zadanie realizowane było przez Fundację dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelektualnie „Dom z Marzeń”.

6.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2019 zaangażowanych było 30 osób (21,87 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 790 pracowników (754,10 etatów) jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2019 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany standardem wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie wynosi nie mniej niż 0,5 na jednego mieszkańca a w przypadku DPS dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie – 0,6 na jednego mieszkańca domu.

6.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle psychicznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej posłużono się danymi z próby 122 osób⁶⁸, które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2019 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych było ponad 53% kobiet. Najczęstszą przyczyną wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy jest tu niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Ponad 85% analizowanej grupy prowadziło jednoosobowe gospodarstwo domowe. Wśród kobiet najwięcej jest wdów – 47,7%, a wśród mężczyzn kawalerów – 45,6%. Brak rodziny oznacza, że główny ciężar opieki nad osobami przewlekle psychicznie chorymi, zwłaszcza w poprodukcyjnej fazie życia, spoczywa na Gminie.

W ogólnym rozkładzie kobiet i mężczyzn wg poziomu wykształcenia największą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym – 29,5%. Najbardziej liczną grupą osób skierowanych do DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych ma ponad 60 lat – 32%. Głównym źródłem utrzymania dla 82% osób jest emerytura lub renta.

⁶⁸ Źródło: Pomost Std.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno–społeczne osób przewlekle psychicznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 30 r. ż.	4,6%	7,0%	5,7%
30–39	1,5%	10,5%	5,7%
40–49	7,7%	7,0%	7,4%
50–59	3,1%	14,0%	8,2%
60–69	33,8%	29,8%	32,0%
70–79	21,5%	15,8%	18,9%
80 i więcej	27,7%	15,8%	22,1%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	20,0%	22,8%	21,3%
zasadnicze zawodowe	21,5%	29,8%	25,4%
średnie ogólne i zawodowe	29,2%	29,8%	29,5%
wyższe	16,9%	10,5%	13,9%
nieustalony poziom wykształcenia	12,3%	7,0%	9,8%
stan cywilny			
panna/kawaler	26,2%	45,6%	35,2%
rozwidziona/rozwidziony	16,9%	22,8%	19,7%
wdowa/wdowiec	47,7%	5,3%	27,9%
zamężna/żonaty	9,2%	22,8%	15,6%
separowana/separowany	0,0%	3,5%	1,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, analizowana grupa jest stosunkowo dobrze sytuowana. Miesięczny dochód na osobę w przypadku ponad 54% badanych przekracza 1 500 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych (w zł)

brak dochodu*	5,7%
0,1–500	3,3%
500,1–999	11,5%
1000–1499	25,4%
1500 i powyżej	54,1%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Z uwagi na małą liczebność próby nie dokonano szczegółowej charakterystyki dzieci, młodzieży i dorosłych skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, ustalono jedynie najbardziej charakterystyczne cechy tej grupy świadczeniobiorców.

W grupie osób niepełnosprawnych intelektualnie, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej było 56% mężczyzn. Wszystkie osoby były stanu wolnego i prowadziły jednoosobowe gospodarstwo domowe 70%.

6.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi wyniosły:

- w 2014 r.: 39 007 290 zł, w tym 26 313 974 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 12 693 316 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2015 r.: 47 483 418 zł, w tym 35 814 592 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 11 668 826 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2016 r.: 52 803 386 zł (kwota łączna z zadaniami Dzielnic) w tym 40 105 761 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 12 697 625 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2017 r.: 58 038 175,67 zł (kwota łączna z zadaniami Dzielnic) w tym 44 396 893,96 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 13 641 281,71 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2018 r.: 64 572 740,57 zł, w tym 50 639 333,78 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 13 933 406,79 zł to środki pochodzące z budżetu państwa.
- w 2019 r.: 67 688 084,64 zł, w tym 53 352 040,64 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 14 336 044 zł to środki pochodzące z budżetu państwa.

6.2.4.6 Wnioski

Ze względu na rosnącą liczbę osób starszych z zaburzeniami psychicznymi zasadnym jest rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych.

6.2.5 Warsztaty terapii zajęciowej

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych jedną z podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej. Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej należy do zadań powiatu. Warsztat Terapii Zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Uczestnikami Warsztatów mogą być osoby niepełnosprawne, ze wskazaniem do terapii zajęciowej.

Celem funkcjonowania WTZ jest zdobycie samodzielności, umiejętności i kwalifikacji umożliwiających w efekcie podjęcie pracy przez uczestników.

W 2019 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej podpisał 2 umowy z Warsztatami Terapii Zajęciowej w związku z realizacją programu „Zajęcia Klubowe w WTZ”. Umowy zawarte zostały na realizację zadań od 1 sierpnia 2019 roku do 31 stycznia 2020. W ramach programu objętych wsparciem zostało 10 osób z niepełnosprawnością: 6 w WTZ ul. Królowej Jadwigi 81 oraz 4 w WTZ ul. Łanowa 43. Miesięczna stawka na jednego uczestnika wynosiła 400 zł. Łączna kwota środków finansowych przeznaczona na realizację programu w 2019 roku wynosiła 24 000 zł. W październiku 2019 został rozpoczęty nabór na kontynuację programu w 2020, ponownie do MOPS wpłynęły dwa wnioski złożone przez Warsztaty, które już prowadziły Zajęcia Klubowe w 2019 roku. Celem programu jest wsparcie osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzenie przez warsztaty terapii zajęciowej zajęć klubowych jako zorganizowanej formy rehabilitacji dla osób, które opuściły Warsztat i weszły na rynek pracy oraz osób z niepełnosprawnością przed rozpoczęciem procesu rehabilitacji w WTZ.

W 2019 roku zostało podpisane porozumienie w sprawie pokrywania kosztów rehabilitacji uczestników Warsztatu Terapii Zajęciowej w Konarach oraz Rzozowie działających na terenie Powiatu Krakowskiego dla osób z niepełnosprawnością będących mieszkańcami Gminy Miejskiej Kraków w części nieobjętej dofinansowaniem ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Ze wsparcia skorzystało w sumie 9 osób. Ze środków Gminy Miejskiej Kraków na pokrycie kosztów uczestników w innych powiatach została przeznaczona kwota w wysokości 16 410,37 zł.

6.2.5.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w roku 2019 roku funkcjonowało 14 warsztatów terapii zajęciowej: 3 publiczne oraz 11 niepublicznych prowadzonych przez organizacje pozarządowe.

Łączna liczba miejsc przeznaczonych dla osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności posiadających wskazanie do uczestnictwa w WTZ w 2019 roku wynosiła 563, w tym 99 miejsc w podmiotach publicznych.

Z rehabilitacji społecznej i zawodowej w warsztatach terapii zajęciowej w 2019 r. skorzystało 645 osób niepełnosprawnych.

Tabela: Wykaz warsztatów terapii zajęciowej funkcjonujących w Gminie Miejskiej Kraków w latach 2014– 2019

Lp.	Adres Warsztatu Terapii Zajęciowej	Liczba miejsc w poszczególnych latach:					
		2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	WTZ ul. Miodowa 9	75	75	75	75	75	75
2	WTZ os. Górali 19	70	70	70	70	70	70
3	WTZ ul. Basztowa 3	40	40	40	40	40	40
4	WTZ ul. Babińskiego 29*	40	40	40	40	40	40
5	WTZ os. Wandy 18	38	38	38	38	38	38
6	WTZ ul. Królowej Jadwigi 81	35	35	35	35	35	35
7	WTZ ul. Rondo Mogiłskie 1	35	35	35	35	35	35
8	WTZ os. Dywizjonu 303 nr 65	35	35	35	35	35	35
9	WTZ os. Centrum C 7	35	35	35	35	35	35
10	WTZ ul. Cechowa 142**	0	35	35	35	35	35
11	WTZ ul. Za Torem 22	28	28	28	28	28	28
12	WTZ ul. Truskawkowa 4	25	25	25	25	25	25
13	WTZ ul. Łanowa 43***	24	24	24	24	24	24
14	WTZ ul. Fatimska 41 a, b i ul. Estery 3****	25	25	28	28	48	48

15	WTZ ul. Estery 3	20	20	20	20	x	x
Łączna liczba miejsc		525	560	563	563	563	563

*WTZ przy Szpitalu Klinicznym im. dr Józefa Babińskiego

**WTZ przy Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 41

***WTZ przy Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 43

**** WTZ funkcjonował do 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2019 roku Gmina Miejska Kraków dofinansowywała prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej, które były prowadzone przez następujące organizacje pozarządowe: Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Stowarzyszenie Integracji oraz Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych „EMAUS”, Fundacja im. Brata Alberta, Duszpasterskie Stowarzyszenie Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Stowarzyszenie „Dobrej Nadziei”, Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół „KLIKA”.

6.2.5.3 Kadra

W realizację zadania zaangażowanych było 197 pracowników (159,35 etatów), w tym 167 pracowników WTZ (132,85 etatów) w organizacjach pozarządowych oraz 30 pracowników (26,5 etatu) WTZ prowadzonych przez jednostki publiczne (Szpital Kliniczny im. dr Józefa Babińskiego i Domy Pomocy Społecznej przy ul. Łanowej 41 oraz ul. Łanowej 43).

Koordinacją zadania z ramienia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zajmowało się dwóch pracowników w ramach 2 etatów.

W zależności od profilu warsztatu bezpośrednią opiekę nad uczestnikami sprawuje kadra, której rodzaj kwalifikacji zawodowych jest zgodny z danym profilem. Zgodnie z zapisami Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 roku w sprawie warsztatów terapii zajęciowej, na jedną osobę pracującą bezpośrednio z uczestnikami nie przypada więcej niż pięciu uczestników warsztatu.

W umowach z podmiotami prowadzącymi warsztaty zawarte są zapisy, które gwarantują minimalne wymagania odnośnie wykształcenia, np. instruktorów terapii zajęciowej tj. zgodnie z zapisami umowy każdy musi posiadać co najmniej wykształcenie średnie o profilu ogólnym lub zawodowym umożliwiającym wykonywanie zadań na stanowisku + ukończoną szkołę policealną odpowiedniej specjalności.

W warsztatach zatrudnieni są ponadto psychologowie, rehabilitanci, terapeuci, którzy posiadają kwalifikacje zgodne z wykonywanym zawodem. Podczas corocznych kontroli, przeprowadzanych przez pracowników MOPS, kwalifikacje pracowników WTZ podlegają szczegółowej kontroli.

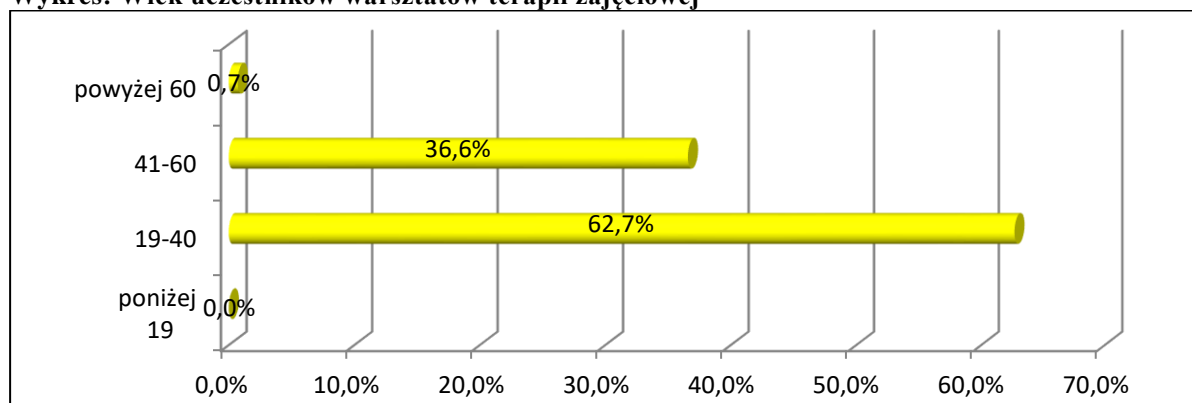
6.2.5.4 Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej

Łączna liczba miejsc przeznaczonych dla osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności posiadających wskazanie do uczestnictwa w WTZ w 2019 roku wynosiła w 2019 r. 563. W zajęciach w sumie uczestniczyło 645 osób niepełnosprawnych.

W 2019 roku 82 uczestników opuściło Warsztaty, w tym 18 osób z niepełnosprawnością podjęło zatrudnienie zarówno na otwartym rynku pracy jak i w zakładach aktywności zawodowej oraz zakładach pracy chronionej.

Największy odsetek uczestników warsztatów terapii zajęciowej 62,7% stanowią osoby w wieku 19–40, drugą co do wielkości grupą są osoby w wieku 41–60 stanowią 36,6%. Najmniej liczną grupę 0,7% stanowią uczestnicy w wieku powyżej 60 roku życia. W WTZ na terenie GMK nie ma uczestników w wieku poniżej 19 lat.

Wykres: Wiek uczestników warsztatów terapii zajęciowej

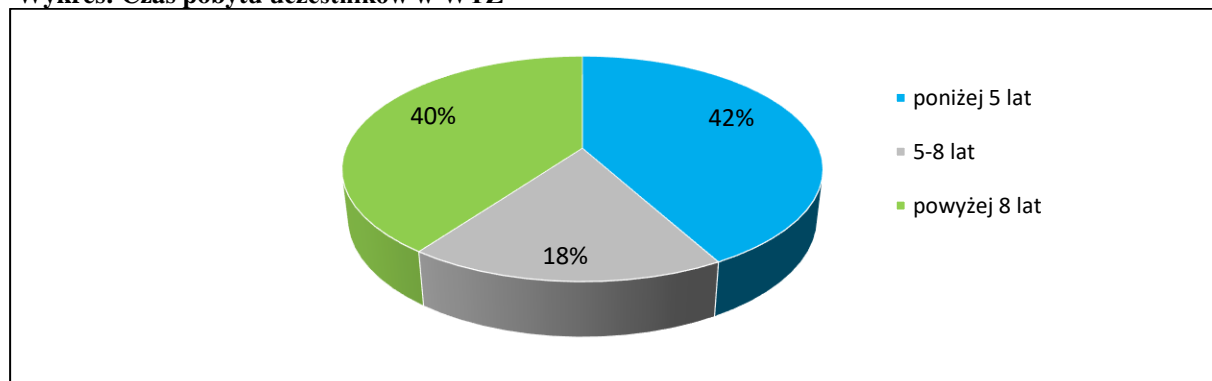

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Największą grupę stanowią osoby uczestniczące w zajęciach WTZ, poniżej 5 lat – 42%, co wskazuje na dużą rotację uczestnictwa w WTZ. Jest to spowodowane np. zmianą WTZ, korzystaniem z innej formy wsparcia środowiskowego po zakończeniu terapii w warsztacie lub co jest celem WTZ tj. wejściem lub powrotem na rynek pracy.

Równie duża grupa 40% uczestników to osoby korzystające z terapii zajęciowej powyżej 8 lat. Z jednej strony zjawisko to może być odbierane negatywnie jako sprzeczne z ideą funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej jako narzędzia aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością. Z drugiej jednak strony pokazuje, jak ważne jest to miejsce dla osoby z niepełnosprawnością oraz jej najbliższego otoczenia. Terapia która jest realizowana w pracowniach warsztatów wpływa na poczucie podniesienia ich własnej wartości, a w konsekwencji jest czynnikiem zapobiegającym wykluczeniu społecznemu.

Wykres: Czas pobytu uczestników w WTZ

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Środki finansowe przyznane przez PFRON i GMK na działalność warsztatów w danym roku wynosiły:

Rok	Środki PFRON przyznane wg algorytmu	Środki należne PFRON	Środki należne GMK	Razem PFRON i GMK
2014	7 649 532 zł	7 608 843 zł	846 134 zł	8 454 977 zł
2015	8 506 894 zł	8 466 206 zł	1 175 420 zł	9 641 626 zł
2016	9 005 748 zł	8 936 804 zł	992 686 zł	9 929 490 zł
2017	9 005 748 zł	8 961 695 zł	1 215 147 zł	10 176 842 zł
2018	9 343 548 zł	9 297 909 zł	1 565 907 zł	10 863 816 zł
2019	10 019 148 zł	10 138 284 zł	1 709 304 zł	11 847 588 zł

Kwota przyznanych środków przez PFRON nie wykorzystywana jest w 100% z uwagi na konieczność pomniejszenia jednemu warsztatowi dotacji ze względu na uczestniczenie w nim osób niepełnosprawnych, które przebywają w jednostce organizacyjnej, która zapewnia

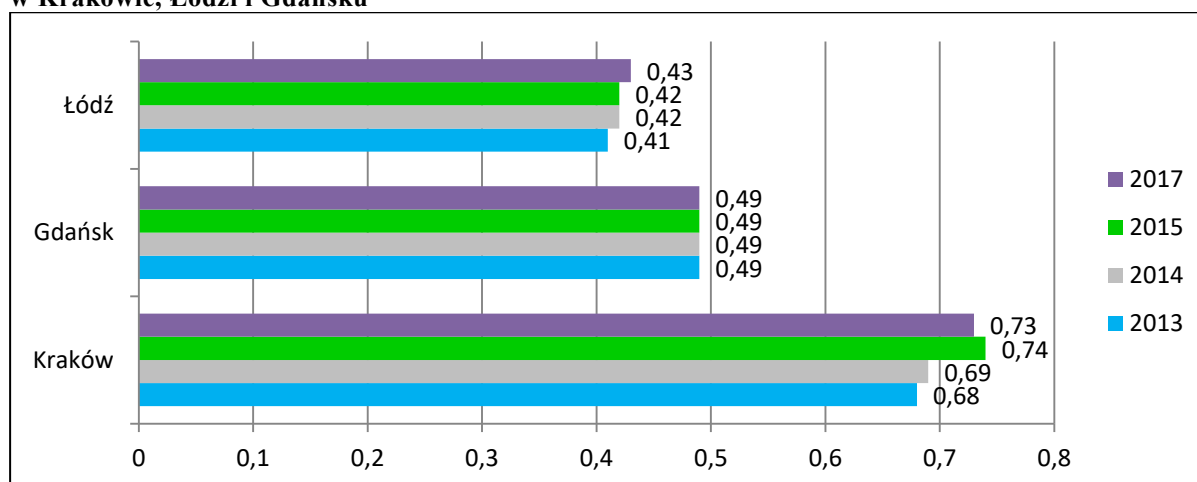
w ramach jej funkcjonowania terapię zajęciową (na podstawie §17 *Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej*).

Kwota dofinansowania ze środków PFRON rocznego pobytu uczestników w Warsztatach Terapii Zajęciowej obliczana jest na podstawie iloczynu liczby uczestników w WTZ według stanu na 31 grudnia roku poprzedniego oraz kwoty wskazanej w Rozporządzeniu w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym. Kwota dofinansowania Gminy musi stanowić co najmniej 10% łącznych kosztów działalności WTZ w danym roku. W 2019 roku kwota ta stanowiła średnio 14,55% łącznych kosztów działalności WTZ.

6.2.5.6 Wnioski

W porównaniu z innymi wybranymi ośrodkami miejskimi, Kraków charakteryzuje wysoki wskaźnik liczby miejsc w Warsztatach Terapii Zajęciowej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wynosił w 2017 roku 0,73.

Wykres: Liczba miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Krakowie, Łodzi i Gdańsku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowych Analiz Samorządowych

W wykresie należałoby uwzględnić procent osób niepełnosprawnych w poszczególnych miastach zestawionych z informacją o ilości osób, które otrzymują wskazanie do uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej. Jednak dane w takim zestawieniu nie były dotychczas gromadzone, toteż nie można się do nich odnieść.

Warto zwrócić uwagę na potrzebę zmian legislacyjnych umożliwiających zwiększenie dostępności do Warsztatów Terapii Zajęciowej, poprzez kierowanie nowych osób na miejsca uczestników długotrwale nieobecnych w WTZ.

Podobne rozwiązanie stosowane jest w środowiskowych domach samopomocy, gdzie w przypadku częstych nieobecności uczestników, trwających powyżej 10 dni, do domu mogą być kierowane kolejne osoby, przy czym ich liczba nie może przekroczyć liczby uczestników z częstymi nieobecnościami.

7 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym

7.1 Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa

Termin „niepełnosprawność” jest różnorodnie rozumiany i definiowany ze względu na fakt, iż do grupy osób z niepełnosprawnościami zalicza się jednostki o bardzo różnych zaburzeniach i różnym stopniu upośledzenia funkcji bio–psychospołecznych⁶⁹. Wykorzystując elementy definicji osoby niepełnosprawnej z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych przyjęto, że osoby niepełnosprawne to osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej. Osoby niepełnosprawne dzieli się według różnych kryteriów: rodzaju niepełnosprawności, okresu życia, w którym ona wystąpiła oraz stopnia niepełnosprawności.

Dane uzyskane w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku⁷⁰ wykazały, że osoby niepełnosprawne stanowiły 12,2% ludności kraju (4 697 tys. osób niepełnosprawnych). W porównaniu do przeprowadzonego w 2002 roku spisu – liczba osób niepełnosprawnych zmniejszyła się o 759,7 tys., tj. o 13,9%.

Należy jednak podkreślić, iż w związku z deklaratywnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności ponad 1,3 mln respondentów odmówiło udzielenia odpowiedzi na wszystkie pytania z tego obszaru. Można przypuszczać, że w tej zbiorowości znajdują się osoby niepełnosprawne. Odmowy odpowiedzi, jak i braki danych mogą rzutować na uzyskaną w spisie strukturę osób niepełnosprawnych. Bardzo liczną grupą ludności, o której nie zebrano bardziej szczegółowych danych, są przede wszystkim osoby przebywające za granicą 12 miesięcy lub dłużej.

Według wyników spisu w 2011 roku wśród ogółu osób niepełnosprawnych nadal przeważały kobiety (53,9% wobec 46,1% mężczyzn), natomiast w 2002 roku udział kobiet niepełnosprawnych był nieco niższy (52,9%).

Istotne zmiany można zauważyć analizując poszczególne kategorie osób niepełnosprawnych. Liczba osób niepełnosprawnych prawnie w 2011 r. wyniosła 3 131,5 tys. i zmniejszyła się w stosunku do 2002 r. o blisko 30%. Tak znaczne zmniejszenie się udziału osób posiadających potwierdzenie prawne niepełnosprawności świadczyć może o zaostrzeniu kryteriów przez organy uprawnione do przyznawania świadczeń rentowych i uprawnień pozarentowych dla osób starających się o nie, jak również o rezygnacji ze starania się o uprawnienia po ukończeniu aktywności zawodowej. Z kolei należy zwrócić uwagę na fakt, że zwiększyła się istotnie (o ponad 55,5%) – w stosunku do wyników spisu 2002 – liczba osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie, tj. takich, które nie posiadają orzeczenia prawnego, natomiast odczuwają ograniczenia sprawności (1 565,6 tys.).

W 2011 r. niepełnosprawni w województwie małopolskim stanowili 11,8% z ogółu Małopolan z czego 55,1% stanowiły niepełnosprawne kobiety⁷¹.

Według danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku populacja osób niepełnosprawnych w Krakowie liczyła 107 460 osób tj. 14% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Na 100 mieszkańców Krakowa przypadało więc 14 mieszkańców niepełnosprawnych. W porównaniu z wynikami z Narodowego Spisu Powszechnego z roku

⁶⁹ Załącznik do uchwały Nr XVI/323/19 Rady Miasta Krakowa z dnia 22 maja 2019 r. *Powiatowy Program Działania Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2019-2022*, Zespół Fundacji Instytut Rozwoju Regionalnego oraz Utilitia Sp. z o.o., Urząd Miasta Krakowa, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia – Referat ds. Problematyki Osób z Niepełnosprawnościami, Kraków 2019 r.

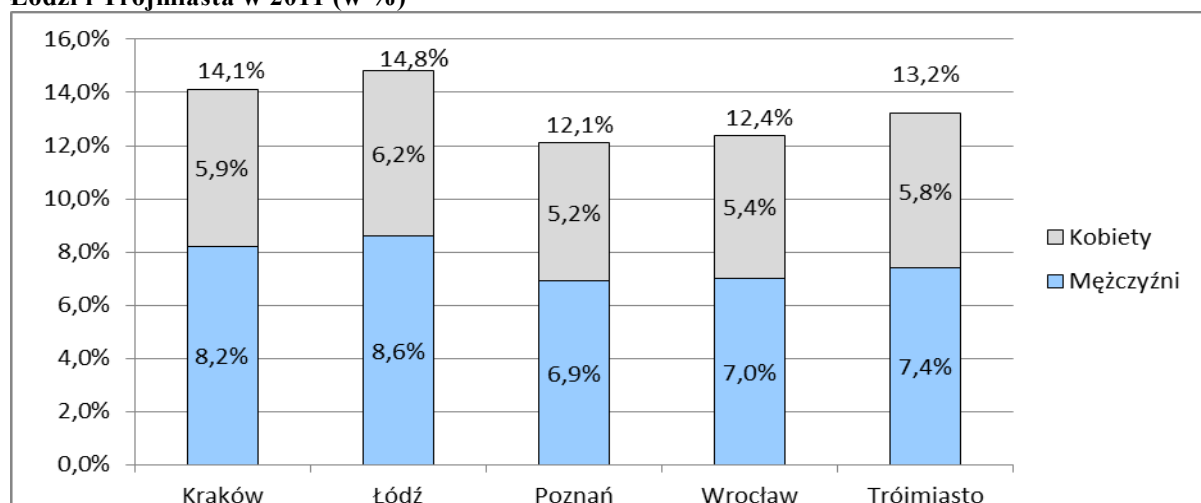
⁷⁰ GUS, *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i Struktura społeczno-ekonomiczna, Cześć I. Ludność NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013.

⁷¹ Urząd Statystyczny w Krakowie, *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie małopolskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna NSP Ludności i mieszkań 2011*, Kraków 2014.

2002, liczba osób niepełnosprawnych w Krakowie zmalała. W 2002 roku populacja osób niepełnosprawnych stanowiła około 19% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Sytuacja ta, może mieć wpływ na wysokość środków przeznaczonych przez PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Środki te wyliczane są na podstawie algorytmu, który obejmuje między innymi liczebność populacji osób niepełnosprawnych w powiecie.

Biorąc pod uwagę wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych w stosunku do ogólnej liczby ludności, Kraków plasuje się na drugim miejscu (po Łodzi) na tle miast o liczbie ludności powyżej 500 tys. mieszkańców. Biorąc pod uwagę ogólną liczbę oraz strukturę osób z niepełnosprawnością wg płci, najbardziej zbliżona do krakowskiej charakterystyka populacji niepełnosprawnych występuje w Łodzi.

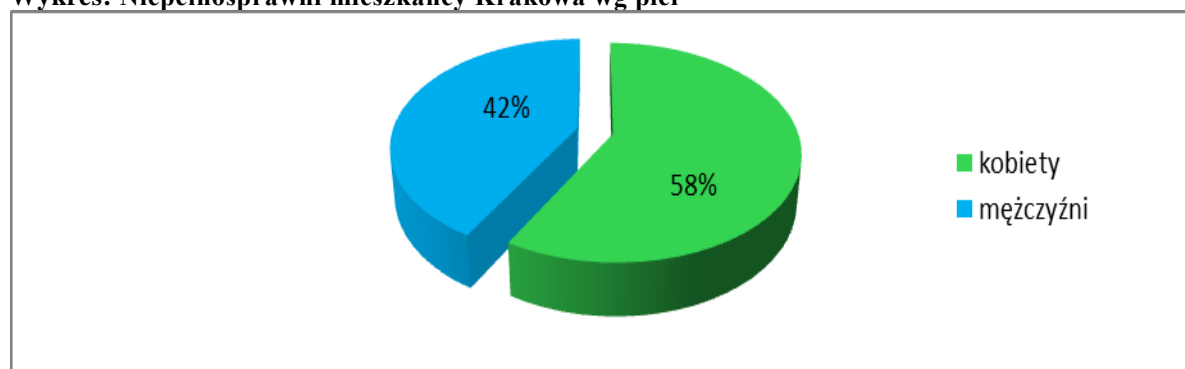
Wykres: Liczba osób niepełnosprawnych w populacji mieszkańców Krakowa, Poznania, Wrocławia, Łodzi i Trójmiasta w 2011 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Większość wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa stanowiły kobiety.

Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg płci

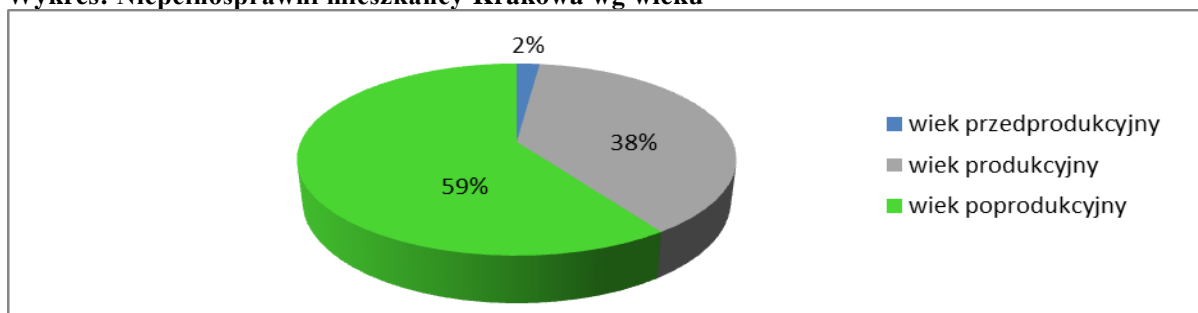
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

U około 76% niepełnosprawność została potwierdzona przez uprawniony organ, pozostała grupa obejmuje osoby niepełnosprawne biologicznie tj. nie posiadające orzeczenia o niepełnosprawności, odczuwające ograniczenie sprawności w wykonywaniu podstawowych dla swojego wieku czynności.

Osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 0–15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności było 1 557, co stanowi 1% ogółu osób niepełnosprawnych w Krakowie.

Wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa 59% stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym.

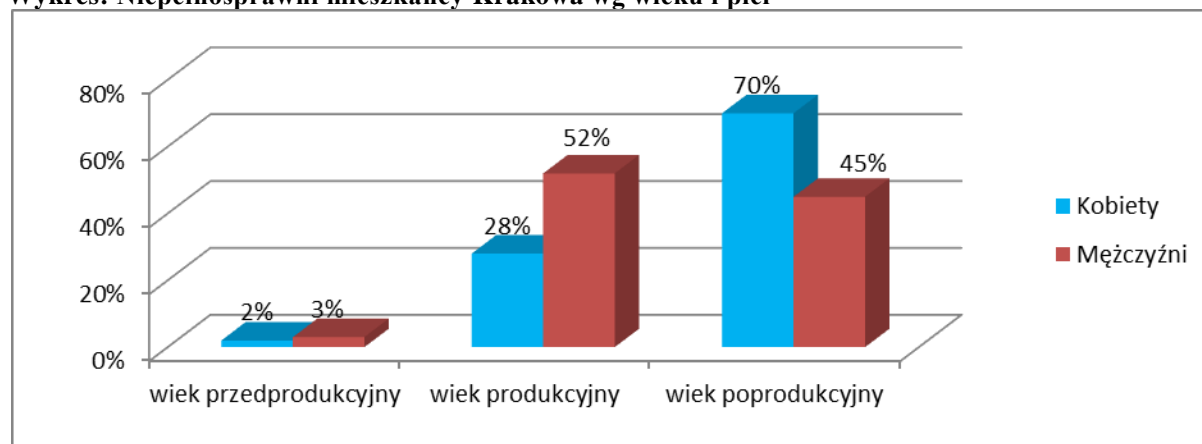
Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród niepełnosprawnych mężczyzn dominowały osoby w wieku produkcyjnym 52%, a wśród kobiet w wieku poprodukcyjnym – 70%.

Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg wieku i płci

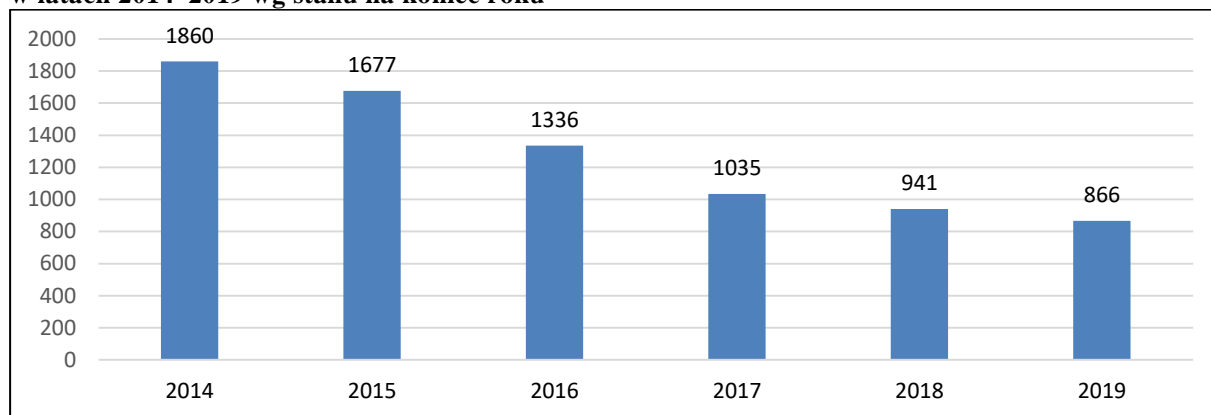
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na podstawie sprawozdań Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Krakowie można natomiast stwierdzić, że do roku 2015 systematycznie wzrastała liczba wydawanych orzeczeń z określonym stopniem niepełnosprawności: z niespełna 7 000 w roku 2005 do ponad 9 000 na koniec dekady. W 2014 roku takich orzeczeń wydano 9 615, a w 2015 r. – 12 739 (w tym o zaliczeniu do stopnia lekkiego 2 459, do stopnia umiarkowanego 8 565 i do stopnia znacznego 1 715). W 2016 roku nastąpił znaczny spadek w stosunku do roku 2015 liczby wydanych orzeczeń – o ponad 42% (7 307 w tym: o zaliczeniu do stopnia lekkiego 1 794, do stopnia umiarkowanego 4 239 i do stopnia znacznego 1 274). W 2019 roku wydano 7 561 orzeczeń w tym: 1 577 o zaliczeniu do stopnia lekkiego, 4 201 do stopnia umiarkowanego, 1 783 do stopnia znacznego. Można zaobserwować lekki wzrost liczby wydanych orzeczeń – o 4,8% w stosunku do roku 2018.

W 2019 r. wydano 911 orzeczeń o zaliczeniu do osób niepełnosprawnych (dot. osób które nie ukończyły 16 roku życia), jest to o prawie 2,6 % więcej niż w roku 2018.

Znaczącym problemem osób niepełnosprawnych jest pozostawanie bez pracy. W Grodzkim Urzędzie Pracy na dzień 31 grudnia 2019 roku zarejestrowanych było 866 osób niepełnosprawnych. W stosunku do końca 2018 r. liczba osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy uległa obniżeniu o prawie 8% tj. o 75 osoby.

Wykres: Liczebność osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy w latach 2014–2019 wg stanu na koniec roku

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Postępujący proces starzenia się społeczności Krakowa przy uwzględnieniu towarzyszących tej fazie życia deficytów różnego typu, pozwala postawić tezę, że odsetek niepełnosprawnych mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków w najbliższych latach będzie wzrastał. Należy liczyć się z poważnym narastaniem problemu samodzielnej egzystencji wśród osób starszych, a szczególnie wśród seniorów wymagających pomocy – opieki, leczenia i rehabilitacji.

7.2 Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych

7.2.1 Praca socjalna z osobami niepełnosprawnymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest niepełnosprawność. Celem działań w tym obszarze jest dążenie do stanu, w którym osoba z niepełnosprawnością jest zdolna do samodzielnej egzystencji. Dotyczy to funkcjonowania w warunkach domowych, społecznych i w dziedzinach składających się na całość ludzkiego działania.

Informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: „Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”.

7.2.2 Usługa asystenta osoby niepełnosprawnej

Zadaniem asystenta osoby niepełnosprawnej jest pomoc w reintegracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Asystent poprzez odpowiednie motywowanie, aktywizację i wsparcie rozwija u osoby niepełnosprawnej umiejętności niezbędne do samodzielnego życia poprzez takie działania jak: asystowanie w codziennych czynnościach życiowych, w tym w załatwianiu spraw urzędowych, wspieranie i pomoc w uzyskaniu zatrudnienia (w tym np. asystowanie w poszukiwaniu informacji o wolnych stanowiskach pracy, kompletowaniu dokumentów, przygotowaniach do rozmowy z potencjalnym pracodawcą). Ponadto asystent poprzez towarzyszenie osobie niepełnosprawnej w czynnościach wspierających proces leczenia tj. pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych, pomoc w zakupie leków, czy też wspomaganie kształtowania właściwych relacji osoby niepełnosprawnej z innymi, w szczególności z osobami z bezpośredniego otoczenia i ze środowiska lokalnego, pomaga przywrócić możliwość funkcjonowania w społeczeństwie.

W 2019 roku usługa asystenta osoby niepełnosprawnej była finansowana ze środków własnych Gminy Miejskiej Kraków. Wsparciem asystenta zostały objęte 32 osoby.

7.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.2.2 Kadra

Usługa realizowana była przez 5 osób, z którymi zawarto umowy zlecenie.

7.2.2.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano ze środków Gminy Miejskiej Kraków

- w 2016 r.: 93 763 zł;
- w 2017 r.: 123 963 zł;
- w 2018 r.: 75 284,92 zł;
- w 2019 r.: 42 705,72 zł.

7.2.2.4 Wnioski

Spadek liczby osób objętych wsparciem AON, w porównaniu z rokiem ubiegłym, jest spowodowany trudnościami w rekrutacji osób, które chciałyby realizować powyższą usługę w większym wymiarze godzin. Jednakże rekomendowana jest dalsza realizacja usługi w związku z obserwowaną poprawą sytuacji osób nią objętych, jak również pozytywną oceną odbiorców tej formy wsparcia.

7.2.3 Zasiłek stały

Wypłacanie zasiłków stałych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek stały przysługuje:

- a) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- b) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Zasiłek stały ustala się w wysokości:

- 1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej – różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 645 zł miesięcznie;
- 2) w przypadku osoby w rodzinie – różnicy między kryterium dochodowym na osobę w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie.

Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 30 zł miesięcznie. W przypadku zbiegu uprawnień do zasiłku stałego i renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, zasiłek stały nie przysługuje⁷².

7.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

⁷² Art. 17 ust. 1 pkt 19, art. 37 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.).

7.2.3.2 Kadra

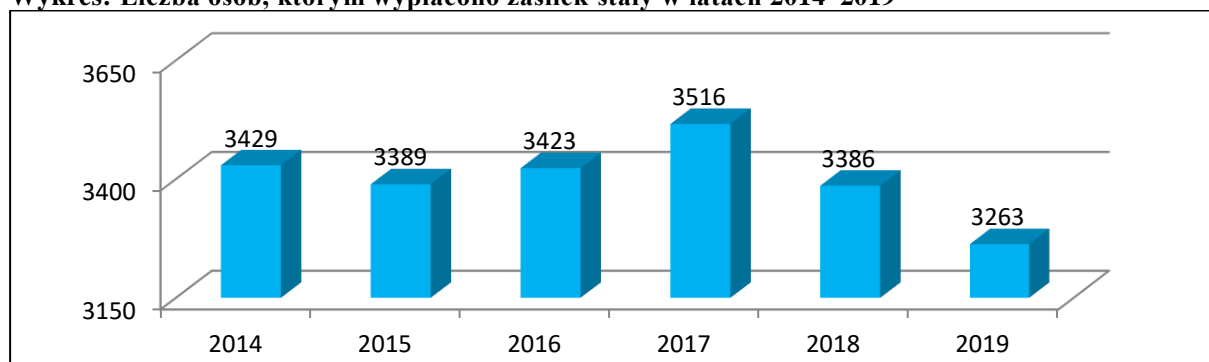
Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W perspektywie wieloletniej, liczbę świadczeniobiorców zasiłku stałego cechuje tendencja spadkowa. Wyjątkiem jest tu rok 2017, gdzie w związku z wejściem w życie od 1 października 2017 r. ustawy, która przywróciła obniżony wiek emerytalny, kilka roczników uzyskało uprawnienie do emerytury/do zasiłku stałego z tytułu wieku.

W 2019 r. nastąpił dalszy spadek liczby świadczeniobiorców do poziomu najniższego od 2010 r., a w stosunku do roku poprzedniego o 3,6%. Tendencja spadkowa utrzymuje się na poziomie z poprzedniego roku, w którym spadek wynosił 3,7%.

Wykres: Liczba osób, którym wypłacono zasiłek stały w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Cechy demograficzno–społeczne tej grupy biorców rok do roku nie ulegają znaczącym zmianom, co wynika bezpośrednio ze specyfiki świadczenia (długiego okresu korzystania z tej formy pomocy).

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0–24	0,6%	0,7%	0,7%
25–34	4,7%	3,9%	4,1%
35–44	10,1%	10,7%	10,5%
45–59	39,1%	34,9%	36,3%
60–64	21,3%	24,2%	23,3%
65 i więcej	24,2%	25,5%	25,1%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	13,8%	9,1%	10,6%
gimnazjalne i poniżej	30,0%	28,8%	29,2%
zasadnicze zawodowe	21,7%	35,3%	31,0%
średnie ogólne i zawodowe	25,9%	21,4%	22,8%
policealne	1,5%	0,5%	0,8%
wyższe	7,1%	4,8%	5,6%
stan cywilny			

panna/kawaler	33,1%	45,2%	41,4%
konkubina/konkubent	0,5%	0,2%	0,3%
rozwidziona/rozwidziony	30,8%	34,7%	33,5%
separowana/separowany	3,2%	2,6%	2,8%
wdowa/wdowiec	14,3%	3,9%	7,2%
zamężna/zonaty	18,1%	13,4%	14,8%

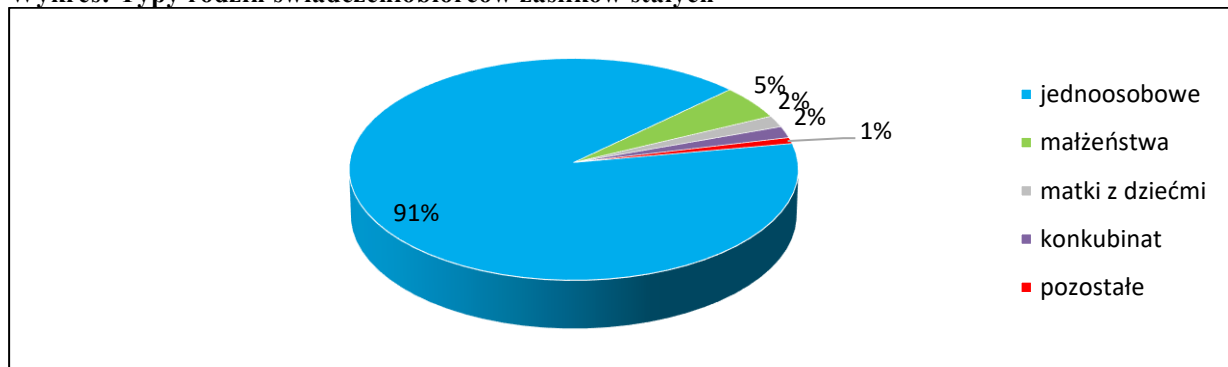
Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych (z próby 3186 osób) to przede wszystkim mężczyźni stanowiący 68% ogółu osób. Najliczniejszą grupę odbiorców, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, reprezentują osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45–59 lat stanowią 39,1%, natomiast mężczyźni 34,9%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców 31% posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe, 29,2% gimnazjalne lub niższe. Odsetek osób z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym wynosi 22,8%, a łącznie policealnym i wyższym 6,4%.

Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet dominują: panny 33,1% oraz osoby po rozwodzie 30,8%. W przypadku mężczyzn: kawalerowie 45,2% oraz osoby po rozwodzie 33,5%.

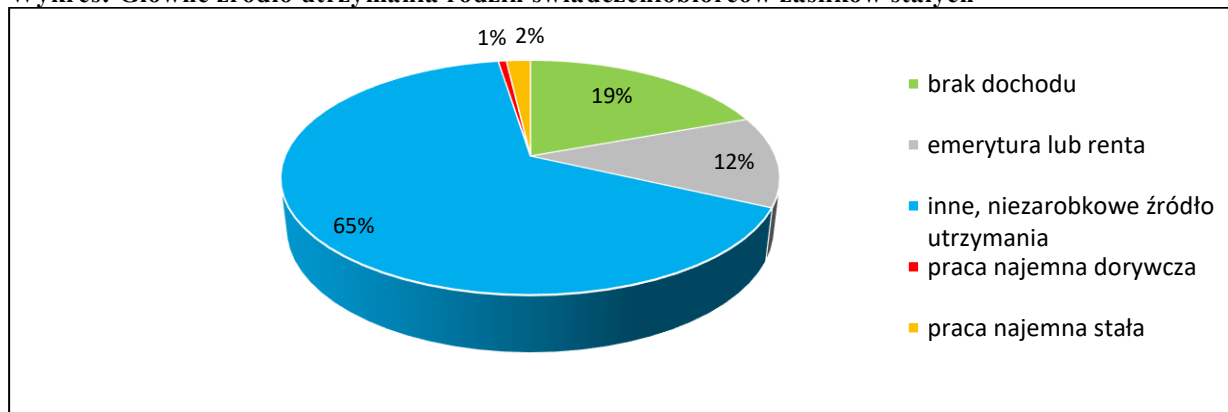
Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe – 91% ogółu świadczeniobiorców. Osoby pozostające w rodzinach stanowią 7% ogółu świadczeniobiorców, w tym małżeństwa – 5% oraz rodziny niepełne – 2%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych pochodzą najczęściej z gospodarstw domowych nie posiadających żadnego własnego dochodu – 19% oraz takich, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 65%. Świadczenia emerytalno-rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku 12% gospodarstw, dochody z pracy zarobkowej 3%. Ponad 38% osób osiąga dochód nieprzekraczający 500 zł.

Poza niepełnosprawnością i długotrwałą ciężko chorobą głównymi problemami występującymi w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków stałych są kolejno: alkoholizm, bezdomność, bezrobocie i ubóstwo.

7.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania wydatkowano następujące środki z budżetu państwa:

- w 2014 r.: 15 021 071 zł (dotacja MUW: 14 849 469 zł, środki własne gminy: 171 602 zł). Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 441 zł;
- w 2015 r.: 15 306 209 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 458 zł;
- w 2016 r.: 17 397 611 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 505 zł;
- w 2017 r.: 17 044 351 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 495 zł;
- w 2018 r.: 16 669 734,61 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 498 zł;
- w 2019 r.: 17 203 879,20 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 520 zł.

7.2.3.5 Wnioski

W Gminie Miejskiej Kraków notowana jest tendencja spadkowa liczby osób objętych pomocą w formie zasiłku stałego.

Szacuje się, że na liczbę świadczeniobiorców zasiłków stałych w kolejnych latach będą wpływać czynniki wymienione poniżej.

- Skala uzyskiwania przez świadczeniobiorców kontynuacji uprawnień wynikających z posiadanych orzeczeń o niepełnosprawności w zakresie stopnia niepełnosprawności. W grupie osób pobierających zasiłek stały mniej niż połowa świadczeniobiorców legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności wydanym na czas nieokreślony.
- Sytuacja demograficzna Gminy Miejskiej Kraków, głównie znaczący wzrost odsetka gospodarstw jednoosobowych w skali zbiorowości oraz wydłużanie się średniej długości życia. Prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku. Znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców zasiłków stałych, którymi w zdecydowanej większości są osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Ponadto wydłuża się przeciętne dalsze trwanie życia w związku z czym liczba osób starszych, niepełnosprawnych w populacji będzie wzrastać;
- Skala aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, rozumiana jako odpływ świadczeniobiorców, zaktywizowanych zawodowo z powodu uzyskania własnego źródła dochodu z tytułu pracy zarobkowej.

Przewiduje się również, że koszty udzielania świadczeń w formie zasiłków stałych w 2020 r. będą mniejsze niż w 2019 r. Szacuje się, że w roku 2019 nakłady finansowe na realizację zadania będą oscylować około 16 milionów złotych.

7.2.4 Turnusy rehabilitacyjne

Formą wsparcia adresowaną do osób niepełnosprawnych jest udział w turnusie rehabilitacyjnym. Turnus oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także poprzez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu. Czas trwania turnusów wynosi co najmniej 14 dni. Osoba niepełnosprawna, której przyznano dofinansowanie, dokonuje wyboru turnusu sama, zgodnie z zaleceniami lekarza zawartymi we wniosku lekarskim.

7.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.4.2 Kadra

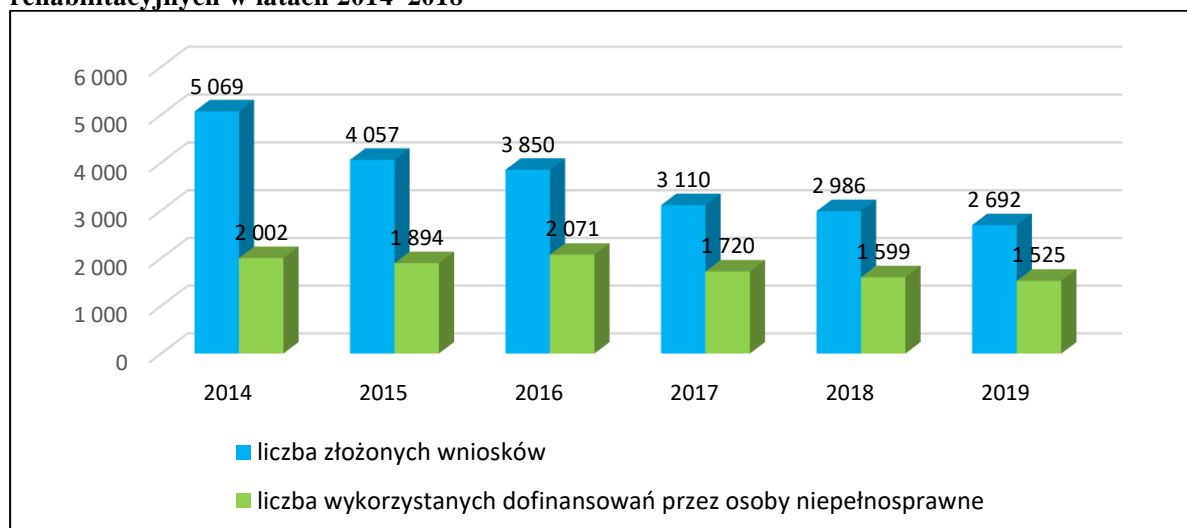
Zadanie realizował jeden pracownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach jednego etatu.

7.2.4.3 Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych

Analiza danych z lat 2014–2019 pokazuje zróżnicowaną liczbę osób ubiegających się o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym.

Od roku 2014 odnotowuje się spadek liczby złożonych wniosków. W 2019 r. wpłynęło 2 692 wnioski tj. 294 mniej niż w roku 2018. W związku z limitem środków na realizację zadania, dofinansowanie otrzymało jedynie 1 051 osób niepełnosprawnych, w tym 827 dorosłych i 224 niepełnosprawnych dzieci i młodzieży oraz 474 opiekunów. Średnie dofinansowanie na osobę niepełnosprawną wyniosło 1 760 zł.

Wykres: Wnioski osób niepełnosprawnych o dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych w latach 2014–2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych wyniosła:

- w 2014 r.: 2 524 186 zł;
- w 2015 r.: 1 894 390 zł;
- w 2016 r.: 2 096 482 zł;
- w 2017 r.: 1 799 116 zł;
- w 2018 r.: 1 799 999 zł;
- w 2019 r.: 1 849 462 zł.

Średnie dofinansowanie na osobę niepełnosprawną wyniosło 1 760 zł.

7.2.4.5 Wnioski

Liczba przyznanych dofinansowań do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym uzależniona jest od wysokości środków przekazanych na realizację zadania przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W roku 2014 z turnusów rehabilitacyjnych skorzystało 39,49% osób, a w roku 2015 – 46,68%. Natomiast w roku 2016 – 53,7%, w roku 2017 – 55,3%, w roku 2018 – 53,54%, a w roku 2019 – 56,64%.

Aby zapewnić możliwość skorzystania z udziału w turnusie co roku innej grupie, Ośrodek określa szczegółowe zasady przyznawania dofinansowania wg hierarchii dotyczącej wieku, stopnia niepełnosprawności uwzględniając przy tym ostatni rok przyznanego dofinansowania ze środków PFRON.

W związku z powyższym w 2019 roku osoby ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, które nigdy nie otrzymały dofinansowania lub ostatni raz otrzymały dofinansowanie do turnusu nie później niż w 2009 roku stanowiły prawie 49% wszystkich niepełnosprawnych, które w roku 2019 otrzymały pomoc.

7.2.5 Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

Bariery architektoniczne to wszelkie utrudnienia występujące w budynku i jego elementach zewnętrznych, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub zmniejszają swobodę ruchu osobom niepełnosprawnym. Likwidacja barier w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej ma na celu umożliwienie jej lub w znacznym stopniu ułatwienie wykonywania podstawowych, codziennych czynności, a przede wszystkim poruszania się w miejscu zamieszkania. W ramach tego zadania najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do budowy:

- pochylni dla osób niepełnosprawnych ruchowo umożliwiającej samodzielne poruszanie się,
- zakupu i montażu podnośników,
- platform schodowych,
- dostosowania łazienki i innych pomieszczeń pod indywidualne potrzeby osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem m. in. wolnego miejsca kąpielowego, uchwyty, krzeselka, dostosowanej umywalki oraz wc.,
- wyrównywania powierzchni podłogowej w celu polepszenia warunków samodzielnego funkcjonowania osoby niepełnosprawnej.

Bariery w komunikowaniu się to ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie niepełnosprawnej swobodne porozumiewanie się lub przekazywanie informacji.

Bariery techniczne to przeszkody wynikające z braku zastosowania lub niedostosowania odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności przedmiotów lub urządzeń.

Likwidacja barier w komunikowaniu się i technicznych ma na celu umożliwienie lub w znacznym stopniu ułatwienie osobie niepełnosprawnej wykonywania podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem.

W ramach tych 2 zadań najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do:

- oprogramowania do komunikacji wspomagającej i alternatywnej MÓWik,
- programów logopedycznych,
- programów wspierających rozwój,
- specjalistycznych myszek,
- oprogramowania do komunikacji za pomocą wzroku,
- komputerów,
- krzeseł toaletowych,
- wózków toaletowych,
- schodołazów,
- podnośników wannowo kąpielowych,
- uchwytów wspomagających,
- słuchawek wzmacniających słuch.

Dofinansowanie nie może obejmować kosztów zakupu sprzętu poniesionych przed przyznaniem środków finansowych i zawarciem umowy o dofinansowanie ze środków PFRON.

7.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.5.2 Kadra

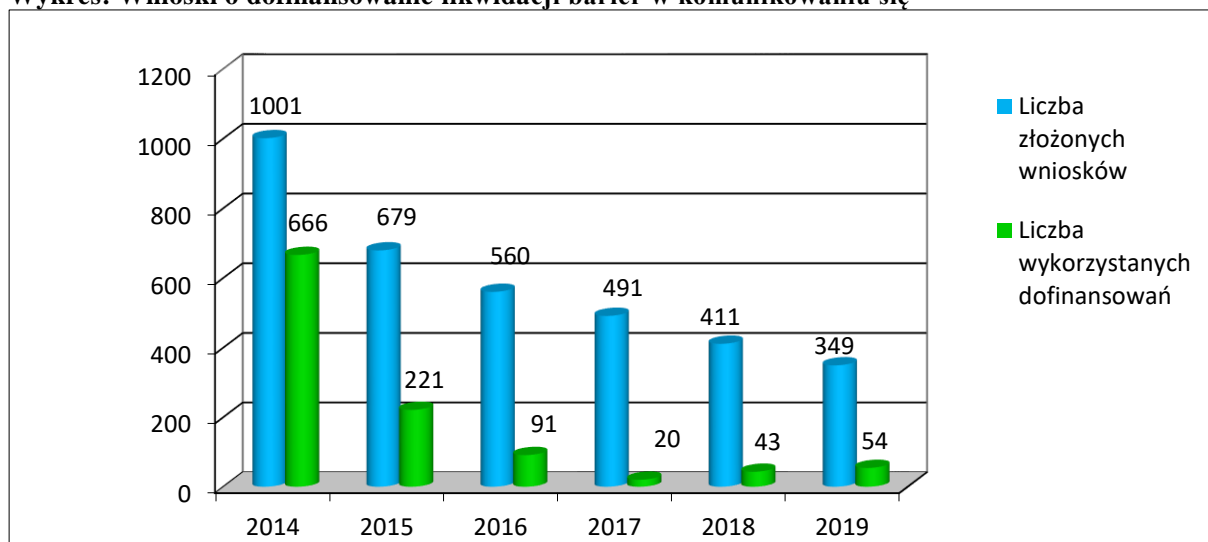
Zadanie realizowało 2 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach 1,875 etatu.

7.2.5.3 Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

W roku 2019 liczba złożonych wniosków w ramach dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych wyniosła 802. W związku z limitem środków na realizację zadania dofinansowanie otrzymało 300 osób.

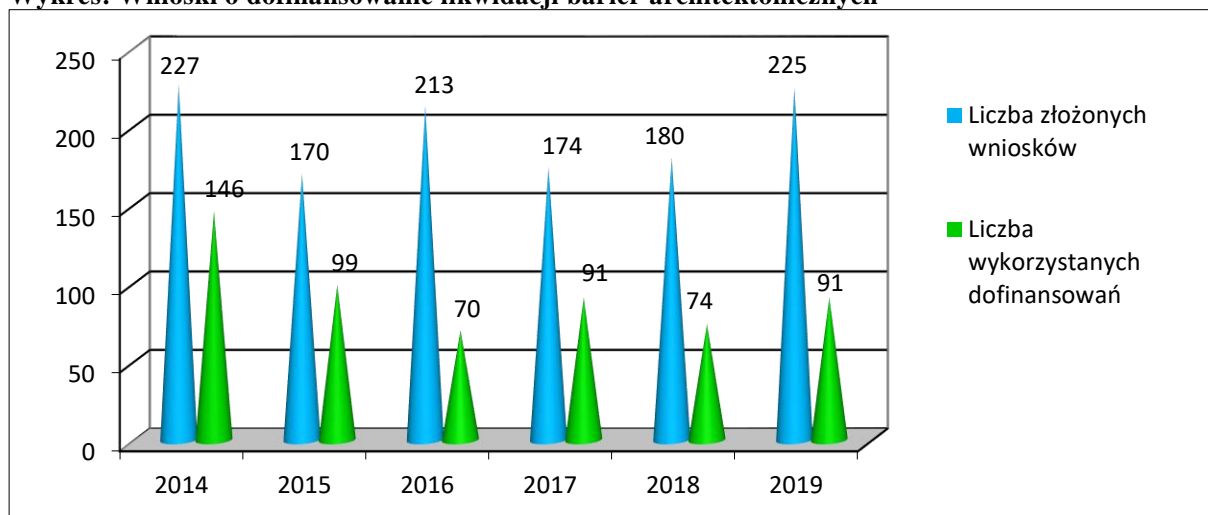
Najwięcej składanych wniosków z zakresu likwidacji barier dotyczyło barier w komunikowaniu się.

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się

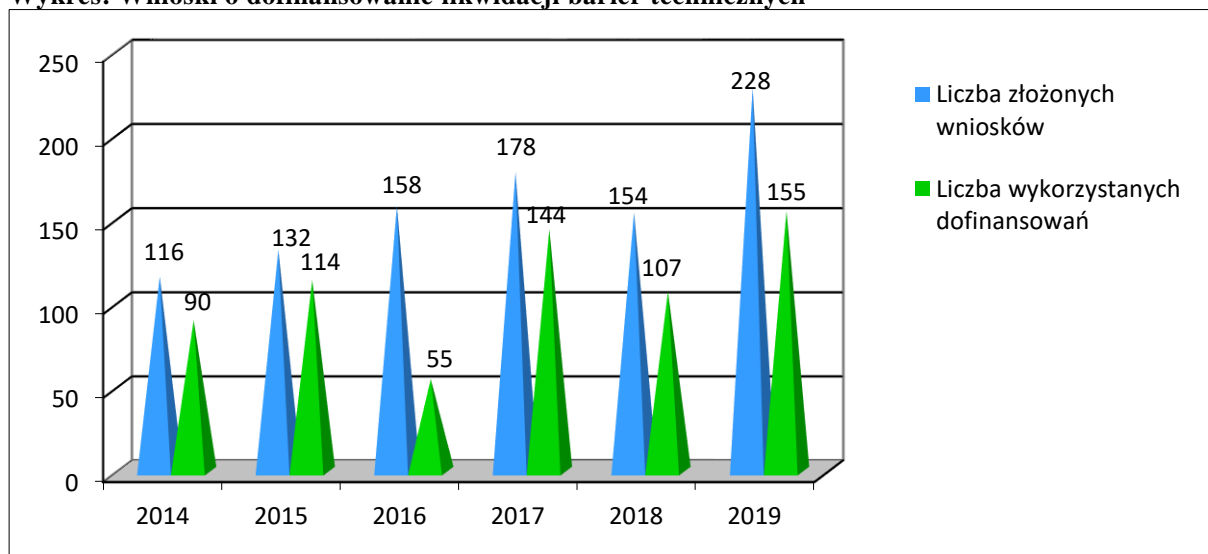
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier technicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.5.4 *Nakłady finansowe na realizację zadania*

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:

rok	likwidacja barier architektonicznych	likwidacja barier w komunikowaniu się	likwidacja barier technicznych	razem
2013	1 620 412,00 zł	406 461,79 zł	315 964,54 zł	2 342 838,33 zł
2014	1 082 777,01 zł	669 841,71 zł	315 951,01 zł	2 068 569,73 zł
2015	1 306 195,00 zł	389 030,00 zł	470 944,00 zł	2 166 169,00 zł
2016	1 141 986,00 zł	224 151,00 zł	432 157,00 zł	1 798 294,00 zł
2017	1 289 425,00 zł	77 516,00 zł	639 425,00 zł	2 006 366,00 zł
2018	1 417 576,00 zł	75 556,00 zł	569 905,00 zł	2 063 037,00 zł
2019	1 327 235,86 zł	78 378,75 zł	594 385,39 zł	2 000 000,00 zł

7.2.5.5 *Wnioski*

Dofinansowanie w zakresie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych realizowane jest na wniosek osób zainteresowanych tą formą pomocy. Z uwagi na analizę procesów demograficznych można wnioskować, że grupa osób niepełnosprawnych i starszych, wymagających przyznania tej formy pomocy będzie systematycznie wzrastać.

7.2.6 **Pozostałe formy pomocy osobom niepełnosprawnym**

7.2.6.1 *Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny*

Osoba niepełnosprawna może ubiegać się o dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, stosownie do potrzeb wynikających z jej niepełnosprawności, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:

- 65% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia – w przypadku osoby samotnej;
- 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym oraz zachodzi potrzeba prowadzenia rehabilitacji w warunkach domowych przy użyciu danego sprzętu.

Wysokość dofinansowania wynosiła do 80% kosztów zakupu sprzętu, nie więcej jednak niż do wysokości pięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia. Minimum 20% kosztów ponosił sam zainteresowany.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej proponując wnioskodawcy kwotę dofinansowania, uwzględniał średnie ceny rynkowe sprzętu, będącego w powszechnej sprzedaży. Dofinansowanie nie mogło obejmować kosztów zakupu sprzętu poniesionych przed przyznaniem środków finansowych i zawarciem umowy o dofinansowanie ze środków PFRON.

7.2.6.1.1 **Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.6.1.2 **Kadra**

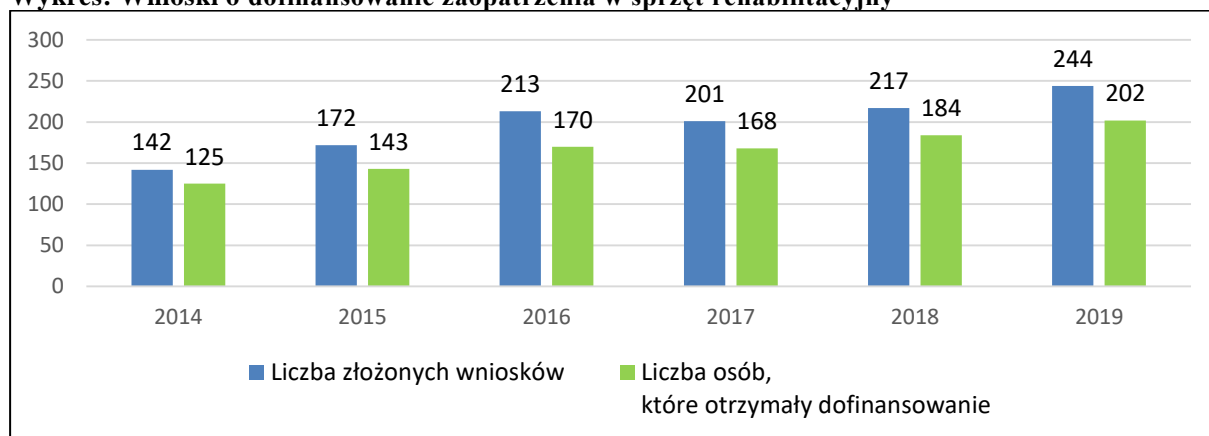
Zadanie realizował pracownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, który w ramach 1 etatu zajmuje się również dofinansowaniem do przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych (po 0,5 etatu).

7.2.6.1.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

W 2019 r. złożono 244 wniosków. Dofinansowanie otrzymały 202 osób, w tym 188 dorosłe osoby niepełnosprawne oraz 14 dzieci i młodzieży.

Osoby z niepełnosprawnością w ramach zadania otrzymały między innymi dofinansowanie do zakupu: łóżek rehabilitacyjnych wraz z wyposażeniem, rowerów rehabilitacyjnych, rotorów, urządzenia typu orbitrek, mat masujących, drobnego sprzętu do wykonywania ćwiczeń i rehabilitacji w warunkach domowych (poduszki, linki, taśmy, kliny, piłki rehabilitacyjne itp.).

Wykres: Wnioski o dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.6.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:

- w roku 2014: 149 875 zł;
- w roku 2015: 314 298 zł;
- w roku 2016: 332 247 zł;
- w roku 2017: 287 098 zł;
- w roku 2018: 379 390 zł;
- w roku 2019: 350 000 zł.

Łączna kwota dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny wyniosła 361 769,32 zł w tym 350 000,00 zł przeznaczono na dofinansowania dla osób indywidualnych. Średnia wartość dofinansowania wynosiła 1 733,00 zł na osobę z niepełnosprawnością.

7.2.6.1.5 Wnioski

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny realizowane jest na wniosek osób zainteresowanych tą formą pomocy. Biorąc pod uwagę występujące procesy demograficzne zauważa się, że grupa osób niepełnosprawnych i starszych, wymagających przyznania pomocy w formie dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny systematycznie wzrasta.

7.2.6.2 Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika

Zadanie realizowane jest od kwietnia 2012 roku. W roku 2019 dofinansowanie otrzymały cztery osoby (w latach 2012–2014 dofinansowanie otrzymywały 3 osoby, w roku 2015 – 5 osób a w latach 2016–2017 po 3 osoby, a w roku 2018 – 2 osoby). Dofinansowanie dotyczyło usług tłumacza języka migowego, które były świadczone przez cały rok przez

tłumaczy posiadających wpis do rejestru wojewody. Stawka godzinowa za usługę wyniosła 65 zł.

7.2.6.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.6.2.2 Kadra

Zadanie realizował pracownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach etatu obsługującego również inne zadania tj. sport, kulturę, rekreację i turystykę oraz aktywny samorząd.

7.2.6.2.3 Nakłady finansowe

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:

- w roku 2014: 58 000 zł;
- w roku 2015: 34 892 zł;
- w roku 2016: 21 995 zł;
- w roku 2017: 12 797 zł;
- w roku 2018: 6 175 zł;
- w roku 2019: 9 945 zł.

7.2.6.2.4 Wnioski

Analiza danych wskazuje na znaczne zmniejszenie wypłacanych dofinansowań w roku 2018 r. w porównaniu do lat wcześniejszych, w roku 2019 r. nieznacznie wzrosła wysokość dofinansowania w porównaniu do roku poprzedniego.

7.2.6.3 Program „Aktywny Samorząd”

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2019 r. kontynuował realizację pilotażowego programu pn. „Aktywny Samorząd”, finansowanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Celem głównym programu jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji poprzez:

- przygotowanie beneficjentów programu z zaburzeniami ruchu, słuchu i percepcji wzrokowej do pełnienia różnych ról społecznych, umożliwienie im włączenia się do tworzącego się społeczeństwa informacyjnego,
- przygotowanie beneficjentów programu do aktywizacji społecznej, zawodowej lub wsparcie w utrzymaniu zatrudnienia poprzez likwidację lub ograniczenie barier w poruszaniu się oraz barier transportowych,
- umożliwianie beneficjentom programu aktywizacji zawodowej poprzez zastosowanie elementów wspierających ich zatrudnienie,
- poprawa szans beneficjentów programu w rywalizacji o zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższanie kwalifikacji.

Do dnia 31 grudnia 2019 r. MOPS zawarł 728 umów na łączną kwotę 2 643 191,00 zł w następujących zadaniach:

- pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu – 25 umów na kwotę 155 135,00 zł,

- pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kat. B – 8 umów na kwotę 12 472,00 zł,
- pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania – 224 umowy na kwotę 992 245,00 zł,
- dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania – 17 umów na kwotę 30 250,00 zł,
- pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu – 2 umowy na kwotę 2 168,00 zł,
- pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym – 11 umów na kwotę 103 925,00 zł,
- pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym – 8 umów na kwotę 23 150,00 zł,
- pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości – 13 umów na kwotę 256 608,00 zł,
- pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne – 3 umowy na kwotę 12 961,00 zł
- pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego jakości – 10 umów na kwotę 44 642,00 zł,
- opieki nad dzieckiem (opłata za pobyt dziecka w żłobku lub przedszkolu albo inny koszt zapewnienia opieki nad dzieckiem) – 54 umowy na kwotę 103 504,00 zł,
- uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym – 353 umów na kwotę 978 310,00 zł.

L p.	Zadanie	Kwota wydatkowana	Liczba osób objętych wsparciem
1.	pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu	139 136,85	23
2.	pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kat. B	12 472,00	8
3.	pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania	884 769,97	220
4.	dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania	24 250,00	15
5.	pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu	2 168,00	2
6.	pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym	84 100,00	9
7.	pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym	22 829,55	8
8.	pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości	151 187,00	7
9	pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego jakości	34 642,00	8
10	opieki nad dzieckiem (opłata za pobyt dziecka w żłobku lub przedszkolu albo inny koszt zapewnienia opieki nad dzieckiem)	102 719,72	54
11	uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym	586 564,50	250

W 2019 r. złożono łącznie 790 wniosków. Dofinansowanie otrzymało 604 osoby niepełnosprawne w ramach programu, w tym 250 niepełnosprawnych studentów. Na realizację programu „Aktywny Samorząd” wydatkowano łącznie 2 044 839,59 zł.⁷³

⁷³ Wykonanie na dzień 31.12.2019 r. Ostateczne zakończenie programu 15.04.2020 r.

7.2.6.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.6.3.2 Kadra

Zadanie realizuje 3 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach 3 etatów.

7.2.6.3.3 Nakłady finansowe

N realizację programu „Aktywny Samorząd” Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej wykorzystał dotację PFRON w następujących wysokościach:

- w 2014 r. – 2 808 223 zł;
- w 2015 r. – 1 705 704 zł;
- w 2016 r. – 2 408 005 zł;
- w 2017 r. – 1 974 917 zł;
- w 2018 r. – 1 923 297 zł;
- w 2019 r. – 2 044 839,59 zł – stan na 31.12.2019 r.

7.2.6.3.4 Wnioski

Program Aktywny Samorząd realizowany jest od 2012 roku. Realizacja programu „Aktywny Samorząd” przyczynia się do ograniczania skutków niepełnosprawności poprzez aktywizację osób niepełnosprawnych. Konsekwentnie prowadzi do zmniejszenia się liczby osób, które z powodu wielu barier mają trudności: z pozyskaniem pracy, osiągnięciem życiowej samodzielności oraz z dostępem do edukacji.

Co roku najliczniejsze grono beneficjentów ma Moduł II programu tj. dofinansowanie do uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym. W 2019 roku znaczącą grupę w ramach Modułu I programu stanowiły osoby z dysfunkcją wzroku i słuchu (wcześniej osoby z dysfunkcją słuchu nie znajdowały się w grupie docelowej w tym zadaniu), które skorzystały z dofinansowania do zakupu sprzętu elektronicznego, jego elementów oraz oprogramowania.

W połowie 2019 roku Zarząd PFRON zdecydował o uruchomieniu Zadania 1 w obszarze C programu tj. pomocy w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym. Na ten cel wydatkowano w sumie 84 100 zł. Wsparcie otrzymało 9 osób z niepełnosprawnością. Prognozuje się, że w przyszłości może wzrosnąć zainteresowanie tą formą wsparcia, gdyż w 2020 kwota dofinansowania może wynieść maksymalnie do 25 tys. (po rekomendacji eksperta).

7.2.6.4 Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych

W 2019 roku dofinansowano ze środków PFRON 38 przedsięwzięć organizowanych przez organizacje pozarządowe, w których wzięło udział 1 737 niepełnosprawnych osób oraz ich opiekunów. Wydatkowano na ten cel kwotę 134 000 zł. Wnioski na realizację powyższych przedsięwzięć zostały złożone w MOPS do 30 listopada 2018 roku.

Na realizację powyższego zadania w 2019 r. organizacje pozarządowe, złożyły 49 wniosków, które będą realizowane w 2020 roku.

7.2.6.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.6.4.2 Kadra

Zadanie realizuje jeden pracownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach etatu obsługującego również inne zadania tj. usługi tłumacza języka migowego, oraz aktywny samorząd.

7.2.6.4.3 Nakłady finansowe

Wysokość środków finansowych PFRON przeznaczonych na dofinansowanie wynosiła:

- w roku 2015: 185 760 zł;
- w roku 2016: 196 853 zł,
- w roku 2017: 173 581 zł,
- w roku 2018: 137 881 zł,
- w roku 2019: 134 000 zł.

7.2.6.4.4 Wnioski

Analiza danych wskazuje na zmniejszenie od roku 2016 wysokości dofinansowania do realizacji zadania jakim jest dofinansowanie wydarzeń z zakresu sportu, kultury i rekreacji osób niepełnosprawnych.

7.2.6.5 Program „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu”

W 2019 roku MOPS przystąpił do realizacji programu „Pomocy osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu”. Przed przystąpieniem do realizacji, została przeprowadzona analiza sytuacji osób niepełnosprawnych, które ucierpiały w maju 2019 roku w związku z wystąpieniem niekorzystnych zjawisk atmosferycznych noszących znamiona klęski żywiołowej.

Pomocą w ramach programu mogły zostać objęte osoby niepełnosprawne zamieszkujące na terenach poszkodowanych w wyniku żywiołu w 2019 r., w odniesieniu do których przyznany został zasiłek celowy w związku z wystąpieniem zdarzenia noszącego znamiona klęski żywiołowej.

7.2.6.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.6.5.2 Kadra

Program realizuje jeden pracownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach zakresu swoich zadań.

7.2.6.5.3 Nakłady finansowe

Dofinansowanie zostało wypłacone dla 13 osób poszkodowanych na kwotę 25 100 zł. Każda poszkodowana osoba spełniająca wymogi formalne otrzymała jednorazowe świadczenie na rehabilitację społeczną.

7.2.6.5.4 Wnioski

Program „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu” na terenie Gminy Miejskiej Kraków realizowany był pierwszy raz. W ramach programu osoby

z niepełnosprawnością otrzymały dofinansowanie do szeroko rozumianej rehabilitacji społecznej.

7.2.6.6 System Obsługi Wsparcia

W 2019 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej podpisał z PFRON porozumienie, dotyczące przystąpienia przez Gminę Miejską Kraków do Systemu SOW. System Obsługi Wsparcia to platforma, za pomocą której osoby z niepełnosprawnością mogą elektronicznie składać wnioski o wsparcie finansowane z PFRON, dystrybuowane przez jednostki samorządu terytorialnego.

W 2019 roku, system pozwalał wyłącznie na złożenie wniosków w ramach programu Aktywny Samorząd w Module II. Na terenie Gminy Miejskiej Kraków, z możliwości tej skorzystało 160 osób z niepełnosprawnością, składając wniosek o dofinansowanie wykształcenia na poziomie wyższym w formie elektronicznej przy pomocy podpisu elektronicznego lub profilu zaufanego na platformie ePUAP.

Pracownicy Działu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych oraz Działu Informatyzacji MOPS, mocno zaangażowani w prace związane z prawidłowym funkcjonowaniem systemu, brali udział w różnego rodzaju szkoleniach, spotkaniach konsultacyjnych, przesyłając szereg uwag do działania systemu.

8 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy rodzinom z dziećmi

8.1 Praca socjalna z rodzinami z dziećmi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów są trudności w pełnym wykonywaniu funkcji przez rodziny z dziećmi. Zadaniem pracowników socjalnych jest wspieranie rodziny dla wzmocnienia lub odzyskania jej zdolności prawidłowego realizowania funkcji rodziny zapewniających prawidłowy rozwój jej członków, w szczególności dzieci oraz tworzenie sprzyjających ku temu warunków.

Informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział: „Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”.

8.2 Rodziny wspierające

Pomoc ze strony rodzin wspierających stanowi jedną z form wsparcia na rzecz rodzin przeżywających trudności związane z opieką i wychowaniem (również w przypadku dzieci z niepełnosprawnością), prowadzeniem gospodarstwa domowego. Do ich zadań należy również pomaganie dzieciom w nauce, a także wsparcie w organizowaniu czasu wolnego. Ze względu na specyfikę tej formy pomocy świadczone wsparcie ma charakter długofalowy, czasem nawet kilkuletni. Rodziny wspierające wyłaniane są z bezpośredniego otoczenia dziecka z rodziny wspieranej.

W 2019 r. funkcjonowały 3 rodziny wspierające, które zakończyły realizację swoich zadań z uwagi na m.in. osiągnięcie pełnoletności przez dziecko z rodziny wspieranej, zmiany miejsca zamieszkania rodziny wspieranej. Wyniki z przeprowadzonych rozmów ewaluacyjnych wskazały, iż rodziny wspierane nie tylko odczuwały satysfakcję z otrzymanej pomocy, ale również dostrzegały jej wpływ na zaistnienie pozytywnych zmian w swojej sytuacji życiowej. Mając na uwadze skuteczność tej formy pomocy, znaczenie pozytywnych, „niesformalizowanych” interakcji, bazujących na autorytecie i zaufaniu do rodziny wspieranej, kontynuowane będą działania promujące korzystanie z pomocy rodzin wspierających.

Doświadczenia ostatnich lat odzwierciedlając specyfikę pomocy udzielanej przez rodziny wspierające, wyznaczają kierunki dalszego rozwijania tej formy budowania sieci oparcia w najbliższym otoczeniu dziecka.

Na realizację zadania wydatkowano w 2019 roku 2 346,88 zł.

8.3 Usługa „Pomoc w domu”

Usługa „Pomoc w domu” dedykowana jest opiekunom osób z orzeczoną znacznym stopniem niepełnosprawności oraz rodzinom, w których wychowywane jest dziecko z niepełnosprawnością charakteryzującą się wskazaniem konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. Realizacja usługi wynika z Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”, a jej celem, obok udzielania wsparcia rodzicom i opiekunom osób z niepełnosprawnością w realizacji codziennych obowiązków domowych, jest aktywizacja osób bezrobotnych wykonujących usługę w ramach prac społecznie użytecznych. W 2019 r. usługa była realizowana w 4 rodzinach przez 4 uczestników Klubu Integracji Społecznej w ramach prac społecznie użytecznych, w łącznym wymiarze 1219 godzin.

8.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.3.2 Kadra

Osobami realizującymi usługę były 4 osoby bezrobotne wykonujące prace społecznie użyteczne, które ukończyły stosowne szkolenie organizowane w Klubie Integracji Społecznej.

8.3.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano:

- w 2017 r.: 891 zł. Koszt jednej godziny usługi wyniósł 8,10 zł. W 2017 roku usługa była realizowana przez 3 uczestników KIS MOPS w ramach prac społecznie użytecznych dla 3 rodzin. W 2017 roku zrealizowano 110 godzin usług. Podana wartość przedstawia łączny koszt wydatków poniesionych na realizację usługi, w całości refundowanych przez GUP na podstawie Porozumienia o współpracy z dnia 4 września 2017 r. dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4. uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”;
- w 2018 r.: 5 033,30 zł – wydatki w całości były refundowane przez GUP na mocy Porozumienia o współpracy z 4 września 2017 roku dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4 uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”;
- w 2019 r.: 10 265,90 zł – wydatki w całości były refundowane przez GUP na mocy Porozumienia o współpracy z dnia 4 września 2017 r. dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4 uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”.

8.3.4 Wnioski

Usługa „Pomoc w domu” poprzez ułatwianie radzenia sobie z codziennymi obowiązkami domowymi stanowi istotne uzupełnienie oferty pomocowej i spotyka się z zainteresowaniem ze strony rodziców dzieci z niepełnosprawnością i opiekunów osób z niepełnosprawnością.

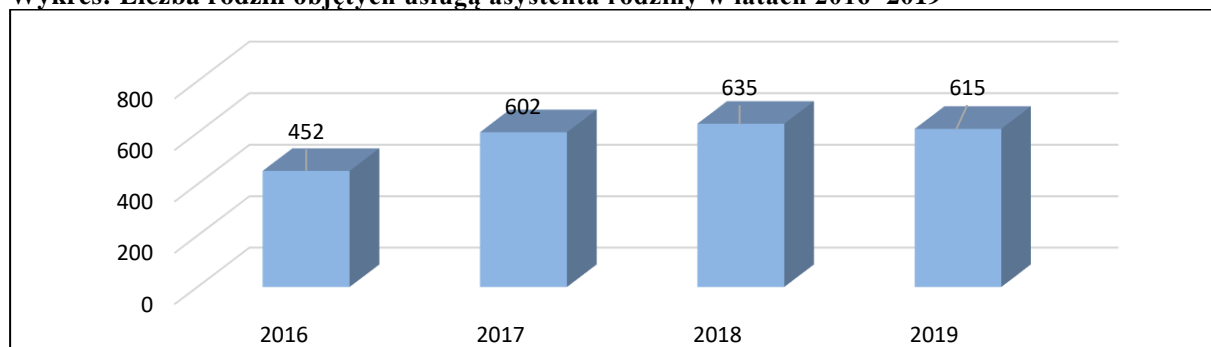
8.4 Usługa asystenta rodziny

Asystenci rodziny realizują zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. Asystentura rodzinna stanowi cenną pomoc dla całej rodziny w procesie przezwyciężaniu trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczych i wychowawczych. Asystenci pomagają także tym rodzicom, którzy dążą do powrotu swoich dzieci pod ich bezpośrednią opiekę. Wspierają i koordynują różnorodne usługi dedykowane kobietom w ciąży, szczególnie w przypadku ciąży powikłanej, rodzinom dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie, nieodwracalne upośledzenie lub nieuleczalną chorobę zagrażającą ich zdrowiu i życiu, powstałe w prenatalnym okresie rozwoju dziecka albo w czasie porodu. W celu zachowania ciągłości, stabilności w realizacji usługi i stałego dążenia do jej usprawniania, asystenci rodziny zatrudniani są wyłącznie na podstawie umowy o pracę. W 2019 r. z asystentury rodzinnej skorzystało 615 rodzin. Realizacja usługi była współfinansowana w ramach: projektu dofinansowanego ze środków europejskich pn. „Bariery zamieniamy na szanse”, programu Ministerstwa Rodziny, Pracy

i Polityki Społecznej pn. „Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2019”.

W obszarze zapotrzebowanie na tę formę wsparcia obserwowalny jest na przestrzeni ostatnich trzech lat trend wzrostowy, który obrazuje poniższy schemat:

Wykres: Liczba rodzin objętych usługą asystenta rodziny w latach 2016–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W latach 2018–2019, choć zauważalny jest niewielki spadek, liczba rodzin korzystających z asystentury rodzinnej kształtuje się on na podobnym poziomie. Usługa asystenta rodziny systematycznie poddawana jest badaniom pozwalającym wprowadzać modyfikacje usprawniające jej realizację i podnoszące jakość świadczonej usługi. Wyniki badań ankietowych uzyskanych w latach 2017–2019 wskazują, iż rodziny identyfikują pozytywne zmiany w ich sytuacji życiowej z wpływem asystentury rodzinnej, a realizacja usługi przyczynia się w zauważalny sposób do wzrostu różnych czynników, istotnych z perspektywy adaptacyjności systemu rodzinnego.

8.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.4.2 Kadra

Usługa realizowana jest przez pracowników MOPS.

8.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano:

- w 2014 roku ze środków budżetu państwa kwotę: 83 369 zł;
- w 2015 roku ze środków budżetu państwa 197 049 zł oraz ze środków Gminy Miejskiej Kraków – 287 002 zł;
- w 2016 roku ze środków budżetu państwa 236 978,00 zł, ze środków Unii Europejskiej 125 395,42 zł (dodatkowo 1 021,77 zł–koszty biletów lub/i ryczałtu), ze środków Gminy Miejskiej Kraków 713 041,65 zł;
- w 2017 roku ze środków budżetu państwa 159 470,49 zł, ze środków Funduszu Pracy (środki poza budżetowe) 323 375,87 zł, ze środków Unii Europejskiej 236 239,49 zł, ze środków Gminy Miejskiej Kraków 945 386,02 zł;
- w 2018 roku ze środków budżetu państwa 299 158,08 zł, ze środków Funduszu Pracy (środki pozabudżetowe) 117 651,35 zł, ze środków Unii Europejskiej 189 461,47 zł, ze środków Gminy Miejskiej Kraków 1 272 893,08 zł;

- w 2019 roku łącznie 1 866 205,39, w tym dotacja MUW w ramach programu 422 000 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków 1 400 706,75, ze środków Unii Europejskiej 43 498,64 zł.

8.4.4 Wnioski

W 2019 r. przeprowadzono badania, których celem było poznanie wpływu asystentury rodzinnej na wzrost funkcjonalności systemu rodzinnego, rozwój umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach. W badaniu ankietowym wzięło udział 140 rodzin, przy czym dobór próby badawczej przewidywał konieczność spełnienia kryterium minimum sześciomiesięcznego okresu współpracy z asystentem rodziny lub zakończenia współpracy w I półroczu 2019 r., z powodu osiągnięcia założonych celów.

92% ankietowanych stoi na stanowisku, iż dzięki współpracy z asystentem rodziny, wzrosła ich wiedza na temat oferty pomocowej, natomiast w ocenie 79% badanych, współpraca z asystentem rodziny sprawiła, że czują się bardziej pewni siebie, przy czym 43% respondentów udzieliło na to pytanie odpowiedzi „zdecydowanie tak”. Wzmocnienia poczucia pewności w obszarze pełnienia ról rodzicielskich nie dostrzegł jedynie 1% uczestników badania.

Zgodnie z założeniami badania, konstrukcja ankiety, umożliwiła poznanie opinii respondentów na temat oddziaływania asystentury rodzinnej na komunikację w ich rodzinach i kształtowanie się konstruktywnych modeli radzenia sobie z trudnościami. 82% osób biorących udział w badaniu uznało, iż współpraca z asystentem rodziny wpłynęła na to, że czują się bezpiecznie w rodzinie, a jedynie 2% nie zgodziło się ze stwierdzeniem „wspieramy się w trudnych chwilach”. Nieco większy odsetek respondentów (8%) nie dostrzegł wzmacniającego wpływu asystentury rodzinnej w obszarze podejmowania w rodzinie trudnych decyzji i rozwiązywania problemów (5%). 13% osób, którzy wzięło udział w badaniu nie zgodziło się ze stwierdzeniem „rzadziej odkładamy rozwiązywanie trudności na później”, przy czym 8% ankietowanych zaznaczyło odpowiedź „nie”, 2% „zdecydowanie nie”, a 3% określiło swoje stanowisko jako „trudno powiedzieć”. Zdaniem 8% respondentów współpraca z asystentem nie miała wpływu na wzrost umiejętności wspólnego rozwiązywania problemów, choć jednocześnie 82% osób biorących udział w badaniu uznało, iż w gronie rodzinnym rozmawiają o ważnych dla nich sprawach. Przeważająca większość ankietowanych (85%) uznała, że w ich rodzinach można swobodnie wyrażać swoje myśli. Zarazem, w opinii 13% osób współpraca z asystentem rodziny nie przyczyniła się do tego, aby łatwiej było im przyznawać się do swoich porażek. Należy zaznaczyć, iż odpowiedzi na to pytanie zdecydowało się udzielić 109 osób, co stanowi najniższy wskaźnik wśród uzyskanych wyników i może świadczyć o wysokim stopniu wrażliwości poruszonego w pytaniu obszaru funkcjonowania systemu rodzinnego.

73% respondentów wskazało, iż asystentura rodzinna przyczyniła się do zmniejszenia stopnia odczuwania lęku przed kłopotami, trudnościami, które może w przyszłości napotkać ich rodzina, a 81% dostrzegło, że częściej robią coś wspólnie w gronie rodzinnym. Zdaniem 87% badanych, współpraca z asystentem rodziny pozytywnie wpłynęła na umiejętność dokonywania analizy różnych możliwości rozwiązania problemu. Porównywalnie (85%) został oceniony wpływ asystentury rodzinnej na zdolność do podejmowania działania w trudnych sytuacjach. Jedynie 3% ankietowanych nie zauważyło, aby współpraca z asystentem rodziny przyczyniła się do łatwiejszego radzenia sobie w nowych sytuacjach, a aż 88% zgodziło się ze stwierdzeniem „pomimo przeszkód dążymy do celu”.

Uzupełniającym elementem badania było poznanie opinii asystentów rodziny na temat wpływu świadczonej przez nich usługi na poziom zdolności systemu rodzinnego do przezwyciężania różnorodnych trudności. W tym celu również wykorzystano kwestionariusz ankiety, którego konstrukcja miała umożliwić analizę przebiegu współpracy asystentów z rodzinami, w przypadku których realizacja usługi została zakończona w I półroczu 2019 r., z powodu osiągnięcia założonych celów lub jest kontynuowana od

minimum 6 miesięcy. W badaniu wzięło udział 28 asystentów, którzy wyrazili swoją opinię poprzez wypełnienie 121 ankiet.

Zdaniem badanych, wpływ asystentury w najmniejszym stopniu ujawniał się w obszarze czynników ważnych z perspektywy atmosfery i więzi rodzinnych, jakimi są poczucie bezpieczeństwa i zaufanie okazywane sobie nawzajem przez członków rodziny (obserwowane kolejno w przypadku 38% i 28% rodzin). Niewątpliwie komponenty te mają swoje bezpośrednie odzwierciedlenie w procesach komunikacyjnych zachodzących w rodzinie, a w tym zakresie asystenci zauważyli wyraźną poprawę (58%). Można zatem sądzić, iż na wystąpienie omawianych różnic ma prawdopodobnie wpływ złożoność postrzegania powyższych zagadnień oraz różnorodność kryteriów uwzględnianych w toku dokonywania oceny postępów, pozytywnych zmian osiągniętych podczas realizacji usługi.

Uczestnicy badania zauważyli u odbiorców swoich usług wzrost wiedzy na temat sposobów przezwycięzania trudności, radzenia sobie z problemami (77%), a także spadek poczucia bezradności (67%), większą samodzielność (68%) i lepszą samoocenę (59%). Ich zdaniem członkowie rodzin stawali się bardziej otwarci (75%) i wykazywali większe zaangażowanie w sprawy rodzinne. Zaobserwowali również większą aktywność w poszukiwaniu możliwości spędzania wspólnie wolnego czasu (50%) oraz dostrzegli wzrost aktywności w kontaktach z otoczeniem (47%).

W przypadku 44% rodzin spełniających kryterium badania, asystenci zaobserwowali wzrost umiejętności wykorzystywania własnych przeżyć, doświadczeń rodzin w celu budowania rozwiązań oraz radzenia sobie w nowych sytuacjach (47%), co koresponduje z wynikami uzyskanymi w toku badania ankietowego przeprowadzonego wśród odbiorców ich usługi.

Podsumowując wyniki badania, należy zwrócić uwagę na fakt, że respondenci zauważają związek pomiędzy współpracą z asystentem rodziny a wzrostem wiedzy na temat sposobów rozwiązywania problemów, poprawą komunikacji, wzrostem samooceny rodziców i odczuwaniem większej pewności siebie w pełnieniu ról rodzicielskich. Szczególnie istotnym rezultatem jest dostrzeżenie przez osoby badane wpływu oddziaływania asystentury rodzinnej na zwiększenie poziomu zdolności rodziny do rozwiązywania problemów i radzenia sobie w nowych, trudnych sytuacjach. Można zatem stwierdzić, iż korzystanie z usługi asystenta rodziny, pomagając przezwycięzać bieżące trudności i kryzysy życia rodzinnego, tworzy warunki sprzyjające temu, aby członkowie rodziny sprawnie poradzi sobie z kolejnymi zmianami, wyzwaniem.

8.5 Placówki wsparcia dziennego

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte nieodpłatną opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego, prowadzonej w formie:

- opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych;
- specjalistycznej;
- pracy podwórkowej, realizowanej przez wychowawcę.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce i organizację czasu wolnego. Placówki wsparcia dziennego prowadzone w formie specjalistycznej oprócz zapewnienia opieki i wychowania organizują również zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne i logopedyczne oraz realizują indywidualne plany korekcyjne, programy psychoedukacyjne lub psychoprofilaktyczne, w tym terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię. Natomiast placówki prowadzone w formie pracy podwórkowej realizują działania animacyjne i socjoterapeutyczne. W zakresie realizowanych zadań, placówki wsparcia dziennego są zobowiązane do współpracy z rodzicami lub opiekunami dziecka oraz placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Pobyt w placówkach jest dobrowolny, z wyłączeniem

przypadków gdy dziecko zostanie skierowane do placówki przez sąd rodzinny⁷⁴. Podstawowym zadaniem realizowanym przez placówki wsparcia dziennego było zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych poprzez pomoc w opiece i wychowaniu dziecka. Placówki wsparcia dziennego zaspokajają niezbędne potrzeby dziecka: bytowe, rozwojowe, emocjonalne, społeczne. Proponując i ukazując właściwe postawy i wartości, których niejednokrotnie brakuje w rodzinie biologicznej dziecka, placówka zapobiega powielaniu negatywnych wzorców i tworzeniu pokoleniowej patologii. Zadaniem placówek jest nie tylko bezpośrednia praca z dzieckiem, ale również praca z rodzinami wychowanków. Dzieci uczestniczą w zajęciach edukacyjnych, specjalistycznych i rekreacyjnych, mają również zapewniony posiłek. Placówki organizowały swoim wychowankom również wypoczynek letni oraz zimowy w formie np. wyjazdów kolonijnych, obozów sportowych, czy językowych. Placówki funkcjonują przez cały rok, we wszystkie dni robocze.

8.5.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2019 r. funkcjonowały 33 placówki, w których liczba miejsc wyniosła 2 023: 25 placówek w formie opiekuńczej zapewniających 955 miejsc, 5 w formie specjalistycznej zapewniających 950 miejsc oraz 3 w formie podwórkowej zapewniające 118 miejsc. Placówki prowadzone były przez organizacje pozarządowe na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

Ponadto w 2019 roku zgodnie z art. 19 i art. 20 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zostało wydanych 19 decyzji udzielających zezwolenie na czas nieokreślony na prowadzenie placówek wsparcia dziennego. Jedna organizacja otrzymała zezwolenie na prowadzenie 18 placówek wsparcia dziennego w formie pracy podwórkowej, zapewniających 270 miejsc (15 miejsc każda placówka). Również jednej organizacji udzielono decyzją zezwolenie na prowadzenie placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczo – specjalistycznej, zapewniającej 30 miejsc.

Tabela: Charakterystyka placówek wsparcia dziennego prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

Lp.	Typ placówki	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających	Środki finansowe wydatkowane na realizację zadania
1	Placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej	25	955	1 738	4 004 424,44 zł
2	Placówki wsparcia dziennego w formie specjalistycznej	5	950	1 487	5 244 000 zł
3	Placówki wsparcia dziennego w formie pracy podwórkowej ⁷⁵	4	138	892	634 851,77 zł
SUMA		34	2 043	4 117	9 883 276,21 zł

8.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek wsparcia dziennego na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Krakowski, Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Śródmieście, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci

⁷⁴ Art. 18 ust. 1, art. 23, art. 24 ust. 1–4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.).

⁷⁵ W ramach Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zgodnie z art. 19a „Powierzenie realizacji zadania publicznego z pominięciem otwartego konkursu ofert”, Fundacja Rodzina Plus otrzymała dotację w wysokości 10 000 zł na prowadzenie w okresie wakacyjnym tj. od 5 sierpnia do 16 sierpnia 2019 r. na terenie Dzielnicy X placówki wsparcia dziennego „Dla Rodziny” w formie opiekuńczej, zapewniającej 20 miejsc.

Oddział Kraków Nowa Huta, Stowarzyszenie Na Rzecz Integracji, Zgromadzenie SS św. Michała, Salezjański Ruch Troski o Młodzież, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Parafia M.B. Częstochowskiej, Stowarzyszenie Siemacha, Parafia pod wezwaniem św. Maksymiliana Kolbe, Fundacja Pomocy Rodzinie w Wychowaniu „Dom dla Dziecka”, Fundacja „Mała Przystań”, CPiES Parasol, Fundacja Nowe Centrum, Fundacja Ukryte Skrzydła, Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych Pro Familia, Fundacja Rodzina Plus.

8.5.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2019 zaangażowanych było ponad 260 osób w organizacjach pozarządowych posiadających kwalifikacje, o których mowa w art. 25–27 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Dodatkowo przy zapewnieniu opieki nad dziećmi oraz w wykonywaniu innych czynności w placówce pracę zatrudnionych pracowników wspierali wolontariusze.

8.5.4 Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba dzieci i młodzieży, które w 2019 r. skorzystały ze świadczeń oferowanych przez placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej i specjalistycznej wynosi 3 225. Ponad 10% uczestników placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej to dzieci i młodzież z rodzin z problemem alkoholowym. Analogiczny odsetek dla placówek prowadzonych w formie opiekuńczej wynosi około 7%. Adresatami działań realizowanych przez placówki wsparcia dziennego w formie podwórkowej są dzieci i młodzież do 18 roku życia – osoby spędzające czas w przestrzeni publicznej (podwórko, ulica, środowisko wirtualne – Internet). Przyczyną takiego trybu życia są często problemy w rodzinie, tj. mieszkaniowe, uzależnienia, przemoc, bezrobocie, brak wsparcia ze strony rodziców czy opiekunów. Opisywana grupa dzieci i młodzieży często alienuje się z otoczenia, doświadcza problemów szkolnych, emocjonalnych, jest zagrożona uzależnieniami, wchodzi w konflikt z prawem. W 2019 r. placówki podwórkowe objęły swoimi działaniami 872 dzieci.

8.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność placówek wsparcia dziennego w ramach środków Gminy Miejskie Kraków wyniosły:

- w 2014 r.: 7 147 760 zł;
- w 2015 r.: 7 424 748 zł;
- w 2016 r.: 7 911 599 zł;
- w 2017 r.: 9 189 530 zł;
- w 2018 r.: 9 700 687 zł;
- w 2019 r.: 9 883 276,21 zł

8.5.6 Wnioski

Infrastruktura jednostek realizujących zadania wspierania rodziny powinna być sukcesywnie rozbudowywana z uwzględnieniem potrzeb wynikających między innymi z faktu powstawania nowych osiedli, w rejonie których nie funkcjonują placówki wsparcia dziennego. Istotne jest również zwiększanie liczby miejsc w placówkach wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej, mających na celu działania prewencyjno–profilaktyczne skierowane w szczególności do dzieci i młodzieży oraz rodzin zagrożonych dysfunkcją lub przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo–wychowawczych.

Mogą one stanowić istotny czynnik ograniczający występowanie wśród krakowskiej młodzieży postaw społecznie nieakceptowanych lub zagrażających marginalizacją społeczną. Ponadto czynnikiem ograniczającym występowanie tego typu postaw mogą być działania prowadzone przez utworzone placówki w formie pracy podwórkowej. Funkcjonowanie takich placówek może spowodować, iż większa liczba młodzieży stanie się odbiorcami działań profilaktycznych zapobiegających wykluczeniu społecznemu.

8.6 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi⁷⁶. Pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością przeznaczona jest dla rodzin zamieszkałych w Krakowie, w których wychowywane jest przynajmniej jedno dziecko niepełnosprawne i które w związku z niepełnosprawnością dziecka wymagają specjalistycznego wsparcia.

Celem przyznania tej formy pomocy jest ograniczenie negatywnego wpływu niepełnosprawności dziecka na kształtowanie wzajemnych relacji pomiędzy członkami rodziny oraz na funkcjonowanie rodziny w otoczeniu społecznym. Przyznanie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością ma na celu wsparcie rodziny w sposób umożliwiający ograniczenie negatywnego wpływu niepełnosprawności dziecka na kształtowanie wzajemnych relacji pomiędzy członkami rodziny oraz na funkcjonowanie rodziny w otoczeniu społecznym.

Adresatami pomocy są niepełnosprawne dzieci, które mają zdiagnozowane różnego rodzaju dysfunkcje, między innymi autyzm i inne zaburzenia zachowania i rozwoju, dziecięce porażenie mózgowe, epilepsję, choroby nowotworowe, obniżenie poziomu rozwoju intelektualnego, achondroplazję oraz inne choroby uwarunkowane genetycznie.

Specyfika opisywanej formy pomocy polega na tym, że usługi skierowane są nie tylko do dziecka niepełnosprawnego, ale przede wszystkim – do całej jego rodziny (rodzice, rodzeństwo, także dziadkowie). Usługi świadczą osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym, w tym psycholog, pedagog, logopeda, asystent osoby niepełnosprawnej, terapeuta zajęciowy, pielęgniarka, pracownik socjalny.

Dobór opiekuna o określonych kwalifikacjach podyktowany jest zdiagnozowanymi potrzebami rodziny. Niejednokrotnie u jednej rodziny usługi świadczy więcej niż jedna osoba (np. psycholog oraz dodatkowo logopeda).

Zakres i wymiar usług uzależniony jest od sytuacji rodziny, która ma zostać objęta pomocą, w tym w szczególności: liczby osób niepełnosprawnych w rodzinie, stanu zdrowia osób niepełnosprawnych oraz pozostałych członków rodziny, sytuacji zawodowej członków rodziny, a także innych czynników mogących mieć wpływ na zakres koniecznego wsparcia ze strony osób drugich. Przy ustaleniu zakresu specjalistycznych usług opiekuńczych brany pod uwagę jest również poziom samodzielności dziecka z niepełnosprawnością i jego potrzeby, potrzeby rodziny i możliwości udzielenia przez nią wsparcia oraz warunki w jakich mają być świadczone usługi.

Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 20 godzin tygodniowo, w szczególnie uzasadnionych przypadkach może zostać wydłużony do 30 godzin.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone na terenie Gminy Miejskiej Kraków polegają w szczególności na:

– wspieraniu rodziny w uczeniu i rozwijaniu umiejętności dziecka niepełnosprawnego niezbędnych do samodzielnego życia (kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych

⁷⁶ Art. 17 ust.1 pkt 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 ze zm.).

potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania; motywowanie do aktywności, leczenia, rehabilitacji; prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych; wspieranie w codziennych czynnościach życiowych);

– interwencji i pomocy w życiu w środowisku i rodzinie (pomoc w radzeniu sobie w sytuacjach kryzysowych; ułatwianie rodzinie dostępu do edukacji i kultury; doradztwo w zakresie możliwości uzyskania pomocy ze strony innych instytucji; pomoc w załatwianiu spraw urzędowych; kształtowanie pozytywnych relacji w rodzinie oraz odpowiednich postaw wobec dziecka niepełnosprawnego);

– wspieraniu i treningu rodziny w zakresie wspomagania procesu leczenia (treningi dotyczące pielęgnacji dziecka, podawania leków, zachowania terminów badań, pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych).

Ww. czynności winny być realizowane w sposób zapewniający możliwie jak najszersze uczestnictwo w nich rodziny objętej wsparciem, przy uwzględnieniu aktualnej kondycji zdrowotnej dziecka z niepełnosprawnością.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością mogą być również świadczone poprzez przejęcie czasowej opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym w celu umożliwienia rodzicom załatwienia spraw związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego, spraw urzędowych, dbania o własne zdrowie a także celem umożliwienia rodzicom dzieci z niepełnosprawnością odpoczynku. Osoba świadcząca specjalistyczne usługi opiekuńcze może również przejąć czasową opiekę nad dzieckiem z niepełnosprawnością celem odprowadzenia bądź przyrowadzenia dziecka do/z przedszkola lub szkoły.

Wysokość odpłatności za specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością jest zależna od sytuacji osoby lub rodziny objętej usługami oraz od wysokości dochodu osoby lub osoby w rodzinie. Szczegółowe zasady ustalania wysokości odpłatności za specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz tryb ich pobierania, a także zasady częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat określa Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr LXXIV/941/09 Rady Miasta Krakowa z dnia 3 czerwca 2009 r., zmienionej Uchwałą Nr LXI/1340/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 21 grudnia 2016 r., zmienionej Uchwałą Nr LXIX/1689/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 kwietnia 2017. W przypadku rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym, gdy dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 200% kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, usługi świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabelę odpłatności zamieszczoną w uchwale.

8.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością świadczone są przez Małopolski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

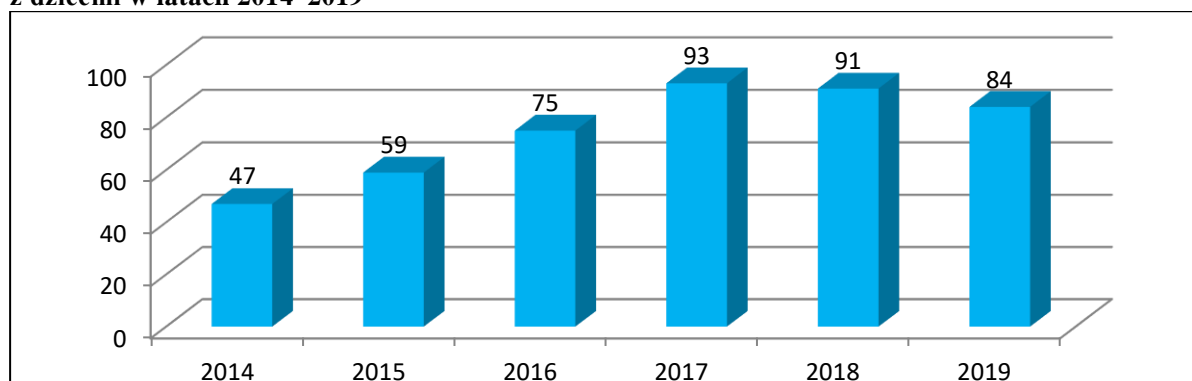
8.6.2 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością w 2019 r. zaangażowanych w organizacjach pozarządowych było 104 opiekunów oraz 2 koordynatorów zadania (1,5 etatu). W roku 2017 zrealizowano 18 521,5 godzin specjalistycznych usług. W roku 2018 liczba zrealizowanych godzin wzrosła w stosunku do roku ubiegłego i wyniosła 22 552,50 godziny usług. W 2019 roku zrealizowano 19 327,5 godziny specjalistycznych usług.

8.6.3 Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Pomoc w powyższej formie adresowana jest do rodzin. Pierwszym pełnym rokiem realizacji usług był rok 2010. Objęto wtedy pomocą 43 rodziny. W roku 2011 i 2012 z pomocy skorzystało 38 rodzin. W związku z podejmowanymi systematycznie działaniami zmierzającymi do zwiększenia liczby rodzin objętych wsparciem – w 2016 r. liczba rodzin zwiększyła się do 75. W roku 2017 roku pomocą objęto 93 rodziny. Liczba rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością objęta pomocą w formie specjalistycznych usług w 2018 roku wyniosła 91. W 2019 roku objęto pomocą 84 rodziny.

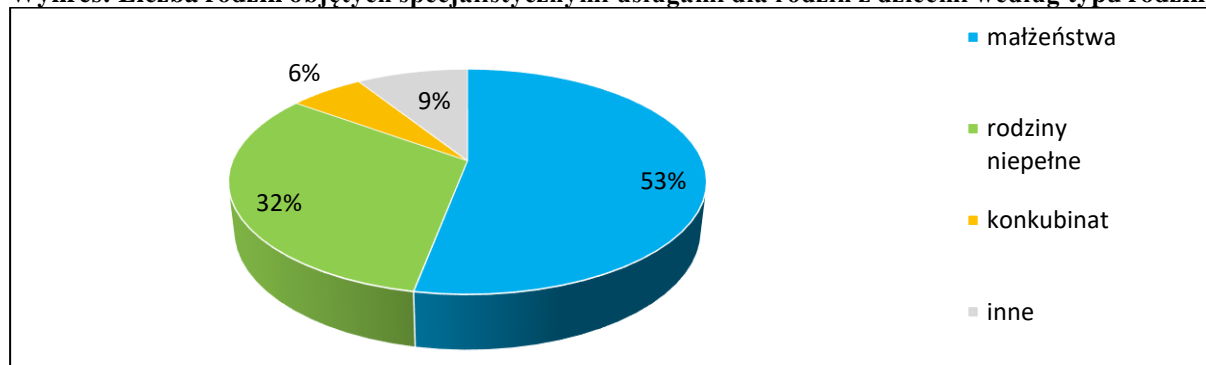
Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością korzystają przede wszystkim rodziny pełne, wśród których dominują małżeństwa. W grupie małżeństw najczęściej występują małżeństwa z dwojgiem dzieci (28 rodzin). Rodziny niepełne stanowią 36% wszystkich rodzin, w tym najliczniejsza grupa to matki z jednym dzieckiem (26% rodzin). W porównaniu z rokiem 2018 cechy demograficzno – społeczne rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych pozostają na podobnym poziomie.

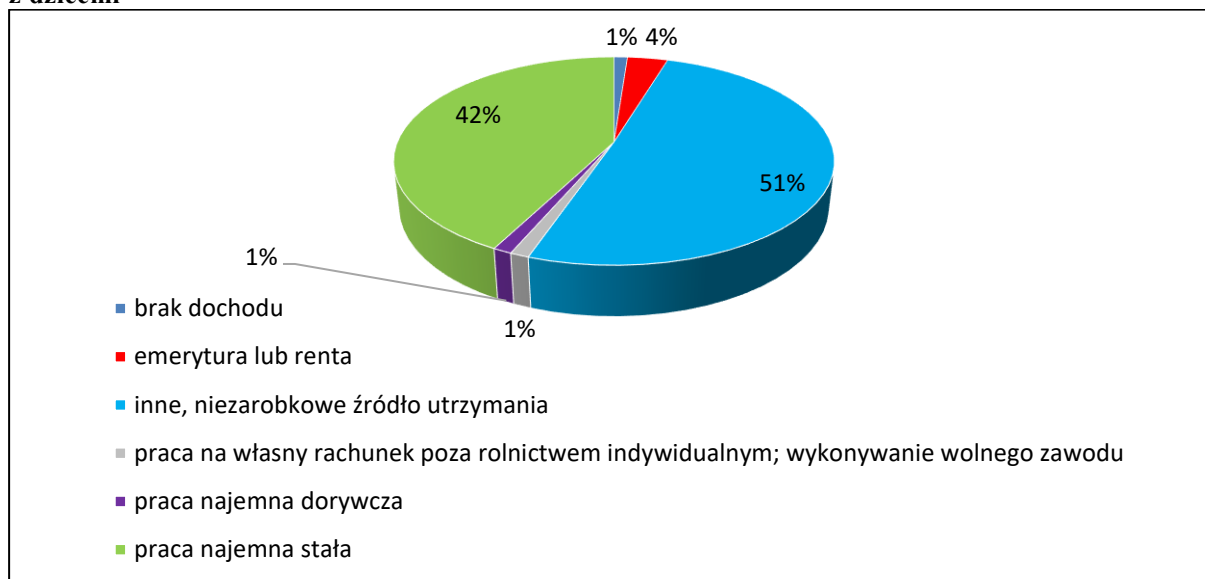
Wykres: Liczba rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi według typu rodziny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Ponad 74% świadczeniobiorców pomocy (w rozumieniu osób będących podmiotami decyzji przyznającej pomoc) legitymuje się wykształceniem co najmniej średnim. Rodziny korzystające z pomocy uzyskują dochody pochodzące przede wszystkim z niezarobkowych źródeł utrzymania co stanowi 51%. Dla 42% rodzin głównym źródłem utrzymania jest dochód ze stałej pracy najemnej.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Najwięcej tj. 66% rodzin będących beneficjentami specjalistycznych usług dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością uzyskuje dochód na osobę w rodzinie w przedziale od 0–1 499 zł, natomiast 34% rodzin posiada dochód na osobę w rodzinie powyżej kwoty 1 500 zł.

Tabela: Dochód na osobę w rodzinach objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi (w zł)

Wysokość dochodu na osobę w rodzinach korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	liczba rodzin
0–1499 zł	66%
1500–2999 zł	25%
3000 zł i powyżej	9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

8.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków przekazanej na realizację zadania wynosiła:

- w 2014 r. – 261 765 zł;
- w 2015 r. – 312 312 zł;
- w 2016 r. – 302 082 zł;
- w 2017 r. – 378 597 zł;
- w 2018 r. – 508 838 zł;
- w 2019 r. – 457 210 zł.

8.6.5 Wnioski

Z danych Wydziału Spraw Społecznych UMK w Krakowie wynika, że w 2019 r. 1 026 rodzin otrzymywało dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego.

Dodatek ten, mogą uzyskać rodziny, których dochód nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o świadczeniach rodzinnych.

Tym samym można uznać, że znacznie więcej rodzin mogłoby się ubiegać o pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.

Świadczone specjalistyczne usługi opiekuńcze wpływają znacząco na poprawę jakości życia dzieci niepełnosprawnych w rodzinach, pozwalają na kształtowanie pozytywnych relacji pomiędzy członkami rodziny, odciążają rodziców/opiekunów dzieci z niepełnosprawnością, zwiększają samodzielność dzieci i pobudzają do aktywności, ponadto usprawniając funkcjonowanie w otoczeniu społecznym.

Mając świadomość wielkości grupy osób w Krakowie potencjalnie uprawnionych do otrzymania tej formy pomocy a także wzrost, w stosunku do lat poprzednich, ilości zrealizowanych godzin specjalistycznych usług opiekuńczych w roku 2018 można wnioskować, że w perspektywie czasu będzie zachodzić konieczność znaczącego zwiększania zakresu w jakim realizowana jest pomoc.

8.7 Usługa asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością

Usługa asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością do lutego 2019 r. realizowana była w ramach projektu współfinansowanego ze środków unijnych pn. "Bariery zamieniamy na szanse". Od marca 2019 r. zadanie to finansowane jest ze środków własnych Gminy Miejskiej Kraków.

Zakres wsparcia świadczonego w ramach usługi obejmuje w szczególności:

1) sprawowanie opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością na czas nieobecności rodzica, obejmujące:

a) wykonywanie czynności opiekuńczych, tj. pomoc dziecku w skorzystaniu z posiłku, toalecie, przemieszczaniu się w obrębie miejsca zamieszkania, pomoc dziecku w dotarciu do podmiotów realizujących na jego rzecz działania w zakresie zdrowotnym, rehabilitacyjnym, edukacyjnym, opiekuńczym, aktywizującym, itp.,

b) towarzyszenie dziecku w kontaktach z rówieśnikami,

c) towarzyszenie dziecku w trakcie zajęć edukacyjnych, rehabilitacyjnych w zastępstwie rodzica, który w tym czasie realizuje własne potrzeby zdrowotne, zawodowe, edukacyjne lub podejmuje sprawy urzędowe;

2) pomoc dziecku w nauce i/lub przyswojeniu podstawowych umiejętności życiowych i społecznych;

3) towarzyszenie rodzicowi w czynnościach opiekuńczych, w kontaktach ze służbą zdrowia, czy też innymi podmiotami istotnymi dla rozwoju dziecka, o ile stan dziecka wymaga pomocy rodzica i drugiej osoby, lub rodzic jest w sytuacji zdrowotnej uzasadniającej pomoc osoby trzeciej;

4) udzielanie informacji rodzicom w zakresie pozyskiwania wiedzy o formach i podmiotach mogących udzielić pomocy dziecku, np. zajęciach specjalistycznych, ośrodkach świadczących pomoc, itp.;

5) udzielanie informacji rodzicom w zakresie możliwości samopomocy;

6) realizację działań na rzecz rodziny takich, jak np. reprezentowanie ich interesów w instytucjach, działania związane z uzyskaniem dostępu do usług, z których rodziny mogłyby dodatkowo skorzystać.

W 2019 r. ze wsparcia asystentów skorzystało 45 rodzin z dziećmi z niepełnosprawnościami. Usługa świadczona jest bezpłatnie.

8.7.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2019 r. zadanie realizowane było przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego. Podmiot wyłoniony został w ramach otwartego konkursu ofert.

8.7.2 Kadra

Na stanowisku asystenta rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością w 2019 r. zatrudnionych było 17 osób, w tym 14 z nich świadczyło usługę w oparciu o umowę zlecenie, natomiast pozostałe 3 osoby – w oparciu o umowę o pracę.

8.7.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania dotyczącego świadczenia usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością wydatkowano w 2019 r.:

- 30 067,65 zł w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”,
- 130 377,08 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków.

8.7.4 Wnioski

Usługa asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością, świadczona w okresie od września 2016 r. do lutego 2019 r. przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” potwierdza zasadność dalszej realizacji tej formy wsparcia.

Przeprowadzona analiza realizacji zadania⁷⁷ wskazuje na to, że usługa przynosi wymierne korzyści zarówno dla członków rodzin objętych wsparciem, jak i społeczności lokalnej.

Wsparcie asystenta przyczyniło się do odciążenia rodziców dzieci z niepełnosprawnościami, co dało im możliwość wygospodarowania dodatkowych zasobów czasowych, a tym samym pozwoliło na zwiększenie zakresu ich aktywności społecznej. Wygospodarowany czas rodzice dzieci z niepełnosprawnościami pożytkowali nie tylko na realizację obowiązków domowych, ale także na spotkania z osobami bliskimi, udział w różnego rodzaju formach wypoczynku, podnoszenie własnych kwalifikacji.

Kształtowanie w rodzicach pozytywnych postaw aktywności społecznej pozwoliło na to, aby dzieci z niepełnosprawnościami objęte wsparciem asystenta miały większą możliwość budowania własnej przestrzeni poza środowiskiem rodzinnym (nowe hobby, wyjścia do kina, wyjazdy na wycieczki bez rodzica) oraz nabywania umiejętności niezbędnych w życiu codziennym (np. samodzielne zakupy, gotowanie). Dzięki temu były one mniej narażone na wpadanie w tzw. pułapkę świadczeniową, zjawisko dziedziczenia biedy, czy też bierności społecznej, jak i sabotowanie usamodzielniania się przez tych rodziców, dla których opieka nad niesamodzielnym dzieckiem niepełnosprawnym jest jedyną aktywnością życiową. Oddziaływanie wsparcia asystenckiego w tym obszarze będzie miało długofalowe skutki w budowaniu postawy autonomii i samodzielności dzieci objętych wsparciem.

Z obserwacji asystentów wynika, że niezwykle istotnym rezultatem wsparcia była możliwość oddziaływać na poziom funkcjonowania rodzeństwa dziecka z niepełnosprawnością. W przypadkach rodzin posiadających więcej niż jedno dziecko, jedną z najczęściej podejmowanych przez rodziców aktywności w trakcie trwania usługi, była opieka nad rodzeństwem dziecka z niepełnosprawnością. Dawało to rodzeństwu nie tylko poczucie fizycznego zaopiekowania, ale podnosiło również w sposób wymierny ich poczucie własnej wartości.

Dzięki zwiększeniu aktywności społecznej rodzin dzieci z niepełnosprawnościami (poprzez wspólne wyjścia w miejsca użyteczności publicznej, udział w wydarzeniach

⁷⁷ Analiza realizacji zadania dokonana przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego

masowych typu przedstawienia teatralne, czy seanse filmowe i wystawy), a co za tym idzie również wzroście stopnia partycypacji w aktywnościach społecznych (również samych dzieci z niepełnosprawnościami), zauważono w środowisku rodzin objętych wsparciem wzrost świadomości społecznej w zakresie niepełnosprawności i możliwości aktywnego współuczestniczenia osób z niepełnosprawnościami w życiu społeczeństwa.

Powyższe wnioski oraz dotychczasowe doświadczenia związane z realizacją usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością wskazują na potrzebę kontynuacji realizacji zadania. Jest to uzasadnione zarówno zainteresowaniem rodzin możliwością korzystania ze tej formy wsparcia, ale również dalszą potrzebą wypracowywania opisanych powyżej efektów, utrwalania pozytywnych wzorców i przełamywania barier w świadomości społecznej.

8.8 Rodzinna Piecza Zastępcza

Rodzinna piecza zastępcza to system, w skład którego wchodzi spokrewnione, niezawodowe i zawodowe rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka.

Zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zgodnie z zapisami tej ustawy, piecza zastępcza dzieli się na pieczę rodzinną i instytucjonalną.

Zadania realizowane przez MOPS, mające na celu rozwój rodzinnej pieczy zastępczej i wsparcie funkcjonującym rodzinom zastępczym i rodzinnym domom dziecka, obejmują zarówno działania o charakterze indywidualnym, grupowym jak i skierowanym do społeczności Miasta Krakowa.

Tabela: Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizowane przez MOPS w 2019 r.

Wybrane działania o charakterze indywidualnym		
Udzielanie rodzinom zastępczym pomocy w wypełnianiu ich funkcji	Liczba rodzin zastępczych objętych pomocą koordynatorów	316
	Liczba konsultacji ze specjalistami	2 110
	Liczba wizyt u rodzin zastępczych	4 067
	Liczba posiedzeń ds. oceny sytuacji dziecka	758
	Liczba pism do sądów rodzinnych w sprawie dzieci przebywających w rodzinnych formach pieczy zastępczej	1 380
	Liczba opracowanych planów i modyfikacji planów pomocy dziecku	685
	Liczba rodzin pomocowych	38
	Liczba dzieci objętych pomocą wolontariuszy	75
	Liczba rodzin zastępczych uczestniczących w Programie Aktywności Lokalnej dla Rodzin Zastępczych (wsparcie indywidualne)	94
Zapewnienie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, zapewnienie badań psychologicznych osobom sprawującym pieczę	Liczba dzieci objętych indywidualnym poradnictwem psychologicznym	187
	Liczba rodzin objętych indywidualnym poradnictwem psychologicznym	220
	Liczba porad psychologicznych	1 443
	Liczba testów psychologicznych	196

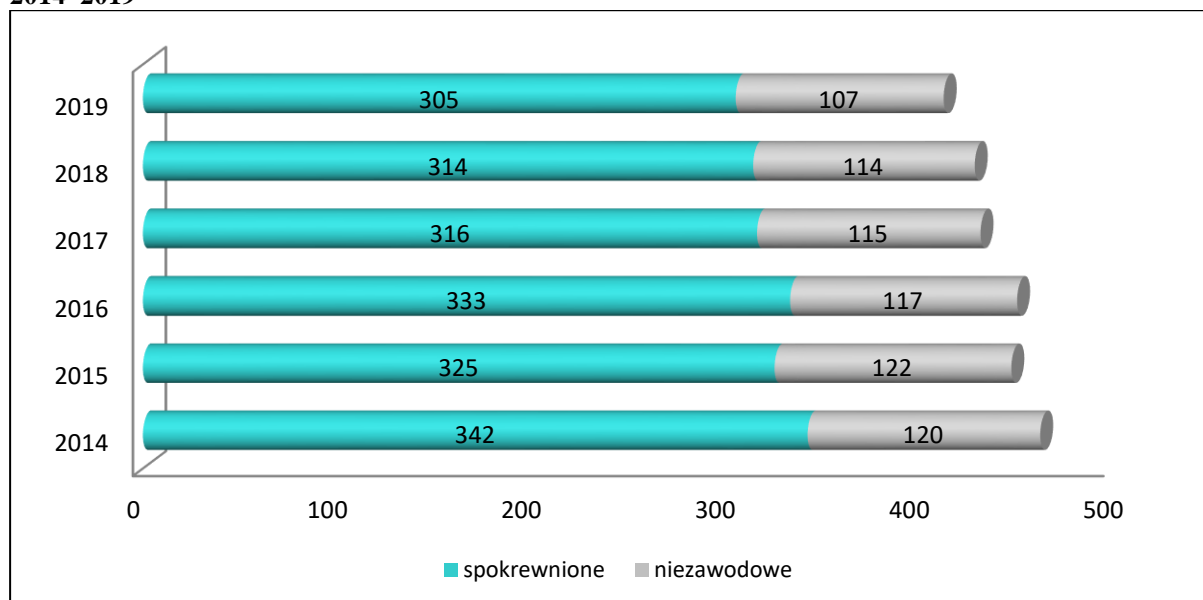
	Liczba osób skierowanych do ośrodków poradnictwa i terapii	26
	Liczba rodzin, które skorzystały z pomocy prawnej w MOPS	88
Udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba indywidualnych planów usamodzielnienia oraz ich modyfikacji	127
	Liczba wizyt u wychowanków	324
	Liczba działań mających na celu motywowanie wychowanków do kontynuowania nauki	100
	Liczba działań mających na celu poprawę sytuacji mieszkaniowej	41
Kwalifikowanie kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba przeprowadzonych procedur kwalifikacyjnych	87
Wybrane działania o charakterze grupowym		
Prowadzenie poradnictwa i terapii dla dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	Liczba grup typu socjoterapeutycznego dla dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych/liczba spotkań grup	3/12
	Liczba uczestników grup	29
Organizowanie grup wsparcia dla rodzin zastępczych	Liczba grup wsparcia/ liczba spotkań grup wsparcia	3/20
	Liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia	54
Zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych w roku	228
Szkolenia dla kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych w roku	230
Udzielanie rodzinom zastępczym pomocy w wypełnianiu ich funkcji	Liczba rodzin zastępczych uczestniczących w Programie Aktywności Lokalnej dla Rodzin Zastępczych (wsparcie grupowe)	58
Wybrane działania skierowane do społeczności lokalnej		
Nabór osób do sprawowania funkcji rodziny zastępczej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, promocja rodzinnej pieczy zastępczej	Akcje informacyjno – promocyjne prowadzone podczas imprez organizowanych w przestrzeni miejskiej	2
	Liczba rozpropagowanych ulotek	1 170
	Liczba publikacji w lokalnych mediach, w komunikacji miejskiej oraz na stronie internetowej MOPS	34

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.8.1 Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem

Rodziny zastępcze spokrewnione, tworzą wyłącznie wstępni lub rodzeństwo dziecka natomiast w rodzinach zastępczych niezawodowych opiekunami są dalsi krewni lub osoby niespokrewnione z dzieckiem⁷⁸.

Wykres: Spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze objęte pomocą Ośrodka w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

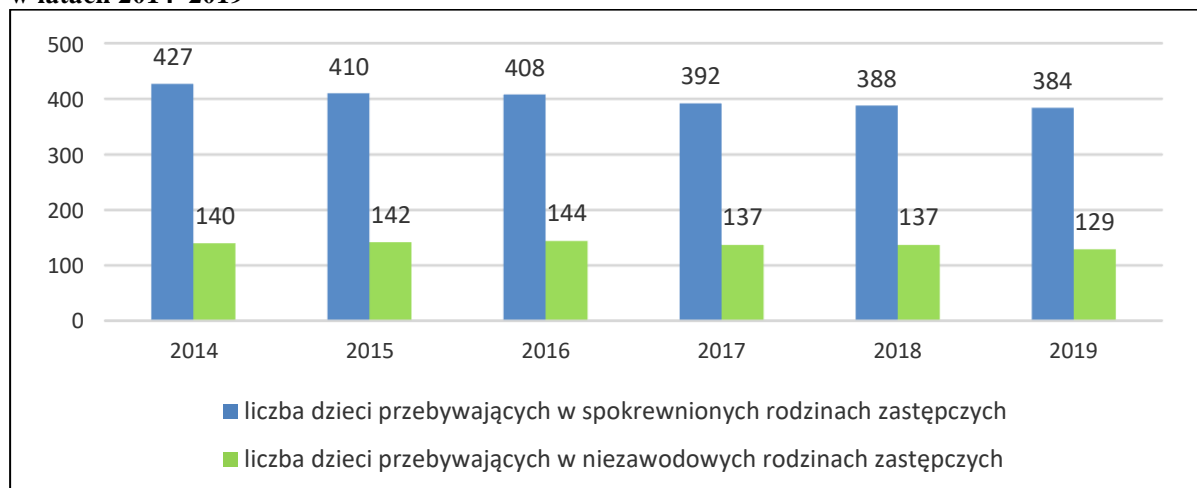
W 2019 roku 513 (384 w spokrewnionych i 129 w niezawodowych) małoletnich przebywało pod opieką spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych zamieszkujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

W 2019 roku 52 dzieci zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych, a 7 w rodzinach zastępczych niezawodowych. Na mocy obowiązujących przepisów dziecko może pozostawać w rodzinie zastępczej do 18 roku życia lub do zakończenia nauki – nie dłużej niż do 25 roku życia. Powody opuszczenia przez dziecko rodziny zastępczej przed osiągnięciem pełnoletności to: powrót do rodziny biologicznej, umieszczenie w rodzinie adopcyjnej lub w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

W okresie od 2011 r. do 2019 r. 33 rodziny zastępcze wyprowadziły się z Krakowa co było podyktowane poprawą warunków mieszkaniowych. W 2019 roku 3 rodziny zastępcze wyprowadziły się z Krakowa do powiatów ościennych.

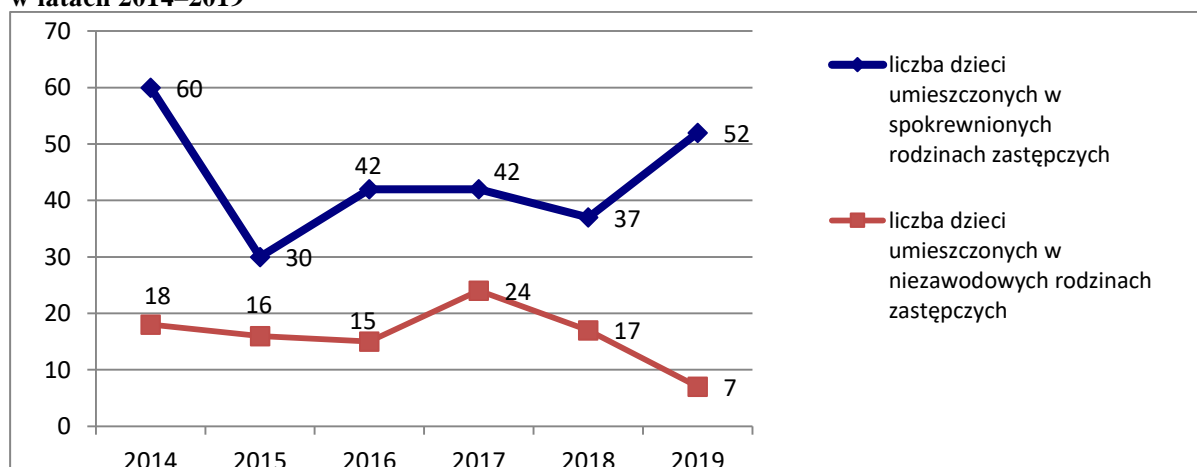
⁷⁸ Art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.).

Wykres: Liczba dzieci przebywających w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Liczba dzieci umieszczanych w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wszystkie rodziny zastępcze objęte są wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, który na mocy Zarządzenia z dnia 6 grudnia 2011 r. Nr 2918/2011 Prezydenta Miasta Krakowa został wyznaczony na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

8.8.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pieczy zastępczej realizuje:

- porozumienie o współpracy z Fundacją Ruperta Mayera Dzieło Pomocy Dzieciom w sprawie realizacji pomocy wolontaryjnej na rzecz dzieci przebywających w rodzinach zastępczych,
- porozumienie z Fundacją „Życie lepsze niż dobre” na realizację projektu „Klucz do jutra” mającego na celu wspieranie rodzin zastępczych w formie wolontariatu,
- umowę z Fundacją Nowe Centrum o wsparcie realizacji zadania publicznego na prowadzenie Programu Aktywności Lokalnej dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka z terenu Gminy Miejskiej Kraków.

Dodatkowo w 2019 r. w ramach wsparcia dla rodzin zastępczych nawiązana została współpraca z:

- Fundacją „Znaczenie” w realizacji projektu dla młodzieży „Szkoła usamodzielnienia”,
- Fundacją Robinson Crusoe – z projektem „Wehikuł Usamodzielnienia”,
- Fundacją Sarigato z projektem edukacyjnym – Szkoła 3.0,
- Fundacją Jacka i Piotra Michalskich w zakresie szkoleń dla rodzin zastępczych,
- Stowarzyszeniem Piękne Anioły, które odremontowało mieszkania rodzin zastępczych,
- Fundacją Na start im. Basi German w organizacji spotkań, wyjazdów i przekazaniu prezentów dla nastolatków przebywających w rodzinach zastępczych.

8.8.1.2 Kadra

Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w ramach MOPS Kraków realizuje Zespół ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej – 34 pracowników zatrudnionych na 33,5 etatach. W ramach całego Zespołu ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej rodziny wspierało 6 specjalistów – psychologów, 1 prawnik, 18 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, 5 pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz 4 pozostałych pracowników Zespołu ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej.

Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i psychologów realizujących zadania tylko z rodzinami zastępczymi spokrewnionymi i niezawodowymi to odpowiednio – 14 i 4.

8.8.1.3 Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z opracowań własnych MOPS wynika, że wiek wychowanków w rodzinach zastępczych spokrewnionych przedstawia się następująco: dzieci poniżej 13 roku życia stanowią 48% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych spokrewnionych na dzień 31 grudnia 2019 r., 28% dzieci jest w wieku 14 – 17 lat, a 24% dzieci w wieku 18 lat i powyżej. Wiek dzieci przebywających w rodzinach zastępczych niezawodowych kształtował się następująco: dzieci w wieku poniżej 13 roku życia stanowią 41% dzieci przebywających na dzień 31 grudnia 2019 r. w niezawodowych rodzinach zastępczych, 31% dzieci jest w wieku 14 – 17 lat, a dzieci w wieku 18 lat i więcej stanowią 28%.

Tabela: Osoby pozostające w rodzinach zastępczych, a świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania w latach 2014–2019

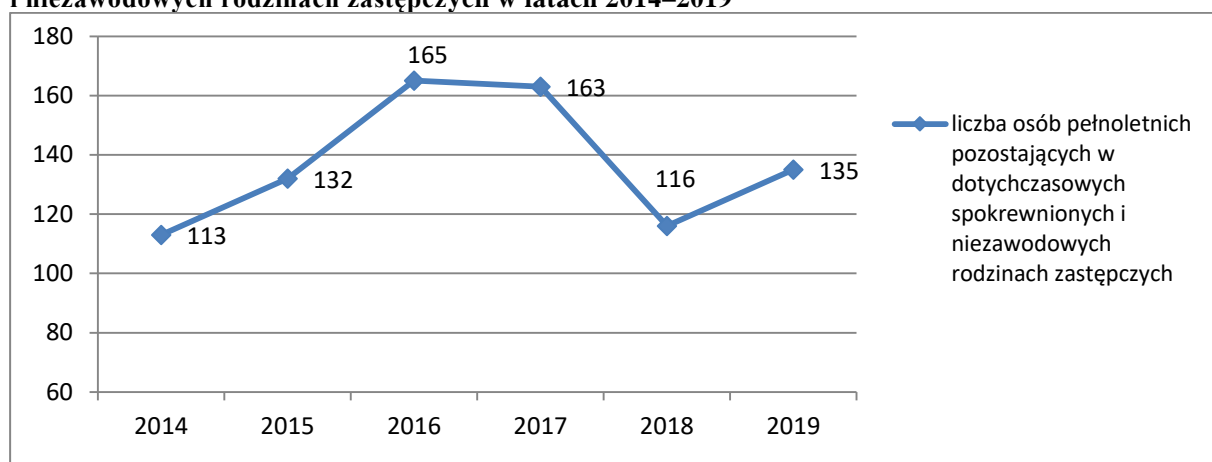
Lata		2014	2015	2016	2017	2018	2019
Dzieci w rodzinach zastępczych –razem	Liczba dzieci	569	554	543	529	626	641
	Świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dzieci	4 441 004,00 zł	4 603 131,65 zł	4 542 030,34 zł	4 441 390,59 zł	5 430 738,51zł	5353247,56 zł
Pełnoletni pozostający w dotychczasowych rodzinach zastępczych	Liczba osób pełnoletnich	113	132	165	163	116	135
	Świadczenia na pokrycie utrzymania osób pełnoletnich	781 532,13 zł	968 252,46 zł	1 313 539,48 zł	1 286 336,81 zł	1 230 416,86 zł	1025403,26 zł

Osoby usamodzielniające się z rodzin zastępczych	Liczba osób usamodzielniających się	215	200	170	177	141	131
	Pomoc na kontynuowanie nauki	907 115,03 zł	825 049,04 zł	727 159,24 zł	638 450,26 zł	569 622,94 zł	471 310,07 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Do 2016 roku corocznie wzrastał koszt utrzymania osób pełnoletnich w dotychczasowych rodzinach zastępczych, co wynikało ze zwiększenia liczby osób pozostających po osiągnięciu pełnoletności w dotychczasowych rodzinach zastępczych. Tendencja ta w roku 2017 uległa zahamowaniu i obserwowana była również w roku 2018. W roku 2019 liczba pełnoletnich wychowanków pozostających w dotychczasowych rodzinach zastępczych wzrosła w stosunku do roku poprzedniego.

Wykres: Liczba osób pełnoletnich pozostających w dotychczasowych spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.8.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowity koszt świadczeń przyznanych spokrewnionym i niezawodowym rodzinom zastępczym wyniósł:

- w 2014 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 498 478 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 46 784 zł;
- w 2015 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 719 205 zł;
- w 2016 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 731 798,12 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 1 645 530,67 zł;
- w 2017 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 631 200,01 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 150 127,05 zł.
- w 2018 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 767 942 zł oraz w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 105 810 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na świadczenie „Dobry Start”: 100 800 zł.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano:

- świadczenie „Dobry start” dla dzieci umieszczonych w niezawodowych rodzinach zastępczych: 84.
- świadczenie „Dobry start” dla dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych: 252.

- w 2019 r. w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 474 431,50 zł oraz w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 001 262,50 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na świadczenie „Dobry Start”: 96 300 zł.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” z dnia 1 czerwca 2019 r. przyznano:

- świadczenie „Dobry start” dla dzieci umieszczonych w niezawodowych rodzinach zastępczych: 71.
- świadczenie „Dobry start” dla dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych: 250.

8.8.1.5 Wnioski

Charakteryzując rodzinną pieczę zastępczą w zakresie rodzin spokrewnionych i niezawodowych należy wziąć pod uwagę trudności występujące w związku ze sprawowaną opieką. Na podstawie danych własnych MOPS można stwierdzić, iż trudności w rodzinach uzależnione są od typu rodziny zastępczej. W rodzinach zastępczych spokrewnionych i niezawodowych występują głównie problemy wynikające z różnicy pokoleń, niepełnosprawności, kłopotów zdrowotnych, braku sił fizycznych i obniżonej sprawności psychicznej związanej ze starszym wiekiem. Innego rodzaju trudności mogą się pojawić, kiedy funkcję rodziny zastępczej pełni rodzeństwo. W tym przypadku różnica wieku jest często nieznaczną, opiekunowie są osobami bardzo młodymi, nie posiadającymi doświadczenia pozwalającego na bycie autorytetem dla młodszego rodzeństwa. Na tej podstawie należy stwierdzić, iż w celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania rodzin oraz optymalnego zaspokojenia potrzeb dzieci, niezbędne jest funkcjonowanie systemu, który będzie udzielał wsparcia zarówno wychowankom, jak i osobom sprawującym pieczę.

8.8.2 Rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka

Rodziny zastępcze zawodowe są formą rodzinnej pieczy zastępczej, wśród której w Krakowie wyróżniamy:

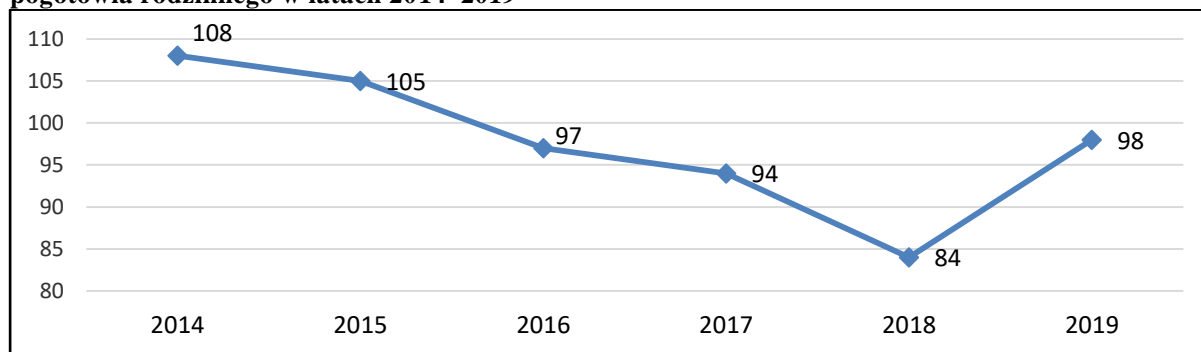
- rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego,
- zawodowe specjalistyczne rodziny zastępcze.

Zawodowa rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego jest interwencyjną, krótkoterminową formą opieki nad dzieckiem, sprawowaną przez odpowiednio przeszkolone rodziny do czasu uregulowania sytuacji prawnej dziecka. W rodzinach tego typu umieszcza się dziecko na maksymalny okres do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego i powrotu do rodziny, przysposobienia albo skierowania dziecka do stałej formy rodzinnej pieczy zastępczej⁷⁹.

W roku 2019 w Krakowie funkcjonowało łącznie 35 zawodowych rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego (według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. – 35), dysponujących 58 miejscami. Według stanu na ostatni dzień okresu sprawozdawczego przebywało w nich 56 dzieci, z tego 18 rodzin zapewniało miejsce dla 1 dziecka, 8 rodzin – dla 2 dzieci, oraz 6 rodziny dla 3 dzieci, 1 rodzina dla 4 i więcej dzieci, ponadto 1 rodzina pozostawała w gotowości do przyjęcia dziecka, jedna przebywała na urlopie macierzyńskim z tytułu urodzenia dziecka. W roku 2019 z tej formy rodzinnej pieczy zastępczej skorzystało łącznie 98 dzieci.

⁷⁹ art. 58 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.)

Wykres: Liczba dzieci przebywających w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w latach 2014–2019

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zawodowa specjalistyczna rodzina zastępcza to forma rodzinnej pieczy zastępczej, której zadaniem jest zapewnienie opieki szczególnej grupie dzieci. Umieszcza się w nich dzieci z różnego typu problemami, w tym:

- dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- dzieci na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- małoletnie matki z dziećmi⁸⁰.

W roku 2019 funkcjonowało 14 zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych (stan na dzień 31 grudnia 2019 r. r: 14 rodzin) zapewniających 18 miejsc. Spośród zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych 11 rodzin sprawuje opiekę nad 1 dzieckiem, natomiast 4 rodziny mają pod opieką 2 dzieci. W powyższej formie pieczy zastępczej przebywały dzieci z problemami zdrowotnymi, wymagające szczególnej opieki i pielęgnacji (m. in. dzieci zespołem Downa, Zespołem Alkoholowym Płodu).

W roku 2019 funkcjonowały 2 zawodowe rodziny zastępcze (stan na dzień 31 grudnia 2019 r. r: 2 rodziny) zapewniające 4 miejsca. Każda z rodzin zapewnia opiekę 2 dzieci. W roku 2019 z tej formy rodzinnej pieczy zastępczej skorzystało łącznie 4 dzieci.

Rodzinny Dom Dziecka jest formą rodzinnej pieczy zastępczej, którą tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim. W powyższej formie sprawowana jest opieka nad łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osobami, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. W roku 2019 funkcjonowały 3 rodzinne domy dziecka, w których przebywało łącznie 16 dzieci.

8.8.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

W zakresie wsparcia dla rodzin z pieczy zastępczej realizowana jest umowa z Fundacją Nowe Centrum o wsparcie realizacji zadania publicznego tj. prowadzenie Programu Aktywności Lokalnej dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka z terenu Gminy Miejskiej Kraków.

Dodatkowo w 2019 r. nawiązana została współpraca z Fundacją Jacka i Piotra Michalskich w zakresie szkoleń dla rodzin zastępczych.

8.8.2.2 Kadra

Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w ramach Zespołu ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej realizuje 34 pracowników zatrudnionych w MOPS. Przy czym wsparcie dla

⁸⁰Art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.).

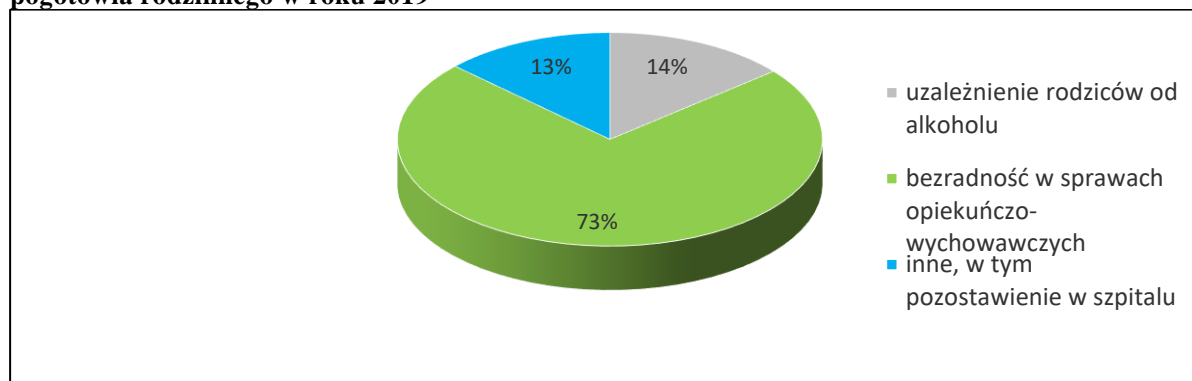
rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka realizowane jest przez 4 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz 2 psychologów. Szczegółowe informacje znajdują się w podrozdziale 8.7.1.2. Dodatkowo do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich zatrudnionych było 6 osób.

8.8.2.3 *Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy*

Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. 77% dzieci przebywających w pogotowiach rodzinnych miało od 0 do 3 lat, natomiast 20% dzieci zawiera się w przedziale pomiędzy 4 – 6 lat, a 3% dzieci w przedziale 7 – 13 lat.

Umieszczenie dziecka w zawodowej rodzinie zastępczej, pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego spowodowane jest głównie: pozostawieniem noworodka przez matkę w szpitalu, uzależnieniem rodziców od alkoholu oraz bezradnością w sprawach opiekuńczo – wychowawczych skutkującą zaistnieniem sytuacji zagrażających zdrowiu i życiu dziecka.

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w roku 2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań wydanych w roku 2018

Wśród dzieci przebywających w dniu 31 grudnia 2019 r. w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych 22% było w wieku od 0 – 3 lat, 17% było w wieku od 4 – 6 lat, 39% stanowiły dzieci w wieku 7 – 13 lat, 22% stanowiły dzieci w przedziale wiekowym 14 – 17.

8.8.2.4 *Nakłady finansowe na realizację zadania*

Wysokość środków wydatkowanych przez GMK na funkcjonowanie zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzinnego domu dziecka wyniosła łącznie:

- w roku 2014: 1 117 090 zł,
- w roku 2015: 1 081 172 zł;
- w roku 2016: 1 294 741 zł w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków, w ramach dotacji z budżetu państwa: 294 569 zł, w tym w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 284 531,72 zł;
- w roku 2017: 1 145 461,21 zł w tym; w ramach dotacji z budżetu państwa: 42 183,47 zł oraz w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 354 445,77 zł;

Zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195), osobom prowadzącym rodzinne formy pieczy zastępczej oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego na każde umieszczone dziecko, które nie ukończyło 18 roku życia. Wypłata dodatku dla osób uprawnionych rozpoczęła się od kwietnia 2016 r.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej, dodatek został przyznany dla 105 dzieci, w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 11 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 10 dzieci.

- w roku 2018: 1 785 696 zł w tym; w ramach dotacji z budżetu państwa: 39 366 zł, w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 377 977 zł oraz w ramach świadczenia „Dobry Strat”: 3 300 zł.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195), osobom prowadzącym rodzinne formy pieczy zastępczej oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego na każde umieszczone dziecko, które nie ukończyło 18 roku życia. Wypłata dodatku dla osób uprawnionych rozpoczęła się od kwietnia 2016 r.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej, dodatek został przyznany dla 105 dzieci, w tym w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 15 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 8 dzieci.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano świadczenie dla 11 dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych.

- w roku 2019: 2 088 941 zł w tym; w ramach dotacji z budżetu państwa: 28 625,04 zł, w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 445 285,97 zł oraz w ramach świadczenia „Dobry Strat”: 2 700 zł.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195), osobom prowadzącym rodzinne formy pieczy zastępczej oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego na każde umieszczone dziecko, które nie ukończyło 18 roku życia. Wypłata dodatku dla osób uprawnionych rozpoczęła się od kwietnia 2016 r.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej, dodatek został przyznany dla 130 dzieci, w tym w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 18 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 10 dzieci.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano świadczenie dla 9 dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych.

8.8.2.5 Wnioski

Założenia ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2019 r. poz. 1111 z późn. zm.), nakładają na powiat obowiązek umieszczania dzieci poniżej 7 roku w pieczy rodzinnej. Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, przebywało 54 dzieci w wieku od 0 do 6 lat. Zaznaczyć należy, iż liczba miejsc w rodzinnych formach pieczy zastępczej w dalszym ciągu jest niewystarczająca i nadal w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej umieszczane są dzieci poniżej 7 roku życia. Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. w placówkach opiekuńczo – wychowawczych (z wyłączeniem placówek typu rodzinnego) przebywało 26 dzieci poniżej 7 roku życia, w tym dzieci wraz z matkami oraz dzieci, które z uwagi na stan zdrowia wymagają stosowania specjalistycznych oddziaływań terapeutycznych oraz wyrównywania opóźnień rozwojowych.

Nadal konieczne jest prowadzenie ciągłych działań propagujących ideę rodzicielstwa zastępczego w celu pozyskania kandydatów do prowadzenia rodzin zastępczych i tym samym zwiększenia ich liczby.

8.9 Placówki opiekuńczo – wychowawcze

Dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej, po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy w rodzinie naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej, może zostać umieszczone w placówce opiekuńczo – wychowawczej typu:

- interwencyjnego,
- rodzinnego,
- socjalizacyjnego,
- specjalistyczno – terapeutycznego.

Placówki opiekuńczo – wychowawcze zobowiązane są do zapewnienia dziecku całodobowej opieki i wychowania oraz zaspokajania niezbędnych potrzeb rozwojowych i bytowych⁸¹.

8.9.1 Infrastruktura

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w Krakowie funkcjonowały łącznie 41 placówki opiekuńczo – wychowawcze, zapewniające 454 miejsca. 27 placówek prowadzonych było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe, a 14 placówek funkcjonowało jako jednostki publiczne.

W roku 2019 krakowski system instytucjonalnej pieczy zastępczej tworzyły 44 placówki:

- 3 placówki typu interwencyjnego, zapewniające doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia opieki – do czasu wydania przez sąd postanowienia o umieszczeniu dziecka w placówce, rodzinie zastępczej, adopcyjnej lub powrocie do rodziny biologicznej. W placówkach tego typu w roku 2019 przebywało łącznie 146 dzieci;
- 22 placówki typu socjalizacyjnego, zapewniające opiekę łącznie 239 dzieciom;
- 8 placówek typu rodzinnego, w których w 2019 roku przebywało łącznie 53 dzieci;
- 11 placówek typu specjalistyczno – terapeutycznego zapewniających opiekę nad dziećmi o indywidualnych potrzebach w tym: legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności lub umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności; wymagających stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii oraz wymagających wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. W placówkach tego typu w roku 2019 przebywało łącznie 145 dzieci.

W roku 2019 placówki opiekuńczo – wychowawcze łącznie zapewniły opiekę i wychowanie 583 dzieciom.

Zgodnie z założeniami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2019 r. poz. 1111 z późn. zm.), w placówce opiekuńczo – wychowawczej nie powinno przebywać więcej niż 14 dzieci. W wyniku podejmowanych w latach 2015–2019 działań mających na celu dostosowanie placówek do obowiązujących przepisów, standard liczby miejsc został osiągnięty w 39 placówkach na 41 funkcjonujących.

8.9.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi w 2019 roku zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek opiekuńczo – wychowawczych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP, Prowincja Krakowska, Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. W. a Paulo, Zgromadzenie Zakonne Sług Jezusa, Towarzystwo „Nasz Dom”,

⁸¹ Art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.).

Zgromadzenie Sióstr św. Jana Chrzyciela, Krakowskie Stowarzyszenie Na Rzecz Młodziży „Nowa Droga”, Stowarzyszenie „SIEMACHA”, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych „Pro Familia”, Fundacja Projekt ROZ, Prowincja Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego, Fundacja im. Św. Scholastyki, Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Wspólna Radość”.

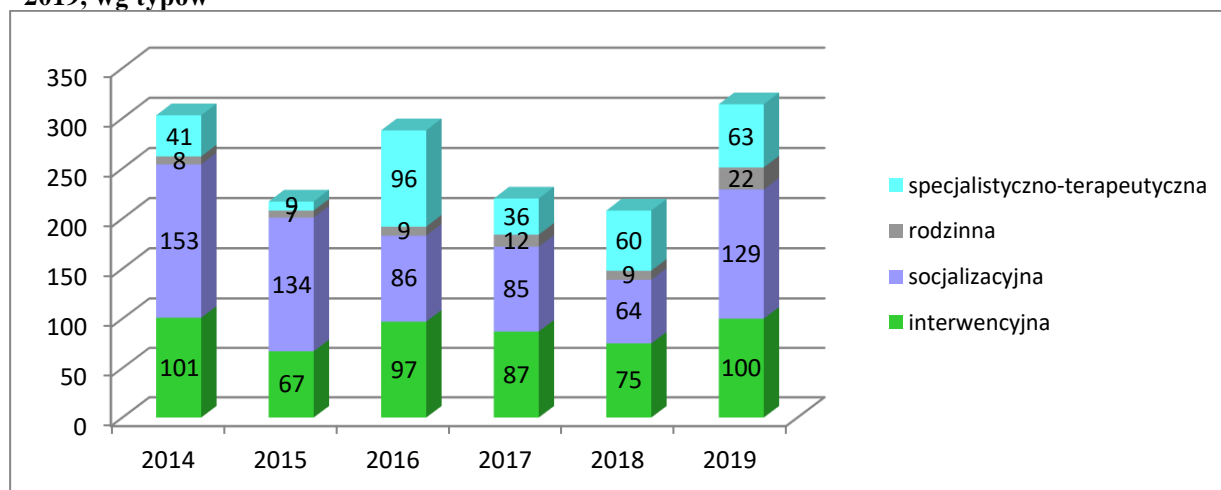
8.9.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania (praca z dzieckiem) na dzień 31 grudnia 2019 r. zaangażowane były 173 osoby w organizacjach pozarządowych i 131 pracowników jednostek budżetowych, łącznie 304 osoby.

8.9.4 Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W latach 2012–2018 sukcesywnie spadała liczba dzieci korzystających z pomocy poszczególnych typów placówek opiekuńczo – wychowawcze w Krakowie. Liczba dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej w roku 2019 wynosi: 567, podobnie jak w roku 2018.

Wykres: Liczba skierowań do placówek opiekuńczo – wychowawczych wydanych w latach 2014–2019, wg typów

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo – wychowawczych

Spośród wszystkich dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na dzień 31 grudnia 2019 r.: 47% stanowiły dzieci w wieku 14 – 17 lat, 34% w wieku 7 – 13 lat, 5% to dzieci w wieku 4 – 6 lat, 3% stanowią dzieci poniżej 3 roku życia, dzieci powyżej 18 lat stanowią prawie 11%.

Tabela: Wiek dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na dzień 31 grudnia 2019 r.

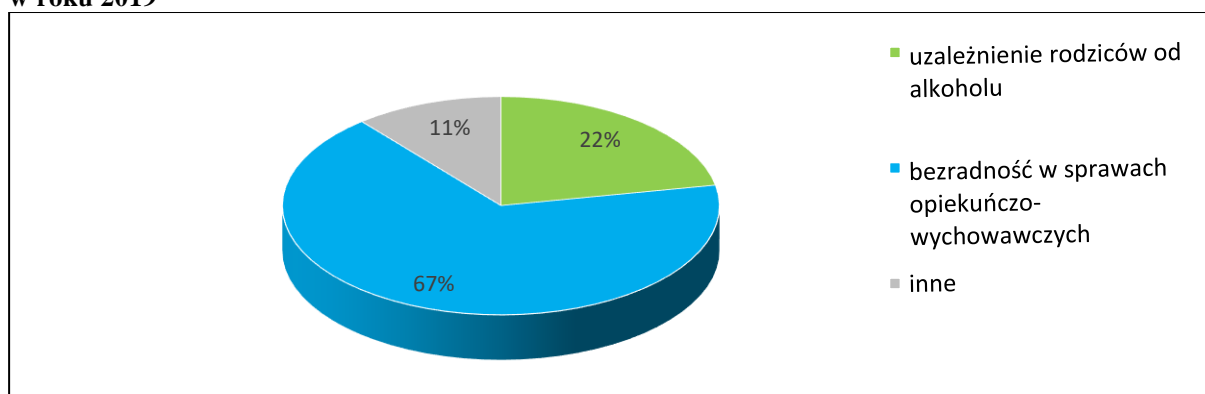
Wyszczególnienie	w placówkach opiekuńczo – wychowawczych				
	ogółem	typu socjalizacyjnego	typu interwencyjnego	typu specjalistyczno-terapeutycznego	typu rodzinnego
Dzieci w pieczy zastępczej w wieku:	408	220	33	102	53
poniżej 1 roku	5	–	–	5	–

od 1 roku – 3 lat	7	–	–	6	1
4 – 6 lat	21	10	1	4	6
7 – 13 lat	137	66	9	31	31
14 – 17 lat	194	121	23	37	13
18 – 24 lat	44	23	–	19	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo – wychowawczych

Na podstawie analizy przyczyn z powodu których małoletni przebywają w placówkach opiekuńczo – wychowawczych należy stwierdzić, że największą grupę 67% stanowią dzieci i młodzież z rodzin, które wykazują bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, skutkującą często nierealizowaniem obowiązku szkolnego. Kolejne pod względem liczebności są dzieci z rodzin z problemem alkoholowym (22%).

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w całodobowych placówkach opiekuńczo–wychowawczych w roku 2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do całodobowych placówek opiekuńczo–wychowawczych wydanych w roku 2019

8.9.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na utrzymanie placówek opiekuńczo–wychowawczych wyniosły:

- w roku 2014: 23 013 013 zł w tym w ramach środków GMK: 22 659 376 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 235 539 zł;
- w roku 2015: 26 316 029 zł w tym: w ramach środków GMK: 25 897 535 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 418 494 zł;
- w roku 2016: 26 036 136 zł, w tym: w ramach środków GMK: 25 640 762 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 395 374 zł;
- w roku 2017: 26 993 019 zł, w tym: w ramach środków GMK: 26 543 856 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 449 163 zł;
- w roku 2018: 30 314 104 zł, w tym: w ramach środków GMK: 29 895 714 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 418 390 zł.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195), osobom prowadzącym placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego na każde umieszczone dziecko, które nie ukończyło 18 roku życia. Pomocą w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty na dzieci umieszczone w tego typu placówkach objęto 44 wychowanków. Wyplacono 437 świadczeń na kwotę 208 375 zł.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano świadczenie „Dobry start” dla 289 dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej na kwotę 86 700 zł.

- w roku 2019: 29 552 874,82 zł, z czego 15 190 591,44 zł to wydatki miejskich jednostek organizacyjnych. Zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195), osobom prowadzącym placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego na każde umieszczone dziecko, które nie ukończyło 18 roku życia. Pomocą w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty na dzieci umieszczone w tego typu placówkach objęto 331 wychowanków. Wypłacono 522 świadczeń na kwotę 250 327 zł.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano świadczenie „Dobry start” dla 318 dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej na kwotę 95 400 zł.

8.9.6 Wnioski

Mając na uwadze założenia ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, główne działania w zakresie zapewniania dzieciom i młodzieży opieki w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej powinny skupiać się na sukcesywnym zmniejszaniu liczby dzieci poniżej 10 roku życia umieszczanych w placówkach. Ponadto przekształcenia systemu powinny zostać ukierunkowane na zwiększanie liczby placówek typu specjalistyczno–terapeutycznego, aby możliwe było zapewnienie opieki i wychowania rosnącej liczbie dzieci, wykazujących szerokie spektrum zaburzeń. Równocześnie z uwagi na specyfikę problemów młodzieży umieszczanej w placówkach, zasadne jest podnoszenie kompetencji kadry opiekuńczej. Zasadnym jest także zmniejszenie liczby placówek socjalizacyjnych na rzecz placówek rodzinnych, tak aby dzieci poniżej 10 r.ż. mogły przebywać w kameralnych warunkach.

8.10 Pomoc dla osób usamodzielnianych

Osoby opuszczające, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinną lub instytucjonalną pieczę zastępczą, a także m.in. młodzieżowe ośrodki socjoterapii, młodzieżowe ośrodki wychowawcze lub zakłady poprawcze obejmuje się pomocą mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie. Osoby usamodzielniane wymagają pomocy w przezwyciężeniu trudnych sytuacji życiowych, w szczególności w obszarze kwalifikacji zawodowych i wykształcenia, sytuacji mieszkaniowej i bytowej (w tym uzyskania uprawnień do przysługujących świadczeń). Szczegółowe cele i działania służące ich realizacji, są określone w indywidualnym programie usamodzielnienia opracowywanym przez osobę usamodzielnianą, opiekuna usamodzielnienia oraz pracownika socjalnego lub koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Działania prowadzone przez pracowników MOPS w obszarze edukacji i zdobycia kwalifikacji zawodowych przez osoby usamodzielniane to m.in. motywowanie do kontynuowania nauki, weryfikacja frekwencji na zajęciach szkolnych, osobiste rozmowy z pracownikami szkół (rzecznictwo), skierowanie do doradcy zawodowego lub na warsztaty autoprezentacji.

Pomoc w zakresie poprawy sytuacji mieszkaniowej osób usamodzielnianych jest realizowana m.in. poprzez: pomoc w sporządzeniu wniosku o najem lokalu z zasobów gminy i zgromadzeniu wymaganej dokumentacji, pisma popierające wniosek do UMK, rzecznictwo w sprawach o spłatę zaległości mieszkaniowych, skierowanie po poradę prawną.

Jedną z form pomocy dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych jest mieszkanie chronione. Głównym celem pobytu w mieszkaniach chronionych jest doprowadzenie do pełnej samodzielności wychowanków we wszystkich sferach dotyczących życia społecznego, rodzinnego i zawodowego. Wsparcie dla mieszkańców stanowią prowadzone treningi psychoedukacyjne, mające na celu rozwijanie umiejętności społecznych i przygotowanie do samodzielnego,

dorosłego życia. Poprzez treningi wychowankowie uczą się m. in. jak prowadzić gospodarstwo domowe i gospodarować budżetem domowym.

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym korzysta średniorocznie 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych.

Osoby usamodzielniane otrzymują comiesięczną pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki, która w przypadku osób usamodzielnianych na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest niezależna od dochodu osiąganego przez świadczeniobiorcę oraz pomoc na zagospodarowanie i – po zakończeniu nauki – pomoc na usamodzielnienie.

8.10.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały w 2019 roku trzy mieszkania chronione dla 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych. Z tej formy pomocy w roku 2019 skorzystało 21 osób.

8.10.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej realizowana była we współpracy z Fundacją „Ukryte Skrzydła” oraz Krakowskim Stowarzyszeniem Na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga”.

8.10.3 Kadra

W zakresie pomocy finansowej i rzeczowej dla osób usamodzielnianych zadanie realizują pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. W realizację zadania w roku 2019 zaangażowanych było 4 pracowników (4 etaty). W realizację pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym w roku 2019 zaangażowany był personel zatrudniony w Fundacjach (3 osoby zatrudnione).

8.10.4 Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2019 udzielono pomocy finansowej i rzeczowej związanej z usamodzielnieniem dla 267 wychowanków rodzin zastępczych oraz osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze, zakłady poprawcze oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

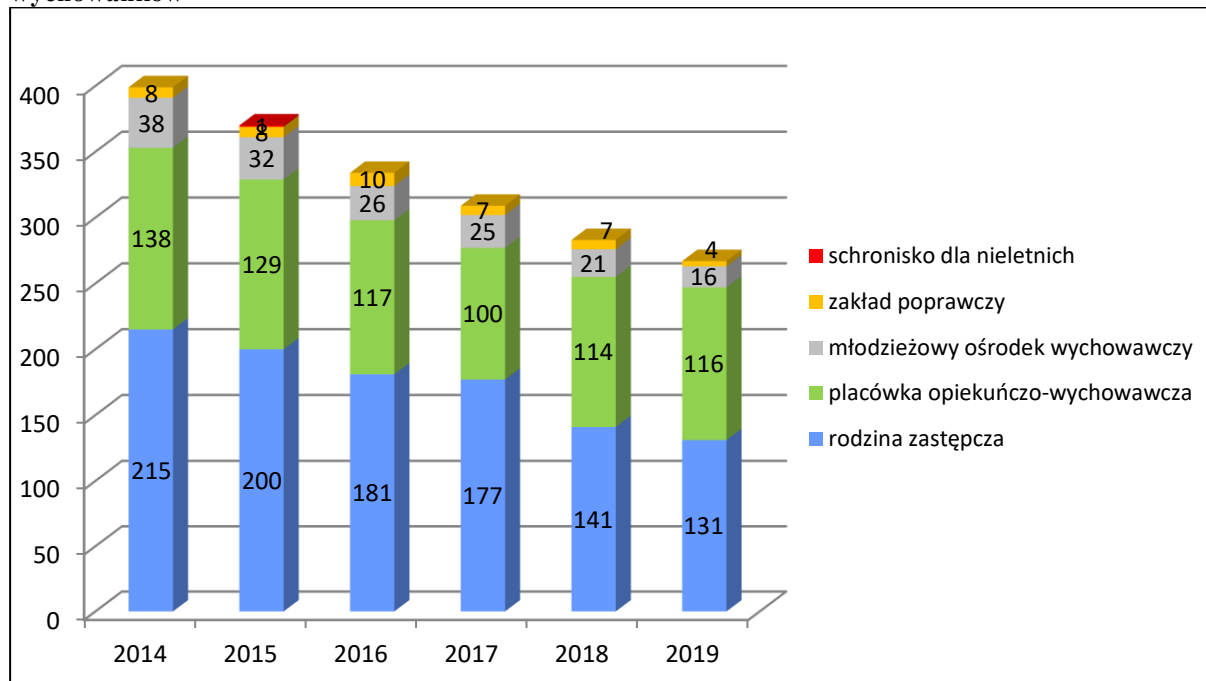
Tabela: Usamodzielnianie wychowanków rodzin zastępczych i placówek

Lp.	Podstawa przyznawania pomocy	Liczba osób usamodzielnianych objętych pomocą w 2019 r.
1.	Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	246
2.	Na zasadach ustawy o pomocy społecznej (przepisy przejściowe z ustawy o wspieraniu rodziny)	1
3.	Ustawy o pomocy społecznej	20
Suma		267
Lp.	Miejsce pobytu osoby usamodzielnianej przed usamodzielnieniem	Liczba osób usamodzielnianych objętych pomocą w 2018 r.
1.	Rodziny zastępcze	131
2.	Placówki opiekuńczo – wychowawcze	116
3.	Młodzieżowe ośrodki wychowawcze	16
4.	Specjalny ośrodek szkolno – wychowawczy	0

5.	Schronisko dla nieletnich i zakład poprawczy	0
6.	Zakłady poprawcze	4
Suma		267

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Wykres: Liczba osób usamodzielnionych w latach 2014–2019 wg miejsca poprzedniego pobytu wychowanków

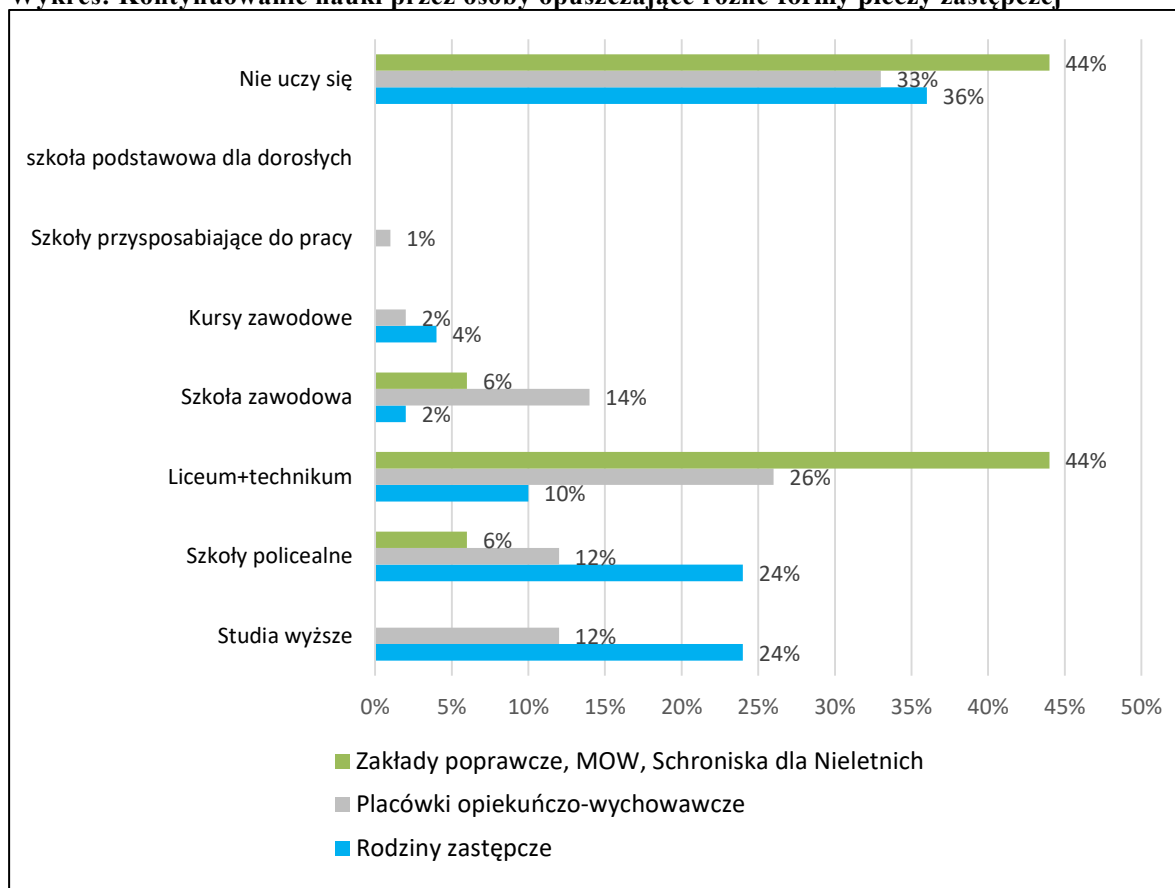
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Większość osób usamodzielnianych to wychowankowie rodzin zastępczych, którzy stanowią 49% ogółu oraz wychowankowie placówek opiekuńczo – wychowawczych, którzy stanowią 44% ogółu. Najmniejszy odsetek wychowanków objętych pomocą na usamodzielnienie to osoby opuszczające młodzieżowe ośrodki wychowawcze. Osoby opuszczające zakłady poprawcze i specjalne ośrodki wychowawcze nie ubiegały się o taką pomoc.

Aspiracje edukacyjne osób usamodzielnianych z rodzin zastępczych są znacznie wyższe niż opuszczających instytucjonalne formy pieczy zastępczej, młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz zakłady poprawcze – 24% wychowanków rodzin zastępczych kontynuuje naukę na studiach. Natomiast spośród osób, które opuściły instytucjonalne formy pieczy zastępczej zaledwie 12% jest słuchaczami wyższych uczelni. Żadna z osób opuszczających zakłady poprawcze i młodzieżowe ośrodki wychowawcze nie uczy się w uczelni wyższej, natomiast prawie 44% z nich uczy się w liceum lub technikum. Należy jednocześnie zauważyć, że 33% osób opuszczających placówki opiekuńcze i 36% osób opuszczających rodziny zastępcze zaprzestało kontynuacji nauki.

Poziom edukacji, na którym kontynuują naukę osoby usamodzielniane jest zróżnicowany ze względu na formy pieczy zastępczej, w której osoby te przebywały – ilustruje to poniższy wykres.

Wykres: Kontynuowanie nauki przez osoby opuszczające różne formy pieczy zastępczej

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Sytuacja osób opuszczających różne formy pieczy zastępczej różni się również pod względem posiadanych przez te osoby zasobów mieszkaniowych. 21% wychowanków, którzy opuścili rodziny zastępcze ma uregulowaną sytuację mieszkaniową, to znaczy są najemcami lub właścicielami mieszkania lub figurują w umowie najmu jako osoby uprawnione do zamieszkiwania w lokalu. W takiej sytuacji jest 16% wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych. 27% opuszczających rodziny zastępcze wynajmuje lokal na wolnym rynku oraz 32 % osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze jest w takiej samej sytuacji. 33% wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej mieszka nadal u rodziny, natomiast 40% wychowanków po opuszczeniu placówki opiekuńczo – wychowawczej zamieszkuje u rodzin biologicznych.

Spośród osób usamodzielnianych 19% wychowanków rodzin zastępczych i 12% osób opuszczających placówki mieszka w internacie, mieszkaniu chronionym, lokalu zajmowanym bez tytułu prawnego lub po wyroku eksmisyjnym.

Tabela: Sytuacja mieszkaniowa osób opuszczających różne formy pieczy zastępczej

Sytuacja mieszkaniowa	Osoby, które opuściły placówki opiekuńczo – wychowawcze. Udział procentowy w stosunku do wszystkich opuszczających daną formę pieczy zastępczej.	Osoby, które opuściły rodziny zastępcze. Udział procentowy w stosunku do wszystkich opuszczających daną formę pieczy zastępczej.
Zamieszkiwanie u rodziny (biologicznej lub dotychczasowej rodziny zastępczej)	33%	40%
Wynajmowanie mieszkania /pokoju na wolnym rynku	27%	32%
Uregulowana sytuacja mieszkaniowa – posiadające	21%	16%

własny lokal/zamieszkujące w lokalu, którego są najemcą		
Inne w tym: Internat, bursa, lokal komunalny bez tytułu prawnego, lokal komunalny po wyroku eksmisyjnym	15%	10%
Przebywające w mieszkaniu chronionym	4%	2%

Zródło: opracowanie własne MOPS na podstawie danych za 2019 r. Dane dotyczą wychowanków, którzy po opuszczeniu pieczy zastępczej oraz MOW i zakładów poprawczych pozostają w kontakcie z pracownikami MOPS.

8.10.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowite koszty pomocy na rzecz usamodzielniających się wychowanków wynosiły:

- w 2014 roku łącznie 1 955 838,00 zł (z czego na funkcjonowanie mieszkań chronionych 53 880,00 zł), w tym w ramach środków GMK: 1 901 311,43 zł, w ramach środków POKL: 54 526,57 zł;
- w 2015 roku łącznie 1 941 429,32 zł (z czego na funkcjonowanie mieszkań chronionych 53 880,00 zł), w tym w ramach środków GMK: 1 938 429,32 zł, w ramach środków POKL: 3 000 zł;
- w 2016 roku łącznie 1 623 073,10 zł (w tym: 114 465,21 zł na funkcjonowanie i doposażenie mieszkań chronionych);
- w 2017 roku łącznie 1 566 489,13 zł (w tym: 88 400 zł na funkcjonowanie mieszkań chronionych – kwota przekazana podmiotom).
- w 2018 roku łącznie 1 546 995 zł (w tym: 125 820 zł na funkcjonowanie mieszkań chronionych – kwota przekazana podmiotom).

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano:

- świadczenie dobry start dla usamodzielnianych wychowanków placówek opiekuńczo wychowawczych: 20;
- świadczenie dobry start dla usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych : 2.

Wyplacono kwotę 6 600 zł.

- w 2019 roku łącznie 1 394 728 zł (w tym: 128 520 zł na funkcjonowanie mieszkań chronionych – kwota przekazana podmiotom).

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano: świadczenie „Dobry start” dla usamodzielnianych wychowanków: 36. Wyplacono kwotę 10 800 zł.

8.10.6 Wnioski

Analiza dotycząca sytuacji osób usamodzielnianych pozwala na wskazanie dwóch najważniejszych obszarów, w których osoby te wymagają wsparcia: jest to pomoc w uzyskaniu wykształcenia i kwalifikacji pozwalających na podjęcie pracy zawodowej oraz w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych.

8.11 Pozostałe formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi

8.11.1 Realizacja projektu „Rodzicu nie jesteś sam!”

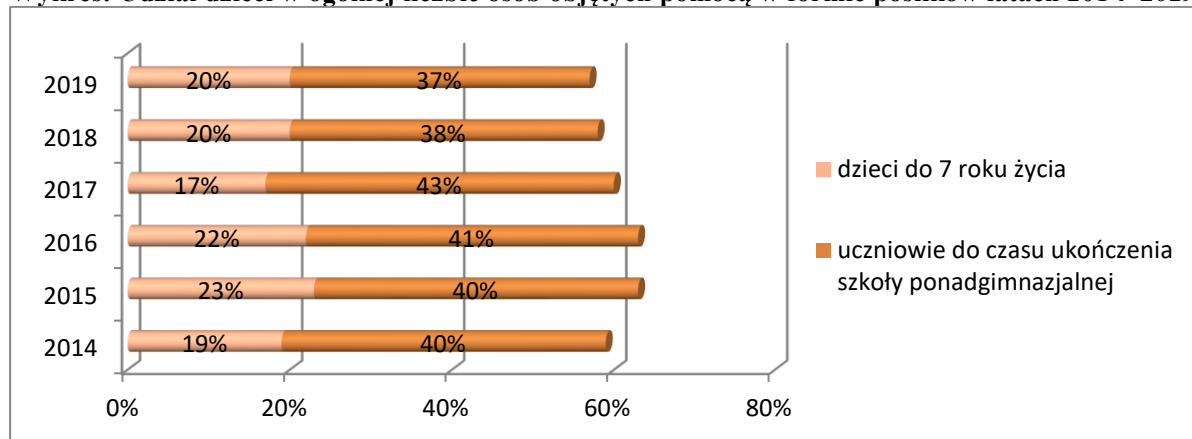
Szczegółowe informacje na temat realizacji projektu znajdują się w rozdziale 14 „Działania w ramach projektu „Rodzicu nie jesteś sam!”.

8.11.2 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Wskazana forma pomocy została opisana w rozdziale 11 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach, podrozdział 11.2.3.

Należy podkreślić, że szczególną grupą odbiorców Programu dożywiania są dzieci i młodzież⁸². Udział dzieci i uczniów w ogólnej liczbie osób otrzymujących pomoc w formie posiłku wyniósł 57% w skali roku (4 217 osób). Dzieci do 7 r.ż. stanowiły 20% świadczeniobiorców, natomiast odsetek uczniów w wieku od lat 7 do ukończenia szkoły ponadpodstawowej, w ogólnej liczbie świadczeniobiorców wyniósł około 37%. W 2019 r. udział dzieci i uczniów w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków był niższy niż w latach ubiegłych.

Wykres: Udział dzieci w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu wyraża chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola udziela pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka, o udzieleniu pomocy. Przyznanie pomocy, o której mowa powyżej, nie wymaga ustalania sytuacji rodziny w drodze rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz wydania przez ośrodek pomocy społecznej decyzji administracyjnej. Środki na zakup posiłku, są przekazywane przez ośrodek pomocy społecznej na podstawie sporządzonej listy uczniów lub dzieci oraz liczby spożytych posiłków w przyjętym okresie rozliczeniowym. W 2019 r. z posiłków przyznawanych na podstawie decyzji dyrektora szkoły skorzystało 918 dzieci i uczniów.

⁸²Dzieci do 7 roku życia oraz uczniowie do ukończenia szkoły ponadpodstawowej stanowią 32% wszystkich osób korzystających z Programu.

8.11.2.1 Wnioski

Analiza danych dotyczących realizacji programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania za lata 2011 – 2019 wskazuje, że dzieci do 7 roku życia oraz uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej stanowią znaczącą, bo blisko 60% grupę odbiorców Programu. W 2019 r., szczególnie w nowym roku szkolnym 2019/2020 zanotowano kolejny spadek liczby dzieci i uczniów objętych posiłkami, co może świadczyć o dalszej poprawie sytuacji rodzin z dziećmi, wynikającej m.in. z dobrej sytuacji na rynku pracy, jak również z programów społecznych kierowanych do rodzin z dziećmi.

8.11.3 Kluby Rodziców

W 2019 roku w ramach Programów Aktywności Lokalnej MOPS funkcjonowały dwa Kluby Rodziców: przy ul. Jaremy 1 oraz przy ul. Dąbrówki 7/4. Celem działań Klubów jest wzmocnienie więzi i kształtowanie pozytywnych relacji rodziców i dzieci oraz podnoszenie kompetencji rodzicielskich. Kluby stwarzają otwartą i przyjazną przestrzeń dla rodziców, którzy szukają możliwości wymiany doświadczeń i zdobycia nowych umiejętności bazując na wiedzy innych rodziców bądź specjalistów działających w ramach Klubu.

Zrealizowano 159 godzin zajęć podczas 83 spotkań, w których wzięło udział 83 dzieci oraz 74 rodziców. Oferta Klubu Rodziców, z jakiej można było skorzystać obejmowała: masaż Shantala, zajęcia Bobojogi, wycieczki, warsztaty edukacyjne dla rodziców, zajęcia z logorytmiki.

Środki finansowe przeznaczone na realizację działań w ramach Klubów wyniosły w 2019 roku 17 964,30 zł.

8.11.4 Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne

W 2019 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizował zadanie polegające na przyznawaniu pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zgodnie z Uchwałą Nr LVIII/1238/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 23 listopada 2016 r. w sprawie regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Gminy Miejskiej Kraków (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2016 r. poz. 7695). Pomoc materialna o charakterze socjalnym przyznawana jest w formie stypendium szkolnego oraz zasiłku szkolnego.

Pomoc w formie stypendium szkolnego adresowana jest do uczniów z rodzin, w których miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. W 2019 r. wysokość tego kryterium wynosiła: 528 zł.

W 2019 r. wypłacono łącznie 2 092 świadczenia w formie stypendiów szkolnych.

Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono stypendia szkolne w I semestrze roku szkolnego 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016 i 2016/2017, 2017/2018, 2018/2019, 2019/2020

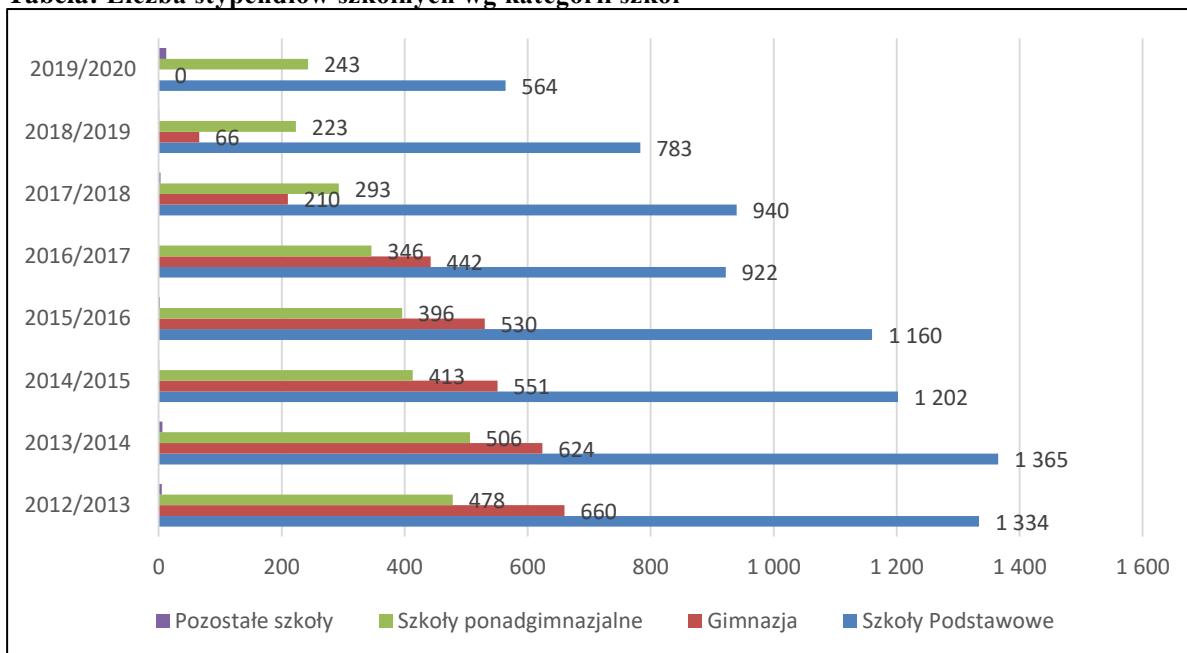
I semestr roku szkolnego	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2013/2014	1 365	624	506	6	2 501
2014/2015	1 202	551	413	1	2 167
2015/2016	1 160	530	396	2	2 088
2016/2017	922	442	346	0	1 710
2017/2018	940	210	293	3	1 446

2018/2019	783	66	223	1	1 073
2019/2020	564	0	243	12	819

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z zebranych danych wynika, że w 2019 r. (I semestr roku szkolnego 2018/2019) nastąpił spadek liczby uczniów, którym wypłacono świadczenie w formie stypendium szkolnego, w stosunku do lat ubiegłych. Największą grupę osób objętych tą formą wsparcia w 2019 r. stanowili uczniowie szkół podstawowych (68% ogólnej liczby uczniów).

Tabela: Liczba stypendiów szkolnych wg kategorii szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Drugim ze świadczeń w formie pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów jest zasiłek szkolny. Może on zostać przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego, tj. zdarzenia nagłego, nieprzewidywalnego, niezależnego od wnioskodawcy, które wywoła przynajmniej przejściową trudną sytuację materialną rodziny ucznia.

W 2019 r. wypłacono łącznie 66 świadczeń w postaci zasiłku szkolnego.

Szczegółowe dane w podziale na rodzaje szkół, do których uczęszczały osoby objęte pomocą w formie zasiłku szkolnego, przedstawia poniższa tabela oraz poniższy wykres.

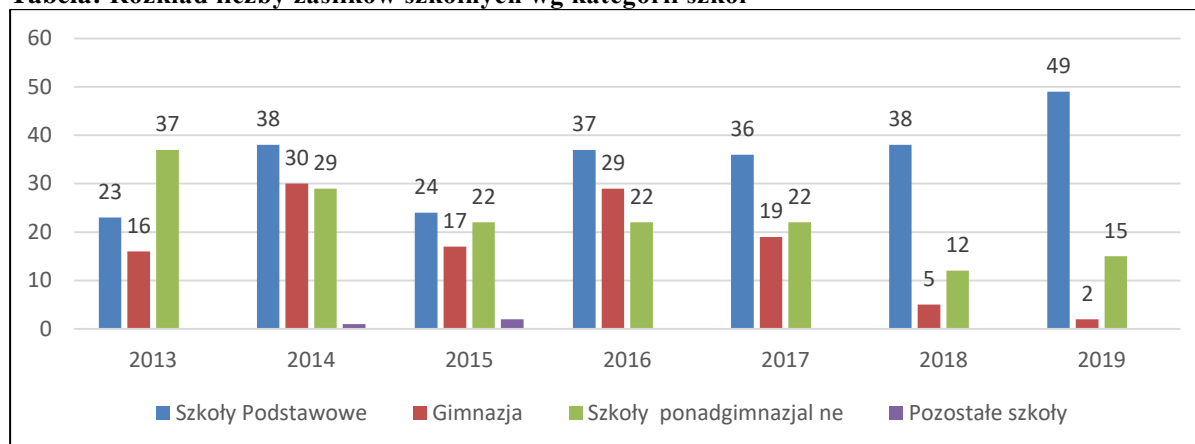
Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono zasiłki szkolne w latach 2014–2018

Rok	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2014	38	30	29	1	98
2015	24	17	22	2	65
2016	37	29	22	0	88
2017	36	19	22	0	78
2018	38	5	12	0	55
2019	49	2	15	0	66

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2019 r. w stosunku do 2018 r. liczba osób objętych pomocą wzrosła o 20%. Szczegółowy podział przyznanych zasiłków w podziale na poszczególne rodzaje szkół znajduje się na poniższym wykresie.

Tabela: Rozkład liczby zasiłków szkolnych wg kategorii szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.11.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.11.4.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.11.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

- 2014 r.: 2 870 203 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 579 781 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 2 290 422 zł;
- 2015 r.: 2 644 034 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 550 328,47 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 2 093 705, 53 zł;
- 2016 r.: 2 379 212,22 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 531 697,73 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 847 514,49 zł;
- 2017 r.: 2 079 141,21 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 424 510, 21 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 654 631 zł;
- 2018 r.: 1 637 949,69 zł, w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 336 460,00 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 301 489,69 zł;
- 2019 r.: 1 304 171,61 zł, w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 275 667,81 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 028 503,80 zł.

8.11.4.4 Wnioski

Dokonując analizy ilości wypłaconych świadczeń w postaci stypendium szkolnego w ostatnich latach wnioskować można, iż tendencja spadkowa utrzyma się w kolejnych latach. Może być to powiązane ze zmieniającą się sytuacją społeczną, na którą wpływ mają takie czynniki, jak np. zmiana poziomu życia rodzin z dziećmi po uzyskaniu świadczenia wychowawczego, wprowadzenie jednorazowego świadczenia „300+” czy też dobra sytuacja na rynku pracy. Zakres udzielanej pomocy w kolejnych latach w formie zasiłku szkolnego jest również trudny do oszacowania. Wynika to z faktu uwarunkowania wypłaty świadczenia wystąpieniem zdarzenia losowego, co jest niemożliwe do przewidzenia.

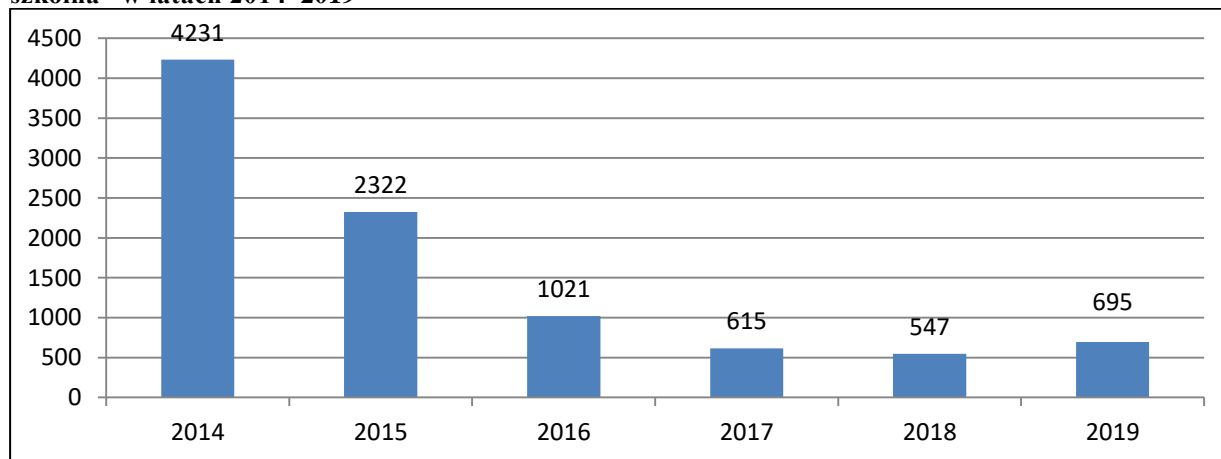
8.11.5 Realizacja rządowego programu pomocy uczniom w 2019 roku – „Wyprawka szkolna”

W ramach Rządowego programu pomocy uczniom w 2019 r. – „Wyprawka szkolna” udzielano pomocy w formie dofinansowania zakupu podręczników oraz materiałów edukacyjnych do kształcenia ogólnego, w tym do kształcenia specjalnego lub do kształcenia w zawodach wyłącznie dla uczniów niepełnosprawnych, którzy posiadali orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i uczęszczali w roku szkolnym 2019/2020 do szkół ponadpodstawowych.

Wnioski o przyznanie pomocy na zakup podręczników składane były w szkołach przez rodziców, opiekunów prawnych ucznia lub pełnoletnich uczniów. Po weryfikacji wniosków, dyrektorzy szkół przekazali do MOPS listy uczniów zakwalifikowanych do objęcia pomocą w ramach programu. Na podstawie w/w list MOPS przekazał środki finansowe szkołom z przeznaczeniem na wypłatę świadczeń. W przypadku szkół prowadzonych przez inne podmioty niż GMK wypłaty pomocy dokonywał, na podstawie posiadanego pełnomocnictwa PMK, bezpośrednio MOPS. Wyprawkę szkolną wypłacano do wysokości przedstawionych dokumentów potwierdzających poniesione wydatki za zakup podręczników lub materiałów edukacyjnych, biorąc pod uwagę kwoty pomocy dla poszczególnych grup uczniów. W ramach programu uczniowie mogli ubiegać się o dofinansowanie wahające się w zależności od typu szkoły i typu niepełnosprawności pomiędzy 225 zł a 445 zł. Ostateczna kwota dofinansowania była uzależniona od przedłożonych dokumentów potwierdzających poniesione wydatki za zakup podręczników i materiałów edukacyjnych.

Pomoc w ramach programu przyznano łącznie dla 695 uczniów uczęszczających do 51 szkół, w łącznej wysokości 195 355,19 zł.

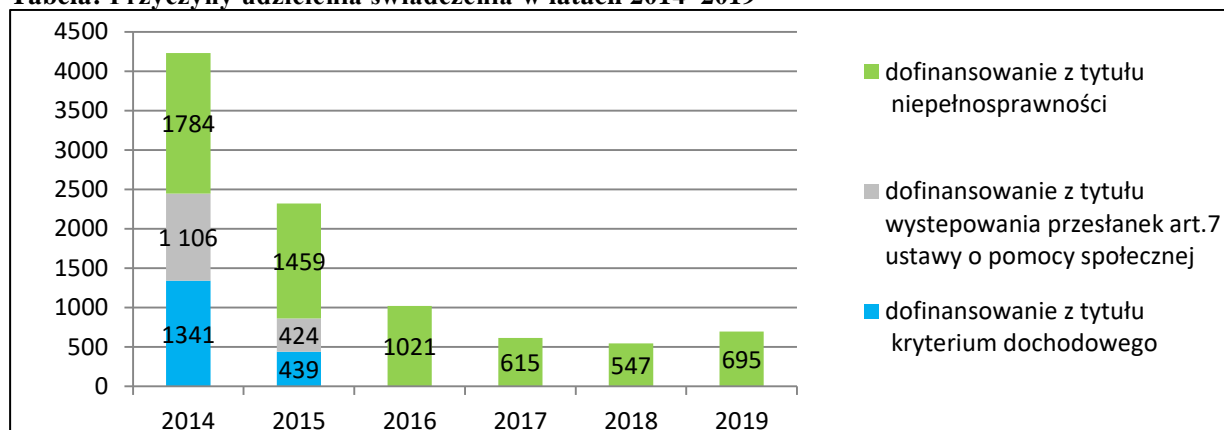
Tabela: Liczba uczniów, którzy otrzymali pomoc w ramach programu rządowego „Wyprawka szkolna” w latach 2014–2019

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Liczba świadczeń w stosunku do roku ubiegłego utrzymała się na podobnym poziomie. Jest to związane z określeniem podobnej grupy uczniów, którzy byli uprawnieni do otrzymania pomocy w ramach Rządowego programu pomocy uczniom w 2019 r. – „Wyprawka szkolna”. W 2019 r., podobnie jak w roku ubiegłym, udzielana pomoc w ramach Wyprawki szkolnej dotyczyła wyłącznie uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Tabela: Przyczyny udzielenia świadczenia w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.11.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.11.5.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.11.5.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację programu przeznaczono w ramach środków z budżetu państwa:

- w 2014 r. kwotę – 1 130 061 zł;
- w 2015 r. kwotę – 552 835 zł;
- w 2016 r. kwotę – 262 483 zł;
- w 2017 r. kwotę – 149 517 zł;
- w 2018 r. kwotę – 132 868 zł;
- w 2019 r. kwotę – 195 355,19 zł.

8.11.5.4 Wnioski

Pomoc na zakup podręczników dla uczniów realizowana jest w oparciu o programy rządowe, które uchwalane są na konkretny rok. W 2018 r. możliwość otrzymania pomocy na dofinansowanie podręczników mieli wyłącznie uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, uczęszczający do szkół ponadgimnazjalnych. Dodatkowo dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, które uczęszczały do klasy III szkoły podstawowej i w przypadku, gdy nie korzystały z podręczników bezpłatnych, mogły otrzymać dofinansowanie do materiałów edukacyjnych. Ze względu na zapewnienie przez ministerstwo bezpłatnych podręczników dla uczniów szkół podstawowych, w następnych latach pomoc w zakresie Rządowego programu pomocy uczniom–„Wyprawka szkolna” będzie dotyczyła nadal wyłącznie dzieci uczęszczających do szkół branżowych i średnich, które posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na określoną niepełnosprawność.

9 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie przeciwdziałania przemocy

9.1 Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie podejmują działania w oparciu o ustawę z dnia 29 lipca 1995 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”. Zadania określone w powyższych aktach prawnych są realizowane wobec wszystkich członków w rodzinach uwikłanych w przemoc, zarówno wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie, jak i wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Od 2014 r. realizowany jest Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków na lata 2014–2020, przyjęty uchwałą nr CXII/1732/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 9 lipca 2014 r.

W realizację Programu zaangażowani zostali członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Zespół) oraz przedstawiciele instytucji reprezentowanych w Zespole.

Zarządzeniem nr 1382/2019 z dnia 10 czerwca 2019 roku w sprawie powołania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Prezydent Miasta Krakowa powołał Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na kolejną 3-letnią kadencję.

Funkcjonujący Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie składa się z Zespołu Strategicznego oraz 9 Zespołów ds. działań lokalnych. Ich członkowie realizują działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie zarówno na poziomie ogólnomiejskim – Zespół Strategiczny, jak i na poziomie dzielnic – Zespoły ds. działań lokalnych, których obszar działania pokrywa się z rejonami dzielnic obejmowanych przez Filie MOPS.

Zespół Strategiczny tworzy 19 przedstawicieli instytucji określonych w art. 9a ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie tj. jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych oraz kuratorzy sądowi, przedstawiciele instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, kierujący jednostkami organizacyjnymi Urzędu Miasta Krakowa, a także przedstawiciel Okręgowej Służby Więziennej, Żandarmerii Wojskowej. Ponadto w skład Zespołów ds. działań lokalnych weszło 110 przedstawicieli instytucji np.: oświaty, ochrony zdrowia, Policji.

Osoby dotknięte przemocą otrzymują pomoc z zakresu wsparcia psychologicznego, prawnego, rodzinnego oraz socjalnego, a także w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa z uwagi na przemoc w rodzinie możliwość skorzystania ze schronienia w specjalistycznej placówce dla osób dotkniętych przemocą. Osoby potrzebujące poradnictwa prawnego lub psychologicznego związanego z wystąpieniem przemocy w rodzinie, mogą skorzystać z powyższych form pomocy w filiach MOPS, gdzie świadczone jest bezpłatne poradnictwo dla mieszkańców Krakowa. Ponadto pomoc oferują działające całodobowo Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz od 1 grudnia 2018 roku Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie.

W pracy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie kierowane są oddziaływania mające na celu zmotywowanie ich do zmiany postaw oraz skierowanie do uczestnictwa w grupie korekcyjno – edukacyjnej prowadzonej przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej. Ponadto osoby te mogą korzystać z bezpłatnych indywidualnych konsultacji psychologicznych.

W sytuacji wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” grupa robocza powołana dla rodziny, której dotyczy sprawa, złożona z pracowników Ośrodka oraz przedstawicieli innych instytucji wskazanych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, podejmuje działania mające na celu udzielenie stosownej pomocy oraz przerwanie przemocy.

Działania związane z procedurą „Niebieskie Karty” są włączone w zakres działań realizowanych w oparciu o przywołaną wyżej uchwałę Rady Miasta Krakowa w sprawie przyjęcia Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków. Realizacja Programu odbywała się w 2019 roku m.in. poprzez:

- zapewnienie wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, w tym zapewnienie schronienia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie i prowadzenie grupy wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie, organizację warsztatów niestacjonarnych dla kobiet doświadczających przemocy w rodzinie,
- udzielanie poradnictwa psychologicznego i prawnego dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- podejmowanie działań informacyjno – edukacyjnych z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań mających na celu zmianę postaw i zachowań osób stosujących przemoc w rodzinie,
- prowadzenie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych,
- realizację procedury „Niebieskie Karty”,
- działanie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz funkcjonujących w jego ramach Zespołu Strategicznego oraz Zespołów ds. działań lokalnych.

9.1.1 Infrastruktura

Realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków w zakresie realizacji przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej odbywa się we własnych zasobach lokalowych Ośrodka.

9.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane we współpracy z instytucjami działającymi na terenie Krakowa oraz z organizacjami pozarządowymi w zakresie przewidzianym ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”.

9.1.3 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz instytucji i organizacji pozarządowych działających na terenie Krakowa.

9.1.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie

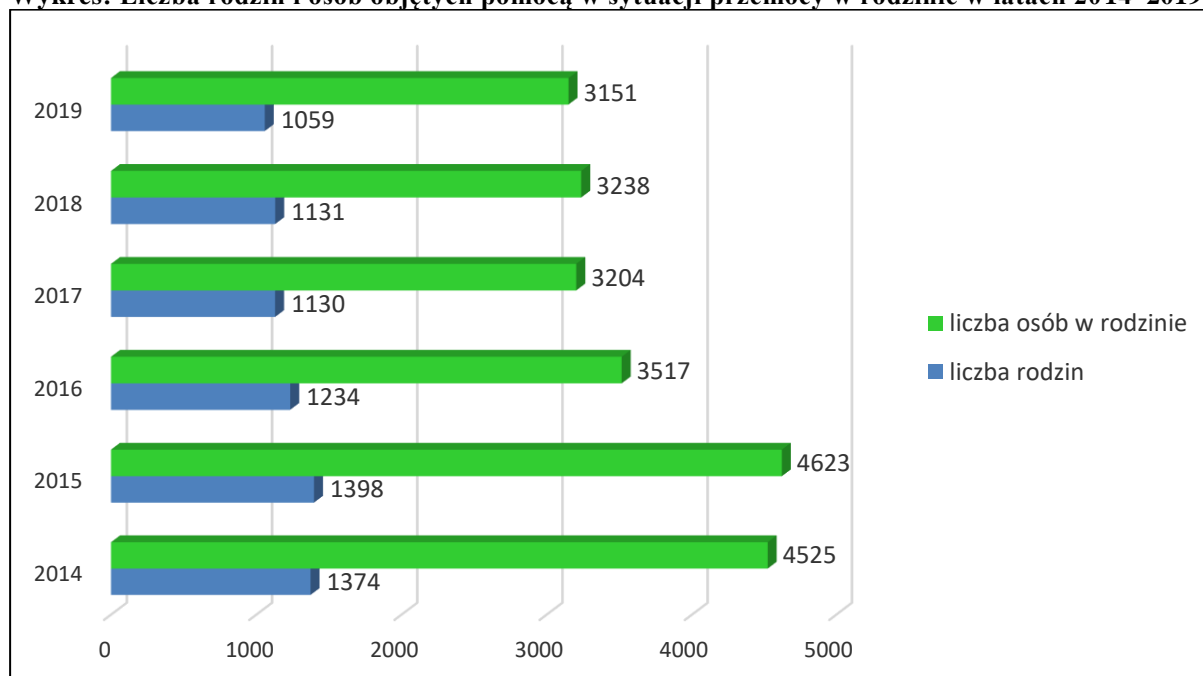
Formularze Niebieska Karta – A po wszczęciu procedury przez uprawnione do tego instytucje (policja, jednostki pomocy społecznej, oświata, ochrona zdrowia, komisja rozwiązywania problemów alkoholowych) są przekazywane do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W Gminie Miejskiej Kraków osobami upoważnionymi przez Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego

ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w zakresie przyjmowania formularzy Niebieska Karta – A są Przewodniczący Zespołów ds. działań lokalnych. Procedurę wszczyna się już w sytuacji powzięcia podejrzenia o zaistnieniu przemocy w rodzinie, a następnie działania realizują członkowie grup roboczych powoływanych w przypadku poszczególnych sytuacji przemocy w rodzinie. W pierwszych latach od wejścia w życie Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty” (2013–2015) skala wszczynanych procedur corocznie zwiększała się. W ostatnich latach (2016–2018) zauważamy spadek liczby wszczynanych procedur, co obrazują poniższe dane: 2013 r. – 697 wszczętych procedur Niebieska Karta, 2014 r. – 883, 2015 r. – 940, 2016 r. – 880, 2017 r. – 850, 2018 r. – 831, 2019 r. – 809 Niebieskich Kart.

W związku z zaistnieniem podejrzenia przemocy w rodzinie oraz realizacją procedury Niebieskie Karty, w 2019 r. pomocą objęto 1 059 rodzin, w tym 3 151 osób.

Część z rodzin, w których doszło do zaistnienia przemocy, oprócz pomocy prawnej i psychologicznej otrzymuje również pomoc finansową. W 2019 r. Ośrodek przyznał pomoc finansową z uwagi na występowanie zjawiska przemocy w rodzinie dla 83 rodzin, natomiast spośród rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” pomoc otrzymywało 312 rodzin.

Wykres: Liczba rodzin i osób objętych pomocą w sytuacji przemocy w rodzinie w latach 2014–2019

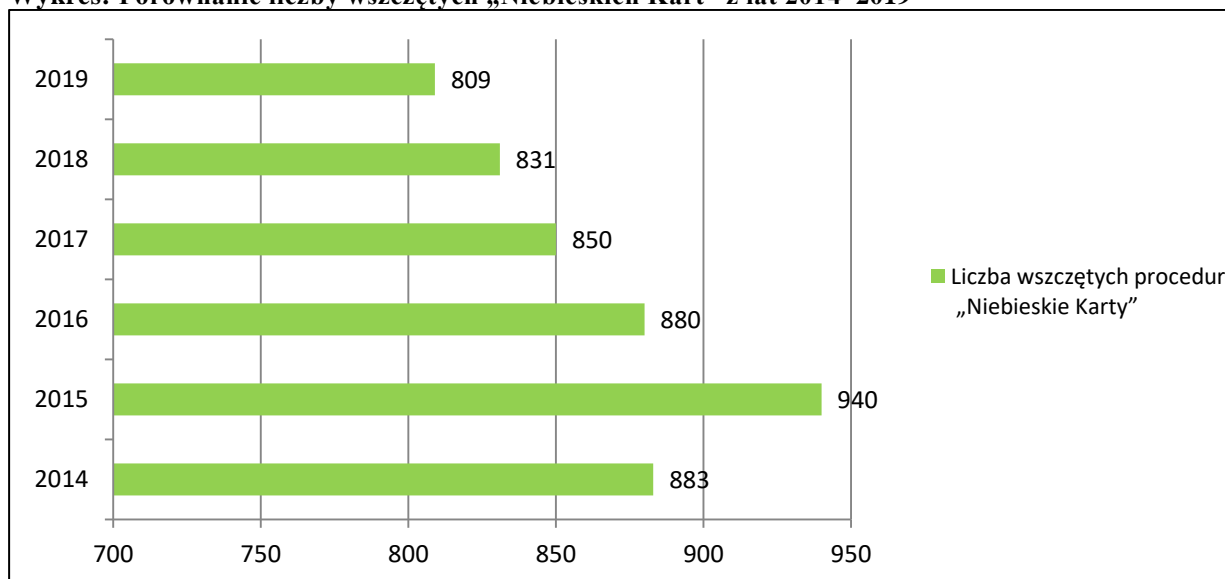
Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2019 roku pracownicy socjalni wszczęli 291 procedur „Niebieskie Karty”, a z innych instytucji zobowiązanych do wszczęcia procedury do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wpłynęło 518 „Niebieskich Kart” w tym: 441 – Policja, 45 – oświata, 20 – ochrona zdrowia, 12 – Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, co w łącznej liczbie stanowi 809 „Niebieskich Kart”.

W 2019 r. realizowane było 1 156 procedur „Niebieskie Karty” obejmujących procedury wszczęte w 2019 r. oraz kontynuowane z lat poprzednich. Zakończono realizację 807 „Niebieskich Kart”.

Poniższy wykres obrazuje liczbę wszczętych „Niebieskich Kart”, w oparciu o które udzielana była pomoc rodzinom dotkniętym przemocą w 2019 roku i w latach ubiegłych.

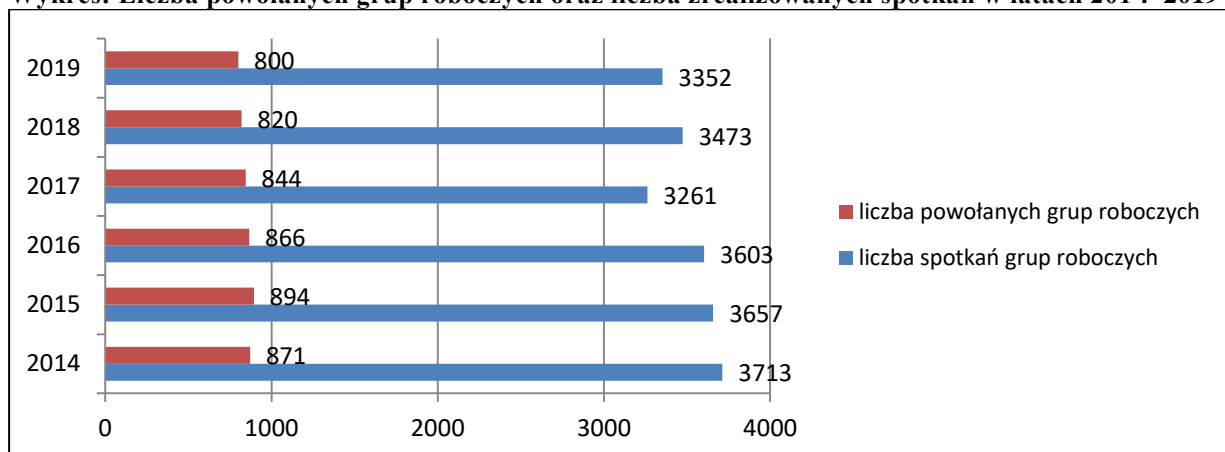
Wykres: Porównanie liczby wszczętych „Niebieskich Kart” z lat 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2019 roku w odniesieniu do rodzin, w których doszło do przemocy powołanych zostało 800 grup roboczych, które spotykały się 3 352 razy.

Wykres: Liczba powołanych grup roboczych oraz liczba zrealizowanych spotkań w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie finansowane były:

- w 2014 z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana została dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno– edukacyjnych w wys. 14 392 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2014 roku wyniósł 1 391 608 zł (koszt realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków), w tym: 1 377 216 zł–środki Gminy Miejskiej Kraków, 14 392 zł dotacja MUW.
- w 2015 roku z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana została dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno–edukacyjnych w wys. 12 678 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2015 roku wyniósł 1 278 805zł (koszt realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków), w tym: 1 266 127 zł–środki Gminy Miejskiej Kraków, 12 678 zł–dotacja MUW.

- w 2016 roku z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana została dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno–edukacyjnych w wys. 20 975,58 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2016 roku wyniósł 1 224 658,52 zł w tym: 1 136 682,94 zł–środki Gminy Miejskiej Kraków, 20 975,58 zł–dotacja z budżetu Wojewody na realizację programu korekcyjno–edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie (od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno–edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie), dotacja Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na realizację projektu „Aktywnie przeciw przemocy II” w wys. 37 000 zł, środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w wys. 30 000 zł.
- w 2017 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 232 017,41 zł, które stanowią: 1 210 964,91 zł–środki Gminy Miejskiej Kraków obejmujące środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w wys. 73 747,20 zł. Ponadto z budżetu Wojewody na zadanie realizacji programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR została przyznana dotacja w wys. 21 052,50 zł (od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno–edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie).
- w 2018 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 172 022,33 zł, w tym: 58 149,91 zł–środki Gminy Miejskiej Kraków obejmujące środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani. Ponadto na zadanie realizacji programu korekcyjno–edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR z budżetu Wojewody została przyznana dotacja w wys. 22 828,24 zł (od 1 stycznia 2016r. program korekcyjno–edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie) oraz sfinansowana została superwizja dla prowadzących grupę korekcyjno – edukacyjną w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na kwotę 3 000 zł;
- w 2019 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 276 155,49 zł. Ponadto na zadanie realizacji programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR z budżetu Wojewody została przyznana dotacja w wys. 16 920 zł (od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno – edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie), natomiast ze środków własnych Gminy Miejskiej Kraków sfinansowana została superwizja dla prowadzących grupę korekcyjno – edukacyjną jak również wynagrodzenie dla współprowadzącego oddziaływania, łącznie wyniosło to 28310,42 zł.

9.1.6 Wnioski

Na podstawie realizacji Programu i danych zbieranych w latach 2010–2012 w ramach Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, obserwowaliśmy coroczny wzrost liczby rodzin objętych pomocą w ramach realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W latach 2013 – 2015 obserwowaliśmy podobny poziom liczbowy w zakresie osób objętych pomocą w ramach procedury „Niebieskie Karty” (wszystkie rodziny, w których wszczęta jest procedura „Niebieskie Karty” stają się uczestnikami Programu).

2019 rok jest kolejnym, kiedy zaobserwowano spadek liczby wszczętych procedur w stosunku do roku poprzedniego, a w 2019 roku liczba wszczynanych Niebieskich Kart była mniejsza niż w 2014 roku.

Skala ujawnianych sytuacji przemocy w rodzinie oraz zakres realizowanych działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wymaga zaangażowania instytucji przeciwdziałających przemocy w rodzinie, w tym MOPS, który pełni rolę organizacyjno – techniczną w odniesieniu do prac Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie oraz prac grup roboczych. W zakresie bezpośredniej pomocy rodzinom dotkniętym przemocą swoje zadania realizują pracownicy MOPS powołani do grup roboczych.

Infrastrukturę służącą zapewnieniu specjalistycznej pomocy oraz schronienia dla osób doświadczających przemocy i pomocy udzielanej w toku realizacji procedury „Niebieskie Karty” należy ocenić jako wystarczającą wobec istniejącego w środowisku zapotrzebowania, a zakres udzielanej pomocy jest sukcesywnie rozszerzany w odniesieniu do diagnozowanego poziomu potrzeb.

9.2 Działalność Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia

Od 1 grudnia 2018 r. w miejsce dotychczas prowadzonego Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą, os. Krakowiaków 46 został uruchomiony Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Krakowie.

Ośrodek jest całodobową placówką udzielającą specjalistycznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, w tym zapewnia 25 miejsc schronienia na okres do 3 miesięcy, z możliwością przedłużenia w uzasadnionych przypadkach. W Ośrodku zapewniona jest pomoc psychologiczna, prawna, pedagogiczna oraz pomoc pracownika socjalnego dla osób doświadczających przemocy w rodzinie. Prowadzone są grupy wsparcia, grupy terapeutyczne, wsparcie grupowe dla dzieci, a także terapia indywidualna ukierunkowana na wsparcie osoby doświadczającej przemocy w rodzinie oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc w rodzinie.

Do Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie mogą zgłaszać się osoby doświadczające przemocy z terenu całego kraju. Nie jest wymagane skierowanie, nie są w tym zakresie wydawane decyzje administracyjne. Pomoc jest udzielana bezpłatnie. Zadanie jest finansowane z budżetu Państwa. Prowadzenie Ośrodka przez podmiot niepubliczny zlecone zostało po przeprowadzonym otwartym konkursie ofert, w okresie od 1 grudnia 2018 r. do 31 grudnia 2019 r.

9.2.1 Infrastruktura

W Gminie Miejskiej Kraków funkcjonuje jedna placówka udzielająca schronienia osobom doświadczającym przemocy prowadzona na zlecenie gminy przez organizację pozarządową.

Tabela: Liczba miejsc w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia

Nazwa i adres jednostki	liczba miejsc 2018*	liczba miejsc 2019**
Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia os. Krakowiaków 46	25	25

*Od 1 grudnia 2018 r. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie

** wg danych na 31 grudnia danego roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie był prowadzony na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej. W ramach odrębnych umów we wspólnej lokalizacji prowadzone są również dwa inne zadania: mieszkanie chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi oraz miejsca interwencyjnego schronienia dla kobiet w okresach niskich temperatur. Od 2014 r. Caritas Archidiecezji Krakowskiej na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków w ramach umowy na powierzenie realizacji zadania prowadził mieszkanie chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi, od listopada 2019 roku zadania te realizuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Mieszkanie chronione jest przeznaczone w szczególności dla osób opuszczających Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia, które po wykorzystaniu trzymiesięcznego okresu schronienia w ramach interwencji kryzysowej potrzebują dalszego wsparcia, pomocy i wzmocnienia w powrocie do funkcjonowania w środowisku bez przemocy. W mieszkaniu od 2017 roku utworzonych jest 30 miejsc, z których w 2019 r. skorzystało 20 osób.

W ramach zadań z zakresu interwencji kryzysowej w lokalizacji os. Krakowiaków 46, prowadzonych jest 10 miejsc interwencyjnego schronienia dla kobiet na czas niskich temperatur. Od listopada 2019 roku zadanie to realizuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, wcześniej na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków – Caritas Archidiecezji Krakowskiej. W 2019 roku w okresie styczeń – marzec oraz listopad – grudzień, z tej formy pomocy skorzystało łącznie 26 osób.

9.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie był prowadzony na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

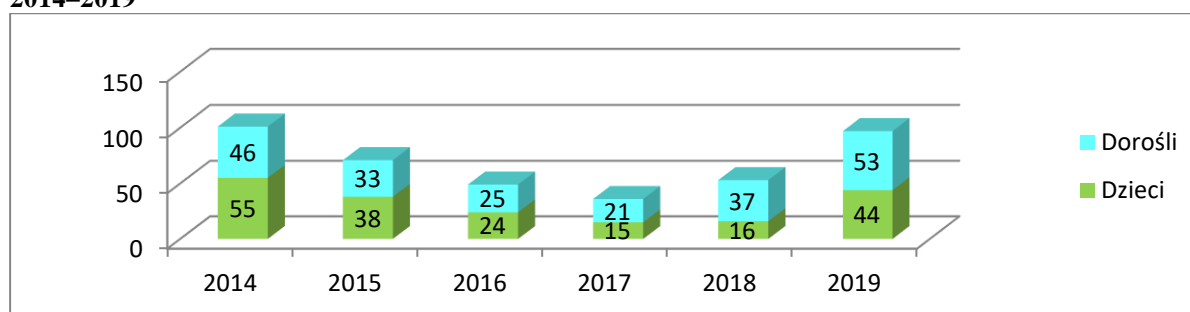
9.2.3 Kadra

W realizację zadania pod względem merytorycznym w 2019 roku zaangażowane były 4 osoby.

9.2.4 Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą

W roku 2019 Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia udzielił schronienia 97 osobom, w tym 53 dorosłym i 44 dzieciom. Udzielonych zostało również 119 porad w formie konsultacji psychologicznych dla mieszkańców Krakowa, nie korzystających ze schronienia w Ośrodku. W grudniu 2018 r. z całodobowej pomocy w SOW skorzystało 7 osób, natomiast z pomocy ambulatoryjnej skorzystało 13 osób.

Wykres: Liczba osób objętych schronieniem w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

W 2019 r. wysokość dotacji z budżetu państwa przekazanej na realizację zadania prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie wynosiła łącznie 420 000 zł. Ze środków Gminy Miejskiej Kraków w roku 2019 przeznaczono 7 993,55 zł na realizację zadania miejsca interwencyjnego schronienia dla kobiet w okresach niskich temperatur (styczeń – październik 2019 r.), koszt realizacji zadania przez miesiąc listopad – grudzień 2019 r. wyniósł 4 801,81 zł.

Natomiast dotacja na realizację zadania prowadzenie mieszkania chronionego dla kobiet i kobiet z dziećmi wynosiła 150 000 złotych na okres styczeń – październik 2019 roku, koszt realizacji zadania przez okres listopad – grudzień 2019 roku wyniósł 15 258,90 zł.

9.2.6 Wnioski

Zakres udzielanego wsparcia i liczba miejsc schronienia w SOW jest wystarczająca do zaspokojenia potrzeb mieszkańców GMK w zakresie pomocy specjalistycznej i udzielenia schronienia w sytuacji przemocy w rodzinie.

Ponadto prowadzone mieszkanie chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi, umożliwia osobom, które potrzebują wsparcia oraz konieczności zapewnienia schronienia, w tym kobietom uprzednio korzystającym ze schronienia w ramach interwencji kryzysowej oraz w SOW, podjęcie próby usamodzielnienia w wychodzeniu z trudnej sytuacji. Obecnie zapewniona liczba 20 miejsc w mieszkaniu chronionym jest wystarczająca i zabezpiecza potrzeby mieszkańców GMK w tym zakresie. Zasadna jest dalsza realizacja zadania w obecnym zakresie

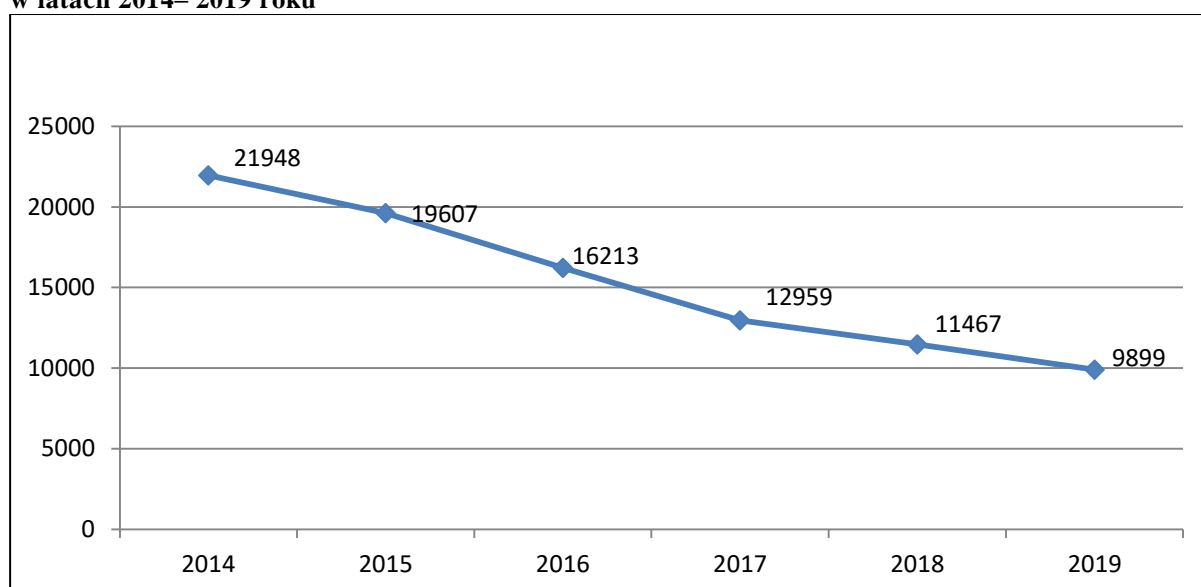
10 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezrobotnym

10.1 Bezrobocie w Krakowie

W 2019 roku liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wyniosła 9 899 osób. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Krakowie wynosiła na dzień 31 grudnia 2019 r. – 2%, dla Małopolski – 4,1%, dla Polski – 5,2%⁸³.

W stosunku do roku poprzedniego ilość osób bezrobotnych w Krakowie spadła o 1 568. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych zmniejszyła się o 13,6%. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych pod względem płci nie obserwuje się znaczących różnic. Bezrobotni z terenu Krakowa stanowili 15,8% ogółu osób pozostających bez pracy zarejestrowanych w województwie małopolskim.

Wykres: Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wg danych na koniec w latach 2014– 2019 roku

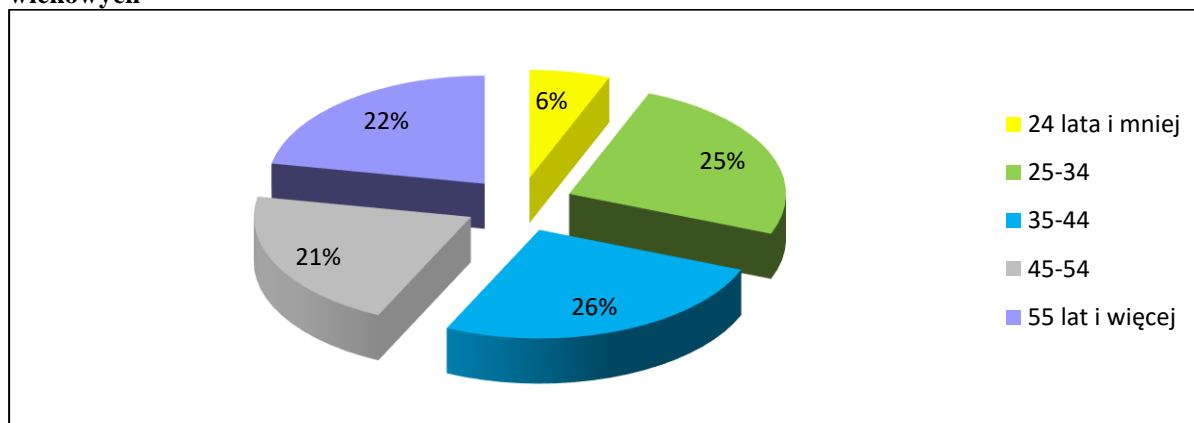

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Biorąc pod uwagę strukturę osób bezrobotnych wg wieku należy stwierdzić, że w ostatnich kilkunastu latach zaznacza się wyraźny wzrost odsetka osób bezrobotnych w wieku 55 i więcej lat, a więc szczególnie narażonych na bezrobocie długotrwałe. W roku 2 000 krakowscy bezrobotni w tej grupie wiekowej stanowili – 1,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, w roku 2010 już – 13%, a w roku 2019 – 22%. Największy odsetek osób bezrobotnych stanowią osoby w wieku 35 – 44 lat, w stosunku do ogółu bezrobotnych to 26%. W ujęciu rocznym nie odnotowano wyraźnych zmian w strukturze wieku bezrobotnych w porównaniu do roku 2018.

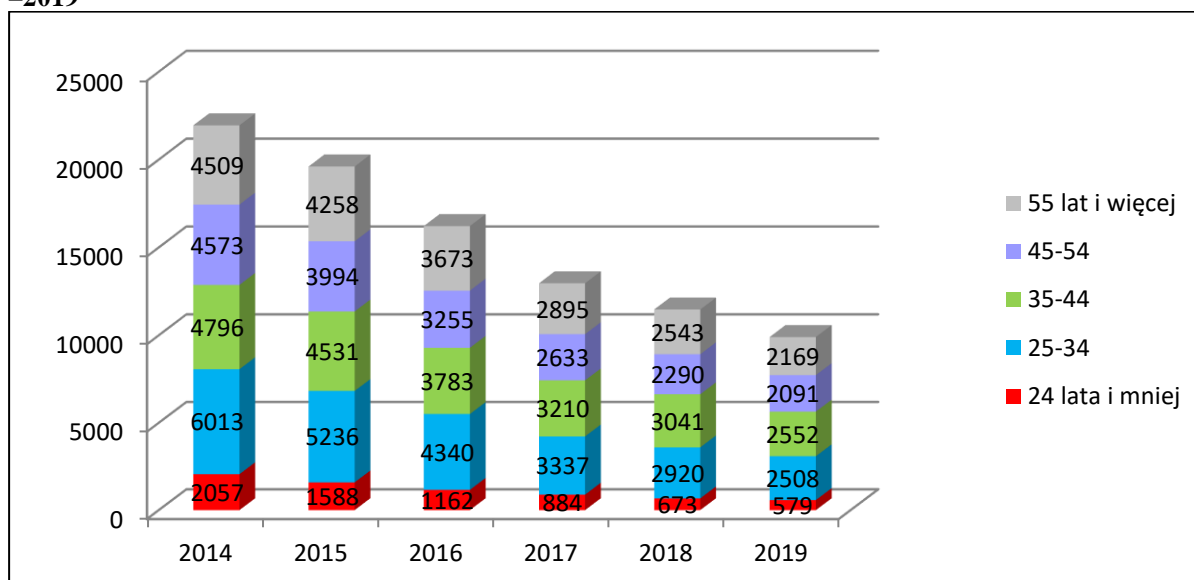
⁸³ <https://wupkrakow.praca.gov.pl/regionalna-mapa-bezrobocia1>

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie w roku 2019 – procentowy udział kategorii wiekowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg kategorii wiekowych w latach 2014–2019

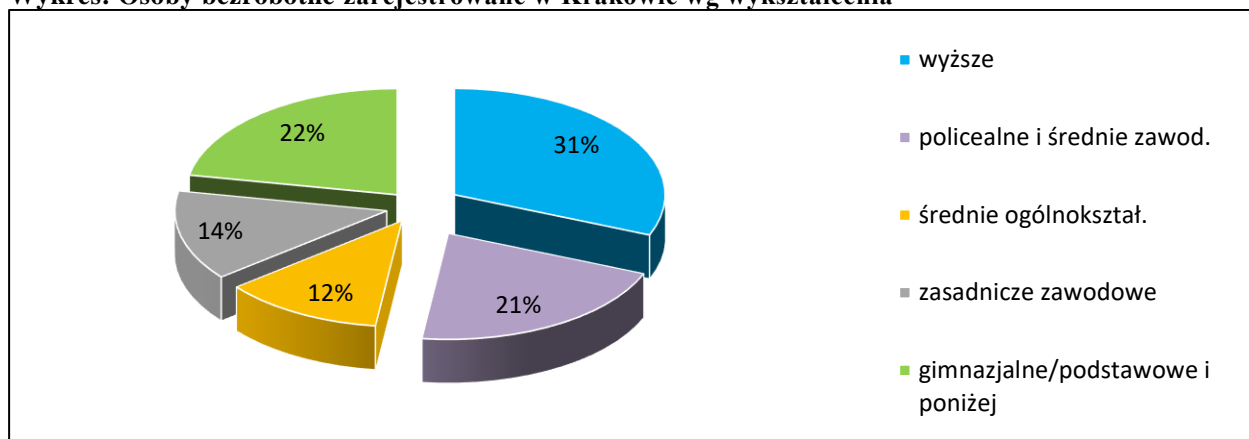

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Znaczącym zmianom podlega struktura osób bezrobotnych wg wykształcenia. W roku 2014 największy odsetek bezrobotnych legitymował się wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (łącznie 56,7%). Bezrobotni z wykształceniem wyższym stanowili jedynie 9,1% ogółu. Jednak już dziesięć lat później wśród krakowskich bezrobotnych dominowały osoby najlepiej wykształcone – z wykształceniem wyższym 23,7% i policealnym oraz średnim zawodowym 23,8%.

W 2019 roku osoby z wykształceniem wyższym i policealnym oraz średnim zawodowym stanowiły w sumie 52% bezrobotnych. Najmniej zarejestrowanych osób bezrobotnych niezmiennie posiada wykształcenie średnie ogólnokształcące. Powodem tego jest prawdopodobnie fakt, iż młodzież po ukończeniu nauki w szkołach ogólnokształcących kontynuuje w trybie zaocznym edukację na poziomie wyższym. W porównaniu do roku 2018 nie odnotowuje się znaczących różnic wśród osób bezrobotnych wg wykształcenia.

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg wykształcenia

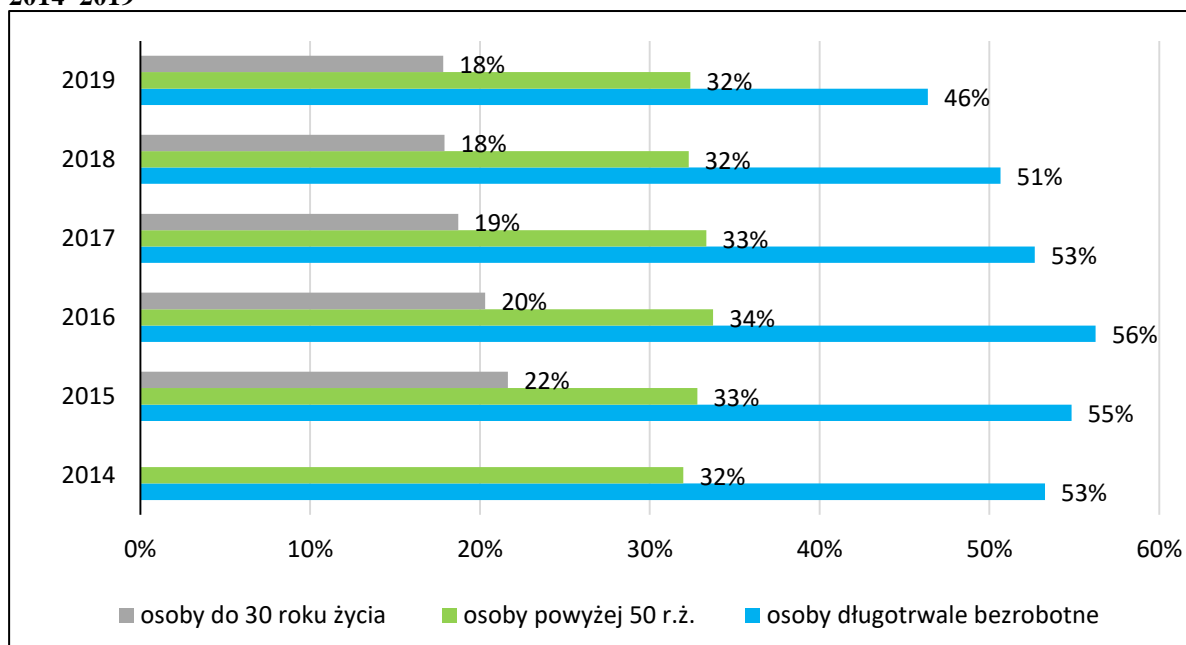
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Z uwagi na długość pozostawania bez pracy, najliczniejszą grupę w 2019 roku stanowili bezrobotni pozostający bez pracy przez okres powyżej 24 miesięcy – 2 2319 osób, tj. ponad 23% wszystkich bezrobotnych.

Dla zobrazowania struktury osób bezrobotnych należy także dodać charakterystykę osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, do których zaliczają się: osoby do 30 roku życia, osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50 roku życia, osoby korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej, osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia oraz osoby niepełnosprawne. Niska aktywność zawodowa tych osób rodzi szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla nich samych, jak i dla społeczeństwa.

Wśród osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy największy odsetek stanowią: osoby do 30 roku życia osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50 roku życia.

Wykres: Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Jak wskazuje powyższy wykres, poza osobami długotrwale bezrobotnymi, duży odsetek bezrobotnych stanowią osoby powyżej 50 roku życia. Osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy, szczególnie te będące już w wieku produkcyjnym niemobilnym, mają najmniejsze

szanse na znalezienie zatrudnienia. Jedną z przyczyn przedłużania się okresu pozostawania bez pracy większości osób długotrwale bezrobotnych jest także brak kwalifikacji zawodowych, doświadczenia zawodowego lub wykształcenia średniego. Z danych GUP wynika, że osoby długotrwale bezrobotne stanowiły w 2019 r. 46% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych, natomiast osoby powyżej 50 roku życia – 32%.

Z uwagi na długość okresu pozostawania bez pracy, najliczniejszą grupę stanowili bezrobotni pozostający bez pracy przez okres powyżej 24 miesięcy – 2,3 tys., a ich liczba była o 21,3% mniejsza niż w końcu grudnia 2018 r. Ze względu na długość stażu pracy, dominowali bezrobotni ze stażem pracy 1–5 lat (2,0 tys.), a ich liczba spadła w ujęciu rocznym o 13,5%⁸⁴.

Wśród osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy należy zwrócić uwagę na grupę osób z niepełnosprawnością. Kategorię bezrobotnych niepełnosprawnych opisano w rozdziale 7: Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym, podrozdział 7.1: Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa. Grupa ta wymaga szczególnej uwagi – bezrobotni z niepełnosprawnością bardzo silnie odczuwają trudności związane z pozyskaniem, wykonywaniem i utrzymaniem pracy.

10.2 Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych

10.2.1 Praca socjalna z osobami bezrobotnymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest praca, przy czym obejmuje on także działania związane z faktem pozostawania bez zatrudnienia.

Informacje na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: „Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków–praca socjalna”.

10.2.2 Zatrudnienie socjalne

W odniesieniu do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, poza zadaniami wynikającymi z przepisów zawartych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej realizuje również zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej wynikające z ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. Zadania określone w ustawie realizowane są poprzez zatrudnienie socjalne przez co należy rozumieć zapewnienie osobom wymienionym poniżej możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej oraz zatrudnieniu wspieranym. Zadania te adresowane są w szczególności do osób:

- 1) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 2) uzależnionych od alkoholu,
- 3) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających,
- 4) chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego;
- 5) długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- 6) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 7) uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;

⁸⁴ Urząd Statystyczny w Krakowie, *Biuletyn Statystyczny Miasta Krakowa IV kwartał 2019 r.*, Kraków 2020 r.

8) niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, którzy podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w oparciu o ustawę o zatrudnieniu socjalnym, w ramach klubów integracji społecznej oraz centrów integracji społecznej.

10.2.2.1 Kluby Integracji Społecznej

Klub Integracji Społecznej może być prowadzony przez gminę lub organizację pozarządową. W ramach klubu można organizować w szczególności:

- 1) działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy na czas określony, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy u pracodawców, wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia lub podjęcia działalności w formie spółdzielni socjalnej;
- 2) prace społecznie użyteczne;
- 3) roboty publiczne;
- 4) poradnictwo prawne;
- 5) działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych;
- 6) staże, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

10.2.2.1.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków 2019 roku funkcjonował:

- Klub Integracji Społecznej będący w strukturze organizacyjnej MOPS,
- Klub Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością, który do kwietnia 2019 r. prowadzony był w ramach projektu współfinansowanego ze środków unijnych pn. „Bariery zamieniamy na szanse”, natomiast od czerwca 2019 r. finansowany jest ze środków własnych Gminy Miejskiej Kraków.

10.2.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Klub Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością prowadzony jest przez Fundację Sustinae.

10.2.2.1.3 Kadra

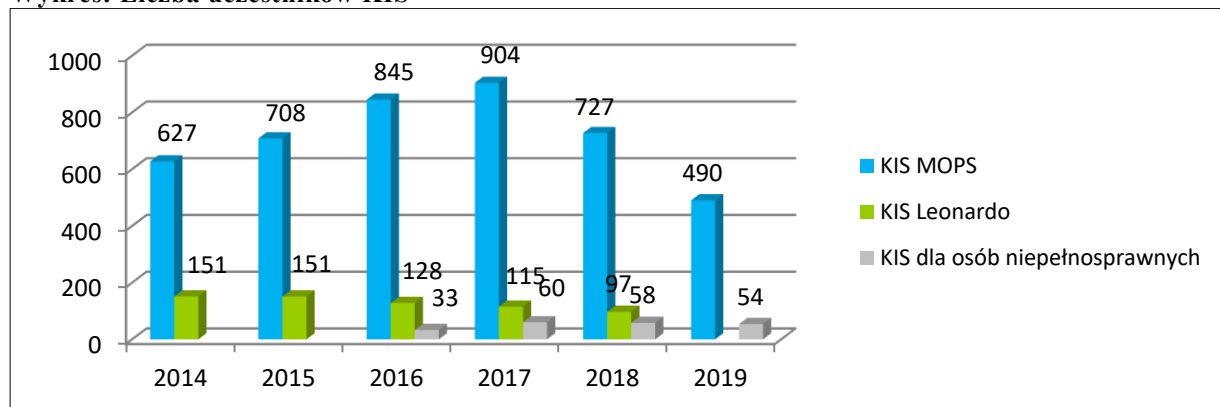
W Klubie Integracji Społecznej działającym w strukturze MOPS w 2019 r. zadania na rzecz mieszkańców Miasta Krakowa realizowało 29 pracowników. W Klubie Integracji Społecznej dla osób niepełnosprawnych zadania realizowało 10 specjalistów (w tym umowy o pracę, umowy zlecenie, samozatrudnienie, wolontariat).

10.2.2.1.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W przypadku Klubu Integracji Społecznej działającego w strukturze MOPS liczba uczestników korzystających ze wsparcia w 2019 roku zmniejszyła się w stosunku do 2018 roku

o 32,5%. W zajęciach w Klubie Integracji Społecznej dla osób niepełnosprawnych uczestniczyły 54 osoby z orzeczoną niepełnosprawnością.

Wykres: Liczba uczestników KIS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

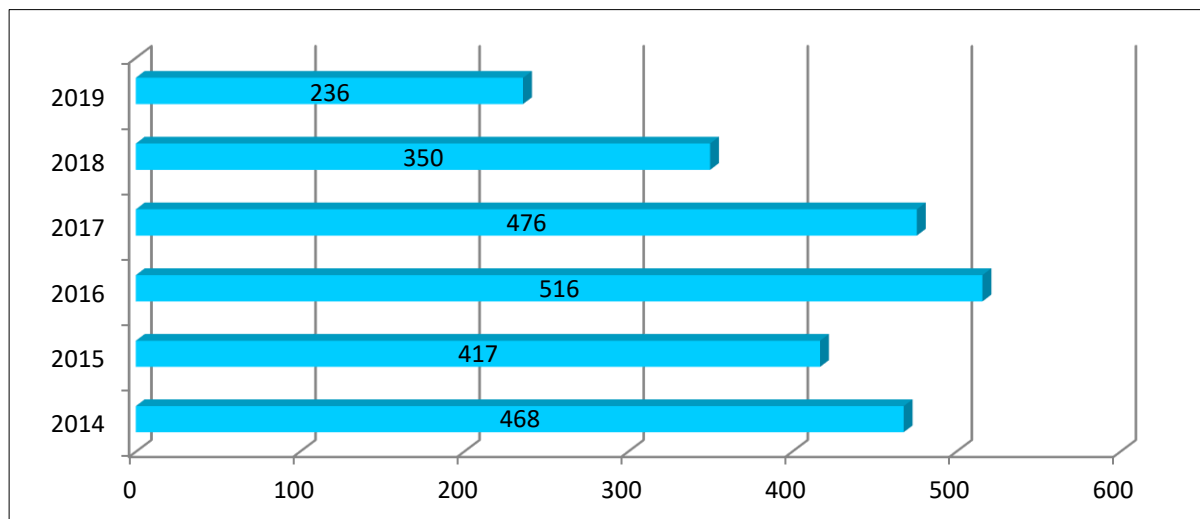
W 2019 r. w zajęciach KIS uczestniczyło 490 osób, ponad połowę uczestników stanowili mężczyźni – 61% nastąpił tu niewielki spadek bowiem w ubiegłym roku grupa mężczyzn stanowiła 63%. Kobiety stanowiły natomiast 39% ogółu uczestników. W wyniku udzielonego wsparcia zatrudnienie podjęło łącznie 119 (24%) ogółu osób uczestniczących w KIS w 2019 r.

Wszyscy uczestnicy KIS byli objęci indywidualnymi i grupowymi działaniami na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej realizowanymi przez pracowników socjalnych, specjalistów (psycholog, prawnik, doradca zawodowy, terapeuta uzależnień) i pracowników na zasadach trenera zatrudnienia wspieranego:

1. Wsparcie i poradnictwo indywidualne: Wszyscy uczestnicy byli objęci wsparciem indywidualnym pracowników socjalnych KIS oraz poradnictwem specjalistycznym w ramach którego psycholog, prawnik i terapeuta udzielili 1497 porad.
2. Wsparcie grupowe z którego korzystali wszyscy uczestnicy KIS. Wsparcie to było organizowane w KIS w różnorodnych formach, umożliwiających uczestnikowi dokonanie wyboru aktywności adekwatnej do jego ścieżki rozwoju, określonej w kontrakcie socjalnym. Zajęcia prowadzone były w formie grup: edukacyjnych, wsparcia i samopomocy oraz warsztatów. Łączna liczba spotkań w ramach w/w działań wyniosła 795. Każde spotkanie trwało od 2 do 3 godzin, prowadzone były przez pracowników KIS. Dodatkowo w realizację, współprowadzenie zajęć KIS zaangażowani byli: dwaj wolontariusze oraz uczestnicy pełniący funkcje liderów, asystentów lub pomocników. Udział w zajęciach grupowych jest nierozłącznym elementem reintegracji społecznej i zawodowej uczestników KIS, dzięki nim m.in. uczestnicy budują więzi międzyludzkie, uczą się poprawnych relacji, zdobywają umiejętność pracy w grupie.

W ramach prac społecznie użytecznych w KIS MOPS w 2019 roku pracę wykonywało 236 osób. Liczba ta w porównaniu do roku 2018 zmalała o ponad 32%. Prace społecznie użyteczne są to prace wykonywane przez osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku korzystające z pomocy społecznej. Prace są organizowane przez Gminę Miejską Kraków w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej. Czas pracy w ciągu tygodnia nie może przekroczyć 10 godzin. Świadczenie dla osób wykonujących prace społecznie użyteczne wypłacane jest ze środków Gminy Miejskiej Kraków w 2019 r. w pierwszym półroczu w kwocie 8,30 zł natomiast w drugim półroczu w kwocie 8,50 zł za godzinę, z czego 60 % świadczenia refundowane jest z Funduszu Pracy. MOPS proponuje osoby, które mogłyby być skierowane do poszczególnych rodzajów prac oraz wypłaca im świadczenia.

Wykres: Liczba osób wykonujących prace społecznie użyteczne w Klubie Integracji Społecznej funkcjonującym w strukturze MOPS, w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2019 r. prace społecznie użyteczne realizowane były łącznie w 42 podmiotach, w tym m.in.: w Urzędzie Miasta Krakowa, domach pomocy społecznej, szkołach, przedszkolach oraz stowarzyszeniach (m.in. Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Bank Żywności, Graal, Gaudium et Spes, TKKF).

W ramach realizowanych działań w Klubie Integracji Społecznej uczestnicy mieli możliwość udziału w następujących programach i projektach:

1. Program Oddłużenie

Program realizowany od 2013 roku w oparciu o porozumienie zawarte w dniu 06.02.2013 r. pomiędzy ZBK, MOPS i GUP dotyczące: „Programu reintegracji społecznej i zawodowej osób posiadających zadłużenie z tytułu korzystania z mieszkań komunalnych, mające na celu pomoc w spłacie zadłużenia”.

Program realizowany jest poprzez wsparcie indywidualne i grupowe pracowników MOPS KIS ukierunkowane na reintegrację społeczną i zawodową. Uczestnicy otrzymują możliwość wykonywania prostych prac na terenie nieruchomości fortecznych, dzięki którym z zarobionych pieniędzy, pozyskanych świadczeń spłacają istniejące zobowiązania wobec ZBK. W 2019 r. w cotygodniowych spotkaniach informacyjnych wzięło udział 51 osób, spośród których w Programie uczestniczyło 20 osób zadłużonych. Kwota spłaconego na rzecz gminy zadłużenia wyniosła 53 820,68 zł w tym spłacona przez: wykonujących prace społecznie użyteczne – 4 228,30 zł, osoby, które pracowały w ramach umowy o pracę – 49 592,38 zł.

Dla Gminy Miejskiej Kraków realizacja Programu poza efektami ekonomicznymi, przynosi efekty społeczne w postaci zmian postaw osób zadłużonych, które stają się aktywne w dążeniu do poprawy swojej sytuacji. Poprzez udzielane im wsparcie w ramach reintegracji społecznej i zawodowej przez pracowników MOPS KIS odnajdują możliwości rozwiązania problemu zadłużenia. Aby nie zatracić pozytywnych zmian jakie zaistniały w życiu uczestników Programu Oddłużenie osoby te wzmocniane m.in. przez doradców zawodowych MOPS KIS, zaopatrzone w wiedzę dotyczącą technik i metod poszukiwania pracy na wolnym rynku, są przygotowane do jej podjęcia. Osobom kończącym udział w Programie przekazywane są oferty pracy na wolnym rynku.

2. Program Aktywizacja i Integracja „PAI”

Program Aktywizacja i Integracja „PAI” jest realizowany w Krakowie w oparciu o dwustronne porozumienie z dnia 11.02.2015 r. zawarte pomiędzy Grodzkim Urzędem Pracy w Krakowie oraz Miejskim Ośrodkiem Pomocy w Krakowie, określające zasady realizacji partnerstwa zadaniowego dot. PAI. Celem PAI jest poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy poprzez kształtowanie u uczestników aktywnej postawy w życiu społecznym

i zawodowym, tak aby mogli oni przewyższać istniejące deficyty i nabyć zdolność do poruszania się na rynku pracy w celu podjęcia zatrudnienia. W 2019 r. w MOPS KIS w PAI uczestniczyło 21 osób. Osoby te objęte były wsparciem indywidualnym i grupowym w wymiarze 10 godzin tygodniowo, oraz w wymiarze do 10 godzin tygodniowo wykonywały prace społecznie użyteczne. Efektem udziału w programie jest poprawa funkcjonowania w wymiarze społecznym i zawodowym. Program Aktywizacja i Integracja w 2019 r. zakończyło 21 osób, uzyskując II profil zawodowy w Grodzkim Urzędzie Pracy.

3. Usługa „Pomoc w domu”

Usługa realizowana w ramach Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”.

W 2019 r. w ramach w/w programu z usług realizowanych w ramach prac społecznie użytecznych skorzystały łącznie 4 rodziny z dziećmi do lat 18. Łącznie pracę „Pomoc w domu” wykonywało 4 uczestników MOPS KIS, którzy wypracowali łącznie 1219 godzin usług.

Łączna wysokość kosztów poniesionych na realizację usługi to 10 265,90 zł. Szczegółowe informacje w podrozdziale 8.3 „Usługa „Pomoc w domu”.

4. Realizacja programu „Złota rączka”

Program „Złota Rączka” realizowany jest od 18 czerwca 2018 r. przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie oraz Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia wcześniej Biuro Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych w Krakowie. Celem programu jest zapewnienie nieodpłatnej pomocy seniorom w drobnych domowych naprawach. Program dedykowany jest osobom w wieku powyżej 60 r.ż. w pierwszej kolejności samotnym i niepełnosprawnym, prowadzącym jednoosobowe gospodarstwo domowe, zamieszkującym na terenie miasta Krakowa. Zakres pomocy obejmuje drobne naprawy, niewymagające natychmiastowej interwencji, specjalistycznej wiedzy i uprawnień. Prace realizowane są wyłącznie w lokalu zamieszkiwanym przez osobę ubiegającą się o pomoc. Materiały potrzebne do wykonania prac np. uszczelki, nowy zawias/zamek, farbę, gniazdko zapewnia osoba ubiegająca się o pomoc. Narzędzia do wykonania prac zapewnia MOPS. W szczególnych przypadkach osoby skierowane do wykonania rzeczonych usług towarzyszą seniorom w zakupie niezbędnych materiałów. W 2019 r. wykonano łącznie 1328 usług w tym 267 elektrycznych (m.in. wymiana żarówek, gniazdek, wyłączników, naprawa lamp, kinkietów), 379 hydraulicznych (m.in. wymiana uszczelki w przeciekających kranach, udrożnienie odpływów), 184 ślusarskie (m.in. montaż i wymiana zamków, zawiasów), 117 stolarskich (m.in. naprawa zepsutych krzeseł), 18 malarskich (m.in. podmalowanie małych powierzchni z zaszpachlowaniem drobnych ubytków), 363 innych (m.in. wymiana karniszy, powieszenie obrazów, uszczelnianie okien i drzwi, wieszanie półek). W/w prace wykonywało czterech panów zatrudnionych w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie w ramach umowy zlecenia (jeden emeryt, oraz trzech byłych bezrobotnych uczestników MOPS KIS) wypracowując łącznie 2889 godzin.

5. Projekt „Bariery zamieniamy na szanse”

MOPS KIS w okresie od 01.05.2016 r. do 30.04.2019 r. realizował zadania w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” w ramach 9 osi priorytetowej Region Spójny Społecznie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 działanie 9.1 aktywna integracja, poddziałanie 9.1.1. W 2019 r. w projekcie wzięło udział 99 uczestników KIS. (szerzej o projekcie zob. rozdział 13).

6. Projekt „Kooperacje 3D–model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin”

Projekt realizowany w formule partnerskiej przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, II Oś Priorytetowa –Efektywne polityki publiczne na rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.5 – Skuteczna pomoc społeczna. Celem projektu jest zwiększenie kooperacji oraz poprawa współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych sektorów istotnych z punktu widzenia włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa.

W 2019 r. w ramach realizowanego projektu pozyskano kooperantów i zawiązano tzw. Partnerski Zespół Kooperacyjny – „PZK”. Do Partnerskiego Zespołu Kooperacyjnego przystąpili:

- a. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Klub Integracji Społecznej w Krakowie,
- b. Fundacja Sustinae,
- c. Galicyjska Fundacja Wsparcie, Integracja, Rozwój – Centrum Integracji Społecznej,
- d. Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej Gaudium et Spes,
- e. Poradnia Leczenia Uzależnień Alko–Med,
- f. Grodzki Urząd Pracy w Krakowie

7. Projekt „Aktywni Zawodowo Aktywni Społecznie”

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie począwszy od 1 maja 2019 r. realizuje projekt pn.: „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie”. Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020.

Projekt pn.: „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie”, kierowany jest do mieszkańców Krakowa, którzy zamieszkują na terenie Gminy Miejskiej Kraków, ukończyli 15 lat, a ich wiodącymi problemami są: bezdomność, niepełnosprawność, bezrobocie, trudności wychowawcze, zaburzenia psychiczne lub uzależnienia.

Obejmuje 5 grup docelowych uczestników:

- 1) osoby bezdomne,
- 2) osoby niepełnosprawne w wieku aktywności zawodowej, które ze względu na stan zdrowia doświadczają ograniczeń w codziennej aktywności i samodzielności,
- 3) rodziny z dziećmi do 18 roku życia wymagające wsparcia w związku z zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawnością intelektualną lub uzależnieniami rodziców,
- 4) osoby lub rodziny biologiczne i zastępcze oraz wychowankowie przebywający w pieczy zastępczej lub ją opuszczający,
- 5) osoby bez pracy.

MOPS KIS w ramach wspomnianego projektu realizuje usługi o charakterze zawodowym: tj. poradnictwo zawodowe – pomoc w odnalezieniu właściwej ścieżki zawodowej, kursy kompetencyjne, opieka trenera zatrudnienia wspieranego w aktywizacji zawodowej, adaptacji na stanowisku pracy oraz w kontaktach z pracodawcą; zatrudnienie subsydiowane.

W roku 2019 w ramach zatrudnienia subsydiowanego pracę realizowały 23 osoby na stanowiskach: robotnik, sprzątaczką, opiekun, pomoc biurowa.

Szerzej o projekcie zob. rozdział 17.

W 2019 r. ze wsparcia Klubu Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością skorzystały 54 osoby, w tym:

- 15 osób było uczestnikami KIS w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”, który realizowany był do kwietnia 2019 r.,
- 39 osób było uczestnikami KIS w ramach zadania finansowanego ze środków Gminy Miejskiej Kraków, które realizowane jest od czerwca 2019 r.

W efekcie uzyskanego wsparcia w 2019 r. ośmiu uczestników Klubu Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością podjęło zatrudnienie.

Klub Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością zapewnia uczestnikom możliwość skorzystania ze wsparcia w postaci usługi pracy socjalnej, doradztwa zawodowego, poradnictwa prawnego, treningów umiejętności psychospołecznych i zawodowych, szkoleń zawodowych i budujących kompetencje uczestnika oraz staży.

10.2.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność Klubu Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością w ramach projektu współfinansowanego ze środków unijnych pn. „Bariery zamieniamy na szanse” wydatkowano:

- w 2016 roku: 129 291,56 zł;
- w 2017 roku : 352 393,11 zł;
- w 2018 roku: 418 140,24 zł;
- w 2019 roku: 106 532,71 zł.

Na realizację powyższego zadania w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków przeznaczono w 2019 r. 229 727,24 zł.

10.2.2.2 Zadania realizowane przez Centra Integracji Społecznej

Centra Integracji Społecznej realizują zadania związane z reintegracją zawodową i społeczną przez następujące usługi:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

10.2.2.2.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków 2019 roku funkcjonowało:

- Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków,
- Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych, bez pracy działające od 16 sierpnia 2016 r. do 30 kwietnia 2019 r. w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”,
- Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością, bez pracy działające od 1 maja 2019 roku.

10.2.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem prowadzącym Centrum Integracji Społecznej w 2019 roku była Galicyjska Fundacja „Wsparcie, Integracja, Rozwój”, a Centra Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością były prowadzone przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

10.2.2.2.3 Kadra

W realizację zadania związanego z realizacją zadania polegającego na prowadzeniu Centrum Integracji Społecznej zaangażowanych było:

- w Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków: 17 pracowników CIS (w tym 2 zatrudnione na umowę o pracę, 15 zatrudnionych na umowę zlecenie) oraz współpracujący wolontariusze,
- w Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” zadanie realizowało 8 osób (ok. 3,7 etatu) oraz współpracujący wolontariusze.

- w ramach kolejnej umowy Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością zadanie realizowało 7 osób (ok. 3 etaty) oraz współpracujący wolontariusze.

10.2.2.2.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

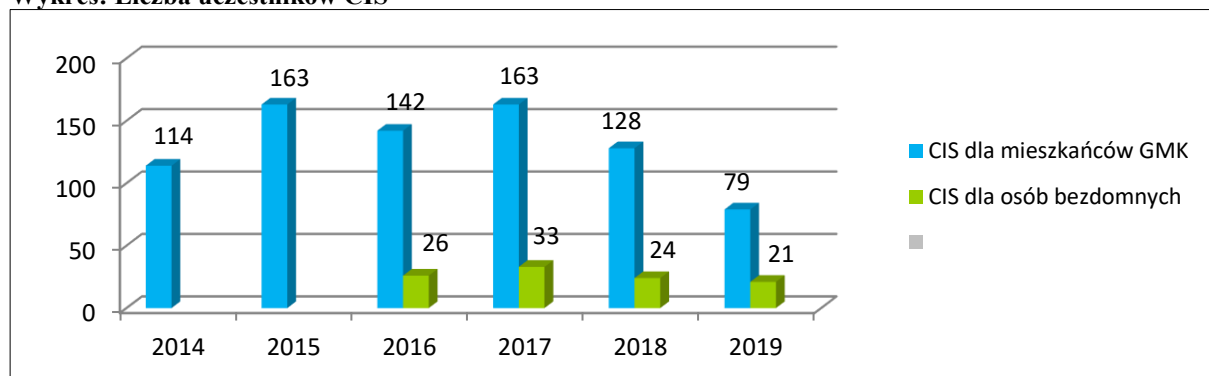
Ze wsparcia Centrum Integracji Społecznej prowadzonego przez Galicyjską Fundację „Wsparcie, Integracja, Rozwój” w 2019 r. skorzystało 79 osób, spośród których 3 podjęły zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

W okresie od 1 lipca 2017 r. do 30 kwietnia 2019 r. zlecono realizację zadania w formie Centrum Integracji Społecznej – 20 miejsc dla osób bezdomnych bez pracy w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”. Zadanie realizowało Dzielisko Pomocy św. Ojca Pio. Od 1 maja 2019 r. Dzielisko Pomocy św. Ojca Pio prowadzi na podstawie nowej umowy Centrum Integracji Społecznej zapewniające 10 miejsc dla osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością, bez pracy.

W zajęciach Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych w okresie od 1 stycznia do 30 kwietnia 2019 r. uczestniczyło 9 osób, w tym osoby z problemem uzależnienia od alkoholu.

W zajęciach Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością w okresie od 1 maja do 31 grudnia 2019 r. uczestniczyło 12 osób, w tym osoby z problemem uzależnienia od alkoholu, 5 osób kontynuowało Indywidualne Programy Zatrudnienia Socjalnego z poprzedniego okresu działalności Centrum.

Wykres: Liczba uczestników CIS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Przedstawione powyżej dane wskazują na to, że od 2017 r. liczba uczestników Centrów Integracji Społecznej systematycznie spada.

Podczas uczestnictwa w Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków, beneficjenci korzystali ze wsparcia w ramach integracji społecznej, w tym m.in. z konsultacji indywidualnych prowadzonych przez pracownika socjalnego, psychologa oraz doradcę zawodowego.

Tabela: Liczba porad udzielonych uczestnikom CIS w roku 2019

Konsultacje, w tym:	Liczba godzin konsultacji
psychologiczne	916
socjalne	510
zawodowe	898
suma	2 324

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W ramach reintegracji społecznej uczestnicy CIS brali również udział w zajęciach grupowych prowadzonych przez ww. specjalistów, jak i dodatkowych formach wsparcia, wśród których wymienić można:

- konsultacje indywidualne i warsztaty z radcą prawnym,
- konsultacje indywidualne z doradcą finansowym,
- okolicznościowe spotkania świąteczne dla Uczestników,
- warsztaty profilaktyki społecznej z udziałem przedstawicieli Komendy Miejskiej w Krakowie,
- grupę wsparcia dla osób mających problem z nadużywaniem alkoholu,
- grupę wsparcia aktywizującą zawodowo,
- warsztaty – spotkanie z historią.

Reintegracja zawodowa zapewniła uczestnikom możliwość skorzystania z zajęć praktycznych przygotowujących do podjęcia pracy, które odbywają się u pracodawców współpracujących z CIS, jak np. w domach pomocy społecznej, MPO i innych podmiotach, które zadeklarowały chęć współpracy. W zakresie tej formy wsparcia uczestnicy mieli możliwość zdobywania nowych lub wzmacniania posiadanych kwalifikacji zawodowych, co odbywało się poprzez udział w warsztatach takich, jak: remontowo–porządkowy, pielęgnacji terenów zielonych, opiekuńczo–porządkowy, administracyjno–biurowy, gastronomiczno–porządkowy.

W zajęciach Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych w okresie od 1 stycznia do 30 kwietnia 2019 r. uczestniczyło 9 osób, w tym osoby z problemem uzależnienia od alkoholu.

W zajęciach Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością w okresie od 1 maja do 31 grudnia 2019 r. uczestniczyło 12 osób, w tym osoby z problemem uzależnienia od alkoholu, 5 osób kontynuowało Indywidualne Programy Zatrudnienia Socjalnego z poprzedniego okresu działalności Centrum. W ciągu roku 5 osób podjęło zatrudnienie.

W okresie od 1 stycznia do 30 kwietnia 2019 roku z uczestnikami CIS zrealizowano 154 godzin spotkań indywidualnych, w tym:

- 54 spotkania z doradcą zawodowym,
- 50 spotkań z instruktorem/trenerem zatrudnienia wspieranego,
- 41 spotkań z pracownikiem socjalnym,
- 3 spotkania z psychologiem lub psychoterapeutą,
- 6 spotkań z lekarzem psychiatrą.

W ramach zajęć reintegracji społecznej zrealizowano 69 spotkań grupowych, które łącznie trwały 128 godzin.

W okresie od 1 maja do 31 grudnia 2019 roku z uczestnikami CIS zrealizowano 284 godziny konsultacji indywidualnych, w tym:

- 94 konsultacji socjalnych,
- 172 konsultacji zawodowych,
- 18 konsultacji psychologicznych,

W ramach zajęć reintegracji społecznej zrealizowano 116 spotkań grupowych, które łącznie trwały 211 godzin.

10.2.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków przeznaczonych na sfinansowanie zadania polegającego na prowadzeniu Centrum Integracji Społecznej wyniosła:

- w roku 2014: 374 000 zł, w tym 196 773 zł stanowiły środki Gminy Miejskiej Kraków, a 177 227 zł to środki projektu „Pora na aktywność”;

- w roku 2015: 616 000 zł, w tym 291 217,07 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2016: 748 400 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017 r.: 721 195,26 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2018: 464 925,94 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2019: 503 685 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków.

Na realizację zadania na prowadzenie Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych prowadzonego w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” z dotacji wydatkowano:

- w 2016 r.: 61 845,87 zł;
- w 2017 r.: 187 143,96 zł;
- w 2018 r.: 164 405,20 zł;
- w 2019 r.: 53 945,90 zł.

Natomiast na kontynuację zadania w postaci Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością w 2019 roku z dotacji wydatkowano 46 580,00 zł (roczny koszt to 53 430 zł, w tym 6 850 zł za grudzień 2019 r. wypłacone w styczniu 2020 r.).

10.2.2.3 Wnioski

Obserwacja zadań, których realizacja dotyczy prowadzenia Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków jak i Klubu Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością wskazuje na zmieniający się profil trudności uczestników korzystających ze wsparcia. Aktualnie w wielu wypadkach dominującym problemem nie jest samo bezrobocie, lecz będące jego przyczyną inne problemy (np. zdrowotne, uzależnienia, wiek przedemerytalny), które bardzo często stanowią poważną barierę w kwestii możliwości podjęcia zatrudnienia. Z kolei osoby, których dominującym problemem jest bezrobocie, mając na uwadze aktualne realia rynku pracy (a więc niski poziom bezrobocia, dostępne oferty pracy), znajdują zatrudnienie samodzielnie lub też korzystają z omawianego tu wsparcia przez krótki okres czasu. Efektem powyżej opisanych zmian jest również zmniejszenie ilości osób kwalifikujących się lub chętnych do korzystania z usług oferowanych przez tego typu miejsca reintegracji społeczno-zawodowej.

Jednocześnie na uwadze mieć należy, iż powyższe wnioski w żaden sposób nie umniejszają zasadności funkcjonowania miejsc reintegracji społeczno-zawodowej, jakimi są KIS-y i CIS-y, których celem jest odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej, pełnieniu ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu, jak i odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego funkcjonowania na rynku pracy. Niejednokrotnie bowiem miejsca te stanowią jedyną szansę dla osób chętnych do skorzystania z tych form wsparcia, na podniesienie jakości ich życia poprzez kontakt i integrację z innymi ludźmi, możliwość rozwoju, a także nabycia nowych umiejętności i wiedzy ułatwiającej codzienne życie.

W przypadku osób bezdomnych analiza wskazuje, że mając na uwadze niski poziom bezrobocia i łatwość znalezienia zatrudnienia w okresie ostatnich dwóch lat, a z drugiej strony pojawiające się problemy zdrowotne u osób bezdomnych powyżej 45 roku życia, które uniemożliwiają aktywne uczestnictwo w takim rodzaju wsparcia, zmniejsza się liczba chętnych do udziału w CIS. W związku z tym od 1 maja 2019 roku zlecono kontynuację usługi, ale w mniejszym zakresie, tj. CIS dla osób bezdomnych na 10 zamiast 20 miejsc.

Śladem ubiegłych lat, celem na 2020 rok jest utrzymanie na wysokim poziomie standardu realizowanych usług.

Analiza przyczyny wykluczenia i bezrobocia uczestników MOPS KIS wskazuje, że jednym z kluczowych problemów jest problem uzależnień. W 2019 roku 83 (17%) uczestników

MOPS KIS dotyczył problem uzależnienia alkoholowego, a 1 narkotycznego. Wszyscy uczestnicy MOPS KIS objęci są działaniami informacyjnymi, edukacyjnymi i profilaktycznymi z zakresu uzależnień. W stosunku do tych, których dotyczy problem uzależnienia alkoholowego podejmowane są działania mające na celu pomoc w jego rozwiązaniu. Część uczestników ukończyła lub była w trakcie terapii uzależnień odbywanej w specjalistycznych instytucjach. Równocześnie osoby uzależnione lub współuzależnione korzystały ze wsparcia indywidualnego: terapeuty uzależnień, prawnika, psychologa, pracowników socjalnych zatrudnionych w MOPS KIS.

11 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach

11.1 Ubóstwo

Ubóstwem określamy sytuację, w której gospodarstwo domowe nie dysponuje wystarczającymi środkami pieniężnymi pozwalającymi na zaspokojenie swoich podstawowych potrzeb. Ubóstwo jest złożonym zjawiskiem społecznym, uwarunkowanym przez czynniki społeczno-ekonomiczne i demograficzne, a w szczególności przez problem bezrobocia, liczbę rodzin wielodzietnych i niepełnych, wskaźnik rodzin żyjących z osobą niepełnosprawną lub długotrwale chorą, podeszły wiek oraz bezdomność. Ubóstwo jest więc wspólnym problemem, który w całej swej rozciągłości dotyka praktycznie wszystkie grupy społeczne oraz większość kategorii osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej.

Więcej informacji na temat ubóstwa można znaleźć w rozdziale 2: „Analiza lokalnej sytuacji społeczno-demograficznej Gminy Miejskiej Kraków”, podrozdział 2.4: „Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych”.

Uchwałą Rady Miasta Krakowa Nr XLIII/768/16 z dnia 11 maja 2016 r. został ustanowiony Program Aktywnego Ograniczania Ubóstwa w Gminie Miejskiej Kraków na lata 2016–2020. Celem programu jest skuteczne aktywne zmniejszenie zakresu i skali ubóstwa przez:

- włączenie społeczne osób, rodzin i środowisk doświadczających ubóstwa;
- ograniczenie zasięgu i głębokości ubóstwa.

Działania realizowane w ramach Programu:

- utrzymanie zróżnicowanych form wsparcia pozamaterialnego o charakterze aktywizacji wspieranej, podnoszących kompetencje pełnionych ról;
- kształtowanie wzorców współpracy obywatelskiej przez umożliwienie włączenia się w udzielanie pomocy przez osoby prywatne (wolontariat) i organizacje (akcje socjalne);
- wprowadzenie nowych usług aktywizacji wspieranej w dziedzinie wspieranie rodziny oraz w dziedzinie reintegracja społeczna i zawodowa;
- podnoszenie skuteczności wsparcia przez pracę socjalną, ukierunkowaną na wzmacnianie potencjału osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem ich uprawnień, zasobów i możliwości;
- zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego rozumianego jako dostęp do świadczeń pomocy społecznej w celu umożliwienia zaspokojenia przez osoby i rodziny podstawowych potrzeb bytowych z uwzględnieniem współpracy w rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej;
- poszerzanie zakresu udzielanego wsparcia przez zlecenie w trybie konkursów ofert realizacji zadań organizacjom pozarządowym, w tym zadań nakierowanych na zmniejszenie problemu niedożywienia przez dystrybucję żywności w ramach Europejskiego Programu Pomocy Żywnościowej FEAD;
- zwiększenie skali pomocy w zakresie dożywiania – zwiększenie wymiaru udzielanej pomocy w formie zasiłków na zakup żywności (urealnienie stawki dziennej);
- zwiększenie skuteczności pomocy materialnej w formie świadczeń o charakterze wyrównującym dochód do kryteriów ustawowych – zwiększenie nakładów finansowych na realizację zasiłku okresowego w części finansowanej przez Gminę.

Dla potrzeb niniejszego opracowania w części tej omówiono wyłącznie pomoc w formie świadczeń finansowych i w naturze.

11.2 Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach

11.2.1 Zasiłek okresowy

Wypłacanie zasiłków okresowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

Zasiłek okresowy jest świadczeniem obligatoryjnym i podstawowym narzędziem pomocy społecznej ograniczającym zakres i głębokość ubóstwa.

11.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

11.2.1.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.1.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Na liczbę gospodarstw domowych (rozumianych jako osoby samotnie gospodarujące oraz rodziny) otrzymujących pomoc w formie zasiłku okresowego wpływa przede wszystkim wysokość kryteriów dochodowych obowiązujących w danym roku kalendarzowym, a następnie pozostałe czynniki wpływu jak np. sytuacja na rynku pracy. Zauważalna jest jednakże tendencja spadkowa w zakresie liczby gospodarstw objętych pomocą w formie zasiłku okresowego począwszy od 2016 r.

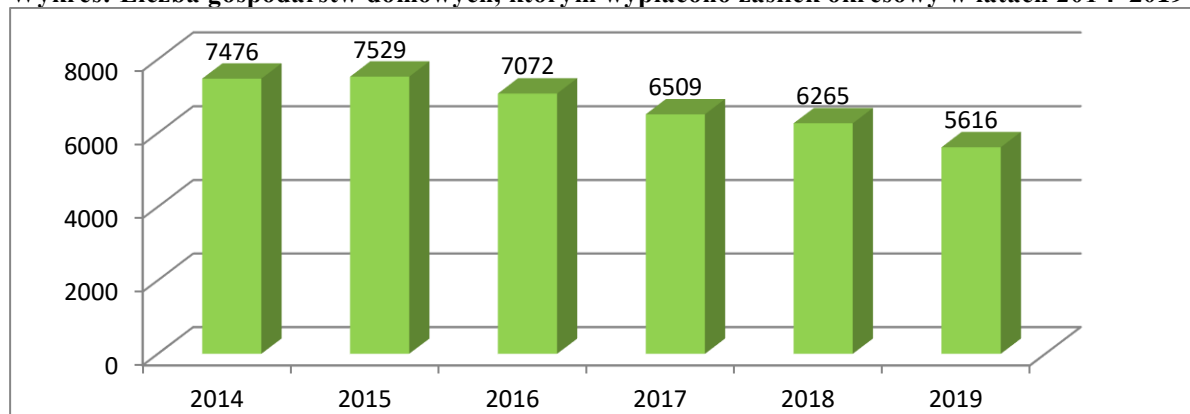
W roku 2019 liczba gospodarstw domowych wymagających wsparcia z powodu ubóstwa spadła o 10,4% w stosunku do roku 2018 i osiągnęła najniższą wartość w okresie 10 letnim (lata 2010–2019). Spadek liczby osób w stosunku do poprzedniego roku był w roku 2019 największy w ostatnich 10 latach. Dla porównania dotychczas najwyższym spadkiem był spadek w roku 2017 w stosunku do 2016 r., który wyniósł 8%.

Szacuje się, że miały na to wpływ czynniki:

- dobra sytuacja na rynku pracy i niska stopa bezrobocia rejestrowanego;
- poprawa sytuacji rodzin z dziećmi w związku z wprowadzeniem w 2016 r. świadczenia wychowawczego⁸⁵.

⁸⁵ Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz.U. 2016 poz. 195).

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, którym wypłacono zasiłek okresowy w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Analiza powodów przyznawania pomocy w formie zasiłku okresowego do roku 2013 wskazywała tendencję wzrostową liczby gospodarstw domowych, które otrzymały pomoc w związku z występowaniem bezrobocia (z 2 819 w 2009 r. do 4 320 w 2013 r.).

Od roku 2014 w wyniku poprawy sytuacji na rynku pracy i zmniejszenia stopy bezrobocia, liczba gospodarstw domowych objętych zasiłkiem okresowym z tego tytułu spadła o 55,3% (z 4 107 w 2014 r. do 1 834 w 2019 r.).

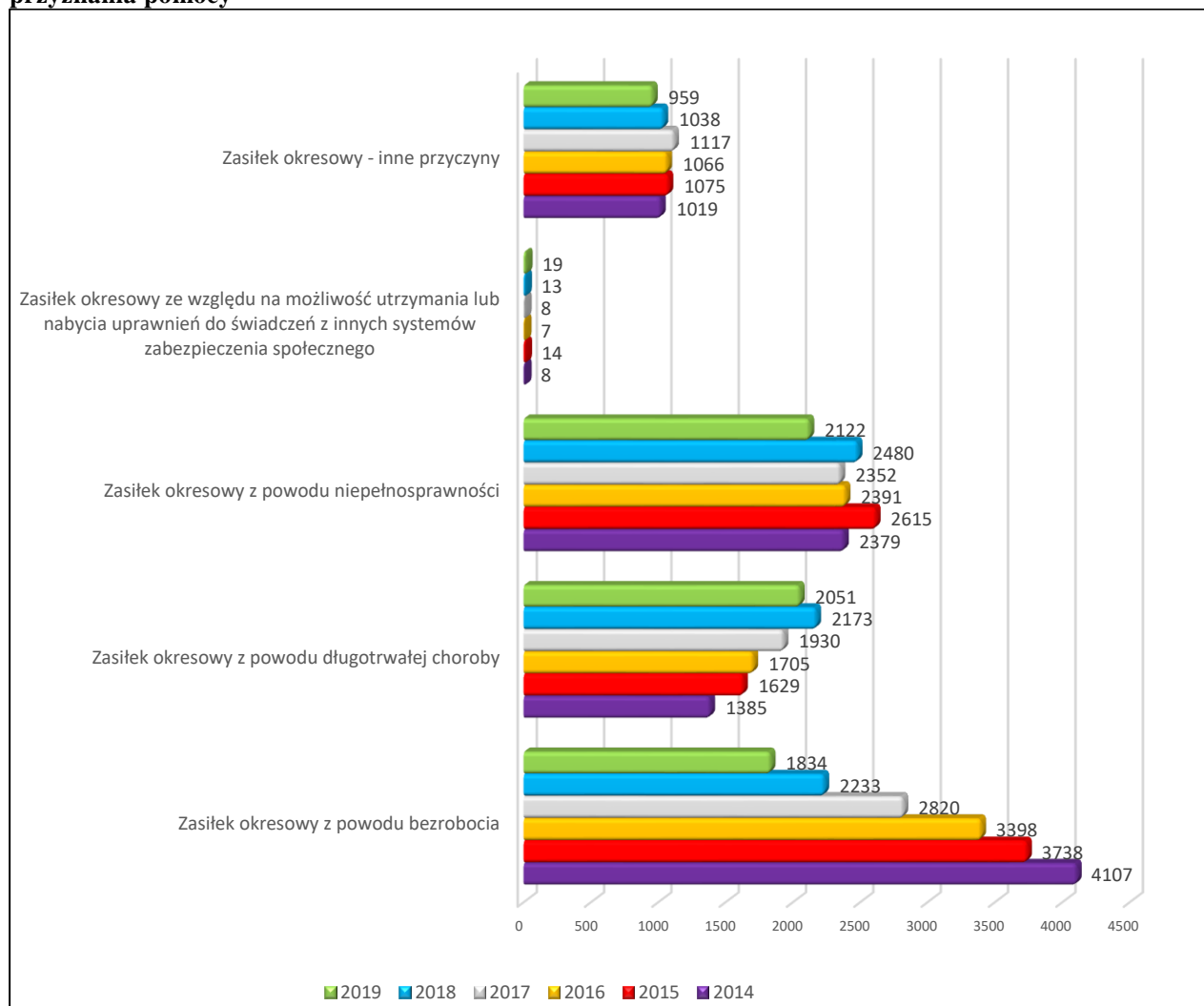
Analiza wykazuje również 36% spadek liczby gospodarstw otrzymujących zasiłek z powodu niepełnosprawności – z 3 322 w 2009 r. do 2 122 w roku 2019, przy jednoczesnym stałym wzroście liczby gospodarstw, którym przyznano pomoc z powodu długotrwałej choroby z 901 w roku 2009 do 2 051 w roku 2019 (przyrost o 127 %). Podkreślić jednak należy, że w przypadku zasiłku okresowego przyznanego z powodu długotrwałej choroby rok 2019 jest pierwszym rokiem od 2010, w którym spadła liczba rodzin otrzymujących to świadczenie w stosunku do liczby osób objętych pomocą w roku poprzedzającym

Znikoma jest liczba gospodarstw, które kwalifikują się do zasiłku okresowego z uwagi na możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego (w latach 2009–2018 od 1 do 19 osób rocznie).

Liczba gospodarstw domowych objętych zasiłkiem okresowym z innych powodów utrzymuje się na zbliżonym poziomie (w latach 2009–2019 wynosiła od 797 do 1 117).

Należy mieć na uwadze, że prezentowane dane liczbowe nie są rozłączne tzn. w trakcie roku jedno gospodarstwo domowe mogło otrzymać zasiłek okresowy z każdego, z wyżej wymienionych powodów.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek okresowy z uwzględnieniem powodu przyznania pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

W 2019 roku spośród podmiotów decyzji (5 506 osób), którym przyznano zasiłek okresowy 55% stanowili mężczyźni.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
Wiek			
0–24	4,6%	0,9%	2,6%
25–34	21,5%	6,5%	13,2%
35–44	27,0%	15,2%	20,5%
45–59	35,0%	40,5%	38,1%
60–64	6,6%	24,8%	16,7%
65 i więcej	5,3%	12,0%	9,0%
Wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	6,4%	6,3%	6,3%
gimnazjalne i poniżej	28,2%	29,3%	28,8%
zasadnicze zawodowe	25,6%	37,0%	31,9%

średnie ogólne i zawodowe	30,5%	21,7%	25,6%
policealne	2,0%	0,5%	1,2%
wyższe	7,3%	5,2%	6,1%
Stan cywilny			
panna/kawaler	37,0%	47,1%	42,6%
konkubina/konkubent	1,2%	0,1%	0,6%
rozwidziona/rozwidziony	24,0%	33,3%	29,1%
separowana/separowany	1,9%	2,3%	2,1%
wdowa/wdowiec	6,2%	3,3%	4,6%
zamężna/zonaty	29,6%	13,9%	20,9%

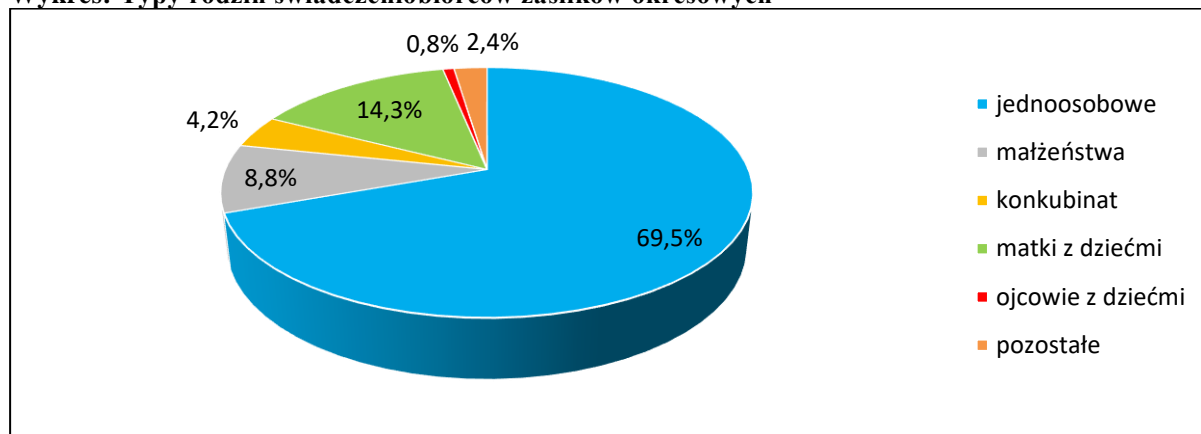
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największą grupę odbiorców tj. 38,1%, zarówno wśród kobiet, jak i wśród mężczyzn, reprezentują osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w tym wieku stanowią 35%, natomiast mężczyźni 40,5%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców 31,9% świadczeniobiorców legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym, a 28,8% posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe. Odsetek osób z wykształceniem średnim wynosi 25,6%.

Pod względem stanu cywilnego zarówno wśród kobiet i mężczyzn najczęściej jest osób stanu wolnego, kobiet 37%, a mężczyzn 47,1%.

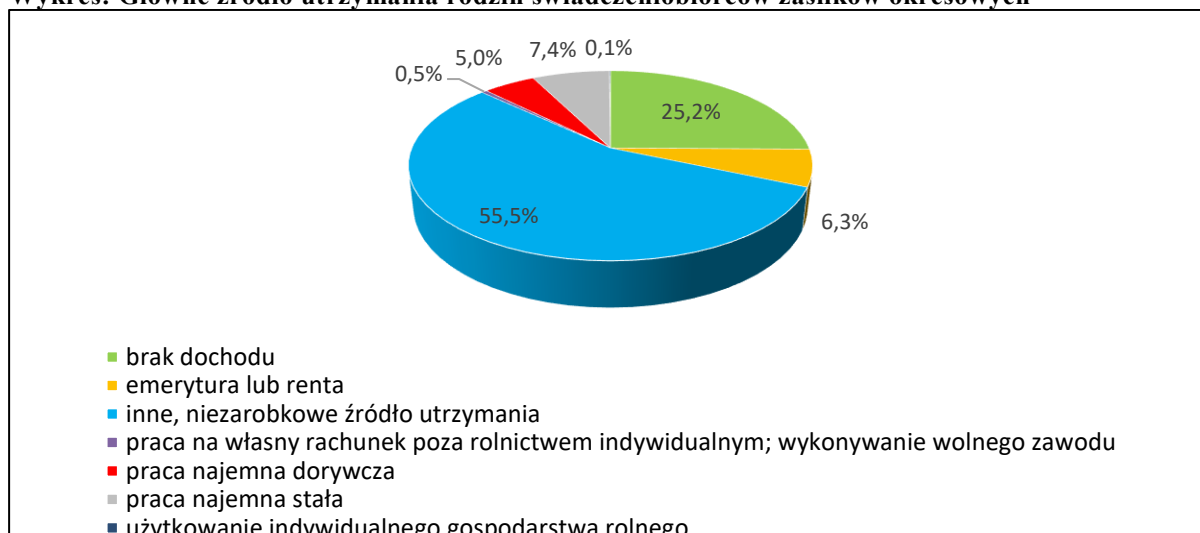
Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy w formie zasiłków okresowych to w przeważającej części gospodarstwa jednoosobowe – 69,5%. Wśród rodzin korzystających z tych zasiłków małżeństwa stanowią 8,8%, a rodziny matek i ojców samotnie wychowujących dzieci odpowiednio 14,3% i 0,8%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków okresowych należą przede wszystkim do rodzin, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 55,5%.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych	
bez dochodu*	24,7%
1–499	17,5%
500 i powyżej	57,7%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

42,2% gospodarstw domowych nie wykazuje żadnych dochodów lub ich dochód nie przekracza 499 zł. 57,7% osiąga dochód powyżej 500 i powyżej.

Głównymi problemami występującymi w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków okresowych są kolejno: długotrwała lub ciężka choroba bezrobocie, alkoholizm, bezradność w sprawach opiekuńczo–wychowawczych, bezdomność, niepełnosprawność. Zaznaczyć należy, że w jednej rodzinie występuje zwykle kilka powodów trudnej sytuacji.

11.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Zgodnie z art. 147 pkt. 7 ustawy o pomocy społecznej, gminy otrzymują dotację celową na pokrycie wydatków na zasiłki okresowe w części określonej w art. 38 ust. 3 ustawy, to jest w wysokości 50% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, a w przypadku rodziny – między kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny. Ponieważ finansowanie pozostałej części zasiłku leży w gestii gminy, w celu zapewnienia pełnej skuteczności udzielania pomocy w tej formie, która zgodnie z celem ustawodawcy ma wyrównywać dochody do kryterium dochodowego, konieczne jest współfinansowanie pozostałej części zasiłku.

Na realizację zadania wydatkowano środki finansowe w następującej wysokości:

- 2014 r. – 11 369 943 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 10 656 621 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 191 zł;

- 2015 r. – 11 861 261 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 10 763 957 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 198 zł;
- 2016 r. – 13 877 353 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 10 715 342 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 200 zł;
- 2017 r. – 12 906 811 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 9 321 855 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 188 zł;
- 2018 r. – 12 507 739,01 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 8 460 696,16 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 188 zł;
- 2019 r. – 12 285 129,31, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 8 256 021,99 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 196 zł.

11.2.1.5 Wnioski

Liczba rodzin objętych świadczeniem w formie zasiłku okresowego w danym roku jest w głównej mierze wypadkową:

- obowiązujących wysokości kryteriów dochodowych (art. 8 ustawy o pomocy społecznej),
- dynamiki zmian stopy bezrobocia (w tym okresowych przyływów i odpływów osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy),
- dynamiki zmian uprawnień do świadczenia z powodów innych niż bezrobocie (głównie spadku liczby osób legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności oraz wzrostu liczby osób długotrwale lub ciężko chorych),
- dynamiki zmian dochodów gospodarstw domowych związanej ze zmianami przepisów prawa np. wprowadzeniem nowych świadczeń (np. świadczenie wychowawcze) i regulacji (np. podniesienie wysokości minimalnego wynagrodzenia, obniżenie wieku emerytalnego).

Szacuje się, że na ogólną liczbę świadczeniobiorców zasiłków okresowych w kolejnych latach będą wpływać:

- Stopa bezrobocia i warunki na rynku pracy. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Miejskiej Kraków od lat utrzymuje się na znacznie niższym poziomie niż stopa bezrobocia w województwie małopolskim. W Krakowie na przestrzeni lat 2009 – 2013 notowano stały wzrost wskazań bezrobocia jako powodu udzielania pomocy w formie zasiłków okresowych. Od roku 2014 w wyniku poprawy sytuacji na rynku pracy notowany jest spadek.
- Zmiana struktury wiekowej mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków. Zgodnie z prognozami GUS Kraków za kilka lat osiągnie jeden z najwyższych udziałów mieszkańców powyżej 65 roku życia w województwie. W ostatnich latach systematycznie wzrasta liczba zasiłków przyznawanych z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby.

Tendencje dotyczące kosztów zasiłków okresowych:

- spadek nakładów finansowych w części finansowanej z budżetu państwa na realizację zadania do czasu kolejnej waloryzacji kryteriów dochodowych, w przypadku braku występowania innych znaczących czynników wpływu,
- największy jednostkowy koszt świadczenia w części obligatoryjnej dotyczy zasiłków przyznanych z powodu bezrobocia – w 2019 r. średnia wysokość świadczenia z tego tytułu wynosiła ok. 328 zł (średnio 2,1 osoby w 1 rodzinie). Kolejno średnia wysokość zasiłku, którego powodem przyznania były:
 - inne problemy określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej w tym bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, przemoc

w rodzinie, alkoholizm i bezdomność, wynosiła około 286 zł (średnio 2,5 osoby w rodzinie),

- długotrwała lub ciężka choroba wynosiła około 234 zł (średnio 1,4 osoby w rodzinie),
- niepełnosprawność wynosiła około 71 zł (średnio 1,3 osoby w rodzinie).

Z uwagi na skalę udzielanej pomocy, przede wszystkim dynamiczne zmiany w zakresie liczby gospodarstw domowych z problemem bezrobocia, znacząco wpływają na ogólną roczną kwotę przyznanych świadczeń.

Ponieważ łączny udział kosztów Gminy w całkowitym koszcie zasiłków okresowych w poprzednich latach ulegał marginalizacji a tym samym spadała skuteczność pomocy, aby zapewnić osobom i rodzinom objętym tym świadczeniem skuteczniejsze wsparcie polegające na wyrównywaniu wysokości dochodu do kryterium dochodowego pomocy społecznej, zwiększono poziom nakładów finansowych (z 522 785 zł w 2015 r. do 4 029 107,32 zł w 2019 r.).

11.2.2 Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy

Wyplacanie zasiłków celowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek celowy przyznawany jest w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, m.in. na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu. Zasiłek przyznawany jest osobie lub rodzinie, której dochód nie przekracza kryterium dochodowego. Kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 701 zł, natomiast dla osoby w rodzinie wynosi 528 zł (kryterium dochodowe rodziny to iloczyn liczby osób we wspólnym gospodarstwie domowym i kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie).

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany specjalny zasiłek celowy w wysokości nieprzekraczającej odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny, który nie podlega zwrotowi⁸⁶.

11.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi⁸⁷.

11.2.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.2.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy⁸⁸

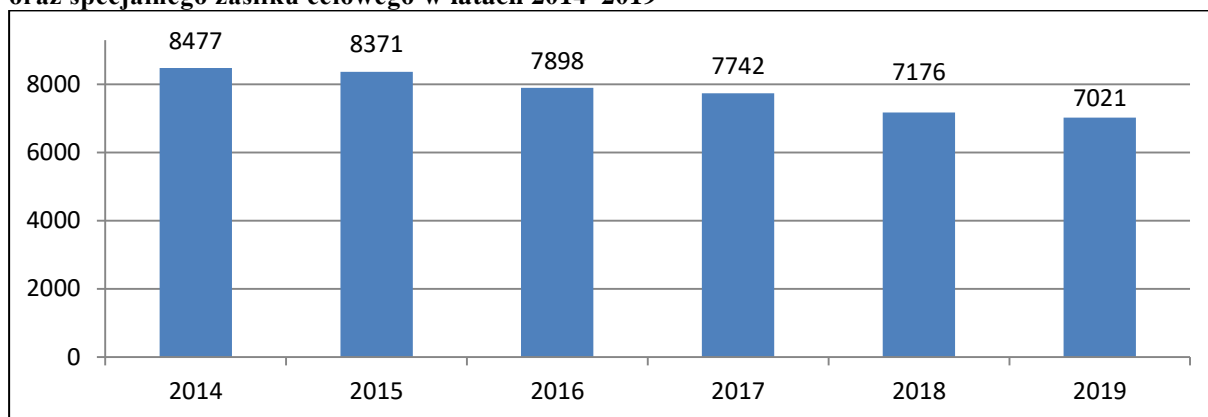
W ciągu ostatnich 9 lat najwięcej gospodarstw domowych otrzymało zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy w roku 2010. Od tego czasu przez 3 kolejne lata liczba gospodarstw utrzymywała się na nieco niższym ale podobnym poziomie, by następnie spadać rok do roku.

⁸⁶ Art. 17 ust. 1 pkt 5, art. 39 ust. 1-2, art. 41 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.).

⁸⁷ Art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 ze zm.).

⁸⁸ Prezentowane dane nie obejmują informacji o Lokalnym Programie Osłonowym dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych, który został opisany w podrozdziale. 11.2.5.

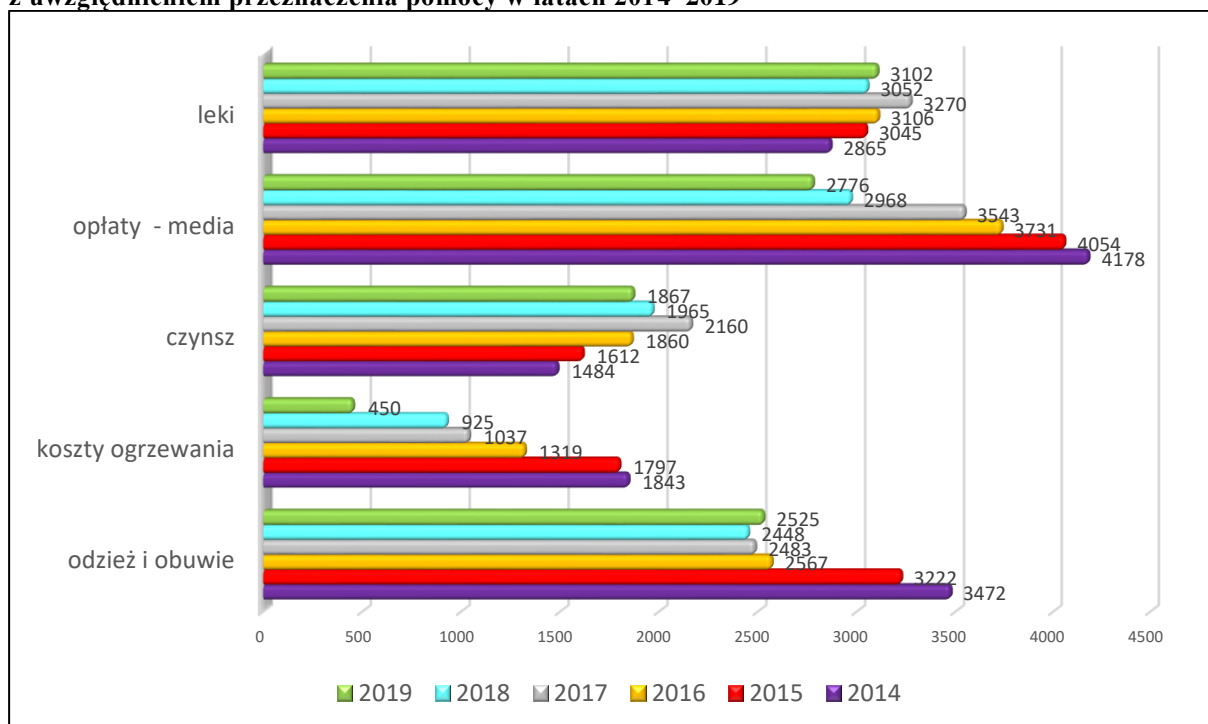
Wykres: Liczba gospodarstw domowych, którym wypłacono świadczenie w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Analizując cele, na jakie przyznawane są zasiłki celowe i specjalne zasiłki celowe stwierdzić można, że w latach 2010–2019 najczęściej osób otrzymywało zasiłki z przeznaczeniem na opłaty mieszkaniowe – media. Znaczna część osób korzystała również z pomocy finansowej na czynsz, odzież i obuwie. Należy zaznaczyć, że jedna osoba mogła w ciągu roku otrzymać każdy rodzaj zasiłku.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy z uwzględnieniem przeznaczenia pomocy w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2019 r. spośród podmiotów decyzji, którym przyznano pomoc w formie zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego kobiety stanowiły 54%.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0–24	2,7%	0,7%	1,8%
25–34	13,2%	4,7%	9,3%
35–44	20,4%	13,2%	17,0%
45–59	27,7%	38,5%	32,7%
60–64	11,6%	24,2%	17,5%
65 i więcej	24,4%	18,7%	21,8%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	7,6%	7,0%	7,3%
gimnazjalne i poniżej	26,4%	27,2%	26,8%
zasadnicze zawodowe	24,3%	36,3%	29,9%
średnie ogólne i zawodowe	31,7%	22,8%	27,5%
policealne	1,9%	0,5%	1,3%
wyższe	8,1%	6,1%	7,2%
stan cywilny			
panna/kawaler	32,5%	43,2%	37,5%
konkubina/konkubent	0,7%	0,2%	0,4%
rozwidziona/rozwidziony	23,8%	33,0%	28,1%
separowana/separowany	2,2%	2,3%	2,3%
wdowa/wdowiec	16,2%	4,4%	10,7%
zamężna/zonaty	24,6%	16,9%	21,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

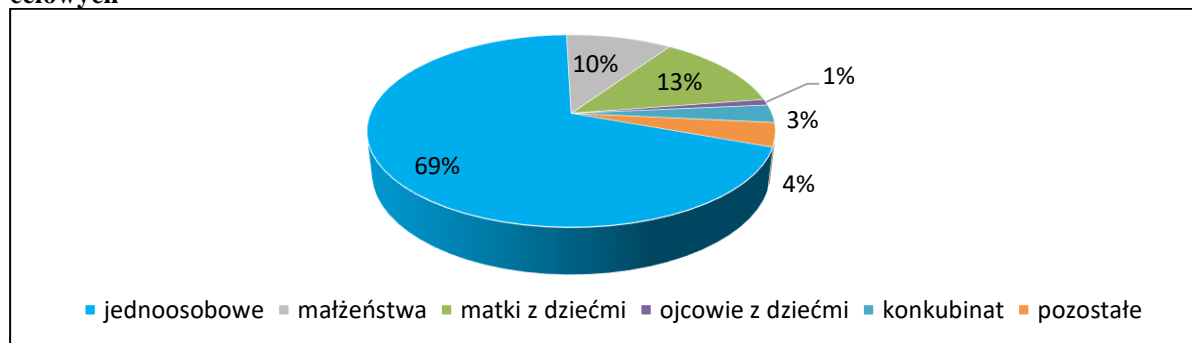
Największą grupę odbiorców 32,7%, reprezentują osoby w wieku między 45–59 rokiem życia. Kobiety wieku 45–59 lat stanowią 27,7%, natomiast mężczyźni 38,5%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców najwięcej jest osób z wykształceniem: zasadniczym zawodowym – 29,9%, oraz średnim ogólnym lub zawodowym – 27,5%.

Pod względem stanu cywilnego, zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn najwięcej jest osób stanu wolnego: panien – 32,5%, kawalerów – 43,2%.

W porównaniu z rokiem 2018 cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych pozostają na podobnym poziomie.

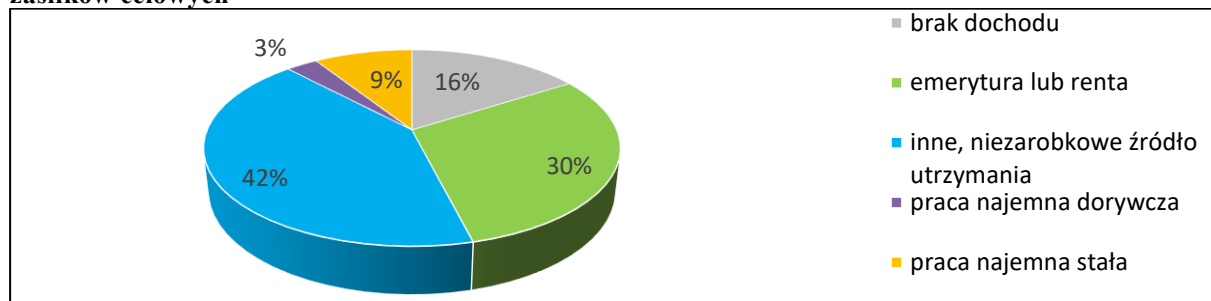
Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród gospodarstw domowych korzystających z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych 69% stanowią gospodarstwa jednoosobowe. Wśród rodzin największą grupę reprezentują rodziny niepełne (matki i ojcowie samotnie wychowujący dzieci) – 14% oraz małżeństwa – 10%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych najczęściej osiągają dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania 42% lub świadczeń emerytalno-rentowych 30%.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
bez dochodu*	15,1%
1–499	11,9%
500 i powyżej	73%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Ponad 73% gospodarstw domowych korzystających z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych osiąga dochód na osobę w rodzinie przekraczający kwotę 500 zł. Ponad 15% to gospodarstwa bez własnego dochodu.

Do najistotniejszych problemów występujących w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych należą: długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych niepełnosprawność. Należy zaznaczyć, że w jednej rodzinie może równocześnie występować kilka problemów.

11.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na wypłatę zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wydatkowano kwotę:

- w 2014 r. – 5 898 206 zł;
- w 2015 r. – 6 440 182 zł;
- w 2016 r. – 6 414 364 zł;
- w 2017 r. – 7 229 341 zł;
- w 2018 r. – 6 678 781 zł;
- w 2019 r. – 7 014 800 zł.
-

11.2.2.5 Wnioski

W roku 2019 wypłacono około 13,3 tys. świadczeń z przeznaczeniem na dofinansowanie do uregulowania opłat mieszkaniowych (mediów), około 12,7 tys. świadczeń na dofinansowanie do zakupu leków i leczenia, około 10,1 tys. świadczeń na zaspokojenie innych potrzeb (np. zakup środków czystości), około 9,8 tys. świadczeń na dofinansowanie do czynszu, około 4,2 tys. świadczeń na dofinansowanie do zakupu odzieży i obuwia oraz około 0,3 tys. świadczeń na dofinansowanie do ogrzewania.

Szacuje się, że w 2020 roku w ogólnej skali udzielanej pomocy największy udział będą miały, jak dotychczas, wydatki związane z utrzymaniem mieszkania, to jest opłatami za czynsz i media.

Zauważyć należy, że 34% gospodarstw domowych korzystających z tej formy pomocy jest nią objęta z powodu ubóstwa, a więc są to rodziny o szczególnie trudnej sytuacji bytowej. Udzielanie świadczeń w formie zasiłków celowych specjalnych umożliwi natomiast pomoc finansową tej grupie odbiorców, która pomimo przekroczenia kryteriów dochodowych znajduje się w trudnej sytuacji życiowej wynikającej z braku możliwości samodzielnego zaspokojenia potrzeb z powodu ograniczeń związanych najczęściej z niepełnosprawnością, długotrwałą chorobą i bezrobociem w rodzinie.

11.2.3 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy zapewnienie posiłku⁸⁹. Zadanie to jest realizowane na podstawie Uchwały nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania (tj. Uchwała Nr XCI/2393/17 z dn. 20.12.2017). Uchwała Rady Miasta Krakowa powstała z uwzględnieniem Uchwały Nr 221 Rady Ministrów z 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014–2020. 15 października 2018 r. Rada Ministrów podjęła Uchwałę w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019–2023, który od 1 stycznia 2019 r. zastąpił dotychczas obowiązujący wieloletni program wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”.

Zakres pomocy przewidziany w krakowskim programie osłonowym, który został uchwalony jako jeden z pierwszych w Polsce jest szerszy, niż przewiduje to program rządowy.

Uchwała Rady Ministrów dopuszcza udzielenie pomocy w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, jeżeli dochód na osobę nie przekracza kwoty 150% kryterium dochodowego tj. dla osoby samotnie gospodarującej 951 zł, a w przypadku rodzin kwoty 771 zł.

Gmina Miejska Kraków, na podstawie Uchwały Rady Miasta Krakowa, zwiększyła dostępność do pomocy w formie posiłków poprzez podniesienie odpowiednio górnej granicy kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania wsparcia. Osoby i rodziny, których dochód lub dochód na osobę w rodzinie przekraczał 150%, a jednocześnie nie przekraczał 200% kryterium dochodowego, tj. odpowiednio kwoty 1 268 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 1 028 zł dla osoby w rodzinie, otrzymywały pomoc w formie posiłku za odpłatnością w wysokości 25% kosztu posiłku. W przypadku uczniów, korzystających ze zbiorowego żywienia w szkole, kryterium dochodowe uprawniające do nieodpłatnych posiłków zostało podniesione do 200% (tj. dla osoby samotnie gospodarującej 1 268 zł, a dla

⁸⁹ Art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.) .

osoby w rodzinie 1 028 zł). Natomiast uczniowie, których dochód lub dochód na osobę w rodzinie był wyższy niż 200%, lecz nie przekraczał 250% kryterium, (tj. dla osoby samotnie gospodarującej 1 585 zł, a dla osoby w rodzinie 1 285 zł), mogli zostać objęci pomocą w formie posiłku pod warunkiem zwrotu 50% kosztów świadczenia.

Ponadto na podstawie § 8 uchwały RMK, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu, wyrażało chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola mógł udzielić pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka o udzieleniu pomocy. Pomoc przyznawana była bez konieczności ustalania sytuacji materialnej rodziny ucznia.

Program osłonowy dotyczący udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania, z uwagi na skalę realizacji, jest ważnym elementem wsparcia finansowego osób i rodzin w środowisku lokalnym.

Gospodarstwom domowym nieobjętym programem osłonowym w ramach dożywiania z powodu przekroczenia kryterium dochodowego oraz gospodarstwom objętym programem a wymagającym dodatkowego wsparcia, MOPS udzielał pomocy finansowej w formie zasiłku na zakup żywności lub posiłku poza programem osłonowym. Pomocą objęto 214 gospodarstw domowych na łączną kwotę 89 173 zł, średnia roczna wartość pomocy na gospodarstwo wyniosła 417 zł.

11.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

11.2.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

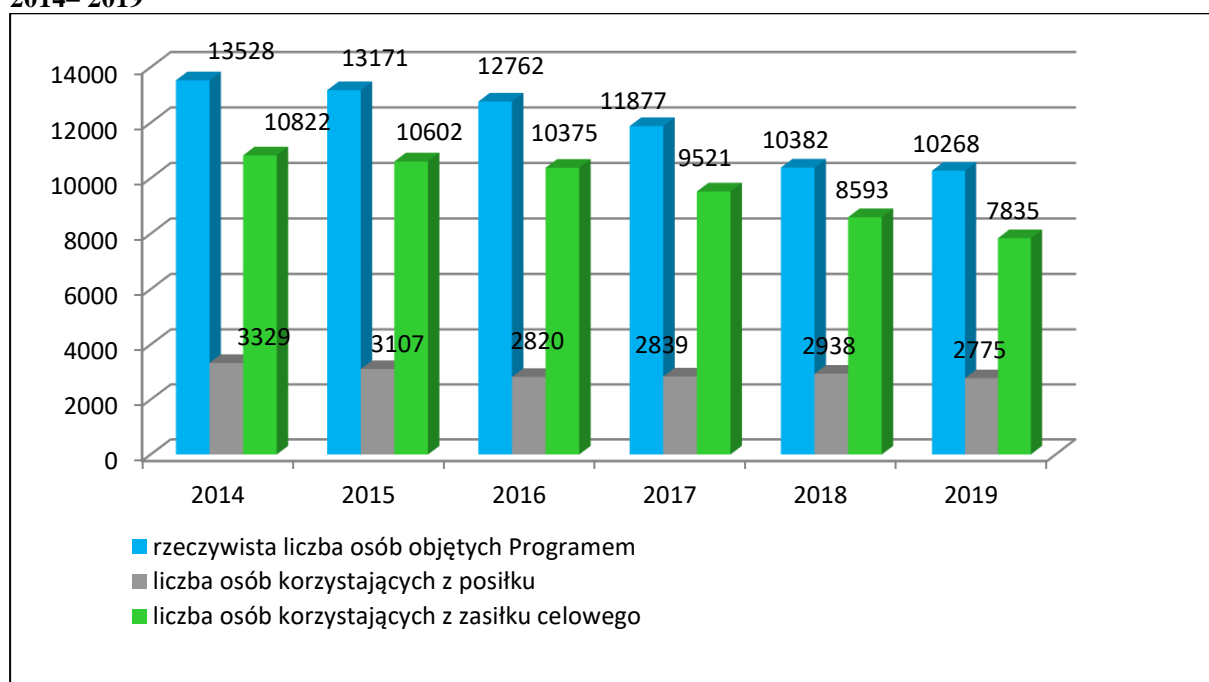
11.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2019 w stosunku do 2018 liczba osób objętych pomocą w ramach Programu (z wyłączeniem grupy dzieci do 7 roku życia oraz uczniów, którą scharakteryzowano w rozdziale 8.9.1 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku) spadła o 7,5%⁹⁰. Spadek ten dotyczy osób otrzymujących pomoc finansową w formie zasiłku celowego na żywność oraz w formie posiłku.

Obserwując tendencje w zakresie liczby osób objętych pomocą w postaci dożywiania można zauważyć, że od 2014 r. ma miejsce cykliczny spadek beneficjentów programu. Spadek liczebności osób objętych pomocą można powiązać z poprawą sytuacji mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków m. in. zmniejszeniem stopy bezrobocia, wzrostem uzyskiwanych dochodów, a także od 2016 r. wprowadzeniem Programu Rodzina 500 plus.

⁹⁰ Osoby objęte pomocą w ramach Programu z wyłączeniem grupy dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do ukończenia szkoły ponadpodstawowej stanowią 65% wszystkich osób korzystających z Programu.

Wykres: Liczba osób korzystających z pomocy w ramach Programu z wyłączeniem dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej⁹¹ (liczby nie sumują się) w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2019 r. struktura populacji ze względu na płeć wykazuje na przewagę mężczyzn – 52% w stosunku do kobiet – 48% objętych pomocą w formie dożywiania.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania

Cechy demograficzno–społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu	kobieta	mężczyzna	ogółem
wiek			
18–24	7,7%	5,4%	6,5%
25–34	16,5%	9,4%	12,8%
35–44	21,8%	17,9%	19,7%
45–59	27,2%	36,3%	32,0%
60–64	9,6%	19,0%	14,5%
65 i więcej	17,2%	12,0%	14,5%
stan cywilny			
panna/kawaler	34,8%	44,8%	40,0%
konkubina/konkubent	0,8%	1,0%	0,9%
rozwidziona/rozwidziony	21,0%	25,8%	23,6%
separowana/separowany	1,9%	1,7%	1,8%
wdowa/wdowiec	12,6%	3,3%	7,7%
zamężna/zonaty	28,9%	23,4%	26,0%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	7,6%	8,2%	7,9%

⁹¹ Źródło: Pomost Std.

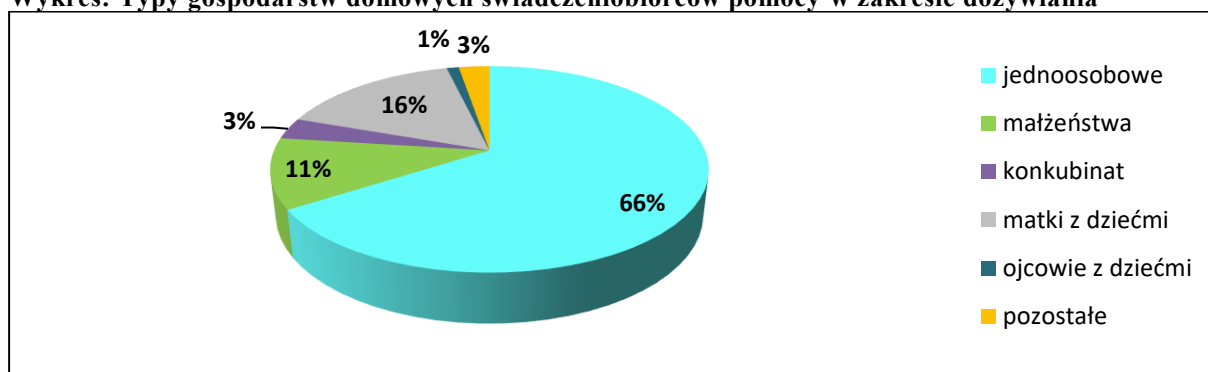
podstawowe i poniżej	28,0%	29,2%	28,6%
zasadnicze zawodowe	24,2%	35,5%	30,1%
średnie ogólne i zawodowe	30,6%	21,3%	25,8%
policealne	1,8%	0,4%	1,1%
wyższe	7,8%	5,4%	6,5%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	29,1%	29,0%	29,0%
bierny zawodowo	54,8%	58,2%	56,6%
pracujący	16,1%	12,8%	14,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania największą grupę odbiorców, tj. ponad 30% stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. W przedziale wiekowym 45–59 lat kobiety stanowią 27,2%, natomiast mężczyźni 36,3%. Wysoki jest również odsetek osób w przedziale wiekowym 18 – 44 lat, które stanowią blisko 40% ogółu. Ponad 30% badanej populacji legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym. Wykształcenie podstawowe lub poniżej posiada 28,6% świadczeniobiorców. Uwzględniając stan cywilny, wśród kobiet panny stanowią 34,8%, natomiast osoby pozostające w związku małżeńskim 28,9%. Z kolei w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą pomoc w ramach Programu są kawalerowie – 44,8% oraz osoby pozostające w związku małżeńskim – 23,4%. Wśród świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu 56,6% to osoby bierne zawodowo. Jest to dominująca pozycja na rynku pracy zarówno w odniesieniu do kobiet (54,8%) jak i do mężczyzn (58,2%). Kolejną grupą świadczeniobiorców są osoby bezrobotne. Odsetek osób bezrobotnych utrzymuje się na zbliżonym poziomie tj. około 29% wśród mężczyzn i wśród kobiet. Najmniej liczną grupę stanowią osoby pracujące – około 14%.

W przypadku świadczeniobiorców pomocy udzielanej w zakresie dożywiania, osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe stanowią 66% ogółu świadczeniobiorców. Wśród rodzin korzystających z pomocy w ramach Programu dominują rodziny niepełne, które stanowią 17% oraz małżeństwa stanowiące 11% ogółu. Rodziny niepełne to najczęściej matki samotnie wychowujące jedno dziecko, natomiast w przypadku małżeństw z dziećmi najczęściej jest rodziców z dwojgiem dzieci.

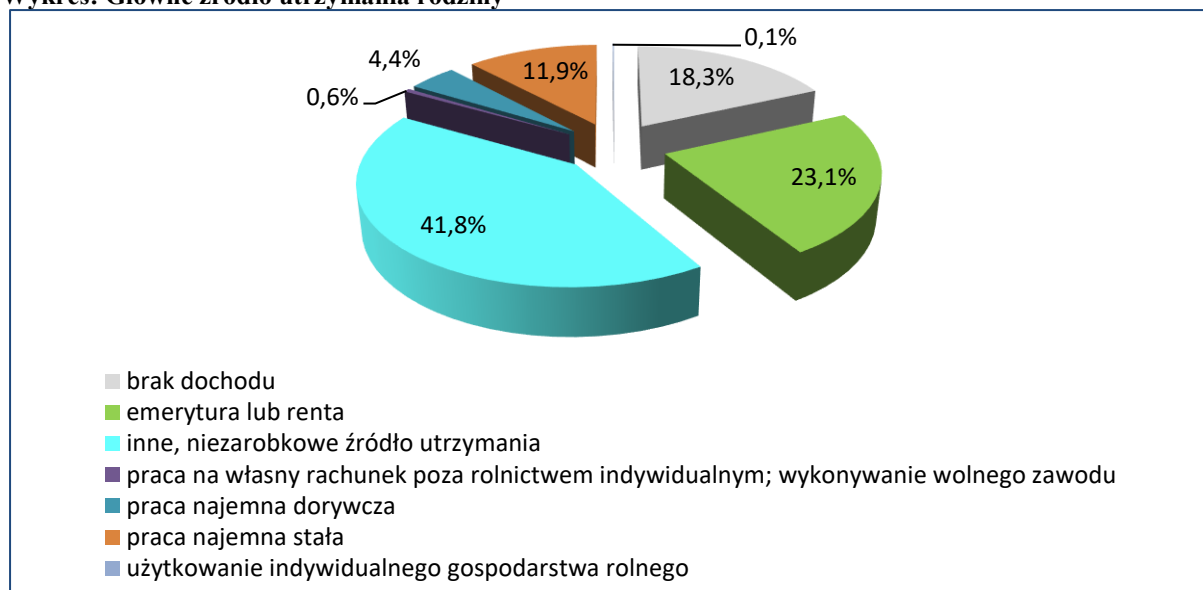
Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

W omawianej zbiorowości największy odsetek świadczeniobiorców pochodzi z rodzin, w których głównym źródłem utrzymania są dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania – 41,8%. Rodziny utrzymujące się przede wszystkim z renty lub emerytury stanowią 23,1% ogółu. Osoby bez dochodu stanowią 18,3%. Dla 11,9% rodzin głównym źródłem utrzymania jest praca najemna stała.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodziny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największy odsetek świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu rekrutuje się z rodzin wykazujących dochód w przedziale 501 zł – 1 000 zł ponad 48% oraz z rodzin z dochodem z przedziału od 1 zł – 500 zł 22,6%, osoby bez dochodu stanowią 18,1% ogólnej liczby świadczeniobiorców tej formy pomocy. W stosunku do roku 2018 nastąpił wzrost liczby rodzin z dochodem powyżej 500 zł, a spadek liczby rodzin bez dochodu oraz z dochodem poniżej 500 zł.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
brak dochodu*	18,1%
1 – 500	22,6%
501 – 1 000	48,3%
1 001 i więcej	11,1%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Do najistotniejszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu należą długotrwała lub ciężka choroba (65%), ubóstwo (46%), niepełnosprawność (43%) oraz bezrobocie (28%). Należy mieć na uwadze, że w jednej rodzinie może występować jednocześnie kilka problemów.

Tabela: Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu

Główne problemy występujące w rodzinach	
Ubóstwo	46%
Długotrwała lub ciężka choroba	65%
Niepełnosprawność	43%
Bezrobocie	28%
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	18%
Alkoholizm	7%
Bezdomność	10%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

11.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady poniesione na realizację Programu dożywiania w latach 2014–2019 przedstawia poniższa tabela:

Rok	Pomoc w formie zasiłku celowego na zakup żywności lub posiłku	Pomoc w formie posiłku	Łączna wartość udzielonej pomocy		
			Środki własne gminy	Dotacja budżetu państwa	Razem
2014	10 084 336 zł	8 233 930 zł	8 021 014 zł	10 297 252 zł	18 318 266 zł
2015	13 647 794 zł	8 607 918 zł	10 479 022 zł	11 776 690 zł	22 255 712 zł
2016	14 318 663 zł	8 428 348 zł	10 295 011 zł	12 452 000 zł	22 747 011 zł
2017	15 482 108 zł	8 109 885 zł	10 842 993 zł	12 749 000 zł	23 591 993 zł
2018	14 341 816 zł	8 168 387 zł	10 560 203 zł	11 950 000 zł	22 510 203 zł
2019	14 446 676 zł	8 076 829 zł	10 523 505 zł	12 000 000 zł	22 523 505 zł

Ponadto w 2019 r. wydatkowano kwotę 89 173 zł na pomoc poza programem osłonowym. Pomoc ta realizowana była w postaci zasiłków celowych przyznawanych gospodarstwom domowym nieobjętym programem osłonowym w ramach dożywiania z powodu przekroczenia kryterium dochodowego oraz gospodarstwom objętym programem a wymagającym dodatkowego wsparcia.

11.2.3.5 Wnioski

Dokonując analizy zasobów pomocy społecznej w kontekście realizacji pomocy w formie dożywiania należy mieć na względzie specyfikę realizacji zadania. Możliwość stosowania tej formy pomocy uzależniona jest w znacznej mierze od wysokości środków pozyskiwanych z budżetu państwa.

Pomoc jest udzielana na podstawie uchwały nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania z uwzględnieniem uchwały Rady Ministrów w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019 – 2023.

Rok 2019 był kolejnym, w którym zaobserwowano spadek liczby osób objętych pomocą w postaci dożywiania. Nakłady na realizację programu pozostały na poziomie roku 2018. W przypadku kosztów zasiłków celowych na żywność zaobserwowano wzrost, natomiast w przypadku posiłków spadek wydatków.

11.2.4 Współpraca z organizacjami dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej

W 2019 r. MOPS kontynuował współpracę z organizacjami pozarządowymi dystrybuującymi żywność w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) tj. Bankiem Żywności, Polskim Komitetem Pomocy Społecznej i Caritas Archidiecezji Krakowskiej. MOPS, zgodnie z wytycznymi, kwalifikował osoby i rodziny do uzyskania pomocy biorąc pod uwagę posiadany przez nich dochód oraz ich sytuację osobistą. Pomoc żywnościowa w ramach FEAD przyczynia się do poszerzenia zakresu wsparcia dla osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej. Rodziny otrzymywały paczki żywnościowe, ponadto uczestniczyły w różnego typu warsztatach

kulinarno – żywieniowych, dotyczących edukacji ekonomicznej i przeciwdziałania marnowania żywności.

W 2019 r. w okresie od stycznia do czerwca realizowany był Podprogram 2018, natomiast rozpoczęcie realizacji Podprogramu 2019 zostało opóźnione i przesunięte na styczeń 2020 roku. W II półroczu 2019 podmioty dystrybuujące żywność przekazywały głównie żywność krótkoterminową oraz pozyskaną od darczyńców. Łącznie w 2019 r. podmioty objęły wsparciem ponad 20 000 osób potrzebujących, którym przekazały 1 520 161,40 kg żywności.

W 2019 r. Gmina Miejska Kraków, na podstawie zawartych umów, wydatkowała na dofinansowanie realizacji zadania polegającego na redystrybucji żywności kwotę w wysokości 143 625 zł.

11.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie polegające na dystrybucji żywności dla potrzebujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków w 2019 r. było realizowane przez: Bank Żywności w Krakowie wraz z organizacjami partnerskimi, a także Polski Komitet Pomocy Społeczny i Caritas Archidiecezji Krakowskiej. W II półroczu 2019 r. dofinansowanie do realizowanych zadań otrzymały na podstawie zawartych umów tylko dwa podmioty tj. Bank Żywności w Krakowie i Polski Komitet Pomocy Społeczny.

11.2.4.2 Kadra

Łącznie w realizację zadania było zaangażowanych łącznie 38 osób (11 etatów), w tym wolontariusze, którzy uczestniczyli w zbiórkach żywności oraz w dostarczaniu żywności do miejsca zamieszkania osób korzystających z pomocy. Bank Żywności nawiązał współpracę z 9 wolontariuszami, natomiast Polski Komitet Pomocy Społecznej z 10.

11.2.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

- w roku 2015: 120 000 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2016: 150 000 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017: 160 500 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2018: 160 500 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2019: 154 388,89 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków (przekazane środki 157 000 zł, ale nastąpił zwrot niewykorzystanych środków przez PKPS w wysokości 2 611,11 zł).

11.2.5 Lokalny Program Osłonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2019 r. kontynuował realizację Lokalnego Programu Osłonowego dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych. Pomoc w ramach Programu przyznawana jest począwszy od 1 stycznia 2014 r., początkowo w oparciu o przepisy uchwały NR XC/1354/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 listopada 2013 r., a następnie od dnia 14 sierpnia 2015 r. na podstawie uchwały NR XVIII/317/15 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 czerwca 2015 r. przyjmującej Lokalny Program Osłonowy w nowym brzmieniu. Realizacja Programu stanowi także wypełnienie zadań wynikających z uchwały w sprawie kierunków działania dla Prezydenta Miasta Krakowa w celu poprawy stanu jakości powietrza (uchwała Nr LXXXIII/1274/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 25 września 2013 r., z późn. zm., która przewiduje m.in. przygotowanie

i realizację socjalnego pakietu osłonowego dla osób, które zakaz palenia węglem może dotknąć finansowo). Realizacja Lokalnego Programu Osłonowego, zgodnie z treścią obowiązującej uchwały Rady Miasta Krakowa, została przewidziana do 2022 r.

W ramach lokalnego programu osłonowego na podstawie decyzji administracyjnej przyznaje się świadczenie pieniężne w postaci zasiłku celowego, określające wysokość pomocy i sposób jej realizacji. Pomoc przyznawana jest na dany rok kalendarzowy. W trakcie postępowania administracyjnego ustala się sytuację osoby i rodziny na podstawie wniosku i załączanych do niego, bądź pozyskiwanych w toku postępowania, dokumentów. Dopuszczalna jest kontrola w lokalu, dokonywana przez Wydział ds. Jakości Powietrza, celem ustalenia braku czynnych kotłowni i palenisk węglowych. Jedną z przesłanek do uzyskania pomocy w ramach powyższego programu jest kryterium dochodowe, które w przypadku osoby samotnie gospodarującej nie może przekroczyć 500% kryterium dochodowego (o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej), a w przypadku rodziny 450% kryterium dochodowego (o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej). O pomoc mogą ubiegać się osoby i rodziny, które nie wcześniej niż przed dniem 14 września 2011 r. i nie później niż 10 października 2019 r. (w okresie obowiązywania Programu Ograniczania Niskiej Emisji dla Miasta Krakowa /PONE/) dokonały trwałej zmiany systemu ogrzewania z ogrzewania opartego na paliwie stałym na ogrzewanie gazowe, elektryczne, olejowe (lekki olej opałowy), bądź polegające na podłączeniu do miejskiej sieci ciepłowniczej. Beneficjenci programu muszą wykazać zobowiązanie do regulowania opłat na rzecz dostawcy energii cieplnej służącej ogrzaniu lokalu oraz faktycznie zamieszkiwać w lokalu przed i po dokonaniu trwałej zmiany systemu ogrzewania.

W dniu 22 maja 2019 r. Rada Miasta Krakowa podjęła uchwałę NR XVI/328/19 zmieniającą uchwałę Nr XVIII/317/15 w sprawie lokalnego programu pomocy społecznej w postaci Lokalnego Programu Osłonowego dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu. W 2019 r. zakończyła się realizacja Programu Ograniczania Niskiej Emisji dla Miasta Krakowa, a ponieważ jedną z przesłanek uzyskania pomocy w ramach Lokalnego Programu Osłonowego jest przeprowadzenie trwałej zmiany systemu ogrzewania w okresie obowiązywania PONE, odpowiednio uzupełniono przepisy uchwały.

W 2019 r., pracownicy socjalni udzielali informacji dotyczących możliwości złożenia wniosku w ramach Programu Ograniczania Niskiej Emisji dla Miasta Krakowa, motywowali osoby/rodziny do podejmowania działań w celu wymiany ogrzewania na proekologiczne oraz proponowali pomoc w przypadku występowania barier. Działania te miały istotne znaczenie, z uwagi na wejście w życie z dniem 1 września 2019 r. uchwały NR XVIII/243/16 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 15 stycznia 2016 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze Gminy Miejskiej Kraków ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw.

11.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące projekt

Zadanie nie było realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

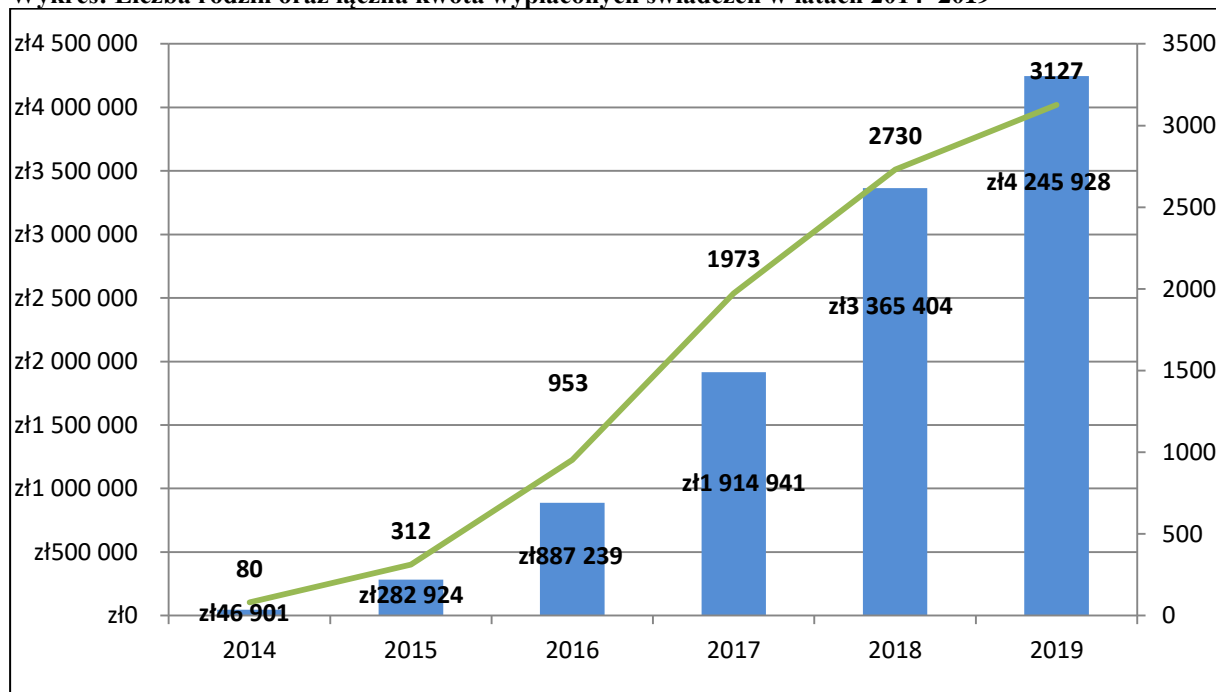
11.2.5.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.5.3 Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu osłonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2019 roku do MOPS wpłynęło 3139 wniosków o przyznanie pomocy w ramach Programu. Świadczenie wypłacono 3 127 rodzinom na łączną kwotę 4 245 928,45 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy dla jednego gospodarstwa domowego wyniosła 1 358 zł.

Wykres: Liczba rodzin oraz łączna kwota wypłaconych świadczeń w latach 2014–2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Do opisu charakterystyki osób korzystających ze świadczeń w ramach lokalnego programu osłonowego wykorzystano próbę 456 osób⁹², które były podmiotami decyzji, a ich świadczenie zostało zrealizowane w 2019 roku. Osoby te należą do klientów pomocy społecznej. U pozostałych świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego nie były przeprowadzane wywiady środowiskowe, stąd brak szczegółowych informacji o ich cechach demograficzno–społecznych.

Wśród świadczeniobiorców będących klientami Ośrodka 54% stanowiły kobiety.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców programu osłonowego	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 24	0,7%	0,6%	0,7%
25–34	5,7%	4,5%	5,3%
35–44	14,0%	10,7%	12,7%
45–59	30,5%	28,8%	29,8%
60–64	11,1%	26,6%	17,1%
65 i więcej	38,0%	28,8%	34,4%
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	24,7%	26,0%	25,2%

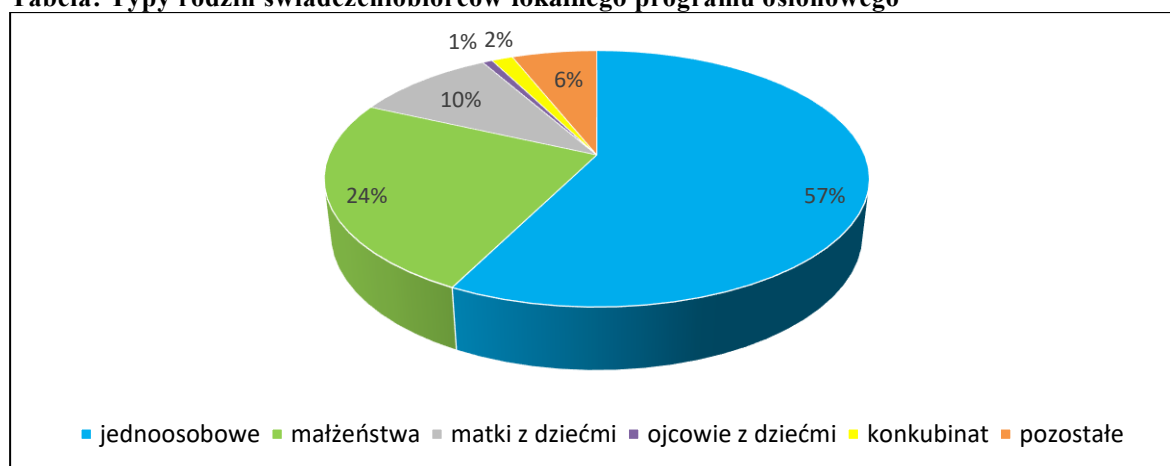
⁹² Źródło: Pomost Std.

zasadnicze zawodowe	25,4%	33,9%	28,7%
średnie ogólne i zawodowe	28,7%	27,1%	28,1%
policealne	2,9%	0,6%	2,0%
wyższe	7,2%	4,5%	6,1%
nieustalony poziom wykształcenia	11,1%	7,9%	9,9%
stan cywilny			
panna/kawaler	19,4%	40,1%	27,4%
rozwidziona/rozwidziony	13,6%	16,9%	14,9%
separowana/separowany	2,2%	2,3%	2,2%
wdowiec/wdowa	28,3%	9,6%	21,1%
zamężna/zonaty	36,6%	30,5%	34,2%
konkubinat	0,0%	0,6%	0,2%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotni	14,7%	20,9%	17,1%
bierni zawodowo	67,7%	64,4%	66,4%
pracujący	17,6%	14,7%	16,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najliczniejszej grupy świadczeniobiorców należą osoby w wieku 65 i więcej lat 34,4% oraz osoby w wieku 45–59 lat 29,8%. Osoby korzystające ze świadczenia w ramach lokalnego programu osłonowego to przede wszystkim osoby będące w związkach małżeńskich 34,2% oraz panny i kawalerowie 27,4%. W populacji świadczeniobiorców największą grupę tworzą osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym 28,7% oraz osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym 28,1%. Ponad 66% świadczeniobiorców to osoby biernie zawodowo. Większość osób korzystających z pomocy w ramach programu to osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe 57% oraz pozostające w związkach małżeńskich 24%.

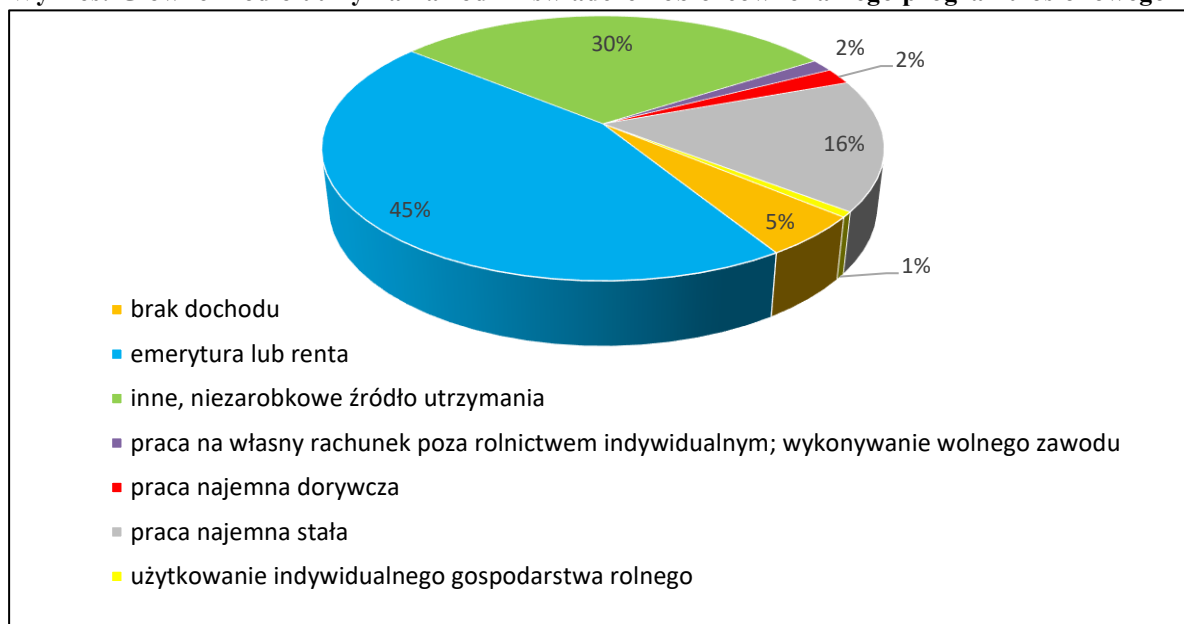
Tabela: Typy rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Głównym źródłem utrzymania rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego jest emerytura lub renta – 45% oraz inne, niezarobkowe źródło utrzymania.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Ponad 70% osób korzystających z programu osiąga dochód w przedziale pomiędzy 500 –1 499 zł miesięcznie. Do najczęstszych problemów występujących wśród świadczeniobiorców LPO należała długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

Tabela: Wysokość dochodu osób (w zł)

0*	4,8%
1–499	12,5%
500–999	47,8%
1000–1499	22,6%
1500 i więcej	12,3%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

11.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

W ramach lokalnego programu osłonowego dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych wypłacono świadczenie rodzinom na łączną kwotę:

- w roku 2014: 46 901 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 586 zł;
- w roku 2015: 282 924 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 907 zł;
- w roku 2016: 887 239 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 930 zł;
- w roku 2017: 1 914 941 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 971 zł;
- w roku 2018: 3 635 404 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 1 332 zł;
- w roku 2019: 4 245 928,45 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 1 358 zł.

11.2.5.5 Wnioski

Realizacja Lokalnego Programu Osłonowego będzie kontynuowana. Zgodnie z treścią obowiązującej uchwały Rady Miasta Krakowa realizacja Programu została przewidziana do 2022 r. Zapewnianie możliwości otrzymania wsparcia finansowego w ponoszeniu

zwiększonych kosztów grzewczych związanych z trwałą zmianą systemu ogrzewania, wpisuje się w działania mające na celu poprawę stanu jakości powietrza na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

11.2.6 Pomoc w formie zasiłku celowego dla osób, które przeprowadzają trwałą zmianę systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny

W 2019 r. kontynuowano przyznawanie świadczeń dla osób przeprowadzających trwałą zmianę systemu ogrzewania, o której mowa w Programie Ograniczania Niskiej Emisji dla Miasta Krakowa (PONE). Program Ograniczania Niskiej Emisji dla Miasta Krakowa (PONE), również w 2019 r. przewidywał możliwość otrzymania dotacji na przeprowadzenie trwałej zmiany systemu ogrzewania. Zgodnie z przepisami PONE, analogicznie jak w roku poprzednim, dotacja wynosiła do 60% kosztów kwalifikowanych inwestycji – nie pokrywała ona zatem w całości kosztów przeprowadzenia takiej zmiany. Dlatego też, aby wesprzeć mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej w pokryciu kosztów przeprowadzenia zmiany systemu ogrzewania, których nie są oni w stanie ponieść we własnym zakresie bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny, także w 2019 r. zagwarantowano możliwość ubiegania się o świadczenie pieniężne z pomocy społecznej w formie zasiłku celowego z przeznaczeniem na dofinansowanie inwestycji. W celu kontynuacji udzielania wsparcia, Rada Miasta Krakowa podjęła w dniu 13 marca 2019 r. uchwałę NR XI/173/19 zmieniającą uchwałę Nr XCVIII/2555/18 w sprawie przyjęcia programu osłonowego dla osób, które przeprowadzają trwałą zmianę systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny, oraz uchwałę NR XI/172/19 zmieniającą uchwałę Nr XCVIII/2556/18 w sprawie podwyższenia kryterium dochodowego uprawniającego do przyznania świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej w formie zasiłku celowego na przeprowadzenie trwałej zmiany systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny.

Realizowana przez MOPS w Krakowie pomoc dla osób przeprowadzających trwałą zmianę systemu ogrzewania przyznawana była w drodze decyzji administracyjnej na zasadach określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, a zatem osobom i rodzinom, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, której nie są w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. W związku z tym przyznanie pomocy uzależnione było od podjęcia przez osobę starającą się o tę formę wsparcia, działań mających na celu skorzystanie z PONE. Ponadto, przesłanką przyznania pomocy było legitymowanie się tytułem prawnym do nieruchomości oraz faktyczne zamieszkiwanie w lokalu, w którym ma nastąpić trwała zmiana systemu ogrzewania.

11.2.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące projekt

Zadanie nie było realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

11.2.6.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.6.3 Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu osłonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2019 roku świadczenie wypłacono 178 rodzinom na łączną kwotę 911 119,51 zł. Średnia wysokość pomocy dla jednego gospodarstwa domowego wyniosła 5 119 zł.

11.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

W ramach programu osłonowego dla osób, dla osób, które przeprowadzają trwałą zmianę systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny wypłacono świadczenie rodzinom na łączną kwotę:

- w roku 2018: 145 196 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 4 537 zł;
- w roku 2019: 911 119,51 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 5 119 zł.

11.2.6.5 Wnioski

Udzielanie pomocy na tak określony cel również w 2019 r. było zasadne, ze względu na konieczność przeprowadzenia przez mieszkańców trwałej zmiany systemu ogrzewania, w świetle przepisów uchwały NR XVIII/243/16 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 15 stycznia 2016 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze Gminy Miejskiej Kraków ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw, która weszła w życie dnia 1 września 2019 r.

12 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezdomnym

12.1 Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa

Osobą bezdomną, zgodnie z definicją sformułowaną na gruncie ustawy o pomocy społecznej, jest osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania⁹³.

Stan bezdomności to proces, na który składają się zarówno czynniki obiektywne tj. niezależne od woli człowieka, jak czynniki subiektywne – tj. współtworzone przez daną osobę. Proces ten rozłożony jest w czasie, a jego dynamika jest uzależniona od indywidualnych cech osoby i jej losów. Trzeba jednak zauważyć, że rzadko jedna przyczyna wyjaśnia sytuację osoby bezdomnej. Najczęściej przyczyny przeplatają się i wzajemnie warunkują⁹⁴.

Według raportu opracowanego przez Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej pt. „Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategii przeciwdziałania. Osoby bezdomne” na bezdomność mają wpływ „...takie czynniki jak: trudna sytuacja mieszkaniowa, utrudniony dostęp do rynku pracy, w tym długotrwałe bezrobocie, ubóstwo, pozbawienie mieszkania (eksmisja), brak miejsca do mieszkania po opuszczeniu różnego typu instytucji (np. po powrocie z zakładu karnego, opuszczeniu domu dziecka, po powrocie ze szpitala psychiatrycznego) połączony z brakiem lub niewystarczającą integracją społeczną. Do krytycznych sytuacji życiowych, które mogą wpływać na sytuację zagrożenia bezdomnością, zaliczyć należy również rozpad rodziny i patologie życia rodzinnego (często związane z przemocą domową)”⁹⁵.

Zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, do najczęściej wymienianych przyczyn bezdomności należało: „wypędzenie” z mieszkania przez rodzinę lub współlokatorów (19,3%), wymeldowanie decyzją administracyjną (15%), pozostawienie mieszkania rodzinie z własnej inicjatywy (11,5%), eksmisja (11%) i bezrobocie (9%)⁹⁶. Analizując przyczyny bezdomności należy zwrócić uwagę, że badanie NSP objęło wyłącznie osoby zaliczone do bezdomnych „bez dachu nad głową”⁹⁷. Spośród ankietowanych 31% nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o przyczynę bezdomności. Może to świadczyć o niechęci udzielania na to pytanie odpowiedzi lub niemożności uzyskania przez ankietera tej informacji od respondentów, niż o braku występowania takich przesłanek.

O randze bezdomności wśród problemów społecznych decydują nie tylko trudne do uchwycenia parametry ilościowe, ale również dynamika zjawiska i zmiany w strukturze populacji. Jest to grupa bardzo mobilna, częściej niż inne grupy przemieszczająca się po kraju, bądź nie korzystająca z oferowanych oficjalnie form pomocy, co dodatkowo utrudnia ewidencję osób bezdomnych.

⁹³ Art. 6 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.) .

⁹⁴ *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013 r.

⁹⁵ „*Wykluczenie społeczne w Małopolsce-strategie przeciwdziałania. Osoby bezdomne*”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Kraków 2013 r.

⁹⁶ *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013 r.

⁹⁷ Kategoria ta obejmuje osoby żyjące na ulicy, w przestrzeni publicznej bez schronienia, które mogłyby zostać uznane za pomieszczenie mieszkalne. Do kategorii tej należą przede wszystkim osoby, które wieczór i noc w krytycznym momencie spisu spędzają poza jakąkolwiek instytucją funkcjonującą całodobowo. Miejsca przebywania tych osób to: dworce kolejowe i autobusowe oraz ich okolice, kanały i węzły ciepłownicze, ulice, plaże, bunkry, lasy i parki, miejsca na cmentarzach, centra handlowe, parkingi, opuszczone samochody, przyczepy kempingowe, klatki schodowe, zsypy, piwnice, strychy, śmietniki, ziemianki, wagony i bocznice kolejowe, ogrzewalnie, itd.

W nocy z 13 na 14 lutego 2019 r. przeprowadzono po raz piąty ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych, którego realizacja koordynowana była przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Badania liczby osób bezdomnych odbywają się co dwa lata. Informacje zbierane podczas badań są danymi szacunkowymi. Na podstawie opublikowanego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Sprawozdania z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2018” oraz wyników „Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (13/14 lutego 2019 r.)”, w momencie realizacji badania – zdiagnozowano 30 330 osób bezdomnych, w tym 24 323 (80,2%) osoby przebywały w placówkach instytucjonalnych, a 6 007 (19,8%) osób przebywało poza nimi. Spośród wszystkich bezdomnych osób aż 82,1% stanowili mężczyźni, 14,6% kobiety oraz 3,3% dzieci. W porównaniu do danych z Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego 2017 r. liczba osób bezdomnych spadła o ponad 9%, tj. o 3 078 osób mniej.

W województwie małopolskim przebywały 1 893 osoby bezdomne (spadek o 7,84% w porównaniu z badaniem z 2017 r.), w tym 1 468 osób przebywało w placówkach instytucjonalnych (spadek o 9%), a 425 osób przebywało poza placówkami instytucjonalnymi (spadek o 5%). Spośród 1 893 bezdomnych osób 86,8% stanowili mężczyźni (1 632 osób, spadek o 7%), 13,1% kobiety (236 osób, spadek o 15%) oraz 1,3% dzieci (25 osób, wzrost o 4%). Dzieci przebywały przede wszystkim w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz w schroniskach dla osób bezdomnych.

Z badań w 2019 roku wynika, że najwięcej osób bezdomnych przebywa w województwie; mazowieckim (4 278 osób), śląskim (4 255 osoby) i pomorskim (3 014 osób). Najmniej w województwie podlaskim (646 osoby), świętokrzyskim (794 osoby) oraz lubuskim (812 osób). We wszystkich województwach można zaobserwować spadek liczby osób bezdomnych, jedynie w województwie świętokrzyskim jest ich nieznacznie więcej w porównaniu do poprzedniej edycji badania (wzrost o 32 osoby).

Jako główną przyczynę swojej sytuacji życiowej osoby bezdomne podają konflikt rodzinny – 32,2%, zaraz po nim wskazywano uzależnienie – niespełna 28%. W dalszej kolejności znalazły się: eksmisja, wymeldowanie – 26,3%, a następnie rozpad związku – 18,4%.

Z przeprowadzonego w lutym 2019 roku badania liczby osób bezdomnych wynika, że w Krakowie w ciągu jednej nocy przebywały 1 062 osoby bezdomne: 171 kobiet, 873 mężczyzn oraz 18 dzieci. Wśród krakowskich bezdomnych 769 osób przebywało w placówkach instytucjonalnych, 293 osoby znajdowały się poza placówkami instytucjonalnymi, z czego 171 w miejscach niemieszkalnych (klatki schodowe, dworce PKP i PKS, altany śmietnikowe, piwnice itp.) Z przeprowadzonego badania wynika, że w porównaniu z rokiem 2017 nastąpił spadek ogólnej liczby osób bezdomnych przebywających na terenie Krakowa o 11,2% (w latach 2013–2015 odnotowano wzrost o 16%, a 2015–2017 wzrost o 13%).

W 2019 roku w porównaniu z rokiem 2017 odnotowano spadek liczby osób przebywających z placówkach o 15,77% (2013 r. – 767 osób, 2015 r. – 882 osób, 2017 r. – 913 osób, 2019 r. – 769 osób). Pomimo spadku ogólnej liczby osób bezdomnych przebywających na terenie Krakowa, nastąpił wzrost liczby osób przebywających poza placówkami instytucjonalnymi (o 10 osób względem 2017 roku).

Na tej podstawie szacuje się, że w ciągu roku w Krakowie liczba osób bezdomnych oscyluje wokół ok. 2,3 tysięcy osób w skali roku (narastająco), a jednorazowo (w danym dniu) przebywa w Krakowie ok. 1,3 tys. osób bezdomnych, w tym ok. 700–800 osób zamieszkuje w różnego rodzaju placówkach noclegowych.

W roku 2019 działaniami pracowników socjalnych Działu Pomocy Bezdomnym MOPS objętych było 1 975 gospodarstw domowych. Natomiast świadczeniami objęto 1 705 rodzin (1 782 osób w rodzinach), w tym z pomocy wyłącznie w formie pracy socjalnej lub innych

działań pomocowych, o których mowa w art. 119 ustawy o pomocy społecznej skorzystało 270 rodzin (275 osób w rodzinach).

Głównymi miejscami pobytu osób bezdomnych są miejsca zakwaterowania przeznaczone dla osób bezdomnych tj. schroniska, noclegownie, ogrzewalnie, mieszkania chronione. Natomiast w przestrzeni publicznej osoby bezdomne zazwyczaj przebywają na klatkach schodowych, w altanach działkowych i śmietnikowych, barakach, pustostanach, węzłach ciepłowniczych i aktualnie bardzo rzadko na dworcach. Ze względu na zmienne warunki atmosferyczne oraz prowizoryczność schronienia „w terenie”, osoby bezdomne często zmieniają swoje miejsca pobytu. Z drugiej strony istnieje grupa osób bezdomnych zamieszkująca altany działkowe, które mają charakter domów i nie jest zainteresowana zmianą miejsca zamieszkania. Ponadto ustalono, że osoby bezdomne nie skupiają się w jednej części Miasta lub Dzielnicy Krakowa, choć zauważono, że osoby bezdomne funkcjonujące w przestrzeni publicznej, w ciągu dnia przebywają w centrum Krakowa.

Jak wynika z definicji bezdomności, głównym problemem jest brak odpowiedniego miejsca noclegowego. Poza tym, z powodu braku dostępu do lokalu mieszkalnego osoby bezdomne mają niezaspokojone potrzeby higieniczne, nie mają możliwości przygotowania i spożywania posiłków, przechowywania rzeczy osobistych i odzieży. Ponadto ich funkcjonowanie w przestrzeni publicznej, nadużywanie alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, nieodpowiednie odżywianie powodują, że osoby te często zapadają na różnego rodzaju choroby: infekcje, choroby skórne i zakaźne.

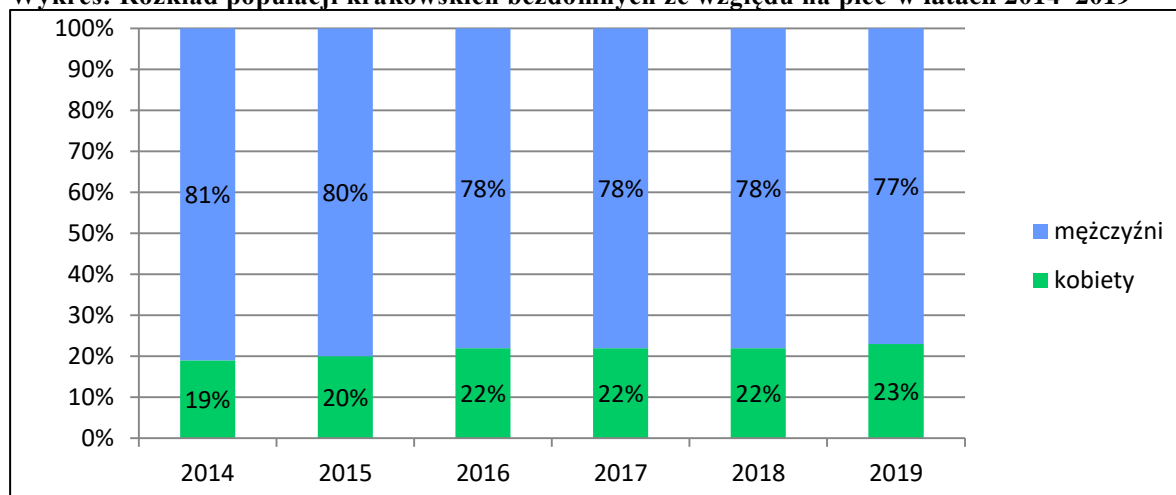
Zgodnie z danymi Wydziału Mieszkalnictwa UMK (stan na dzień 31 grudnia 2019 r.) na pomoc mieszkaniową w związku ze spełnieniem kryteriów niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych i niskich dochodów oczekuje 166 osób/rodzin. Są to wnioski, które zostały wstępnie zakwalifikowane w 2019 roku do ubiegania się o pomoc mieszkaniową Gminy Miejskiej Kraków. Na propozycję zawarcia umowy najmu gminnego lokalu mieszkalnego w związku z objęciem ostateczną listą mieszkaniową oczekuje 175 osób/rodzin.

Listy mieszkaniowe uprawniające do otrzymania gminnego lokalu mieszkalnego opracowywane są raz w roku. W procedurze tworzenia listy mieszkaniowej na 2019 rok weryfikowane były wnioski, wstępnie pozytywnie zakwalifikowane w okresie od 1 maja 2018 r. do 30 kwietnia 2019 r. Liczba wnioskodawców starających się o pomoc mieszkaniową ze „względów społecznych” objętych weryfikacją pod kątem list mieszkaniowych na 2019 r. wyniosła 69 (wstępnie zakwalifikowane od 1 maja 2018 r. do 30 kwietnia 2019 r.). Liczba wnioskodawców ostatecznie zakwalifikowanych do uzyskania gminnego lokalu mieszkalnego z tytułu „względów społecznych” wyniosła 50 (są to osoby/rodziny objęte projektem listy mieszkaniowej na 2019 rok z tytułu niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych i niskich dochodów oraz projektem listy pierwszeństwa).

Spośród próby 1 713 osób bezdomnych⁹⁸ objętych pomocą społeczną w 2019 r., pod względem płci dominują mężczyźni, których jest prawie czterokrotnie więcej niż kobiet (77,2%). Ze względu na zmienną niezależną jaką jest płeć nie zaobserwowano żadnych znaczących różnic w zbiorowości osób bezdomnych w latach 2014–2018.

⁹⁸ Źródło: Pomost Std.

Wykres: Rozkład populacji krakowskich bezdomnych ze względu na płeć w latach 2014–2019

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Procesem zachodzącym w zbiorowości osób bezdomnych jest jej starzenie się. Prawie 69% to osoby w wieku powyżej 45 lat. Fakt ten jest o tyle istotny, że wraz z upływem kolejnych lat w Krakowie będziemy mieli do czynienia prawdopodobnie z pogarszaniem się stanu zdrowia osób bezdomnych, a w konsekwencji ich mniejszą aktywnością zawodową. Oznacza to, że w najbliższym czasie należy się spodziewać, że odbiorcą pomocy kierowanej przez ośrodki pomocy społecznej oraz organizacje pozarządowe do osób bezdomnych w dużej mierze staną się osoby w podeszłym wieku oraz w pogarszającym się stanie zdrowia. Zauważono również zmniejszenie liczby dzieci doświadczających bezdomności (2015 r. – 5%, a w 2019 r. – 3%).

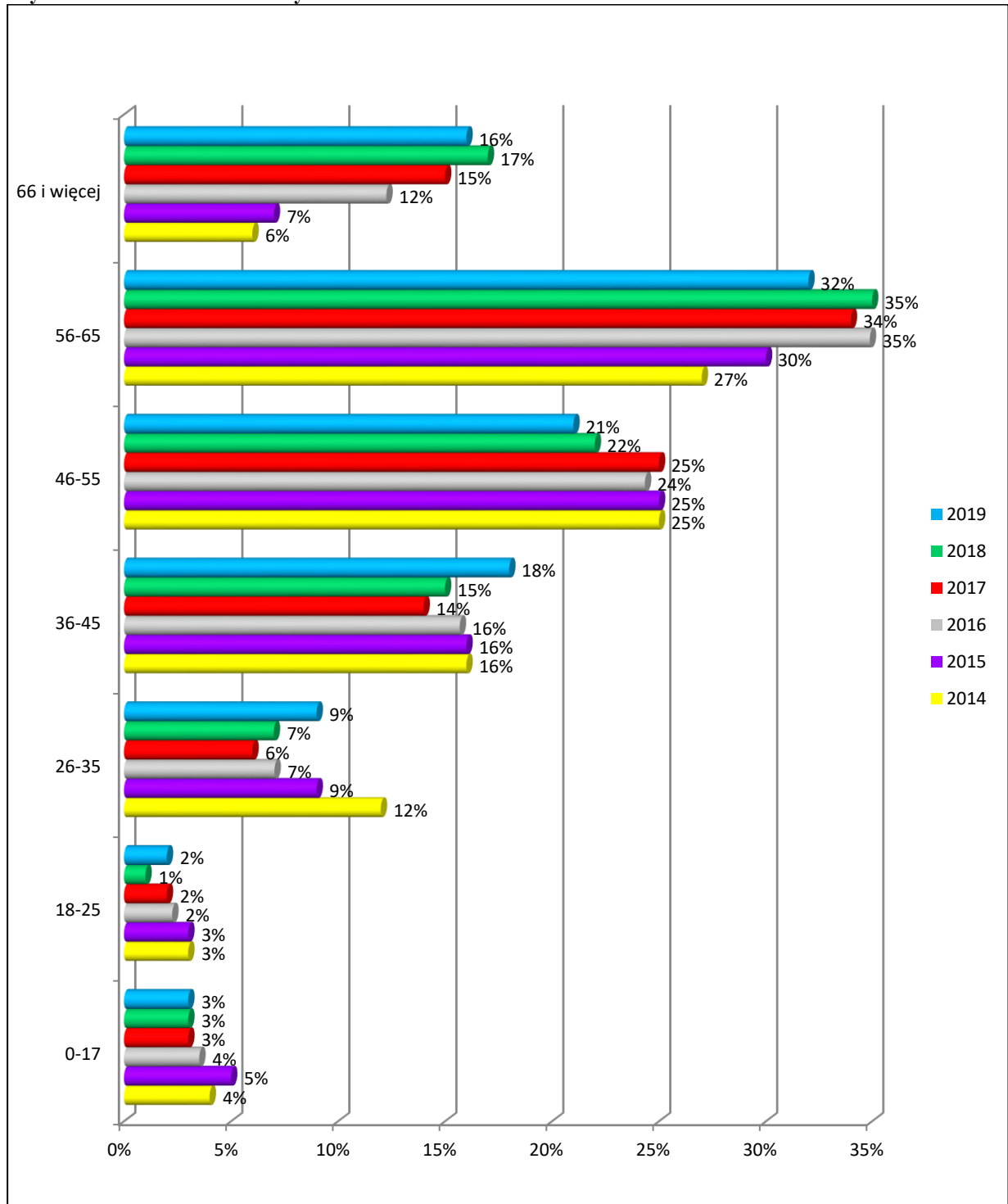
Tabela: Cechy demograficzno–społeczne osób bezdomnych w Krakowie

Cechy demograficzno–społeczne osób bezdomnych w Krakowie	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0–17	6,2%	1,8%	2,8%
18–25	4,4%	1,1%	1,9%
26–35	14,1%	7,2%	8,8%
36–45	23,3%	16,1%	17,7%
46–55	17,2%	21,8%	20,8%
56–65	21,5%	35,1%	32,0%
66 i więcej	13,3%	16,9%	16,1%
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	39,2%	31,4%	33,2%
zasadnicze zawodowe	24,1%	39,2%	35,8%
średnie ogólne i zawodowe	25,6%	19,6%	21,0%
policealne	1,5%	0,2%	0,5%
wyższe	5,6%	3,7%	4,1%
nieustalony poziom wykształcenia	3,8%	5,8%	5,4%
stan cywilny			
panna/kawaler	44,4%	44,0%	44,1%
rozwidziona/rozwidziony	26,2%	39,2%	36,2%
separowana/separowany	0,5%	1,8%	1,5%
wdowiec/wdowa	12,3%	4,6%	6,4%

zamężna/zonaty	15,9%	10,1%	11,4%
konkubinaty	0,8%	0,3%	0,4%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotni	21,3%	23,8%	23,2%
bierni zawodowo	67,9%	71,4%	70,6%
pracujący	10,8%	4,8%	6,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Wykres: Wiek osób bezdomnych w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Bezdomne kobiety to przede wszystkim panny – stanowią 44,4% ogółu bezdomnych kobiet, rozwiedzione 26,2%, zamężne 15,9%. W odniesieniu do mężczyzn sytuacja kształtuje się następująco: najwięcej jest kawalerów 44% oraz osób po rozwodzie 39,2%. Analizując stan cywilny osób bezdomnych na przestrzeni lat 2014–2019 wartości te są podobne.

Jednorodność populacji osób bezdomnych przejawia się również w poziomie wykształcenia. Jest to zbiorowość osób posiadających niski poziom wykształcenia. Wykształcenie osób bezdomnych to przede wszystkim wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne i niższe reprezentowane przez 69% populacji. W 2019 roku największą zbiorowość pod względem wykształcenia stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

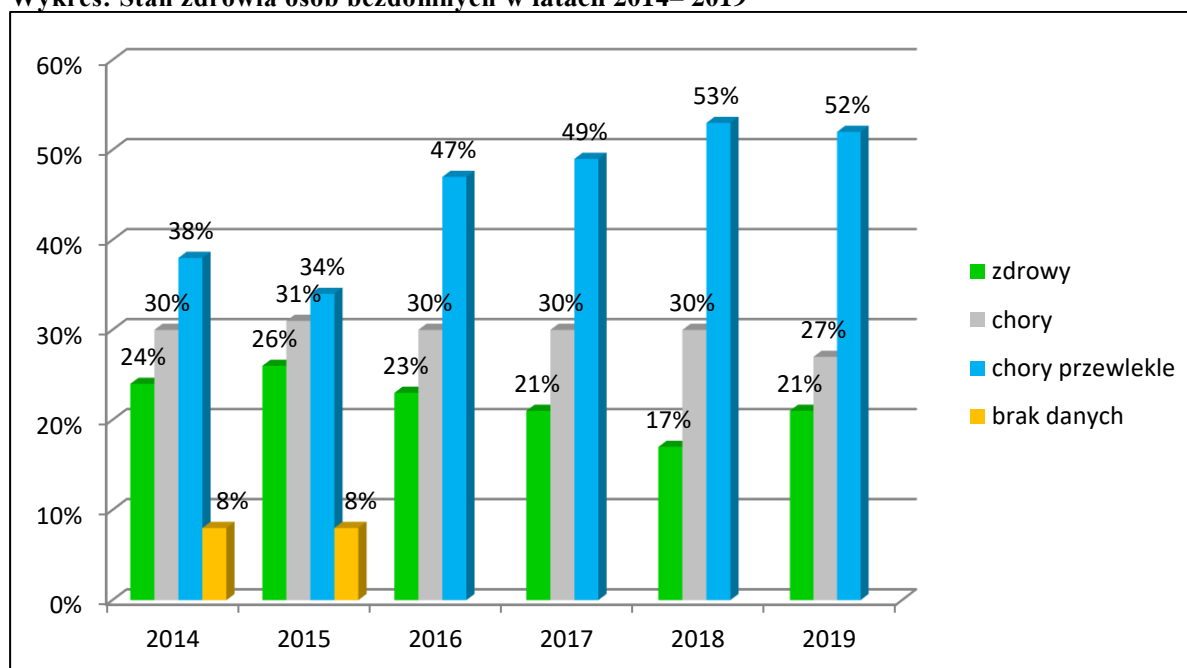
Tabela: Poziom wykształcenia osób bezdomnych w latach 2014–2019

wykształcenie	2014	2015	2016	2017	2018	2019
nieustalony poziom wykształcenia	3,0%	3,5%	3%	4%	4%	5%
gimnazjalne i poniżej	31,7%	28,5%	34%	35%	34%	33%
zasadnicze zawodowe	36,4%	34,8%	39%	38%	38%	36%
średnie ogólne i zawodowe	17,2%	16,8%	20%	19%	20%	21%
policealne	0,4%	0,3%	0%	0%	1%	1%
wyższe	3,7%	4,3%	4%	3%	3%	4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Analizując stan zdrowia osób bezdomnych w Krakowie można zauważyć od roku 2015 do roku 2018 coroczny wzrost osób bezdomnych chorych przewlekle. Osoby chore i przewlekle chore w 2019 roku stanowiły 79% osób bezdomnych.

Wykres: Stan zdrowia osób bezdomnych w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Prezentując stan zdrowia osób bezdomnych warto zwrócić uwagę, na utrzymujący się od kilku lat wysoki procent osób niepełnosprawnych posiadających orzeczoną niepełnosprawność (wśród bezdomnych niepełnosprawnych) bądź przez lekarza orzecznika ZUS bądź przez inny organ. Widoczne są w tym obszarze funkcjonowania osób bezdomnych pozytywne efekty prowadzonej pracy socjalnej – motywowania do zmiany własnej sytuacji

życiowej, poprzez coraz pełniejsze korzystanie przez osoby bezdomne z przysługujących im uprawnień i dążenie do uregulowania swojej sytuacji zdrowotnej. Tym samym w przyszłości może zwiększać się liczba osób bezdomnych uprawnionych do świadczeń finansowych z pomocy społecznej.

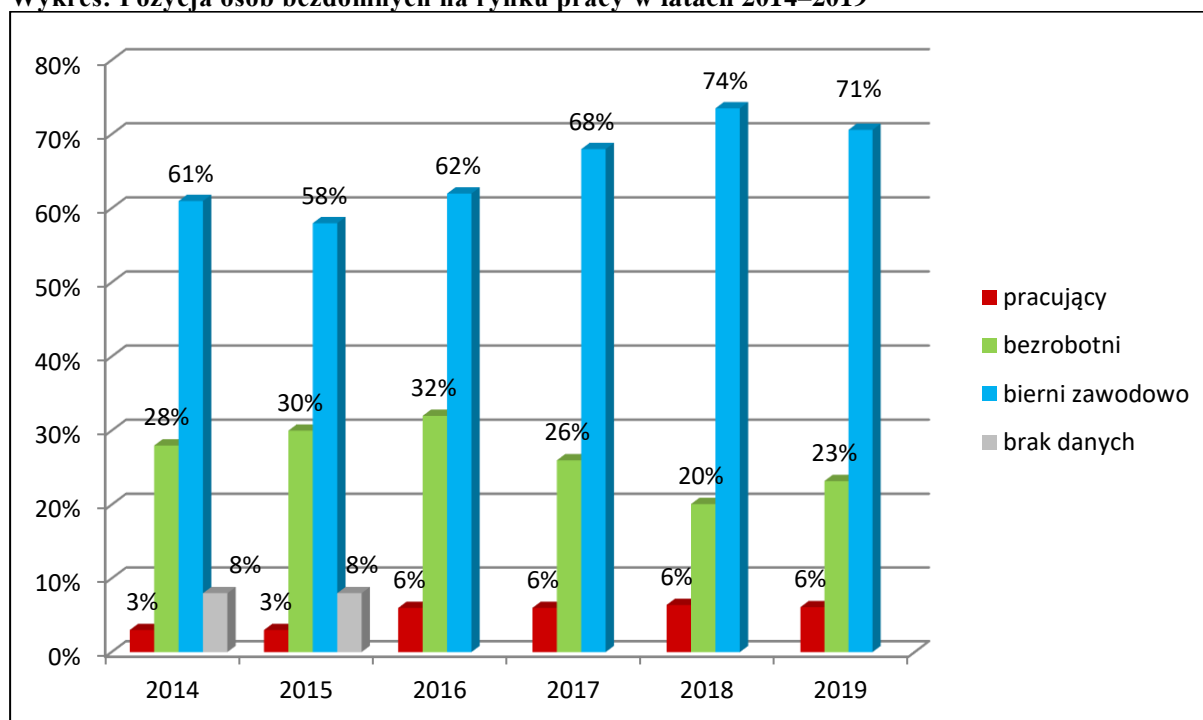
Tabela: Niepełnosprawność osób bezdomnych w latach 2014–2019

Osoby niepełnosprawne wśród bezdomnych	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	34,08%	34,10%	45,63%	43,42%	44,25%	38,9%
w tym osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności	93,63%	92,02%	84,39%	80,82%	81,15%	86,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Zły stan zdrowia osób bezdomnych coraz bardziej utrudnia im również podejmowanie pracy. Odsetek osób pracujących w ogólnej populacji osób bezdomnych w Krakowie jest generalnie bardzo mały, w 2019 roku wyniósł 6%. Najliczniejszą grupą osób bezdomnych są osoby bierne zawodowo, stanowili oni w latach 2014–2019 średnio 66% ogółu.

Wykres: Pozycja osób bezdomnych na rynku pracy w latach 2014–2019

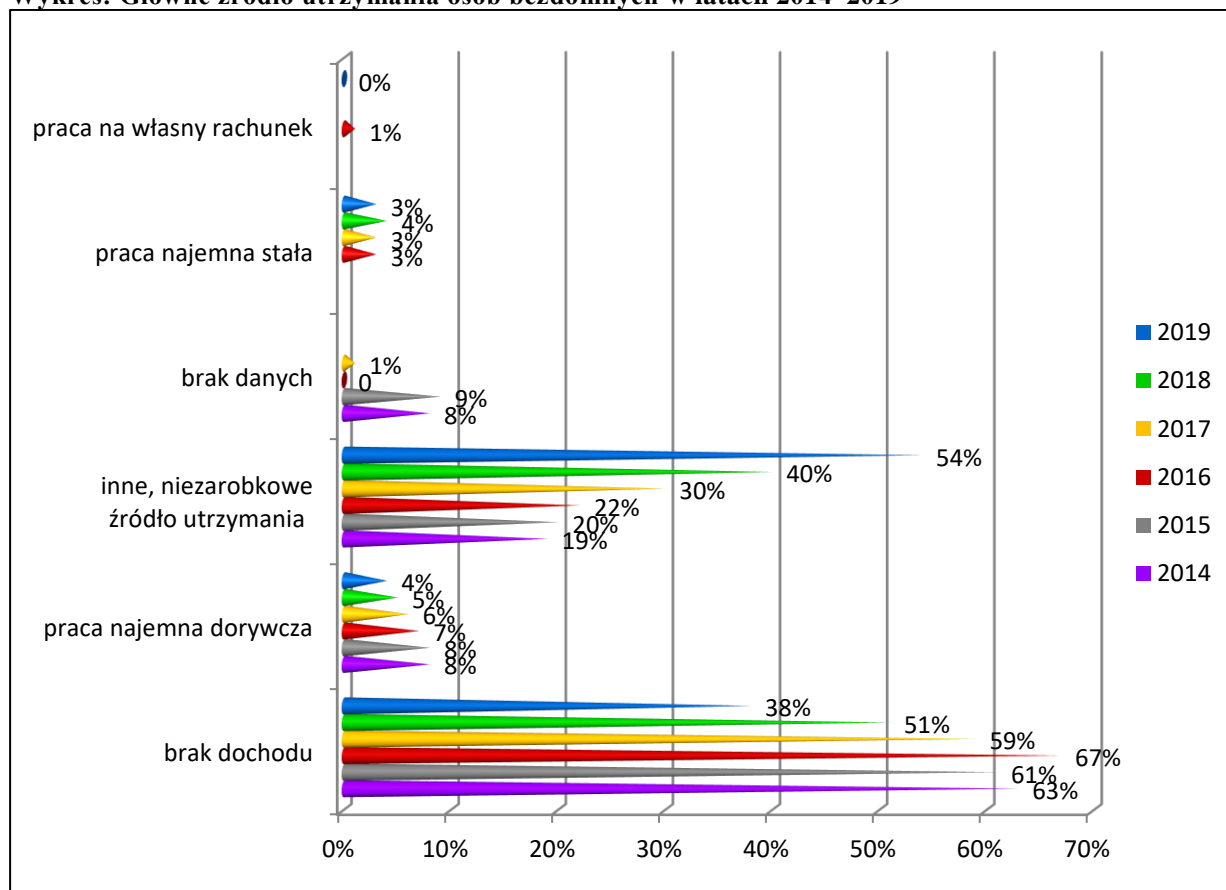

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby bezdomne to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (88%).

Odnosząc się do głównego źródła utrzymania osób bezdomnych można stwierdzić, że osoby bezdomne to przede wszystkim osoby utrzymująca się z innych, niezarobkowych źródeł utrzymania – 54% oraz pozostające bez własnego źródła dochodu – 38%. W porównaniu do roku 2018 zwiększyła się liczba osób bezdomnych utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł utrzymania a pomniejszyła liczba osób pozostająca bez dochodu.

Wykres: Główne źródło utrzymania osób bezdomnych w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

12.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych

12.2.1 Schronienie

Udzielenie schronienia należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, jeżeli jest tego pozbawiona. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca w noclegowniach, schroniskach dla osób bezdomnych, schroniskach dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi lub w formie ogrzewalni⁹⁹.

12.2.1.1 Infrastruktura

Gmina Miejska Kraków w roku 2019 zlecała podmiotom niepublicznym prowadzenie 4 placówek zapewniających schronienie dla osób bezdomnych:

1. Schronisko dla Bezdomnych Kobiet w Krakowie przy ul. Sołtysowskiej 13c
Schronisko prowadzone jest na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej i zapewnia wsparcie kobietom i kobietom z dziećmi powyżej 7 roku życia, pozbawionym schronienia, przebywającym na terenie Krakowa. Schronisko zapewnia osobom bezdomnym, które podpisały kontrakt socjalny, tymczasowe całonocne schronienie oraz usługi ukierunkowane na wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Schronisko funkcjonuje całorocznie, 7 dni w tygodniu i zapewnia 55 miejsc noclegowych, wsparcie pracowników socjalnych oraz pomoc specjalistyczną – psychologiczną

⁹⁹ Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 3, art. 48a ust. 1 i 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.) .

i pedagogiczną, a w zależności od potrzeb dostępny jest również kontakt z terapeutą ds. uzależnień.

2. Dom Matki i Dziecka w Krakowie przy ul. Żywieckiej 16 w Krakowie

Dom prowadzony jest przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej jako schronisko dla kobiet z dziećmi. Placówka zapewnia wsparcie dla matek z dziećmi do lat 10 oraz kobiet w ciąży, pozbawionych schronienia, które podpisały kontrakt socjalny całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Schronisko funkcjonuje całorocznie, 7 dni w tygodniu, oferuje wsparcie psychologiczne, pedagogiczne, pomoc pracownika socjalnego, a w zależności od potrzeb również jest dostępny kontakt z terapeutą ds. uzależnień. Pomoc skierowana jest zarówno do kobiet bezdomnych jak i posiadających stałe miejsce pobytu, lecz nie mogących w nim przebywać z różnych przyczyn losowych. Placówka zapewnia miejsca dla 60 matek z dziećmi, w tym 40 miejsc jest w dyspozycji MOPS w Krakowie.

3. Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn w Krakowie przy ul. Makuszyńskiego 19a

Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn w Krakowie prowadzona jest na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Polski Komitet Pomocy Społecznej Małopolski Zarząd Wojewódzki. Placówka zapewnia 180 miejsc (w tym: 100 miejsc w części noclegowej i 80 miejsc w części schroniskowej, z czego dla 50 osób świadczone są usługi opiekuńcze).

Noclegownia i Schronisko przeznaczone są wyłącznie dla mężczyzn pełnoletnich, bezdomnych lub czasowo pozbawionych schronienia, zdolnych do samoobsługi, których stan zdrowia nie zagraża zdrowiu i życiu innych osób przebywających w placówce, dla których Gmina Miejska Kraków jest właściwa do udzielenia pomocy.

Noclegownia gwarantuje tymczasową pomoc w postaci miejsca noclegowego, w ramach którego umożliwia się spędzenie nocy w warunkach gwarantujących ochronę życia i zdrowia. Noclegownia funkcjonuje całorocznie, 7 dni w tygodniu, w godzinach od 16.00 do 8.00.

Schronisko zapewnia osobom bezdomnym, które podpisały kontrakt socjalny całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Schronisko funkcjonuje całorocznie, 7 dni w tygodniu. Ponadto w placówkach zapewniona jest pomoc pracowników socjalnych, pomoc specjalistyczna: psychologów, terapeuty ds. uzależnień, prawnika oraz wsparcie asystenta osoby bezdomnej. W placówce zapewnia się również usługi opiekuńcze. W sytuacjach kryzysowych, w szczególności w okresie występowania niskich temperatur lub całorocznie w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osoby bezdomnej placówka przyjmuje osoby bezdomne ponad ustalony limit miejsc. W Noclegowni i Schronisku dla Bezdomnych Mężczyzn, ul. Makuszyńskiego 19a w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii jest realizowany Program wspierania osób uzależnionych. Program koncentruje się na udzieleniu wsparcia osobom bezdomnym mającym problem alkoholowy i zdecydowały się na skorzystanie ze schronienia w Noclegowni i Schronisku dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a. Celami programu jest zmniejszenie negatywnych skutków funkcjonowania osób bezdomnych nadużywających alkoholu oraz wspomaganie osób bezdomnych uzależnionych w procesie readaptacji społecznej.

4. Schronisko dla osób bezdomnych, starszych i niepełnosprawnych w Krakowie przy ul. Koprowej 4

Placówka prowadzona przez Stowarzyszenie Dobroczyne Betlejem zapewniała 12 miejsc noclegowych dla osób starszych i niepełnosprawnych objętych usługami opiekuńczymi oraz 4 miejsca dla opiekunów – wolontariuszy, wyżywienie w formie 3 posiłków dziennie, a w sytuacjach interwencyjnych leki i materiały farmaceutyczne oraz niezbędną odzież. Schronisko zapewniało również pomoc pracownika socjalnego.

Tabela: Placówki udzielające pomocy w formie schronienia prowadzone na zlecenie GMK (powierzenie realizacji zadania)

Placówka	Liczba miejsc w placówce w poszczególnych latach					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Dom Matki i Dziecka ul. Żywiecka 16	45	45	45	40	40	40
Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Makuszyńskiego 19 a	200	200	200	180	180	180
Schronisko dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13c	53	53	53	55	55	55
Schronisko dla osób bezdomnych–starszych i niepełnosprawnych przy ul. Koprowej 4	12	12	12	16	16	16
suma	310	310	310	291	291	291

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W Krakowie pomoc w formie schronienia realizowana jest również w ramach wspierania działalności charytatywnej w zakresie pomocy osobom bezdomnym. W 2019 roku w ramach wspierania działalności charytatywnej Gmina współfinansowała 5 następujących placówek, w tym jedną dziennego pobytu:

1. Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza”, ul. Nowogródzka 8
Placówka prowadzona jest przez Stowarzyszenie Dobroczyńne Betlejem. Jest to ośrodek całodobowego pobytu, zapewniający 35 miejsc noclegowych z możliwością przygotowania posiłku, podstawową pomoc medyczną (lekarz internista) oraz możliwość otrzymania podstawowych leków, środków opatrunkowych, środków higieny osobistej. Na podstawie umowy obejmującej okres do 31 marca 2019r. placówka zapewniała 5 miejsc dla kobiet oraz wyżywienie w formie 3 posiłków dziennie.

2. Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet, ul. Malborska 64 b
Przytulisko prowadzone jest przez Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługującym Ubogim – Dom Zakonny. Przytulisko zapewnia 62 miejsca noclegowe i całodzienne wyżywienie oraz wsparcie prawne, socjalne, medyczne, psychologiczne dla kobiet bezdomnych, w sytuacjach wyjątkowych również kobiet w ciąży i kobiet z dziećmi.

3. Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Skawińskiej 6
Placówka zapewnia 80 miejsc noclegowych, w tym do 31 grudnia 2019 r. zapewniała 4 miejsca dla osób potrzebujących czasu na rekonwalescencję po hospitalizacji, 9 miejsc dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcjami narządu ruchu i wymagających sprzętu rehabilitacyjnego oraz 8 miejsc dla przyjęć prewencyjnych do dyspozycji dyżuru nocnego, policji, straży miejskiej i pogotowia ratunkowego. Od 1 stycznia 2020 roku placówka oferuje 80 miejsc w tym 10 miejsc dla osób niepełnosprawnych, długotrwale chorych, niewymagających opieki oraz 6 miejsc dla interwencyjnych przyjęć do dyspozycji straży miejskiej, policji i pogotowia ratunkowego. Mieszkańcy mogą korzystać ze stałej opieki duszpasterskiej, pomocy medycznej w gabinecie lekarskim prowadzonym przez lekarzy wolontariuszy oraz opieki pielęgniarskiej i opiekuńczej.

4. Dom Św. Brata Alberta, ul. Saska 9 a
Dom prowadzony jest przez Zgromadzenie Braci Albertynów. Zapewnia całodobowe schronienie dla 47 bezdomnych mężczyzn wychodzących z bezdomności. Jest formą mieszkania wspomaganego, w którym stworzono warunki do trzeźwego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia przygotowującego osoby bezdomne do pełnej samodzielności.

5. Prowadzenie Świetlicy Diennej dla Osób Bezdomnych przebywających na terenie Gminy Miejskiej Kraków

Świetlica prowadzona była przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej w terminie 15 stycznia 2019 r. do 14 kwietnia 2019 r., w lokalu Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego Paulo przy ul. Warszawskiej 8 w Krakowie. W ramach zadania osoby bezdomne otrzymały

pomoc w postaci dziennego schronienia, pomoc z zakresu świadczeń pielęgnarskich, dostęp do ciepłych napojów, a także miały możliwość wymiany zniszczonej odzieży i wykonania zabiegów higienicznych. Dodatkowo użytkownicy świetlicy byli edukowani z zakresu profilaktyki uzależnień.

Tabela: Placówki wspierane w ramach działalności charytatywnej udzielające schronienia osobom bezdomnym w latach 2014–2019

Placówka	Liczba miejsc w 2014 r.	Liczba miejsc w 2015 r.	Liczba miejsc w 2016 r.	Liczba miejsc w 2017 r.	Liczba miejsc w 2018 r.	Liczba miejsc w 2019 r.
Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza” ul. Nowogródzka 8	30	30	35	35	35	35
Dom Św. Brata Alberta ul. Saska 9a	48	48	47	47	47	47
Noclegownia dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6 (w 2015 roku działająca w okresie 15.01–7.04.2015 r.)	0	40	0	0	0	0
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6, od 1 lipca 2012 r. do 30 czerwca 2015 r.	58	58	0	0	0	0
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 4 i 6, od 1 lipca 2015 r.	0	80	80	80	80	80
Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet ul. Malborska 64 b	55	55	62	62	62	62
Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Wielicka 44 b	0	0	0	0	0	0
Schronisko dla 20 bezdomnych mężczyzn, ul. Nad Fosą 32 (zadanie realizowane od dnia 1 lutego do 31 marca 2016 r.)	0	0	20	0	0	0
Świetlica Dzienna dla Osób Bezdomnych (zadanie realizowane od dnia 15 stycznia do 14 kwietnia 2019 r.)	0	0	0	0	30	20
Schronienie dla osób bezdomnych należących do grup mniejszościowych narażonych na dyskryminację – Fundacja „Głos Serca”, os. Wandy 18/U5 (zadanie realizowane od 1 listopada 2019 r.)	0	0	0	0	0	12
suma	191	253*	244	224	254	256

*Ogólna liczba miejsc noclegowych nie stanowi sumy miejsc we wszystkich placówkach, ponieważ w niektórych placówkach następowało przekształcenie i zmiana liczby miejsc w ciągu roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2019 r. na terenie GMK funkcjonowało 14 placówek, zapewniających 626 miejsc całorocznych, w tym 9 placówek (527 miejsc) współfinansowanych przez Gminę Miejską Kraków.

Ponadto w okresie zimowym na terenie GMK funkcjonują 2 ogrzewalnie dla osób bezdomnych wykazujących wysoki poziom wykluczenia społecznego oraz niską motywację do zmiany swojej sytuacji oraz miejsca interwencyjnego schronienia dla kobiet:

1. Ogrzewalnia przy Miejskim Centrum Profilaktyki Uzależnień, ul. Rozrywki 1 do 31 marca 2019 r. zapewniała 10 miejsc, natomiast od 1 października 2019 r. zapewnia 20 miejsc;

2. Ogrzewalnia dla osób Bezdomnych przy ul. Wielickiej 44b prowadzona przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Placówka zapewnia schronienie bezdomnym mężczyznom, bez względu na ostatnie miejsce stałego zameldowania, niewymagającym pomocy medycznej, zdolnym do samoobsługi. W placówce mogą przebywać osoby znajdujące się pod wpływem alkoholu. Ogrzewalnia zapewniała schronienie osobom bezdomnym codziennie w godzinach

od 18:00 do 08:00 z wyłączeniem okresu przerwy technicznej związanej z remontem w okresie od 1 czerwca do 28 października. Ogrzewalnia zapewniała 50 miejsc leżących. W okresie zwiększonego zapotrzebowania na schronienie spowodowanego spadkiem temperatury uruchomiono miejsca interwencyjne siedzące. Każdy mieszkaniec otrzymuje ciepły napój oraz możliwość wykonania zabiegów higienicznych. W szczególnych przypadkach istnieje możliwość wymiany/wyprania odzieży;

3. Miejsca Interwencyjnego Schronienia dla Kobiet w okresach niskich temperatur na os. Krakowiaków 46 (10 miejsc interwencyjnego schronienia dla kobiet).

4. Schronienie dla osób należących do grup mniejszościowych narażonych na dyskryminację, os. Wandy 18/U5. Od listopada 2019 r. Gmina Miejska Kraków rozpoczęła realizację nowego zadania pn. „Pomoc interwencyjna dla przebywających na terenie Gminy Miejskiej Kraków osób bezdomnych należących do grup mniejszościowych narażonych na dyskryminację”. W jego zakresie odbiorcy działań mieli możliwość skorzystania ze wsparcia w postaci schronienia oraz pomocy psychologicznej, której celem było udzielenie pomocy ukierunkowanej na wyjście z bezdomności, odzyskanie równowagi życiowej i powrót do samodzielnego funkcjonowania w środowisku społecznym. Zadanie realizowane jest przez Fundację „Głos Serca”, która zapewnia schronienie dla 12 osób.

12.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie polegające na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnym realizowane były przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Polski Komitet Pomocy Społecznej – Małopolski Zarząd Wojewódzki oraz Stowarzyszenie Dobroczynne „Betlejem”.

W ramach wspierania działalności charytatywnej polegającej na prowadzeniu placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnych podmiotami prowadzącymi placówki są: Stowarzyszenie Dobroczynne „Betlejem”, Zgromadzenie Braci Albertynów, Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim – Dom Zakonny w Krakowie. Świetlicę prowadzi Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

Ogrzewalnia dla osób bezdomnych przy ul. Wielickiej 44b prowadzona jest przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie. Ogrzewalnia przy ul. Rozrywki 1 prowadzona jest przez Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień, a Miejsca Interwencyjnego Schronienia dla Kobiet na os. Krakowiaków 46 do 30 października 2019 roku prowadzone były przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej, natomiast od 1 listopada 2019 r. prowadzi je Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie.

Zadanie pn. „Pomoc interwencyjna dla przebywających na terenie Gminy Miejskiej Kraków osób bezdomnych należących do grup mniejszościowych narażonych na dyskryminację” realizowane było przez Fundację „Głos Serca”.

12.2.1.3 Kadra

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie dla osób bezdomnych w 2019 roku zaangażowane było około 75 osób (ok. 48 etatów), w tym wolontariusze. W realizację zadania związanego z udzielaniem schronienia osobom bezdomnych w ramach wspierania działalności charytatywnej zaangażowanych było około 43 osób (ok. 25 etatów) w tym 38 wolontariuszy (ok. 21 etatów).

Do pracy w Ogrzewalni przy ul. Wielickiej zaangażowanych było 11 osób w wymiarze ok. 5 etatów.

Pracę socjalną wobec osób przebywających w placówkach prowadzonych w ramach wspierania działalności charytatywnej świadczyli pracownicy socjalni Działu Pomocy Bezdomnym Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, natomiast w ośrodkach wsparcia

funkcjonujących w ramach zlecenia zadań z zakresu pomocy społecznej praca socjalna i wsparcie było prowadzone głównie przez pracowników socjalnych zatrudnionych w placówkach przy współudziale innych specjalistów (np. pedagog, psycholog, terapeuta ds. uzależnień, prawnik). Pracownicy socjalni Działu Pomocy Bezdomnym Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej odpowiadali za przyznanie świadczeń i skierowanie do osób/rodzin bezdomnych odpowiednich usług z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej.

Zadanie pn. „Pomoc interwencyjna dla przebywających na terenie Gminy Miejskiej Kraków osób bezdomnych należących do grup mniejszościowych narażonych na dyskryminację” realizowane było przez trzy osoby (1 – samozatrudnienie, 1 – umowa zlecenie, 1 – wolontariusz).

12.2.1.4 Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

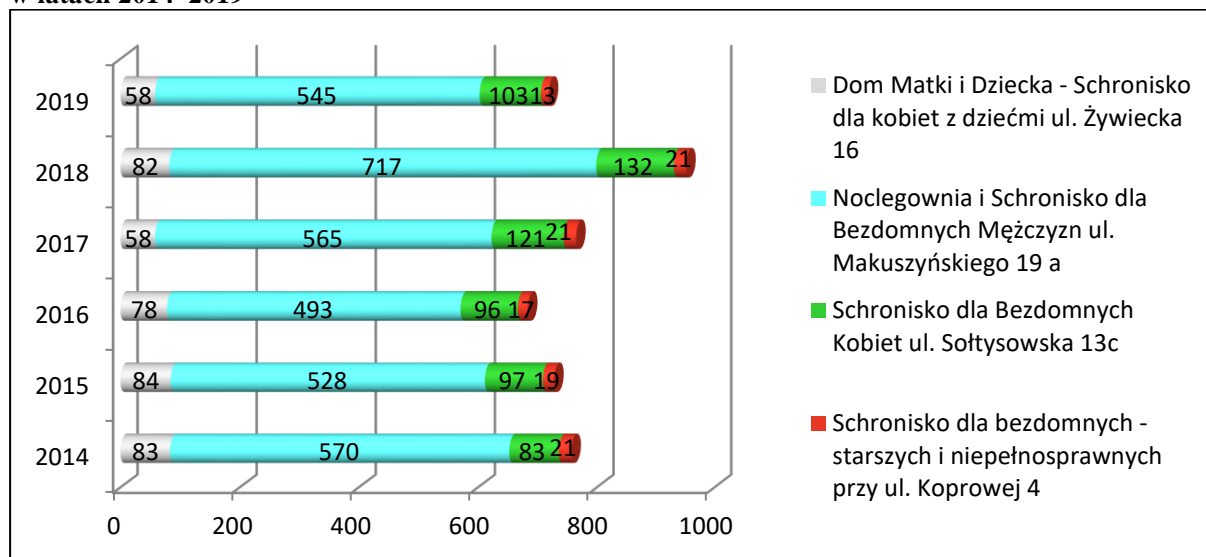
W roku 2019 z pomocy w formie schronienia (placówki z zakresu pomocy społecznej ogrzewalnia, noclegownia, schroniska) skorzystały 1 332 osoby. W przypadku Noclegowni i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a w sytuacjach kryzysowych, w szczególności w okresie występowania niskich temperatur lub całorocznie w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osoby bezdomnej placówka przyjmuje osoby bezdomne ponad ustalony limit miejsc. W roku 2019 placówka udzieliła łącznie 9 388 dodatkowych osobonoclegów.

Z placówek prowadzonych w ramach działalności charytatywnej skorzystały w ciągu roku łącznie 484 osoby oraz 76 osób ze świetlicy. Danych osób korzystających ze schronienia w ramach pomocy społecznej i działalności charytatywnej nie można sumować, ponieważ mogą z nich korzystać te same osoby.

Analiza liczby osób korzystających ze wsparcia w placówkach prowadzonych z zakresu pomocy społecznej wskazuje na ogólny wzrost liczby osób korzystających ze schronień w tych placówkach, ale jednocześnie zauważa się znaczący spadek liczby osób w schroniskach dla kobiet z dziećmi. Programy wsparcia rodzin, niskie bezrobocie spowodowało, że kobiety z dziećmi częściej korzystają z możliwości wynajmu lokali mieszkalnych. Ponadto osoby starsze (mężczyźni i kobiety), mające problemy zdrowotne częściej korzystają z pomocy w formie schronienia i ich okresy pobytu są dłuższe. Zauważano zwiększenie zapotrzebowania na schronienie w formie całodobowego pobytu, w tym wraz z usługami opiekuńczymi.

W placówkach niskoprogowych dla mężczyzn liczba osób zależy w dużej mierze od warunków atmosferycznych. Osoby bezdomne chętnie też korzystają z miejsc dziennego pobytu. W 2019 r. Ogrzewalnia zapewniła schronienie 528 osobom bezdomnym.

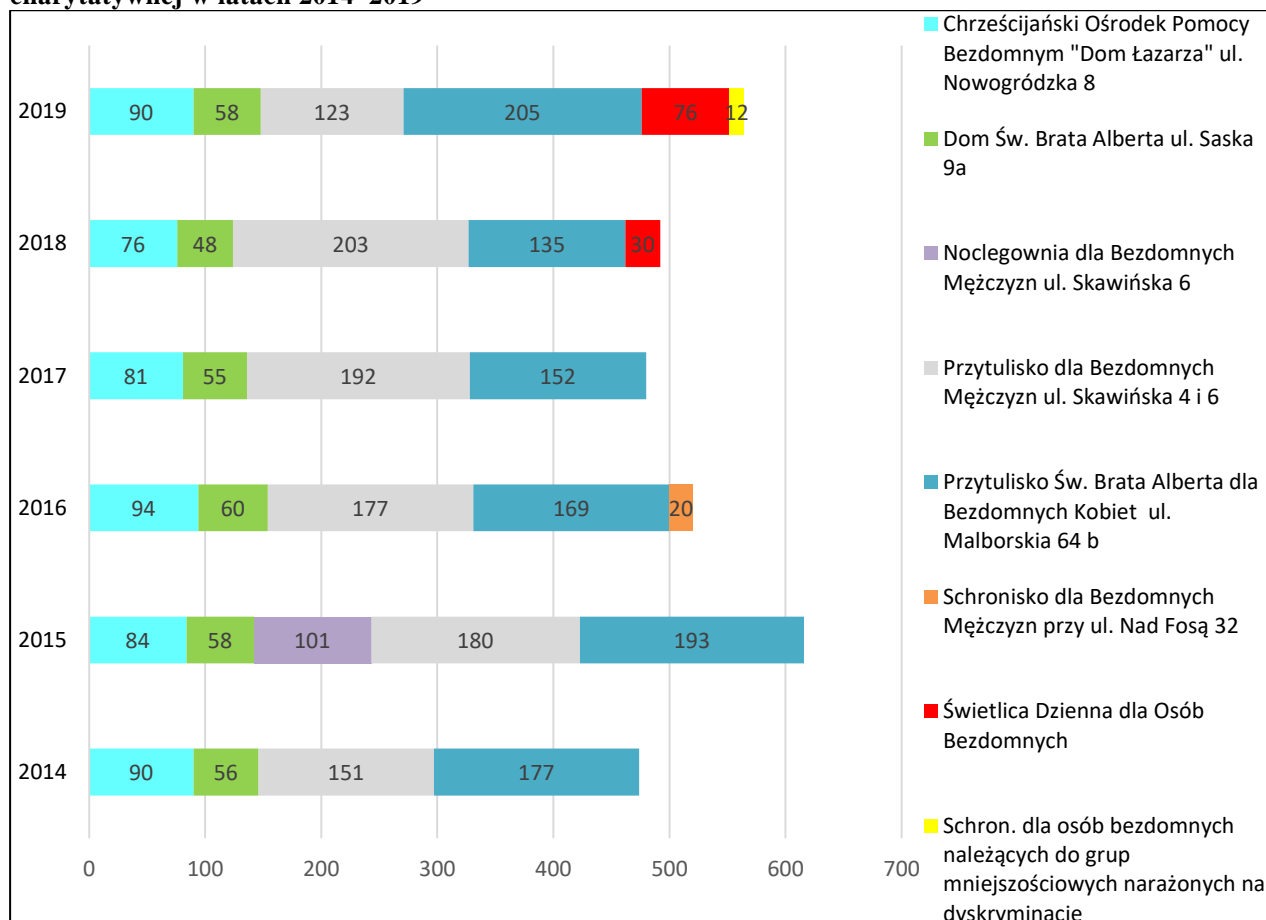
Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach prowadzonych na zlecenie GMK w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Od kilku lat obserwuje się spadek liczby osób korzystających ze schronienia w ramach działalności charytatywnej. Jedną z przyczyn takiego stanu jest to, że z tej formy pomocy korzystają osoby starsze (mężczyźni i kobiety), mające problemy zdrowotne, a ich okresy pobytu są dłuższe. Z pomocy korzysta też mniejsza liczba kobiet.

Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach wspieranych w ramach działalności charytatywnej w latach 2014–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2019 roku do Działu Pomocy Bezdomnym wpłynęło 48 wniosków (dotyczących łącznie 88 osób) w sprawie wskazania noclegowni, schroniska lub innej placówki, zapewniającej miejsce noclegowe dla dłużników, wobec których została orzeczona eksmisja bez prawa do lokalu socjalnego. Spośród eksmitowanych 4 osoby skorzystało z miejsca w proponowanych placówkach, tj. 4 mężczyzn z Noclegowni i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a. W 2019 roku z pomocy Ośrodka skorzystało 6 osób eksmitowanych w roku poprzednim.

Populacja osób bezdomnych w Krakowie została szczegółowo scharakteryzowana w podrozdziale „Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa” na podstawie bazy danych osób bezdomnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, w tym również schronienia w placówkach prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. W związku z powyższym w niniejszym podrozdziale zostały omówione tylko najbardziej istotne cechy świadczeniobiorców. Z analizy 827¹⁰⁰ osób, które otrzymały świadczenie w formie schronienia i w ich przypadku został przeprowadzony wywiad środowiskowy wynika, że ponad 83% to mężczyźni. Najliczniejszą grupę stanowią osoby w przedziale wiekowym powyżej 60 lat (35%) oraz 50–59 lat (26%). Osoby bezdomne korzystające z tej formy pomocy to przede wszystkim kawalerowie i panny – 47% oraz osoby po rozwodach – 36%. Ponad 91% prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe. Najwięcej osób posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe – 36% oraz gimnazjalne i poniżej – 35%.

12.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania z zakresu prowadzenia placówek (powierzenie i wspieranie realizacji zadania) udzielających schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

- w 2014 r.: 1 736 426,20 zł;
- w 2015 r.: 1 774 281,30 zł;
- w 2016 r.: 1 980 337,12 zł;
- w 2017 r.: 2 660 174,10 zł;
- w 2018 r.: 2 929 522,00 zł;
- w 2019 r.: 2 830 384,00 zł.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania dotyczącego wspierania działalności charytatywnej polegającej na zapewnieniu schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

- w 2014 r.: 312 400 zł;
- w 2015 r.: 372 900 zł;
- w 2016 r.: 468 700 zł;
- w 2017 r.: 460 200 zł;
- w 2018 r.: 470 200 zł;
- w 2019 r.: 513 800 zł.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania w 2019 na Ogrzewalnię wyniosła 303 985,40 zł.

12.2.1.6 Wnioski

Analiza danych dotyczących populacji osób bezdomnych w Krakowie oraz zakresu świadczonej przez Gminę pomocy w formie schronienia, wraz z liczbą osób korzystających, a także mając na uwadze wprowadzone standardy, określone w Rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych

¹⁰⁰ Źródło: Pomost Std

standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni, wskazuje na deficyty w zakresie zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc noclegowych.

Zauważono (już od 2013 r.), że większość osób bezdomnych chętnie korzysta z pomocy w formie schronienia, przebywa w placówkach dłużej i systematycznie (we wszystkie dni tygodnia) oraz że występuje mniejsza rotacja w placówkach. Przyczyną takiej sytuacji jest to, że z pomocy korzysta więcej osób starszych, chorych, które mają trudności ze znalezieniem własnego mieszkania na wolnym rynku. Sytuacja ta powoduje, że okresowo, nawet w okresie letnim, są problemy z zabezpieczeniem schronienia, w szczególności dla mężczyzn w formie całodobowego pobytu, wraz z usługami opiekuńczymi.

Aktualnie baza placówek zapewniających schronienie zmniejszyła się w wyniku likwidacji z dniem 31 marca 2019 r. Schroniska dla osób bezdomnych, starszych i niepełnosprawnych w Krakowie przy ul. Koprowej 4. Jednocześnie przeprowadzone przekształcenia placówek oraz wykonane remonty poprawiają jakość miejsc noclegowych. Schronisko dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13 c oraz Dom Matki i Dziecka – Schronisko dla Kobiet z dziećmi, Kraków, ul. Żywiecka 16 aktualnie spełniają wymagania wyznaczonych standardów obiektu oraz usług określonych w Rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni. W 2019 roku w budynku Noclegowni i Schroniska przy ul. Makuszyńskiego 19a zakończono montaż windy oraz przeprowadzono kolejne prace modernizacyjno – remontowe przygotowujące budynek do spełniania standardów 3 typów schronienia dla osób bezdomnych, tj. noclegowni, schroniska oraz schroniska z usługami opiekuńczymi, które ma zostać uruchomione od 1 stycznia 2021 r. Na bieżąco dokonywana jest wymiana i uzupełnienie niezbędnego wyposażenia, co w zdecydowany sposób poprawia jakość świadczonej pomocy.

Podsumowując, aktualnie istotne jest kontynuowanie zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc w ogrzewalniach i noclegowniach dla osób bezdomnych oraz zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc i pomocy dla osób starszych i chorych w ośrodkach wsparcia – schroniskach dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi. W związku z tym od 1 kwietnia 2020 roku Schronisko dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c, zostanie przekształcone w schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, w tym z miejscami schroniskowymi, przeznaczonego dla bezdomnych kobiet.

System placówek dla osób bezdomnych uzupełniają mieszkania chronione, o czym mowa w podrozdziale 12.2.2.

Za zwiększaniem się w perspektywie czasu zapotrzebowania na udzielanie pomocy osobom bezdomnym, oprócz procesów demograficznych zachodzących w populacji osób bezdomnych, przemawia również fakt, że w Krakowie wskaźnik dotyczący liczby osób bezdomnych (wg ekspertów) w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wyniósł w 2017 roku 3¹⁰¹, na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych (wartość wskaźnika np. dla Łodzi wynosi 1,77, dla Gdańska wynosi 1,99).

Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonują dodatkowo miejsca pomocy dla osób bezdomnych, finansowane ze źródeł innych niż budżet Gminy. Stanowią one istotne uzupełnienie oferty wsparcia dla osób bezdomnych, zagrożonych bezdomnością i ubóstwem oraz znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

12.2.2 Mieszkania chronione dla osób bezdomnych

Ogólne zasady przyznawania i charakterystykę pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym przedstawiono w rozdziale 6: Zasoby pomocy społecznej Gminy

¹⁰¹ Na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom cierpiącym na zaburzenia psychiczne w podrozdziale 6.2.2: Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Dla osób bezdomnych funkcjonują mieszkania chronione treningowe. Adresatami tej formy wsparcia są osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością, zameldowane ostatnio na pobyt stały na terenie Krakowa, posiadający stałe źródło dochodu i podejmujący działania w kierunku wyjścia z bezdomności i uzależnień oraz uzyskania samodzielnego mieszkania. Grupie osób bezdomnych przebywających w mieszkaniach chronionych treningowych, w celu usamodzielnienia, zapewnia się usługi bytowe oraz naukę, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną. Istotną charakterystyką tej formy pomocy jest fakt, że pobyt w mieszkaniu chronionym treningowym przyznawany jest wyłącznie na czas określony.

12.2.2.1 Infrastruktura

W 2019 roku w Krakowie funkcjonowało 6 mieszkań chronionych treningowych dla osób bezdomnych, w tym 3 mieszkania chronione treningowe w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” (szerzej o projekcie zob. rozdział 13), których prowadzenie zostało z dniem 1 maja 2019 r. przejęte przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie.

Tabela: Mieszkania chronione dla osób bezdomnych w latach 2014–2019

Nazwa jednostki	Liczba miejsc w poszczególnych latach wg stanu na 31 grudnia danego roku					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Mieszkania chronione dla bezdomnych oraz zagrożonych bezdomnością mężczyzn	11	11	16	16	16	16
Mieszkania chronione dla bezdomnych kobiet i mężczyzn w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”	–	–	16	16	16	0
Mieszkania chronione treningowe dla bezdomnych kobiet i mężczyzn prowadzone przez MOPS	–	–	–	–	–	16

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Dodatkowo na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków, w ramach umowy na powierzenie realizacji zadania, Caritas Archidiecezji Krakowskiej prowadziło od 2014 roku do 31 października 2019 r. mieszkanie chronione treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi. Od 1 listopada 2019 r. realizacja zadania została przejęta przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie. Mieszkanie przeznaczone jest w szczególności dla osób, które przebywały w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie. Szczegółowe informacje na temat działalności mieszkania znajdują się w podrozdziale 9.2 Działalność Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia.

12.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

3 mieszkania chronione treningowe dla bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością mężczyzn prowadzone były na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

3 mieszkania chronione treningowe dla bezdomnych kobiet i mężczyzn w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” prowadzone były na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej do dnia 30 kwietnia 2019 r.

12.2.2.3 Kadra

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK 3 mieszkań chronionych treningowych dla bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością mężczyzn zaangażowane były 3 osoby (ok. 1,45 etatu), oraz 8 wolontariuszy (ok 0,2 etatu).

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK 3 mieszkań chronionych treningowych dla bezdomnych kobiet i mężczyzn w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” zaangażowana była 1 osoba (0,75 etatu). W realizację zadania przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej zaangażowane były 2 osoby (0,75 etatu).

12.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Szczegółowe informacje dotyczące osób bezdomnych zostały zamieszczone w podrozdziale „Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa”, gdzie na ich podstawie została scharakteryzowana populacja osób bezdomnych w Krakowie. Zostały one przygotowane na podstawie bazy danych osób korzystających z pomocy społecznej, tym samym są one reprezentatywne również dla osób bezdomnych korzystających z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym.

W latach 2010–2015 z jedenastu miejsc w mieszkaniach chronionych korzystało średniorocznie 15 bezdomnych mężczyzn. W roku 2016 z 16 miejsc w ramach mieszkań chronionych skorzystało 25 osób, natomiast w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” z 16 miejsc skorzystało 15 osób. W 2017 roku z 32 miejsc w mieszkaniach chronionych skorzystało łącznie 40 osób (34 bezdomnych mężczyzn oraz 6 kobiet), w tym ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 20 osób, w tym 6 kobiet. W 2018 roku z miejsc w mieszkaniach chronionych treningowych skorzystały łącznie 42 osoby (37 bezdomnych mężczyzn oraz 5 kobiet), w tym w ramach projektu „Bariery zmieniamy na szanse” 17 osób (5 nowych oraz 12 kontynuujących uczestników projektu), w tym 5 kobiet. W 2019 roku z mieszkań chronionych treningowych skorzystały łącznie 44 osoby (8 kobiet i 36 mężczyzn), w tym w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 15 osób kontynuujących udział w projekcie z 2018 roku (4 kobiety i 11 mężczyzn).

12.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność mieszkań chronionych dla bezdomnych osób, prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków wynosiła:

- w roku 2014: 48 400 zł;
- w roku 2015: 74 400 zł, w tym 26 000 zł na uruchomienie i wyposażenie nowego mieszkania chronionego;
- w roku 2016: 92 277 zł oraz na realizację zadania z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 24 975 zł;
- w roku 2017: 81 040 zł oraz na realizację zadania z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 86 400 zł;
- w roku 2018: 81 040 zł oraz na realizację zadania z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 86 400 zł;
- w roku 2019: 90 800 zł przekazanych w formie dotacji na prowadzenie 3 mieszkań chronionych, 28 800 zł przekazanych w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” oraz 62 988,60 zł środków własnych na prowadzenie 3 mieszkań chronionych treningowych przez MOPS.

W latach 2012–2015 miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca wynosił około 370 zł. W 2016 roku miesięczny koszt utrzymania wyniósł około 413 zł, natomiast w ramach projektu wyniósł około 430 zł (nie uwzględniając kosztów wyposażenia mieszkań).

W 2017 roku miesięczny koszt utrzymania wyniósł 422 zł, natomiast w ramach projektu wyniósł około 450 zł.

W 2018 roku miesięczny koszt utrzymania wyniósł 422 zł, natomiast w ramach projektu wyniósł około 450 zł.

W 2019 roku średniomiesięczny koszt utrzymania w mieszkaniach dotowanych wynosił 473 zł, 450 zł w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” i 492 zł w mieszkaniach prowadzonych przez MOPS.

12.2.2.6 Wnioski

Analiza potrzeb osób bezdomnych w Krakowie wskazuje na konieczność uruchamiania i prowadzenia usługi wspierającej ich w wychodzeniu z bezdomności. Do 2013 r. funkcjonowały na terenie Gminy Miejskiej Kraków 2 mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn. Aktualnie funkcjonuje 6 mieszkań chronionych treningowych, które przygotowują osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością do samodzielnego życia. Mieszkanie chronione treningowe to forma wsparcia, która stwarza osobom bezdomnym najlepsze warunki do zwiększania własnej aktywności w zakresie zmiany sytuacji życiowej oraz usamodzielnienia się, zatem systematycznie zwiększa się liczba miejsc w mieszkaniach chronionych. Planuje się uruchamianie kolejnych mieszkań chronionych, o charakterze wspierającym oraz współpracę z organizacjami, które prowadzą mieszkania wspomagane, readaptacyjne w ramach własnej działalności lub działalności charytatywnej, dofinansowywanej przez gminę.

12.2.3 Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu

W ramach pracy metoda streetwork pracownicy socjalni pomagali osobom bezdomnym przebywającym w przestrzeni publicznej, niekorzystającym ze wsparcia instytucjonalnego z uwagi na swoje wykluczenie społeczne lub brak motywacji do zmiany swojej sytuacji życiowej.

W 2019 roku streetworkerzy nawiązali 1 436 kontaktów z 279 osobami bezdomnymi. Streetworkerzy przeprowadzili 238 dyżurów monitorujących i podjęli 142 interwencje w sprawach osób bezdomnych.

W okresie zimowym w ramach dyżurów terenowych prowadzony jest monitoring miejsc pobytu osób bezdomnych przy współpracy ze Strażą Miejską, Policją, Strażą Ochrony Kolei. Osoby bezdomne otrzymują propozycję pomocy w zorganizowaniu czasowego schronienia w placówkach. W 2019 roku odbyło się 111 wspólnych dyżurów monitorujących.

Streetworkerzy realizują również projekty socjalne mające na celu reintegrację społeczną osób bezdomnych przebywających w miejscach niemieszkalnych na terenie Gminy Miejskiej Kraków oraz naukę radzenia sobie z rozwiązywaniem problemów i trudności życiowych.

12.2.3.1 Organizacje pozarządowe

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

12.2.3.2 Kadra

W Dziale Pomocy Bezdomnym MOPS zatrudnionych jest 3 pracowników socjalnych – streetworkerów.

12.2.3.3 Wnioski

Realizowanie pracy socjalnej metodą streetworkingu pozwala na dotarcie i udzielenie odpowiedniej pomocy osobom najbardziej wykluczonych społecznie, które odmawiają lub nie potrafią skorzystać z pomocy. Ważnym elementem pracy streetworkerów jest również współpraca ze Strażą Miejską i Policją oraz Służbą Ochrony Kolei. Zatem zasadne jest kontynuowanie tego typu wsparcia dla osób bezdomnych.

12.2.4 Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej

Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej polega na indywidualnym, dostosowanym do zdiagnozowanych potrzeb, wsparciu osoby bezdomnej w procesie pokonywania kryzysu bezdomności. Asystent towarzyszy osobie w jej codziennym życiu, motywuje do zmiany, wspiera. Zakres usługi asystenta osoby bezdomnej obejmuje, jedną lub więcej z niżej wymienionych form wsparcia: pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, wsparcie w zakresie poprawy sytuacji finansowej (regulowanie zadłużeń, wyjaśnienie spraw alimentacyjnych), pomoc w aktywizacji zawodowej, wsparcie w próbie odbudowania więzi z najbliższymi; pomoc w dbaniu o zdrowie (doradztwo w kwestiach higieny, motywowanie do leczenia i rehabilitacji, uzyskania stopnia niepełnosprawności lub niezdolności do pracy); motywowanie do podejmowania leczenia uzależnień oraz wyrwania w abstynencji, naukę przestrzegania norm społecznych, dbania o siebie, higienę osobistą oraz miejsce aktualnego pobytu. Współpraca osoby w kryzysie bezdomności oraz wspierającego ją w tym asystenta prowadzić ma do podjęcia przez osobę bezdomną samodzielnego życia.

12.2.4.1 Infrastruktura

Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej była realizowana na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej, w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” w okresie do 30 kwietnia 2019 r. Następnie w ramach projektu „Aktywni zawodowo – aktywni społecznie” od 1 maja 2019 r. do 30 kwietnia 2022 r. W projekcie „Aktywni zawodowo – aktywni społecznie” założono, że usługą objętych zostanie 35 osób w okresie trwania projektu (średnio 15 osób rocznie), wymiar wsparcia wynosi: 150 godzin średniomiesięcznie, a przewidywany okres świadczenia wsparcia dla jednej osoby wynosi średnio 12 miesięcy.

W 2019 roku z usługi AOB w ramach w/w projektów skorzystały łącznie 32 bezdomne osoby. Równocześnie w okresie od 1 maja 2019 r. usługa Asystenta Osoby Bezdomnej jest realizowana przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie. W 2019 roku usługę AOB świadczyło 3 pracowników Działu Pomocy Bezdomnym MOPS w Krakowie w wymiarze 1 etatu. Wsparciem objęto 21 osób bezdomnych w tym 3 osoby kontynuujące korzystanie z usługi po zakończeniu projektu „Bariery zamieniamy na szanse”.

12.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej jest realizowana na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej oraz w ramach działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej przez pracowników Działu Pomocy Bezdomnym.

12.2.4.3 Kadra

W 2019 r. usługę Asystenta Osoby Bezdomnej realizowała w ramach zadania zleconego 1 osoba (1 294,42 godziny, w tym 694,42 godziny w ramach projektu AZAS), natomiast w ramach działalności Ośrodka zadanie realizowały 3 osoby w wymiarze 1 etatu.

12.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania:

- w 2016 roku z dotacji w ramach projektu wydatkowano 20 250 zł;
- w 2017 roku z dotacji w ramach projektu wydatkowano 57 600 zł;
- w 2018 roku z dotacji w ramach projektu wydatkowano 59 400 zł;
- w 2019 roku z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” wydatkowano 20 400 zł, a w ramach projektu „Aktywni zawodowo – aktywni społecznie” wydatkowano 23 610,28 zł.

12.2.4.5 Wnioski

W celu poszerzenia usług wspierających osoby bezdomne w 2016 roku Ośrodek zlecił realizację nowych zadań publicznych w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” (szerzej o projekcie zob. rozdział 13): świadczenie usługi asystenta osoby bezdomnej oraz centrum integracji społecznej dla osób bezdomnych (szerzej o CIS dla osób bezdomnych zob. podrozdział 10.2.2.2). Oba zadania uzupełniają ofertę pomocową dla osób bezdomnych w Krakowie. W ciągu 3 lat trwania projektu zauważono, że wsparcie asystenta osoby bezdomnej stanowi istotne uzupełnienie systemu wsparcia osób bezdomnych i zasadne jest kontynuowanie i rozwój tej usługi.

12.2.5 Pomoc w formie gorącego posiłku

Osobom bezdomnym, ubogim, samotnym i w podeszłym wieku, udzielana jest pomoc w formie gorących posiłków, w ramach wsparcia realizacji zadania z zakresu działalności charytatywnej, polegającego na prowadzeniu kuchni w zasobach lokalowych Oferenta na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W 2019 r. Gmina dofinansowywała 5 kuchni, wydających około 900 posiłków dziennie.

Tabela: Liczba posiłków wydawanych w kuchniach w latach 2014–2019

Dane liczbowe z podziałem na lata	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Liczba osób korzystających z posiłków	3 523	3 835	4 344	4 445	4 777	4 746
Liczba wydanych posiłków	358 311	354 500	328 443	334 359	257 394	247 266

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.5.1 Infrastruktura

W roku 2019 realizacja zadania odbywała się w ramach wspierania działalności charytatywnej i obejmowała 5 kuchni:

Nazwa placówki	Liczba osób korzystających zgodnie z ofertą
Kuchnia św. Brata Alberta – Caritas ul. Dietla 48	ok. 450 osób dziennie
Kuchnia dla Ubogich Zgromadzenie Braci Albertynów ul. Skawińska 6	ok. 150 osób dziennie
Kuchnia im. Św. Brata Alberta Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta ul. Reformacka 3	ok. 100 osób dziennie
Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego Pl. Prezydenta Edwarda Raczyńskiego 1	ok. 50 osób dziennie
Kuchnia – Fundacja Po Pierwsze Człowiek ul. Woronicza 3B	ok. 150 osób dziennie

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Pomoc w formie ciepłego posiłku jest też realizowana również przez inne podmioty i organizacje, które nie były dofinansowane przez GMK np. Kuchnia przy parafialna, ul. Łokietka 60, Kuchnia św. Jana Kantego Parafia, Św. Jana Kantego ul. Jabłonkowska 18, kuchnia przy ul. Smoleńsk 4.

12.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez następujące podmioty: Fundacja „Po Pierwsze Człowiek”, Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego, Zgromadzenie Braci Albertynów, Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta, Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

12.2.5.3 Kadra

Za zasoby kadrowe odpowiedzialne są podmioty prowadzące kuchnie. Do działań w zakresie prowadzenia kuchni są również zaangażowani wolontariusze. Zgodnie z wymaganiami kadra ma obowiązek posiadać odpowiednie kwalifikacje oraz badania wymagane przepisami. W realizację zadania zaangażowane było 68 osób (ok. 19 etatów), w tym 56 wolontariuszy (ok 9 etatów).

12.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Łącznie Gmina Miejska Kraków przekazała na realizację zadania:

- w 2014 r.: 150 000 zł;
- w 2015 r.: 150 000 zł;
- w 2016 r.: 150 000 zł;
- w 2017 r.: 150 000 zł;
- w 2018 r.: 190 620 zł;
- w 2019 r.: 197 500 zł

12.2.5.5 Wnioski

Z posiłków w kuchniach społecznych prowadzonych przez ww. organizacje korzystają nie tylko osoby bezdomne, ale również rodziny, osoby bezrobotne oraz inne, które wymagają takiej formy pomocy. Rodzaje wydawanych posiłków są zróżnicowane w zależności od podmiotu prowadzącego kuchnię. Posiłki wydawane przez kuchnie stanowią uzupełnienie świadczeń przyznawanych na podstawie ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. w formie jednego gorącego posiłku.

12.2.6 Łaźnia dla osób bezdomnych

Zadanie „Zapewnienie możliwości dokonywania zabiegów higienicznych dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej” jest realizowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio w Centrum Pomocy przy ul. Smoleńsk 4.

W ramach zadania funkcjonuje łaźnia, pralnia oraz magazyn odzieży. Działania obejmują możliwość wykąpania się, wyprania ubrań lub zmiany odzieży, a także strzyżenie, golenie, opatrywanie drobnych ran, jak również w razie konieczności odwszawianie i wspomaganie leczenia przeciw świerzbowego.

Tabela: Liczba zabiegów w łaźni w latach 2014–2019:

Dane liczbowe z podziałem na lata	2014 (od 01.03.2014r.)	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Liczba zabiegów higienicznych	5 910	6 555	6 525	7 400	6 896	7062
Liczba usług w formie pralni	2 638	3 486	3 300	3 448	2 987	3124
Liczba usług wymiany odzieży	6 395	6 548	6 112	8 641	7 067	6610

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.6.1 Infrastruktura

Od 1 marca 2014 r. funkcjonuje łaźnia dla osób bezdomnych w Centrum Pomocy przy ul. Smoleńsk 4.

12.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio w ramach wsparcia działalności charytatywnej na zlecenie GMK.

12.2.6.3 Kadra

W 2019 r. w realizację powyższego zadania zaangażowanych było 18 osób (około 3 etaty).

12.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na realizację zadania pn. „Zapewnienie możliwości dokonywania zabiegów higienicznych dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej” wynosiła:

- w roku 2014: 33 500 zł;
- w roku 2015: 36 000 zł;
- w roku 2016: 40 000 zł;
- w roku 2017: 40 000 zł;
- w roku 2018: 55 000 zł;
- w roku 2019: 55 000 zł.

12.2.6.5 Wnioski

W ramach działalności łaźni osoby bezdomne przebywające w przestrzeni publicznej mają możliwość dokonania zabiegów higienicznych, wyprania lub wymiany odzieży. Z usług samej łaźni prowadzonej przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio korzystało średnio 36 osób dziennie, średniomiesięcznie liczba udzielanych zabiegów higienicznych wyniosła 588. Osoby bezdomne chętnie korzystają również z pralni i magazynu odzieżowego. Realizacja tego typu działalności daje możliwość podniesienia higieny osób bezdomnych i obniżenia zagrożenia schorzeniami wynikającymi z niskiego poziomu higieny.

12.2.7 Zapewnienie pomocy medycznej i zaopatrzenia w leki dla osób bezdomnych

Gmina dofinansowywała działalność charytatywną w formie Przychodni dla Osób Bezdomnych oraz Punktu Wydawania Leków, w ramach której udzielana jest doraźna pomoc przedmedyczna, pomoc lekarska i wydawanie leków. Lekarze w przychodni przyjmowali pacjentów z objawami chorób ostrych, przewlekłych, w tym również zakaźnych. Poprzez udzielenie pomocy przedmedycznej i lekarskiej udało się również zapobiec niebezpiecznym powikłaniom, szczególnie w przypadku przewlekłych schorzeń dermatologicznych. Wszystkie te działania przyczyniły się także do uświadomienia zasad profilaktyki i higieny osobistej.

Drugim zadaniem dofinansowanym przez Gminę w tej dziedzinie jest działalność Fundacji Przystań Medyczna, polegająca na zapewnieniu pomocy medycznej i przedmedycznej w formie dyżurów, osobom bezdomnym przebywającym w przestrzeni publicznej Gminy Miejskiej Kraków, a także w placówkach dla osób bezdomnych, tj. w Schronisku i Noclegowni dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a oraz Schronisku dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c.

W ramach odpowiedzi na problem jakim jest pojawienie się gruźlicy wśród osób bezdomnych dofinansowano również zadania realizowane w trybie 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, polegające na prowadzeniu badań profilaktycznych w populacji bezdomnych w kierunku wykrywania gruźlicy. Zadanie było realizowane w terminach od 1 lipca 2019 r. do 28 września 2019 r. oraz od 7 października 2019 r. do 31 grudnia 2019 r.

Tabela: Liczba konsultacji lekarskich, opatrunków i drobnych zabiegów pielęgniarских oraz wydanych leków i materiałów opatrunkowych w latach 2014–2019:

Dane liczbowe z podziałem na lata	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Liczba konsultacji lekarskich	2 613	2 034	2 694	2 126	2 873	4 737
Liczba opatrunków i drobnych zabiegów pielęgniarских	1 644	1 733	2 196	2 124	2 417	3 611
Liczba wydanych leków i materiałów opatrunkowych	8 132	7 492	11 066	7 585	9 535	9 824

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.7.1 Infrastruktura

Przychodnia dla Osób Bezdomnych prowadzona jest przez Stowarzyszenie Lekarzy Nadziei i znajduje się przy ul. Smoleńsk 4. Apteka Darów znajduje się na os. Dywizjonu 303, paw. 1.

Dyżury lekarskie zapewnione przez Fundację „Przystań Medyczna” odbywały się 2 razy w tygodniu na krakowskich Plantach przy Skwerze im. Andrzeja Wajdy, raz w tygodniu na terenie placówki Schroniska i Noclegowni dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a oraz dwa razy w miesiącu na terenie Schroniska dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c.

12.2.7.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadania były realizowane przez Stowarzyszenie Lekarze Nadziei oraz Fundację „Przystań Medyczna” w ramach wsparcia działalności charytatywnej na zlecenie GMK.

12.2.7.3 Kadra

W 2019 r. w realizację powyższych zadań zaangażowane były 94 osoby (20,25 etatów) w tym 71 wolontariuszy (12,4 etatów).

12.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność charytatywną polegającą na świadczeniu pomocy przedmedycznej, lekarskiej i wydawaniu leków wynosiła:

- w roku 2014: 150 000 zł;
- w roku 2015: 150 000 zł;
- w roku 2016: 160 000 zł;
- w roku 2017: 170 000 zł;
- w roku 2018: 250 666,66 zł;
- w roku 2019: 320 000 zł.

12.2.7.5 Wnioski

Realizacja zadania publicznego obejmującego świadczenie pomocy przedmedycznej, lekarskiej i wydawaniu leków zabezpiecza potrzeby osób bezdomnych i ubogich w zakresie uzyskania doraźnej pomocy i poprawy zdrowia, a także jest formą profilaktyki przenoszenia chorób zakaźnych. Pozwala również zaopatrzyć osoby bezdomne w niezbędne leki oraz materiały medyczne. Z pomocy w tej formie korzystają nie tylko osoby bezdomne, ale również inne osoby, które z różnych przyczyn nie mają możliwości skorzystania z publicznej służby zdrowia. Przychodnia współpracuje z łącznią prowadzoną w tym samym budynku. Uzupełnieniem tej formy były konsultacje lekarskie i pielęgniarskie dla osób bezdomnych, przebywających w przestrzeni publicznej Miasta Krakowa oraz w placówkach, które mają trudności w skorzystaniu z pomocy świadczonej przez podmioty lecznicze.

Realizacja zadania na dotychczasowym poziomie jest wystarczająca, ponieważ zgodnie z przepisami, w tym ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, większość osób jest objęta ubezpieczeniem zdrowotnym i ma prawo do korzystania z publicznej służby zdrowia. Istotne jest zapewnienie doraźnej pomocy medycznej i pielęgniarskiej osobom, które mają ograniczony dostęp w ramach opieki zdrowotnej.

12.2.8 Wigilia dla bezdomnych i samotnych

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w roku 2019 ponownie zlecił organizacji pozarządowej realizację zadania publicznego z zakresu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, polegającego na zorganizowaniu Wigilii Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych w dniu 24 grudnia na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W 2019 r. w Wigilii wzięło udział około 800 osób. Każda z uczestniczących osób otrzymała paczkę żywnościową.

Fundacja „Po Pierwsze Człowiek” również przygotowywała wieczerę wigilijną dla 222 osób bezdomnych w ramach prowadzenia kuchni przy ul. Woronicza 3b (zadanie opisane w punkcie: Pomoc w formie gorącego posiłku)

Ponadto na terenie GMK, bez wsparcia finansowego Gminy, inne organizacje przygotowywały spotkania wigilijne i wieczerze wigilijne dla osób bezdomnych.

12.2.8.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane cyklicznie przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej. W 2019 roku uroczystość odbyła się w siedzibie Starej Zajezdni Kraków by DeSilva przy ul.

Św. Wawrzyńca 12 w Krakowie.

12.2.8.2 Kadra

W realizację powyższego zadania zaangażowanych było 7 osób (ok. 1,75 etatu) oraz przeszło 100 wolontariuszy m.in. z harcerstwa i OHP (ze względu na charakter zadania nie ma możliwości dokładnego określenia wymiaru etatów).

12.2.8.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na realizację zadania publicznego z zakresu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, polegającego na zorganizowaniu Wigilii Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych na terenie Gminy Miejskiej Kraków wyniosła:

- w 2014 roku: 10 000 zł;
- w 2015 roku: 10 000 zł;
- w 2016 roku: 10 000 zł;
- w 2017 roku: 30 000 zł;
- w 2018 roku: 30 000 zł;
- w 2019 roku: 30 000 zł.

12.2.8.4 Wnioski

Celem zadania jest reintegracja społeczna osób bezdomnych i samotnych poprzez uczestnictwo w Wigilii Świąt Bożego Narodzenia w dniu 24 grudnia oraz zabezpieczenie podstawowych potrzeb życiowych – pożywienia.

Uczestnikami zadania były osoby bezdomne, samotne przebywające i mieszkające na terenie Krakowa. Realizacja zadania przyczynia się do odbudowywania oraz wzmocnienia umiejętności uczestniczenia w życiu społecznym oraz pełnienia ról społecznych, dlatego zasadne jest jego kontynuowanie.

13 Działania w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”

Projekt został zatwierdzony do realizacji 19 kwietnia 2016 roku Uchwałą Nr 572/16 Zarządu Województwa Małopolskiego w sprawie zatwierdzenia listy ocenianych projektów oraz wyboru projektów do dofinansowania w ramach konkursu nr RPMP.09.01.01 – IP.01–12–007/15 dla naboru wniosków o dofinansowanie projektów ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 w ramach 9 Osi Priorytetowej Region spójny społecznie. Wartość dotacji ze środków UE w latach 2016–2019 wyniosła 14 252 631,47 zł co stanowi 85% wartości całego projektu. Całkowita wartość projektu to 16 767 801,73 zł. Termin realizacji projektu: od 1 maja 2016 r. do 30 kwietnia 2019 r. – projekt zakończono.

Projekt skierowany był do osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym lub ubóstwem zamieszkujących, pracujących, uczących się w Krakowie. Założono objęcie uczestników projektu pracą socjalną i działaniami pomocowymi, o których mowa w art. 119 ust. 1 pkt 3, 4, 5, i 7 ustawy o pomocy społecznej, realizowanymi przez pracowników socjalnych. Celem projektu był wzrost samodzielności osób z grup docelowych poprzez wzmocnienie ich indywidualnego potencjału i zwiększenie szans na podjęcie zatrudnienia, zwiększenie aktywności społecznej, poprawę pełnienia ról społecznych. Projekt odpowiadał na problemy uczestników m.in. takie jak: niepełnosprawność, zaburzenia psychiczne, brak pracy, bezdomność, ubóstwo, zagrożenie wykluczeniem. Wsparcie w ramach projektu było udzielane na podstawie zindywidualizowanej diagnozy także w przypadku uczestników, których sytuacja wskazuje na bardzo ograniczone szanse na powrót na otwarty rynek pracy i uzyskanie zatrudnienia.

W ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” zlecono w 2016 r. w trybie konkursu ofert realizację następujących zadań publicznych, które kontynuowane były w latach 2017–2019:

- Prowadzenie Klubu Integracji Społecznej dla Niepełnosprawnych niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków – zadanie realizowane przez Fundację Sustinae w 2019 r. W ramach zadania w 2019 r. pomocą objęto 15 kontynuujących osób. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 106 532,71 zł.
- Świadczenie usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym – zadanie realizowane przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego do lutego 2019 r. W ramach zadania w 2019 r. pomocą objęto 16 kontynuujących rodzin. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 30 067,65 zł.
- Świadczenie kompleksowego wsparcia społeczno–zawodowego dla osób pozostających bez pracy w wieku do 30 r.ż. – zadanie realizowane przez Fundację Sustinae do 30.04.2019 r. W ramach zadania w 2019 r. pomocą objęto 24 kontynuujących uczestników projektu. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 145 228,07 zł.
- Świadczenie usług aktywnej integracji o charakterze zawodowym („agencja zatrudnienia”) – zadanie realizowane przez Fundację Sustinae do 30.04.2019 r. W ramach zadania w 2019 r. pomocą objęto 57 uczestników projektu. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 90 707,97zł.
- Świadczenie usługi asystenta osoby bezdomnej – zadanie realizowane przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej do 30.04.2019 r. W ramach zadania w 2019 r. pomocą objęto 16 kontynuujących wsparcie uczestników projektu. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 20 400 zł.
- Prowadzenie Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych – zadanie realizowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio do 30.04.2019 r. W ramach zadania w 2019 r. pomocą objęto 9 kontynuujących wsparcie uczestników projektu. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 53 945,90 zł.

- Prowadzenie 3 mieszkań chronionych dla osób bezdomnych. Zadanie realizowane przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej do 30.04.2019 r. W ramach zadania w 2019 r. pomocą objęto 15 uczestników projektu. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 28 800 zł. Ponadto w ramach projektu realizowano następujące usługi:
- Asystent rodziny dla 16 kontynuujących uczestników projektu. Na realizację zadania z dotacji przeznaczono 43 657,64 zł.
- Klub Integracji Społecznej dla 115 kontynuujących uczestników po 30 r.ż. – 252 931,91 zł.
- Program Aktywności Lokalnej dla osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin „Znaczenie Rodziny” dla 153 kontynuujących uczestników projektu i ich otoczenia. Na realizację zadania z dotacji przeznaczono 175 567,99 zł.

13.1 Organizacje partnerskie wspólnie realizujące projekt

Część usług oferowanych w projekcie została zlecona organizacjom pozarządowym w trybie konkursowym. Zgodnie z zapisami Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie: zlecono prowadzenie 3 mieszkań chronionych dla osób bezdomnych (Caritas Archidiecezji Krakowskiej), realizację usługi asystenta osoby bezdomnej (Caritas Archidiecezji Krakowskiej) oraz asystenta rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym (Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego), prowadzenie klubu integracji społecznej dla osób niepełnosprawnych (Fundacja Sustinae), Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych uczestników projektu (Dzieło Pomocy św. Ojca Pio), świadczenie kompleksowego wsparcia społeczno-zawodowego w formie centrum animacji kariery osób młodych (Fundacja Sustinae) oraz świadczenie usług aktywnej integracji o charakterze zawodowym dla mieszkańców Krakowa (Fundacja Sustinae).

13.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie oraz organizacji pozarządowych realizujących zadania w projekcie.

13.3 Beneficjenci projektu

Wsparcie zostało przewidziane dla osób zamieszkujących, pracujących, uczących się w Krakowie: bezrobotnych, doświadczonych niepełnosprawnością, bezdomnością, chorobą psychiczną oraz do rodzin wieloproblemowych. Jest planowane na podstawie zindywidualizowanej diagnozy również dla uczestników, których sytuacja wskazuje na bardzo ograniczone szanse na powrót na otwarty rynek pracy i uzyskanie zatrudnienia.

W okresie od 1 stycznia 2019 r. do 30 kwietnia 2019 r. wsparciem zostało objętych łącznie 403 uczestników w ramach 8 grup:

- 1) osoby bez pracy po 30 roku życia – 115 osób,
- 2) osoby niepełnosprawne bez pracy – 17 osób,
- 3) osoby bezdomne bez pracy – 32 osoby,
- 4) osoby /młodzież do 30 roku życia pozostające bez pracy – 24 osoby,
- 5) rodziny wieloproblemowe korzystające z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2017–2020 – 24 osoby,
- 6) osoby z zaburzeniami psychicznymi i wspólnie z nimi zamieszkujące oraz osoby spokrewnione zamieszkujące osobno spełniające kryteria zagrożenia wykluczeniem społecznym – 153 osoby,
- 7) rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym – 28 osób,
- 8) rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi – 10 osób.

Projekt zakłada ustalenie Indywidualnej Ścieżki Reintegracji dla każdego uczestnika projektu po przeprowadzeniu indywidualnej diagnozy potencjałów, barier i potrzeb.

W konsekwencji uczestnik otrzymuje wsparcie dostosowane do jego indywidualnej sytuacji życiowej, zgodne z potrzebami i możliwościami. Uzyskanie wsparcia następuje po podpisaniu umowy określającej cel i zasady współpracy w rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej.

Dzięki wsparciu realizowanemu w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” w 2019 roku 55 uczestników uzyskało zatrudnienie, 48 uczestników uzyskało kwalifikacje po opuszczeniu projektu oraz 352 ukończyło udział w projekcie zgodnie z zaplanowaną ścieżką reintegracji.

W ramach projektu realizowano także zatrudnienie subsydiowane – to etap pracy trwający od 3 do 6 miesięcy, który zwiększa szanse uczestników projektu na utrzymanie w przyszłości pracy na wolnym rynku i trwale opuszczenie systemu pomocy społecznej.

W roku 2019 z zatrudnienia subsydiowanego na pełny etat skorzystało 14 osób wykluczonych z rynku pracy. Do tej formy zatrudnienia kierowane były osoby, które wymagały wsparcia trenera zatrudnienia monitorującego wykonywanie przez nich czynności zawodowych. Dzięki temu podnosili oni również swoje kompetencje społeczne, poprzez:

- kształcenie w praktyce nawyków i podejścia do obowiązków niezbędnych dla właściwego wykonywania czynności pracowniczych (punktualność, obowiązkowość, odpowiedzialność za wykonywane zadania, dokładność, rzetelność itp.),
- pracę nad rozwijaniem praktycznych kompetencji komunikacyjnych w kontaktach zawodowych, budowaniem relacji pracowniczych i relacji służbowych.

13.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”

- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2016 r. wyniosła 2 567 334,60 zł, z czego na zadania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie wydatkowano 2 167 945,73 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym wydatkowano 399 388,87 zł;
- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2017 r. wyniosła 5 837 560,62 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS wydatkowano 4 246 866,71 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym 1 590 693,91 zł.
- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2018 r. wyniosła 6 485 245,92 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS wydatkowano 4 728 418,70 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym 1 756 827,22 zł;
- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2019 r. wyniosła 1 688 815,23 zł, z czego na zadania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie wydatkowano 1 213 132,93 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym 475 682,30 zł.

13.5 Wnioski

Projekt realizowany był od 1 maja 2016 r. do 30 kwietnia 2019 r. Analiza uzyskanych efektów wskazuje, że odpowiadał on na specyficzne potrzeby uczestników, poszerzając zakres oraz sposób świadczenia wsparcia udzielanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Bardzo wysoko ocenianą przez rodziny była usługa asystenta rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym. Zapotrzebowanie na tego rodzaju wsparcie ponad dwukrotnie wykraczało poza zaplanowaną w projekcie liczbę uczestników, co wskazuje na potrzebę organizacji w szerokim zakresie tego rodzaju usług.

14 Działania w ramach projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!”

Gmina Miejska Kraków w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020, oś priorytetowa IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, działanie 4.3 Współpraca ponadnarodowa realizuje projekt pn.: „Rodzicu, nie jesteś sam!”. Termin realizacji projektu: 1.10.2017 r. do 31.03.2020 r. Łączna wartość projektu wynosi: 1 113 999,60 zł, w tym 1 045 660,60 zł to wartość dofinansowania ze środków Unii Europejskiej.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej jako lider projektu wraz z Biurem ds. Ochrony Zdrowia Urzędu Miasta Krakowa rozpoczął realizację projektu 1.10.2017 r.

Celem projektu jest zaadaptowanie i wdrożenie rozwiązań w zakresie wsparcia młodych rodzin do prawidłowego wypełniania roli opiekunów – wychowawczej po urodzeniu dziecka.

Projekt „Rodzicu, nie jesteś sam!” realizowany jest w ramach 6 etapów:

- Etap I czas trwania: 1.10.2017 r. – 31.01.2018 r.: był okresem przygotowawczym.
- Na II etapie opracowane zostały przez Zespół Ekspertki rozwiązania w zakresie świadczenia usług w ramach testowania modelu. Istotą prac na tym etapie jest zoptymalizowanie sposobu udzielania wsparcia rodzinom, w celu rozwoju działań prewencyjnych przy wykorzystaniu międzysektorowego połączenia zasobów. Czas trwania: 1.02.2018 r. – 30.11.2018 r.
- Etap III obejmował analizę efektów testowanego rozwiązania. Wynikiem uzyskanym na tym etapie było pozyskanie opinii ekspertów merytorycznych oraz partnera ponadnarodowego. Czas trwania: 1.12.2018 r. – 28.02.2019 r.
- Etap IV związany był z działaniami edukacyjnymi i szkoleniowymi, w których specjaliści realizujący ofertę pomocową, a także przedstawiciele administracji publicznej i organizacji pozarządowej, zostaną przygotowani do pilotażowego wdrażania opracowanych rozwiązań modelowych z zakresu udzielania wsparcia rodzinom małych dzieci. Czas trwania: 1.03.2019 r. – 31.03.2019 r.
- Na V etapie opracowane rozwiązania modelowe zostały wdrożone do realizacji na terenie pięciu szpitali, przy wsparciu organizacji pozarządowej (FIRR) oraz ośrodka pomocy społecznej (MOPS w Krakowie). Testowanie modelu ma na celu praktyczną weryfikację wypracowanej procedury udzielania wsparcia oraz standardu jego udzielania. Czas trwania: 1.11.2019 r. – 31.12.2019 r.
- VI etap będzie dotyczył opracowania rekomendacji do wdrożenia modelu na terenie kraju, uwzględniając wyniki okresu jego testowania. Czas trwania: 1.01.2020 r. – 31.03.2020 r.

Projekt obejmuje wdrożenie modelu wczesnej, kompleksowej i interdyscyplinarnej opieki nad rodzicami z dzieckiem oraz edukację w kierunku propagowania właściwych postaw zdrowotnych, zmiany postawy wobec badań profilaktycznych z biernej na czynną, kontroli stanu zdrowia matki po porodzie i zdrowia dziecka w okresie niemowlęcym, pozyskiwania wiedzy na temat dostępności do świadczeń zdrowotnych przysługujących dziecku w przypadku niepełnosprawności wrodzonej lub nabytej, a także pomocy w realizacji wymaganych procedur prawnych czy organizacyjnych.

Finalnym efektem wdrożenia będzie uzyskanie przez rodziny dostępu do usług umożliwiających uzyskanie kompleksowej wiedzy i wsparcia pozwalających na dostosowanie życia codziennego do potrzeb małych dzieci (ze szczególnym uwzględnieniem dzieci z niepełnosprawnością) przy równoczesnym utrzymaniu aktywności społecznej i zawodowej rodziców.

W styczniu 2019 roku zakończono prace związane z raportem z realizacji zadania 2 „Testowanie wypracowanego rozwiązania w 5 szpitalach działających na terenie Krakowa, posiadających oddziały położnicze”. Przesłano celem konsultacji w/w raport do partnerów; krajowego i ponadnarodowego. Pozyskano pozytywną opinie od partnera ponadnarodowego

oraz krajowego dot. raportu. Przeprowadzono i zakończono prace nad raportem końcowym z badań porównawczych przez studio Badań Marketingowych Market Research Studio Profile.

Zadanie 4 opracowanie ostatecznej wersji modelu gotowego do wdrożenia z uwzględnieniem wyników testowania i przeprowadzonej analizy z uwzględnieniem wsparcia partnera ponadnarodowego.

We wrześniu 2019 zorganizowano seminarium pn. „Doświadczenia z realizacji projektu „Rodzicu nie jesteś sam!” – model pracy z rodziną na wczesnym etapie, w którym udział wzięli przedstawiciele partnera ponadnarodowego, instytucji testujących oraz rodzin objętych wsparciem. Podczas spotkania poruszane były następujące kwestie:

- 1) projekt „Rodzicu nie jesteś sam!” – wprowadzenie, przebieg, rezultaty,
- 2) Doświadczenia z etapu testowania modelu – perspektywa pracowników szpitali,
- 3) Spostrzeżenia rodziców na temat otrzymanego wsparcia,
- 4) Wczesna pomoc dla rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością na przykładzie doświadczeń z realizacji Projektu „Rodzicu nie jesteś sam!”,
- 5) System wczesnego wsparcia rodzin na przykładzie Frankfurtu nad Menem,
- 6) Model wczesnego wsparcia rodzicielstwa – rekomendacje z badań po pilotażu projektu „Rodzicu nie jesteś sam!”,
- 7) Wybrane aspekty zdrowotne dotyczące opieki nad matką i dzieckiem w kontekście wypracowanego modelu,
- 8) Prezentacja ostatecznej wersji modelu.

Zadanie 5 Działanie związane z wdrożeniem rozwiązania do praktyki.

Zorganizowano seminarium szkoleniowe dla przedstawicieli instytucji wdrażających model opracowywany w ramach współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Seminarium prowadzone było przez osoby zaangażowane w realizację projektu, w jego trakcie nastąpiło podsumowanie wypracowanego modelu wsparcia, a także została przedstawiona instrukcja wdrożeniowa dla przedmiotów zainteresowanych jego realizacją. Podczas spotkania poruszane były następujące kwestie:

- 1) Projekt „Rodzicu nie jesteś sam” – geneza usługi oraz charakterystyka potrzeb rodzin z perspektywy pełnienia funkcji prokreacyjnej,
- 2) Wybrane aspekty zdrowotne dotyczące opieki nad matką i dzieckiem w kontekście wypracowanego modelu,
- 3) Program profilaktyczny zespół dziecka potrząsanego,
- 4) Wczesne wsparcie rodzicielstwa od rekomendacji do wdrożenia programu,
- 5) Innowacyjny charakter usługi – przewodniczki,
- 6) Prezentacja modelu wraz z planem wdrożenia,
- 7) Ewaluacja i promocja usług.

14.1 Organizacje współrealizujące projekt

Projekt realizowany jest w partnerstwie z Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego (partner krajowy) oraz Urzędem ds. Socjalnych i Młodzieży we Frankfurcie nad Menem (partner ponadnarodowy).

W ramach projektu w proces wsparcia zaangażowane zostały niżej wymienione krakowskie szpitale, w których funkcjonują oddziały ginekologiczno-położnicze, tj.:

- 1) Szpital Specjalistyczny im. Stefana Żeromskiego SPZOZ w Krakowie,
- 2) Szpital Miejski Specjalistyczny im. Gabriela Narutowicza w Krakowie,
- 3) Szpital Specjalistyczny im. Ludwika Rydygiera w Krakowie sp. z o.o.,
- 4) Szpital Uniwersytecki w Krakowie,
- 5) Centrum Medyczne UJASTEK Sp. z o.o.

14.2 Kadra

W ramach kosztów bezpośrednich do projektu „Rodzicu, nie jesteś sam” zaangażowani zostali następujący pracownicy:

- z ramienia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej: pracownik socjalny, asystent rodziny, doradca zawodowy, psycholog;
- z ramienia Centrum Medycznego UJASTEK Sp. z o.o.: dietetyk, pielęgniarka pediatryczna;
- z ramienia Fundacji Instytut Rozwoju Regionalnego: „przewodniczka”, pracownik Punktu Konsultacyjnego – specjalista ds. wsparcia rodzin, pracownik infolinii;
- z ramienia szpitali: konsultanci ds. wczesnej pomocy rodzinie.

14.3 Beneficjenci projektu

Adresatami wsparcia są kobiety w ciąży, rodzice dzieci w wieku 0–3 lat, a w szczególności rodziny, w których występują dysfunkcje wpływające na prawidłowe funkcjonowanie rodziny w podziale na trzy następujące grupy docelowe:

- rodzice dziecka w wieku 0–3 lat,
- rodzice dziecka z niepełnosprawnością w wieku 0–3 lat,
- kobiety w ciąży fizjologicznej i powikłanej przebywające na oddziałach ginekologiczno-położniczych.

14.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!”

- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w 2017 r. wyniosła 48 683,23 zł, z czego cała kwota pochodziła z dofinansowania ze środków Unii Europejskiej.
- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w 2018 r. wyniosła 219 211,42 zł, z czego kwota 154 211,42 zł to środki w ramach dofinansowania z Unii Europejskiej oraz kwota 65 000 zł wkładu własnego.
- Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w 2019 r. wyniosła 99 216,43 zł, z czego cała kwota pochodziła z dofinansowania ze środków Unii Europejskiej.

14.5 Wnioski

Oferowane dotychczas wsparcie dla rodzin z małym dzieckiem na terenie Gminy Miejskiej Kraków jest w znacznej mierze łączone z działaniami podejmowanymi w sytuacjach wystąpienia trudności wpływających na funkcjonowanie rodziny lub zaburzeniami w zakresie realizacji jej funkcji, ma charakter naprawczy czy wręcz interwencyjny. Wykonana analiza funkcjonującego systemu wsparcia wykazała konieczność podjęcia działań o charakterze zapobiegawczym w ramach wczesnej pomocy z wykorzystaniem struktury sieciowej instytucji funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków. Z tego powodu wypracowywany w ramach projektu model wsparcia, którego wdrożenie oparte jest na zasadach wczesnej pomocy, a w szczególności ma charakter profilaktyczny.

15 Działania w ramach projektu „W sile wieku”

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w roku 2019 kontynuował realizację Projektu „W sile wieku” na podstawie umowy nr: RPMP.09.02.02–12.0194/16 z 30 listopada 2016 r. zawartej z Małopolskim Centrum Przedsiębiorczości w ramach 9 Osi Priorytetowej Region spójny społecznie, Działanie 9.2 Usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałanie 9.2.2 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT, Typ projektu: B. wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób niesamodzielnych Zgodnie z zawartą umową Projekt jest realizowany w okresie od 1 marca 2017 r. do 28 lutego 2020 r.

Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020. Wartość dotacji ze środków UE w latach 2017–2020 wyniesie 8 760 604,42 zł, natomiast całkowita wartość Projektu wynosi 9 450 490, 21 zł.

Projekt zakłada uruchomienie 5 placówek – Klubów Samopomocy zapewniających dzienną opiekę i aktywizację dla osób niesamodzielnych, zlokalizowanych w Dzielnicach Krakowa, na terenie których zdiagnozowano konieczność podniesienia jakości i dostępności usług opiekuńczych. Kluby są przeznaczone dla niesamodzielnych mieszkańców Krakowa, wymagających wsparcia w co najmniej jednej czynności dnia codziennego, którzy dzięki uczęszczaniu do placówek będą mogli utrzymać optymalny stan psychofizycznego oraz podtrzymać samodzielność i aktywność. Udział tych osób w Klubie ma na celu przeciwdziałanie pogłębianiu się dysfunkcji związanych z procesem starzenia się oraz niepełnosprawnością. Funkcjonowanie tego typu jednostek ma również przeciwdziałać procesowi izolacji osób starszych w środowisku lokalnym oraz poprawić jakość i poziom ich życia. Ponadto wsparcie udzielane rodzinom seniorów pozwoli na dalsze prawidłowe wypełnianie funkcji opiekuńczej nad osobą niesamodzielną poprzez zwiększenie ich wydolności opiekuńczych.

W ramach działań związanych z realizacją Projektu w roku 2019 prowadzono 4 Kluby Samopomocy – Aktywizacyjne – w tym 1 prowadzony przez organizację pozarządową oraz 1 Klub Samopomocy – Specjalistyczny.

Wsparcie Beneficjentów w ramach Projektu jest realizowane poprzez świadczenie trzech rodzajów usług. Pierwszą grupę usług stanowią usługi opiekuńczo – pielęgnacyjne, w tym dwa posiłki dziennie (obiad i podwieczorek), pomoc zatrudnionych w Klubach opiekunów w podstawowych czynnościach życiowych, opiekę higieniczną. Najbardziej potrzebującym został zapewniony dowóz z miejsca zamieszkania do i z Klubu przez 2 wyposażone w windy specjalistyczne samochody, zakupione ze środków Projektu. Drugą grupę usług stanowią usługi aktywizacyjno – usprawniające, w tym udział w zajęciach terapii zajęciowej – arteterapii, ergoterapii, muzykoterapii, choreoterapii, rozrywkowej, ruchowej czy kulinarnej. Ponadto zapewniona jest organizacja czasu wolnego, udział w imprezach integracyjnych i wyjściach rekreacyjno – turystycznych. Ostatnią grupą usług są usługi wspomagające, w tym między innymi uzyskanie wsparcia w postaci poradnictwa udzielonego przez zatrudnionych w placówkach specjalistów (logopeda, psycholog, pracownik socjalny), edukacji i informacji.

Wszystkie Kluby otwarte są od poniedziałku do piątku w godzinach od 7:00 do 17:00. Udział w Projekcie jest całkowicie bezpłatny.

Zgodnie z założeniami Projektu, w celu wyłonienia uczestników Klubów prowadzone są działania rekrutacyjne. W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r. złożone zostały 83 wnioski o przyznanie prawa do uczestniczenia w Klubie. Na ich podstawie wydane zostały 43 skierowania do Klubów.

15.1 Infrastruktura

W ramach Projektu funkcjonują:

1. Klub Samopomocy – Specjalistyczny, os. Krakowiaków 2 – przeznaczony dla osób po przebytych udarze mózgu, cierpiących na Alzheimera lub inne choroby otępienne – zapewniający 20 miejsc,
2. Klub Samopomocy – Aktywizacyjny, ul. Okulickiego 51/279 – zapewniający 20 miejsc,
3. Klub Samopomocy – Aktywizacyjny, ul. Gdańska 5 – zapewniający 20 miejsc,
4. Klub Samopomocy – Aktywizacyjny, ul. Grzegórzecka 19/1–2 – zapewniający 20 miejsc,
5. Klub Samopomocy – Aktywizacyjny, ul. Bronowicka 19/5 – zapewniający 20 miejsc.

Lokale, w których funkcjonują Kluby, spełniają standardy określone w „*Rekomendacjach do prowadzenia placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób starszych na terenie Małopolski*” stanowiącymi załącznik Nr 13 do Regulaminu konkursu nr RPMP.09.02.02–IP.01–12–011/16, w ramach którego realizowany jest Projekt. Lokale są wyposażone w sprzęt niezbędny do funkcjonowania oraz prowadzenia zajęć z Beneficjentami.

15.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zgodnie z założeniami Projektu, prowadzenie jednego z Klubów zostało powierzone organizacji pozarządowej – Stowarzyszeniu Pomocy Ludziom Starszym i Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II z siedzibą w Krakowie, ul. Jana Sas – Zubrzyckiego 10.

15.3 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie – 32 osoby w wymiarze 28,6 etatów oraz organizacji pozarządowej realizującej zadania w ramach Projektu – 7 osób w ramach 5,75 etatów.

15.4 Beneficjenci projektu

Beneficjentami Projektu są 3 grup docelowe wyłonione spośród mieszkańców Krakowa. Pierwszą grupę adresatów Projektu stanowią, osoby którzy ze względu na podeszły wiek (60+), stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagają opieki lub wsparcia w związku z trudnościami w wykonywaniu podstawowych czynności dnia codziennego, w tym osoby, w przypadku których osiągnięcie wieku emerytalnego skutkowało wycofaniem się z życia i ograniczeniem dotychczasowej aktywności.

Drugą grupę stanowią osoby niesamodzielne po przebytych udarze, cierpiące na chorobę Alzheimera oraz zespoły otępienne, które ze względu na podeszły wiek (60+), stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagają specjalistycznej opieki, terapii lub wsparcia w związku z niemożnością samodzielnego wykonywania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego.

Ostatnią grupą Beneficjentów są opiekunowie faktyczni osób niesamodzielnych – osoby pełnoletnie opiekujące się osobą niesamodzielną, które nie są opiekunami zawodowymi i nie pobierają wynagrodzenia z tytułu opieki nad osobą niesamodzielną, najczęściej członkowie rodziny.

W okresie od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019 r. wsparciem zostało objętych łącznie 138 Uczestników – w tym 32 w ramach Klubu Specjalistycznego i 106 w ramach

Klubów Aktywizacyjnych. Ponadto z usług świadczonych w ramach Projektu skorzystało 30 opiekunów faktycznych.

Zgodnie z założeniami Projektu, dla każdego uczestnika z pierwszej i drugiej grupy Beneficjentów jest opracowywany Indywidualny Plan Działania, w którym określone zostają działania krótkoterminowe i długoterminowe, modyfikowane w zależności od zmieniającej się sytuacji. W okresie od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019 r. opracowane zostały 44 Indywidualne Plany Działania dla nowych uczestników Klubów. Działania określone w Planach podlegają ocenie nie rzadziej niż co pół roku. W roku 2019 opracowano 215 ocen Indywidualnych Planów Działania. Liczba osób, które osiągnęły i utrzymały optymalny poziom samodzielności i aktywności w roku 2019 wyniosła 36.

15.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „W sile wieku”

Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu w 2019 r. wyniosła 2 949 858,82 zł, z czego na zadania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie – 2 421 647,02 zł w tym ze środków własnych – 224 110,41 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym – 528 211,80 zł.

15.6 Wnioski

W wyniku analizy realizacji Projektu w okresie od 2017–2019 roku można wysnuć wniosek, iż przedsięwzięcie zaspokaja specyficzne potrzeby mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków, spośród których coraz liczniejszą grupą stanowią osoby, których stan zdrowia pogarsza się z uwagi na postępujący proces starzenia. Prowadzony w ramach Projektu proces rekrutacji wykazał zapotrzebowanie na ośrodki, mogące zapewnić opiekę i wsparcie osobom po przebytych udarach, cierpiącym na chorobę Alzheimera lub zespoły otępienne. Uruchomiony w ramach Projektu Klub Specjalistyczny, zapewniający 20 miejsc nie zaspokaja w całości potrzeb krakowskich seniorów cierpiących na wymienione powyżej schorzenia. Koniecznym wydaje się zatem dalsze podejmowanie działań w wyniku których zostaną uruchomione kolejne ośrodki, które obejmą wsparciem większą liczbę osób starszych, wymagających specjalistycznej opieki, przy jednoczesnym utrzymaniu ich w dotychczasowym środowisku.

Dostrzega się również wzrost świadomości starszych mieszkańców Krakowa, iż osiągnięcie wieku emerytalnego nie musi być równoznaczne ze znacznym ograniczeniem aktywności społecznej. W związku z powyższym, Kluby Samopomocy – Aktywizacyjne, jako nowe miejsca do samorealizacji mogą stanowić istotny element w systemie wsparcia osób starszych.

16 Działania w ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie”

Projekt został zatwierdzony do realizacji 19 czerwca 2018 roku Uchwałą Nr 1095/18 Zarządu Województwa Małopolskiego w sprawie zatwierdzenia listy ocenianych projektów oraz wyboru projektów do dofinansowania w ramach konkursu nr RPMP.09.01.01 – IP.01–12–105/17 dla naboru wniosków o dofinansowanie projektów ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014 – 2020 w ramach 9 Osi Priorytetowej Region spójny społecznie zmienionej Uchwałą nr 1393/18 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 07.08.2018 w sprawie zmiany Uchwały Nr 1095/18 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 19 czerwca 2018 roku w sprawie zatwierdzenia listy ocenianych projektów oraz wyboru projektów do dofinansowania w ramach konkursu nr RPMP.09.01.01–IP.01–12–105/17 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 w ramach 9. Osi Priorytetowej Region spójny społecznie, Działania 9.1 Aktywna integracja, Poddziałania 9.1.1 Aktywna integracja – projekty konkursowe wyłącznie dla OPS/PCPR, Typ projektu A. realizowane przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie, kompleksowe programy na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich otoczenia.

Wartość dotacji ze środków UE w latach 2019 – 2022 wyniesie 8 857 453,20 zł, co stanowi 85% wartości całego projektu. Całkowita wartość projektu to 10 420 533,18 zł. Termin realizacji zadania od 1 maja 2019 r. do 30 kwietnia 2022 r.

Projekt skierowany jest do osób i rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich otoczenie, które zamieszkują na terenie Gminy Miejskiej Kraków, ukończyli 15 lat, a ich wiodącymi problemami są bezdomność, niepełnosprawność, bezrobocie, utrudnienia w pełnieniu roli rodzica ze względu na zaburzenia psychiczne, niepełnosprawność intelektualną lub uzależnienia, niewystarczające kompetencje społeczne i/lub wychowawcze osób/rodzin, w tym rodzin biologicznych, zastępczych, wychowanków pieczy zastępczej.

Założono objęcie uczestników projektu pracą socjalną i działaniami pomocowymi, o których mowa w art. 119 ust.1 pkt 3,4,5 i 7 ustawy o pomocy społecznej, realizowanymi przez pracowników socjalnych. Celem projektu jest poprawa funkcjonowania społecznego i przybliżenia do rynku pracy osób ze szczególnymi deficytami psychicznymi, społecznymi, zawodowymi, zamieszkałych w Krakowie. Wsparcie w ramach projektu udzielane jest na podstawie zindywidualizowanej diagnozy także w przypadku uczestników, których sytuacja wskazuje na bardzo ograniczone szanse na powrót na otwarty rynek pracy i uzyskanie zatrudnienia.

W ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie” zlecono w 2019 r. w trybie konkursu ofert realizację następujących zadań publicznych, które kontynuowane będą w latach 2020, 2021 oraz 2022:

- Asystent osoby bezdomnej – zadanie realizowane przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej. W ramach zadania w 2019 r. pomocą objęto 16 nowych osób. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 23 610,28 zł
- Indywidualny trening kompetencji i umiejętności społecznych dla niepełnosprawnych – zadanie realizowane przez Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego. W ramach zadania w 2019 r. pomocą objęto 46 nowych uczestników. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 105 436,20 zł.
- Specjalistyczne usługi wspierania rodziny – zadanie realizowane przez Polskie Towarzystwo Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu. W ramach zadania w 2019 r. pomocą objęto 28 nowych uczestników. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 68 441,60 zł.

- Usługi wzmacniające lub odbudowujące naturalny system wsparcia, tj. rodzinę – zadanie realizowane przez Polskie Towarzystwo Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu. W ramach zadania w 2019 r. pomocą objęto 93 nowe osoby. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 108 000 zł.

Ponadto realizowane będą usługi aktywnej integracji o charakterze zawodowym wdrażane z wykorzystaniem podmiotu wyspecjalizowanego w zakresie aktywizacji zawodowej – Klub Integracji Społecznej będący w strukturach MOPS. Zaplanowano usługi: doradztwa zawodowego, trenera zatrudnienia, kursy kompetencyjne oraz zatrudnienie subsydiowane realizowane od 01.05.2019 r. do 30.04.2022 r. W ramach zadania w 2019 r. pomocą objęto 28 uczestników projektu. Na realizację zadania z dotacji wydatkowano 253 542,81 zł.

16.1 Organizacje współrealizujące projekt

Większość usług oferowanych w projekcie została zlecona organizacjom pozarządowym w trybie konkursowym. Zgodnie z zapisami Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie: zlecono realizację usługi asystenta osoby bezdomnej (Caritas Archidiecezji Krakowskiej), indywidualnego treningu kompetencji i umiejętności społecznych dla niepełnosprawnych uczestników projektu (Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego), specjalistycznych usług wspierania rodziny (Towarzystwo Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu) oraz usług wzmacniających lub odbudowujących naturalny system wsparcia, tj. rodzinę (Towarzystwo Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu).

16.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie oraz organizacji pozarządowych realizujących zadania w projekcie.

16.3 Beneficjenci projektu

W okresie od 1 maja 2019 r. do 31 grudnia 2019 r. wsparciem zostało objętych łącznie 233 uczestników z 5 grup:

- 1) osoby bezdomne – 16 uczestników,
- 2) osoby niepełnosprawne w wieku aktywności zawodowej, ze względu na stan zdrowia doświadczające ograniczeń w codziennej aktywności i samodzielności – 56 uczestników,
- 3) osoby bez pracy – 31 uczestników
- 4) rodziny z dziećmi do 18 r.ż. wymagające wsparcia w związku z zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawnością intelektualną lub uzależnieniami rodzica/ów – 99 uczestników,
- 5) osoby/rodziny, w tym rodziny biologiczne i zastępcze, wychowankowie korzystający z pieczy zastępczej lub ją opuszczający – 31 uczestników.

16.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie”

Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2019 r. wyniosła 1 317 381,11 zł, z czego na zadania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie wydatkowano 1 040 573,28 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym wyniosła 305 488,08 zł.

16.5 Wnioski

Projekt realizowany jest dopiero od 8 miesięcy. Większość zaplanowanych usług zakłada długoterminowe wsparcie (od 12 nawet do 33 miesięcy). Dopiero po upływie minimalnego okresu ich realizacji będzie można formułować wiarygodne wnioski.

17 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie działa na podstawie Statutu przyjętego Uchwałą Rady Miasta Krakowa nr LVII/1158/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 9 listopada 2016 r. oraz Regulaminu Organizacyjnego zatwierdzonego Zarządzeniem Nr 1409/2018 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 4 czerwca 2018 r. *(teksty wraz ze zmianami dostępny na stronie www.mops.krakow.pl).*

MOPS w Krakowie realizuje zadania wynikające z:

- ustawy o pomocy społecznej;
- ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- ustawy o zatrudnieniu socjalnym;
- ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
- ustawy o systemie oświaty;
- ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- ustawy o ochronie zdrowia psychicznego;
- ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci;
- ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”.

W 2019 r. wsparciem MOPS zostało objętych około 5% mieszkańców Krakowa. Z pomocy MOPS skorzystało 35 405 osób, w tym: 30 955 to osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, 1 916 to uczniowie objęci pomocą materialną o charakterze socjalnym (stypendia, zasiłki szkolne, wyprawka szkolna), 4 543 to osoby, które skorzystały z indywidualnego dofinansowania w ramach zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych, finansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

MOPS w Krakowie w 2019 r., w ramach prowadzonych postępowań administracyjnych w sprawie świadczeń, wydał 134 003¹⁰² decyzji administracyjnych.

MOPS realizuje zadania w ramach działań własnych oraz koordynacji i nadzoru nad 50 placówkami publicznymi i 145 niepublicznymi (wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r.). Placówki te to: domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia dla osób starszych, kluby samopomocy, środowiskowe domy samopomocy, mieszkania chronione, placówki opiekuńczo – wychowawcze, placówki wsparcia dziennego, placówki specjalistycznego poradnictwa, ośrodek interwencji kryzysowej, specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, centra integracji społecznej, schroniska, noclegownie i ogrzewalnie dla osób bezdomnych.

Zadania publiczne Gminy Miejskiej Kraków w sferach:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
 - wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
 - działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem;
 - działalności charytatywnej
- mogą być zlecane do realizacji podmiotom niepublicznym (organizacjom pozarządowym i innym podmiotom określonym w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Formy zlecenia to: powierzenie realizacji zadania wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie jego realizacji oraz wspieranie realizacji zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

¹⁰² Źródło: SWP MOPS. Liczba nie zawiera świadczeń finansowanych ze środków PFRON.

Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, dotacje przekazywane realizatorom zadań ujęte mogą być wyłącznie w planie finansowym Urzędu Miasta i w związku z tym to Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia UMK, przekazuje je podmiotom niepublicznym. Natomiast Dyrektor MOPS, na podstawie pełnomocnictwa Prezydenta Miasta Krakowa, ogłasza i rozstrzyga konkursy na realizację zadań. Do zadań MOPS należy realizacja umów, w tym kontrola realizowanych przez podmioty niepubliczne zadań oraz ich rozliczanie.

17.1 Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej było zatrudnionych 765 osób w wymiarze 753,83 etatu, w tym w realizowanych projektach:

- 36 osób na 24,15 etatach to personel projektu „Bariery zamieniamy na szanse” (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich);
- 33 osoby na 29,6 etatach to personel projektu „W sile wieku”, (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich dla 22 osób na 21,5 etatach);
- 3 osoby na 0,5 etatu to personel projektu pn. „Rodzicu, nie jesteś sam!” (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich);
- 23 osoby na 12 etatach to personel projektu pn. „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie” (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich).

Wśród osób zatrudnionych w MOPS w Krakowie 52% stanowią pracownicy socjalni (bez uwzględnienia pracowników przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych). Pozostałe osoby to przede wszystkim pracownicy działów merytorycznych. Spośród 398 pracowników socjalnych, 79,6% świadczy pracę w środowisku.

Pozostałe osoby to przede wszystkim pracownicy działów merytorycznych oraz osoby zatrudnione w ramach:

- zatrudnienia subsydiowanego (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich) 21 osób (uczestnicy projektu) na 21 etatach; (szerzej o projekcie zob. rozdział 16 AZAS);
- programu oddłużanie – 4 osób na 4 etatach;
- „Resortowego programu wspierania rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2019 asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej” (wynagrodzenie współfinansowane) – 28 asystentów rodziny na 26,73 etatu oraz 19 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej na 18,75 etatach.

Tabela: Zatrudnienie w MOPS wg stanowisk–stan na 31 grudnia danego roku

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓLEM*					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ogółem:	684	693	755	796	763	765
z tego: dyrektor	1	1	1	1	1	1
zastępcy dyrektora	2	2	3	3	3	3
pracownicy socjalni ogółem	400	410	405	402	404	398
z tego: starszy specjalista pracy socjalnej	8	8	7	9	13	14

specjalista pracy socjalnej	88	93	102	99	95	93
starszy pracownik socjalny	143	145	146	135	132	140
pracownik socjalny	160	161	149	159	164	151
pracownicy socjalni świadczący pracę w środowisku w tym koordynatorzy rpz** oraz AR**	306	290	359	364 (314+20 +30)	363(310+ 22+31)	364(317+1 9+28)
pozostali pracownicy	281	280	346	340	355	367

*wykaz nie uwzględnia pracowników przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych

**koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej

** Asystenci Rodzin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W połowie 2019 r. Ośrodek osiągnął wskaźnik zatrudnienia, o którym mowa w art. 110 ust. 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Ośrodek zatrudnia pracowników proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000 mieszkańców.

Ponad 77% pracowników MOPS (w tym tych przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych) to osoby legitymujące się wyższym wykształceniem, w tym 12,1% stanowią pracownicy, którzy mają ukończone także studia podyplomowe. Wykształceniem policealnym legitymuje się 14,1% ogółu pracowników. Wykształceniem średnim legitymuje się 5,9% pracowników, zawodowym 0,8% a podstawowym 1,8% (stan na 31.12.2019 r.).

W MOPS zatrudnionych było 51 osób z orzeczonym stopniem niepełnosprawności. Przez cały rok wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosił ponad 6% w stosunku do ogółu zatrudnienia, co zwalania MOPS z ponoszenia obowiązku wpłat na rzecz PFRON.

W roku 2019 w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie 120 studentów krakowskich uczelni odbyło łącznie 6516 godzin praktyk studenckich; staże – 3 osoby, łącznie 576 godzin.

W 2019 r. pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie brali udział łącznie w 140 szkoleniach, warsztatach i konferencjach. Środki finansowe z przeznaczeniem na realizację szkoleń wyniosły 85 054,50 zł. Dodatkowo w MOPS przeprowadzono superwizje, w których uczestniczyło łącznie 77 pracowników socjalnych asystentów rodziny. Na ten cel przeznaczono łącznie kwotę w wysokości 32 640 zł.

17.2 Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2017–2018

2018

Zadania GMK realizowane przez MOPS i jednostki publiczne	Wykonanie 31 grudnia 2018 r.
wydatki bieżące	304 377 841 zł
środki własne	228 442 965 zł
dotacja z budżetu państwa	69 524 882 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 409 994 zł
wydatki inwestycyjne	29 695 359 zł
środki własne	24 518 839 zł
dotacja z budżetu państwa	–
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 176 520 zł
Suma	334 073 200 zł

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31 grudnia 2018 r.
wydatki bieżące, w tym:	151 251 771 zł
środki własne	130 296 429 zł
dotacja z budżetu państwa	20 707 628 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	247 714 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	13 495 107 zł
środki własne	13 495 107 zł
dotacja z budżetu państwa	–
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	–
Suma	164 746 878 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31 grudnia 2018 r.
wydatki bieżące, w tym:	153 126 070 zł
środki własne	98 146 536 zł
dotacja z budżetu państwa	48 817 254 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 162 280 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	16 200 252 zł
środki własne	11 023 732 zł
dotacja z budżetu państwa	–

dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 176 520 zł
Suma	169 326 322 zł

Zadania GMK realizowane przez organizacje pozarządowe w ramach dotacji ujętych w planie finansowym UMK (Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia UMK)

	Wykonanie 31 grudnia 2018 r.
Łącznie, w tym:	75 276 659,46 zł
wydatki bieżące	75 276 659,46 zł
środki własne	60 520 469,63 zł
dotacja z budżetu państwa	12 383 134,03 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	2 373 055,80 zł

Zadania realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie Miasta ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON		Wykonanie na 31 grudnia 2018 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*		566 430 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym:		16 353 455 zł
1	dofinansowanie kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	9 297 909 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	1 799 999 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	137 881 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	3 048 454 zł
5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	2 063 037 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika	6 175 zł
Suma		16 919 885 zł

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy

2019

Zadania GMK realizowane przez MOPS i jednostki pomocy społecznej	Wykonanie na 31 grudnia 2019 r.
wydatki bieżące	304 377 841 zł
środki własne	228 442 965 zł
dotacja z budżetu państwa	69 524 882 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 409 994 zł
wydatki inwestycyjne	29 695 359 zł
środki własne	24 518 839 zł
dotacja z budżetu państwa	–
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 176 520 zł
Suma	334 073 200 zł

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie na 31 grudnia 2019 r.
wydatki bieżące, w tym:	160 943 240 zł
środki własne	139 854 236 zł
dotacja z budżetu państwa	20 817 654 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	271 350,00 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	8 380 025 zł
środki własne	7 204 425 zł
dotacja z budżetu państwa	884 331,00 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	291 269,00
Suma	169 323 265 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie na 31 grudnia 2019 r.
wydatki bieżące, w tym:	159 887 531 zł
środki własne	105 557 497 zł
dotacja z budżetu państwa	50 142 223 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	4 187 811 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	4 487 211 zł
środki własne	4 470 943 zł
dotacja z budżetu państwa	9 058 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	7 210 zł
Suma	164 374 742 zł

Zadania GMK realizowane przez organizacje pozarządowe w ramach dotacji ujętych w planie finansowym UMK (Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia)

	Wykonanie na 31 grudnia 2019 r.
Łącznie, w tym:	79 818353,66 zł
wydatki bieżące	79 818353,66 zł
środki własne	63 276 850,71 zł
dotacja z budżetu państwa	14 838 366,38 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 703 136,57 zł

Zadania realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie Miasta ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON		Wykonanie na 31 grudnia 2019 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*		604 919,84 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym:		17 678 371,45 zł
1	dofinansowanie kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	10 138 284 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	1 849 462,45 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	134 000 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	3 546 680 zł
5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	2 000 000 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika	9 945 zł
Suma		18 283 291,29 zł

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy

W roku 2019 MOPS pozyskał następujące środki ze źródeł zewnętrznych:

- Program Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2019” – uzyskano dofinansowanie w kwocie 723 320 zł w tym na dofinansowanie zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej 301 320 zł oraz na asystenta rodziny 422 000 zł,
- Program pn. „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych” edycja 2019 – pozyskano dofinansowanie w wysokości 280 353 zł ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych,
- Program pn. „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”, edycja 2019 – pozyskano dofinansowanie w wysokości 963 795 zł na lata 2019–2020, ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.
- W ramach zadania „Budowa placówki opiekuńczo – wychowawczej przy ul. Tynieckiej w Krakowie” – pozyskano dofinansowanie (koszt kwalifikowalny zadania 42 342 zł; kwota dotacji 9 058 zł) ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, na potrzeby wykonania trawników o pow. 1 700 m², w tym rozplantowanie ziemi, przygotowanie terenu pod obsianie trawą.

17.3 Infrastruktura lokalowa w zarządzie MOPS oraz zadania inwestycyjne

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej pozyskuje lokale i nieruchomości w celu realizacji własnych zadań oraz zadań powierzanych innym podmiotom do realizacji.

Na koniec 2019 r. MOPS dysponował 83 lokalami i budynkami o łącznej powierzchni 21 802,41 m², w tym:

- 1) Lokal na os. Słonecznym 15 o łącznej powierzchni 189,85 m² – Środowiskowy Dom Samopomocy,
- 2) 14 lokali o łącznej powierzchni 1 479,79 m² (oraz część budynku na os. Krakowiaków) przeznaczone na Mieszkania Chronione, w tym:
 - a) 6 mieszkań – os. Centrum D, os. Stalowe, os. Zielone, ul. Rostworowskiego oraz 2 mieszkania przy ul. W. Sławka – dla osób bezdomnych,
 - b) 3 mieszkania – os. Kolorowe, ul. Kobierzyńska, ul. Zygmunta Augusta – dla usamodzielniających się wychowanków,

- c) 1 mieszkanie – os. Krakowiaków – dla kobiet z dziećmi,
 - d) 2 mieszkania – ul. Kobierzyńska, ul. Rydygiera – dla osób starszych,
 - e) 3 mieszkania – os. Centrum C, ul. Borkowska, ul. Kobierzyńska – dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 3) Lokal przy ul. Borkowskiej 27 o powierzchni 114,99 m² – placówka wsparcia dziennego,
 - 4) 4 budynki i 4 lokale, łączna powierzchnia lokali i budynków wynosi 1 767,26 m² – os. Willowe 19, ul. Borkowska 29/32–33, ul. Borkowska 29/44–45, ul. Cieślewskiego 11/17–18, ul. Cieślewskiego 11/3–4, ul. Deszczowa 5, ul. Kąpielowa 41, ul. Tyniecka 140A – Placówki opiekuńczo – wychowawcze,
 - 5) Lokal o powierzchni 53,93 m² – al. Pod Kopcem 10a – pomieszczenia, w których organizowane są spotkania małoletnich umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych oraz rodzinnych domach dziecka z ich rodzicami biologicznymi:
 - 6) Część budynku na os. Górali 19 o powierzchni 655,55 m² – Warsztaty Terapii Zajęciowej – użytkowanego wspólnie przez komórkę organizacyjną MOPS i WTZ,
 - 7) 1 budynek – os. Krakowiaków 46 o powierzchni 731,19 m², w którym realizowane są też dwa inne zadania pomocy społecznej – Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie
 - 8) 1 lokal – os. Krakowiaków 2 o powierzchni 210,03 m² – wspólny z pomieszczeniami przeznaczonymi na inne zadania,
 - 9) 1 nieruchomość przy ul. Sołtysowskiej 13 D – powierzchnia użytkowa budynku 1 401,70 m² – Domy Pomocy Społecznej,
 - 10) 2 budynki w całości oraz części 2 kolejnych obiektów – łączna powierzchnia wynosi 2 971,69 m² – ul. Makuszyńskiego 19a, ul. Sołtysowska 13C, ul. Wielicka 44b, os. Krakowiaków 46) – Ośrodki, schroniska i noclegownie dla osób bezdomnych (Makuszyńskiego 19a w jednym realizowane są dwa zadania pomocy społecznej, w drugim znajduje się warsztat KIS –),
 - 11) 4 lokale – os. Krakowiaków 2, ul. Gdańska 5/1, ul. Grzegórzecka 19/1–2, ul. Okulickiego 51/279 o łącznej powierzchni 606,26 m² – Kluby Samopomocy, skierowane do osób powyżej 60 roku życia, w tym 1 Klub Samopomocy – Specjalistyczny dla osób po przebytym udarze mózgu, lub chorobą Alzheimera lub z innymi zespołami otępiennymi (lokal os. Krakowiaków 2 wspólny z pomieszczeniami przeznaczonymi na inne zadania) oraz 3 Kluby Samopomocy – Aktywizacyjne zapewniające dzienną opiekę i aktywizację w celu podtrzymania optymalnego stanu psychofizycznego,
 - 12) 13 lokali o łącznej powierzchni 1 225,95 m² – os. Na Skarpie 35, ul. Brogi 26, ul. Chmielowskiego 6a, ul. Dąbrówki 7/3, ul. Dąbrówki 7/4, ul. Jaremy 1, ul. Jeziorko 42e, ul. Krzemieniecka 63/11, ul. Kuczkowskiego 3/2u, ul. Morcinka 15, ul. Siemaszki 31, ul. Sikorki 15, ul. Ugorek 1 – lokale, w których mieszczą się programy aktywności lokalnej (PAL),
 - 13) 28 lokali o łącznej powierzchni użytkowej 8 804,55 m², w tym powierzchnia bez piwnic, składnic akt i magazynów 6 940,75 m², powierzchnia magazynów/składnic akt/piwnic: 1 863,80 m² – os. Górali 19, os. Krakowiaków 2, os. Krakowiaków 46, os. Słoneczne 15, os. Szkolne 15, os. Szkolne 34, os. Szkolne 35, os. Teatralne 24, ul. Józefińska 14, ul. Limanowskiego 13, ul. Limanowskiego 13/5, ul. Limanowskiego 13/6, ul. Mackiewicza 15, ul. Makuszyńskiego 19a, ul. Mazowiecka 21, ul. Mazowiecka 4–6, ul. Na Kozłowie 27, ul. Pana Tadeusza 6, ul. Piłsudskiego 29, ul. Praska 52, ul. Radzikowskiego 39, ul. Rakowicka 21/4, ul. Rzeźnicza 2, ul. Sikorki 19, ul. Ugorek 1, os. Teatralne 24, ul. Józefińska 14, os. Słoneczne 15 – komórki organizacyjne MOPS, w trzech budynkach oprócz komórek organizacyjnych MOPS, warsztatu reintegracji zawodowej i społecznej oraz składnicy akt realizowanych jest jeszcze pięć zadań pomocy społecznej oraz w dwóch lokalach oprócz składnicy akt realizowane są dwa zadania pomocy społecznej,
 - 14) Lokale i budynki po przeprowadzonych w 2019 r. robotach budowlanych:

- a) 1 lokal o łącznej powierzchni 173,59 m² – ul. Mostowa 4 – komórki organizacyjne MOPS;
 - b) 3 budynki o łącznej powierzchni 481,15 m² – ul. Bardosa 9, ul. Koprowa 4, ul. Naczelną 12 – powierzone innym podmiotom do realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej;
- 15) Lokale i budynki z przeznaczeniem do adaptacji i przekształcania w 2020 r.:
- a) 3 budynki o łącznej powierzchni 934,90 m² – al. Modrzewiowa 25, ul. Ludwisarzy 4, ul. Ludwisarzy 6 powierzonych innym podmiotom do realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej.

W ramach zadań inwestycyjnych podjęto następujące działania:

- 1) Modernizacja Schroniska dla Bezdomnych Kobiet – ul. Sołtysowska 13 C. W ramach zadania zmodernizowano część poddasza o pow. 96,94 m² na potrzeby administracyjno–biurowe. Łączny koszt inwestycji wyniósł 169 926,59 zł.
- 2) Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania budynku przy ul. Naczelną 12 (II etap). W ramach inwestycji wykonano m.in. roboty termoizolacyjne, remont pokrycia dachowego wraz z obróbkami blacharskimi i dociepleniem połaci dachowej, montaż stolarki drzwiowej wewnętrznej, budowę instalacji wentylacyjnej, wykonanie instalacji elektrycznej, wykonanie instalacji internetowej, alarmowej i ppoż. oraz roboty wykończeniowe. Łączny koszt inwestycji wyniósł 495 395,98 zł.
- 3) Realizacja ustawy z dnia 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych. W ramach inwestycji pn. „Elektromobilność w Gminie Miejskiej Kraków”, opracowano dokumentację projektową dotyczącą budowy dwustanowiskowej stacji ładowania pojazdów elektrycznych, wykonano roboty budowlane związane z budową przyłącza elektrycznego dla stacji ładowania oraz zamontowano stację ładowania pojazdów. Łączny koszt inwestycji wyniósł 104 751,68 zł.
- 4) Wykonanie bezprzewodowych systemów przywoławczych w następujących lokalach MOPS: Filia nr 1 oraz Filia nr 9 na os. Teatralnym 24, Filii nr 2 przy ul. Radzikowskiego 39, Filii nr 3 przy ul. Rzeźniczej 2, Filii nr 4 na os. Szkolnym 34, Filii nr 5 przy ul. Praska 52, Filii nr 6 przy ul. Dietla 64, Filii nr 7 przy ul. Mazowieckiej 4–6, Filii nr 8 przy ul. Na Kozłowie 27. Łączny koszt inwestycji wyniósł 136 485,05 zł.
- 5) Budowa placówki opiekuńczo – wychowawczej przy ul. Tynieckiej w Krakowie wraz z zakupem pierwszego wyposażenia. W 2019 roku zakończono budowę placówki opiekuńczo – wychowawczej przy ul. Tynieckiej 140A o kubaturze 2 127,90 m³ oraz powierzchni 442,10 m² wraz z zagospodarowaniem terenu. W ramach zadania MOPS uzyskał dofinansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie w kwocie 9 057,60 zł. Łączny koszt III etapu inwestycji wyniósł 451 251,95 zł.
- 6) Termomodernizacja w ramach zrealizowanego przez MOPS projektu pn. „Termomodernizacja budynków, w których realizowane są zadania pomocy społecznej”, dofinansowanego ze środków Unii Europejskiej. W 2019 roku ostatecznie zakończono rozpoczętą w 2018 roku termomodernizację Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 43e oraz rozpoczęto i zrealizowano prace termomodernizacyjne w 3 ostatnich budynkach Domu Pomocy Społecznej ul. Praska 25 (Budynek Główny, Biurowo –Mieszkalny, Garażowo–Mieszkalny) objętych projektem.

Tabela: Budynki, w których zrealizowana została termomodernizacja

Budynek/ Działanie	Rok zakończenia robót	Poniesione koszty w 2019 roku – środki własne Miasta	Poniesione koszty w 2019 roku – środki UE	Planowana refundacja w 2020 roku
Dom Pomocy Społecznej ul. Łanowa 43e *	2019	380 055,54 zł	6 102,69 zł	0,00 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Praska 25 (budynek Główny)	2019	2 257 487,62 zł	– zł	778 369,60 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Praska 25 (budynek Biurowo–Mieszkalny)	2019	189 911,85 zł	– zł	83 094,92 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Praska 25 (budynek Garażowo–Mieszkalny)	2019	157 648,55 zł	– zł	79 596,05 zł
Nadzór autorski WTZ ul. Cechowa 142	–	423,50 zł	635,25 zł	– zł
Promocja projektu	–	10 372,58 zł	– zł	– zł
Koszty pośrednie	–	36 390,03 zł	472,06 zł	– zł
Koszty pośrednie – planowana refundacja w 2020 roku	–	– zł	– zł	65 874,24 zł
Całkowity koszt		3 032 289,67 zł	7 210,00 zł	1 006 934,81 zł

* Budynek, w którym roboty budowlane rozpoczęły się w 2018 r., ale ostatnie prace i płatności były wykonane w 2019 r.

Całkowity koszt zadania w 2019 roku wyniósł 3 39 499,67 zł (w tym 3 032 289,67 zł to środki własne Gminy Miejskiej Kraków oraz 7 210,00 zł to środki pochodzące ze źródeł zagranicznych – UE).

W 2019 r. zakończono realizację projektu w zakresie prac budowlanych. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w okresie od 2016 roku do 2019 roku w Krakowie w ramach Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego realizował projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej „Termomodernizacja budynków, w których realizowane są zadania pomocy społecznej”. Projekt objął termomodernizacją 20 budynków, w tym:

- 16 budynków Domów Pomocy Społecznej:
 - Dom Pomocy Społecznej na os. Szkolnym 28,
 - Dom Pomocy Społecznej na os. Sportowym 9,
 - Dom Pomocy Społecznej na os. Hutniczym 5,
 - Dom Pomocy Społecznej przy ul. Babińskiego 25,
 - Dom Pomocy Społecznej przy ul. Krakowskiej 47,
 - Dom Pomocy Społecznej przy ul. Krakowskiej 53,
 - Dom Pomocy Społecznej przy ul. Chmielowskiego 6,
 - Dom Pomocy Społecznej przy ul. Łanowej 43A,
 - Dom Pomocy Społecznej przy ul. Łanowej 43B,
 - Dom Pomocy Społecznej przy ul. Łanowej 43e,
 - Dom Pomocy Społecznej przy ul. Nowaczyńskiego 1 (budynek główny, budynek administracyjny i budynek pralni z dobudówką),
 - Dom Pomocy Społecznej przy ul. Praskiej 25 (budynek główny, budynek garażowo–mieszkalny i budynek biurowo–mieszkalny).
- Ponadto:
 - Ośrodek Interwencji Kryzysowej przy ul. Radziwiłłowskiej 8b,

- Centrum Placówek Opiekuńczo–Wychowawczych „Parkowa” – budynek przy al. Pod Kopcem 10a,
- Interwencyjna Placówka Opiekuńczo–Wychowawcza na os. Willowym 19,
- Warsztat Terapii Zajęciowej ul. Cechowa 142.

Podstawowym celem projektu była poprawa efektywności energetycznej. Wykonana w ramach projektu termomodernizacja zakłada osiągnięcie efektu ekologicznego w postaci:

- zmniejszenia rocznego zużycia energii pierwotnej na poziomie 5 622 MWh,
- zmniejszenia rocznego zużycia energii końcowej w budynkach na poziomie 14 683,10 GJ,
- zaoszczędzonej energii elektrycznej na poziomie 354 MWh rocznie,
- zaoszczędzonej energii cieplnej na poziomie 13 139 GJ rocznie,
- rocznego spadku emisji gazów cieplarnianych na poziomie 1 275 ton,
- redukcji emisji pyłu PM 2,5 i PM 10 o 54 % w stosunku do stanu sprzed realizacji projektu.

Prace termomodernizacyjne obejmowały m.in.:

- Ocieplenie elewacji budynków, ich fundamentów oraz dachów,
- Wymianę okien oraz stolarki drzwiowej,
- Modernizację oświetlenia,
- Wymianę nieefektywnych piecy grzewczych lub podłączenie budynku do sieci miejskiej MPEC,
- Zmodernizowanie instalacji centralnego ogrzewania oraz centralnej wody użytkowej.
- Wykonanie instalacji fotowoltaicznych w 10 budynkach:
 1. Dom Pomocy Społecznej na os. Szkolnym 28,
 2. Dom Pomocy Społecznej na os. Sportowym 9,
 3. Dom Pomocy Społecznej na os. Hutniczym 5,
 4. Dom Pomocy Społecznej przy ul. Babińskiego 25,
 5. Dom Pomocy Społecznej przy ul. Krakowskiej 53,
 6. Dom Pomocy Społecznej przy ul. Chmielowskiego 6,
 7. Dom Pomocy Społecznej przy ul. Łanowej 43e,
 8. Dom Pomocy Społecznej przy ul. Nowaczyńskiego 1,
 9. Dom Pomocy Społecznej przy ul. Praskiej 25
 10. Warsztat Terapii Zajęciowej ul. Cechowa 142.

Zakładana w projekcie roczna produkcja energii elektrycznej w wybudowanych instalacjach fotowoltaicznych wynosi 100 MWh.

W ramach remontów bieżących wykonano remonty lokali i inne drobne roboty budowlane: w lokalu Filii nr 3 przy ul. Rzeźniczej 2 – remont schodów przed wejściem głównym, w lokalu Filii nr 4 na os. Szkolnym 34 – remont pomieszczeń biurowych – malowanie, wymiana oświetlenia, zabudowa instalacji na korytarzu, zmiana układu niektórych pomieszczeń oraz wymiana zaworu hydrantowego p.poż., w lokalu Filii nr 5 przy ul. Praskiej 52 – montaż ścianki działowej wraz doświetleniem w pomieszczeniu biurowym, w lokalu Filii nr 6 przy ul. Mazowieckiej 21 – malowanie, montaż drzwi przesuwnych, układanie wykładzin PCV, w lokalu Filii nr 7 przy ul. Mazowieckiej 4–6 – montaż okna podawczego, w lokalu Działu Pomocy Dzieciom przy ul. Limanowskiego 13 – generalny remont w zakresie wymiany instalacji wod.kan., c.o., elektrycznej, niskoprądowej, malowanie, konserwacja polichromii, wykonanie posadzek, w lokalu Punktu Aktywności Lokalnej ul. Ugorek 1 – remont bieżący pom. WC – biały montaż, filizowanie, izolacje, zabudowa G–K oraz remont pokoju spotkań – układanie wykładziny PCV, wymiana oświetlenia na LED, w lokalu MOPS przy ul. Józefińskiej 14 – wymiana okien w oficynie i magazynie, montaż 2 drzwi przesuwnych, kontynuacja malowania pomieszczeń biurowych oraz ciągów komunikacyjnych z 2018 r., w lokalu MOPS przy ul. Mostowej 4 – malowanie pomieszczeń oraz w budynku Ogrzewalni dla Osób Bezdomnych ul. Wielicka 44B – uzupełnianie tynków,

odgrzybianie, malowanie, naprawa kabiny prysznicowej. Ponadto wykonano remonty bieżące i inne prace budowlane w budynkach pozostających w trwałym zarządzie MOPS: przy ul. Koprowej 4 – malowanie, wymiana instalacji elektrycznej, alarmowej, izolacja fundamentów, wymiana skrzydeł drzwiowych do wiatrołapu, wymiana pokrycia dachu oraz inne prace termomodernizacyjne, przy ul. Bardosa 9 – malowanie pomieszczeń, przy ul. Makuszyńskiego 19A – wykonanie łaźni i pralni, remont kominów ponad dachem, wykonanie wiaty stalowej nad agregatem prądotwórczym, wymiana ogrodzenia od ulicy wraz z konserwacją bramy wjazdowej, ul. Deszczowa 5 – wymiana kotła c.o. oraz na os. Willowe 19 – remont piwnicy – wymiana zasuwy burzowej, wymiana zawilgoconych tynków, odgrzybianie, iniekcja ciśnieniowa, izolacja ścian wewnętrznych i fundamentowych, wymian 3 szt. drzwi. Łączny koszt przeprowadzonych remontów wyniósł 1 409 455,86 zł. Dokonano również zakupów inwestycyjnych na kwotę 89 900 zł.